

Riksdagens protokoll 1997/98:50

Torsdagen den 18 december

Kl. 9.00 – 20.06

Protokoll
1997/98:50

1 § Val av ny justitieombudsman och omval av ställföreträdande ombudsman

Anf. 1 BIRGIT FRIGGEBE (fp):

Herr talman! Konstitutionsutskottet föreslår enhälligt att riksdagen till justitieombudsman väljer hovrättslagmannen Kerstin André samt att riksdagen till ställföreträdande ombudsman omväljer f.d. justitieombudsmannen Gunnel Norell Söderblom.

Konstitutionsutskottet hade enhälligt föreslagit hovrättslagmannen Kerstin André till justitieombudsman för tiden den 1 mars 1998 till dess nytt val genomförts under fjärde året därefter.

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och utsåg därmed – för tiden den 1 mars 1998 till dess nytt val genomförts under fjärde året därefter – till

justitieombudsman
Kerstin André

Konstitutionsutskottet hade enhälligt föreslagit att f.d. justitieombudsmannen Gunnel Norell Söderblom skulle omväljas till ställföreträdande ombudsman för tiden den 1 januari 1998–31 december 1999.

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och utsåg därmed – för tiden den 1 januari 1998–31 december 1999 – till

ställföreträdande ombudsman
Gunnel Norell Söderblom

2 § Lag om kärnkraftens avveckling

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1997/98:NU5
Lag om kärnkraftens avveckling (prop. 1996/97:176)

*Lag om kärnkraftens
avveckling*

Anf. 2 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! Det är nu ungefär ett år sedan Göran Persson åt middag med Olof Johansson på Harpsund. Det var en ovanligt dyr måltid för det

*Fel! Okänt
växelargument.*

svenska folkhushållet. Av allt att döma var det då som den socialdemokratiska partiledaren fattade det strategiska beslutet att göra upp med förlorarna i 1980 års folkomröstning om kärnkraften, överge folkomröstningsresultatet och inleda en förtida avveckling av den svenska kärnkraften i strid mot de villkor som sattes upp på de vinnande valseدلarna från linje 1 och linje 2. Redan vid desserten på Harpsund hade Göran Persson plötsligt förvandlat Socialdemokraterna från ett linje 2-parti till ett linje 3-parti.

De partimedarbetare, LO-män och LO-kvinnor, som hade slagits på barrikaderna i 1980 års folkomröstning för en förnuftig energipolitik kunde nu vakna upp och plötsligt inse att de hade slagits förgäves.

Det beslut som fattades innebar – jag nämnde det när vi debatterade energiuppställningen den 10 juni i år – ett avsteg från de tillväxtorienterade värden och traditioner som under efterkrigstiden har burit upp den svenska arbetarrörelsen.

Det var då lätt – jag tycker fortfarande att det är lätt – att skriva under på LO-tidningens recension: ”Med beslutet att snabbavveckla kärnkraftsreaktorerna i Barsebäck har den socialdemokratiska regeringen slagit in på en väg som förvärrar den ekonomiska krisen och äventyrar vårt lands framtid som industrination. – – – Nu vänder Partiet industrisamhället ryggen.”

Det fattades ett energibeslut här i kammaren den 10 juni på grundval av den uppställning som hade träffats mellan regeringen, Centerpartiet och Vänsterpartiet. Jag rubricerade då den uppställningen som extrem och destruktiv; extrem just därför att den bygger på förlorarna i folkomröstningen 1980 och destruktiv därför att det är en uppställning som bygger på kapitalförstörelse.

Det är en uppställning som bygger på att vi medvetet, utan att ha någonting bättre att sätta i stället, skall föröda produktionsresurser som vi mödosamt under åren har byggt upp – produktionsresurser som bidrar till produktion, sysselsättning och välfärd.

Det var ett destruktivt energipolitiskt beslut av det skälet att i den positiva vågskålen låg egentligen bara en enda sak, nämligen Göran Perssons bedömning att energiuppställningen skulle underlätta ett fortsatt maktinnehav för det socialdemokratiska partiet efter valet 1998.

I den negativa vågskålen låg desto fler saker:

- Högre energikostnader.
- Sämre konkurrenskraft för det svenska näringslivet.
- Utslagning av arbetsplatser, därför att vi får en sämre tillväxt med den osäkerhet som energiuppställningen skapat.
- Sämre miljö i form av ökade utsläpp och ökad förorening. Vi vet att det i realiteten är ökad dansk kolanvändning som kommer att ersätta bortfallet av el från Barsebäck.
- Ett ökat politikerförakt, eftersom den här taktiskt betingade energipolitiska uppställningen så uppenbart står i strid mot vad en majoritet av den svenska folkopinionen tycker.

Det här var en energipolitisk uppställning, och detta är en energipolitik som splittrar Sverige. Det är en energipolitik som drivs i konfrontation, inte bara mot den politiska borgerliga oppositionen här i riksdagen utan också mot hela industrin, hela det svenska näringslivet, en samlad fack-

föreningsrörelse och, enligt alla tillgängliga opinionsundersökningar, en klar majoritet av väljarkåren.

Nu är det, herr talman, dags att vända ett nytt blad i denna bisarra historia. Vi skall nu stifta lag. Vi skall stifta den lag som skall göra det möjligt för Sveriges regering att verkställa den energipolitiska uppgörelse med förtida avveckling av kärnkraft som riksdagen fattade beslut om den 10 juni.

Det är med förlov sagt, herr talman, inte något jättespännande ärende. Utgången är ganska given. Den socialdemokratiska riksdagsgruppen kommer lojalt att baxa lagen genom kammaren. Man kommer att avvisa varje invändning under dagens debatt. Man kommer att nonchalera all den kritik som framförs under debatten. Man kommer inte att justera ett kommatecken.

Men ärendet är unikt, herr talman. Det är fullständigt unikt från en rad olika synpunkter.

Först och främst är det ett unikt ärende av det skälet att det sannolikt aldrig har stått så stora ekonomiska värden på spel i ett enskilt riksdagsbeslut. Den ekonomiska omfattningen av den egendom – de tolv kärnkraftsreaktorer som det med den här lagens hjälp blir möjligt att expropriera – är enastående vid varje jämförelse.

Som ett led i beredningen av ärendet hade konstitutionsutskottet utfrågningar med ett antal framträdande jurister. Man gjorde där jämförelser med Karl XI:s reduktion i slutet av 1600-talet. Den samlade juristbedömningen, i den mån man kan utläsa någon sådan, var att det aldrig i Europa i fredstid har existerat ett så omfattande expropriationsprojekt sedan den franska revolutionens dagar.

Herr talman! Det är också ett unikt ärende av det skälet att det innebär en sällan skådad maktöverföring från parlamentet till regeringen. Regeringen ges med denna lag i det närmaste fria händer att stänga av halva landets elproduktion. I motsvarande mån berövas denna kammare möjligheterna att utöva inflytande i avgörande centrala energipolitiska frågor. Regeringen kan fatta sina kärnkraftsavvecklingsbeslut i det närmaste helt utan motivering, utan någon som helst förvarning till dem som äger reaktorerna och utan att ha en aning om kostnaderna för de beslut som fattas.

Redan här menar jag att kärnkraftsavvecklingslagen strider mot den svenska regeringsformen, inte mot dess ord men mot dess anda. Enligt den svenska regeringsformen skall all offentlig makt utgå från denna kammare och inte från Göran Persson.

Nu går det inte för sig för staten att förfoga över enskild egendom hur som helst, utan äganderätten är skyddad i grundlagen, och den är också skyddad i den europeiska konvention angående skydd för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som numera är införlivad som en del av svensk rätt.

Ola Karlsson kommer senare att utveckla alla de legala invändningar som kan resas mot den avvecklingslag som vi i dag skall ta ställning till.

Vår ståndpunkt är att kärnkraftsavvecklingslagen strider mot svensk grundlag och mot Europakonventionen. Om detta kan man förvisso ha olika uppfattningar, men ingen kan förneka att kärnkraftsavvecklingslagen berör oerhört centrala och juridiskt mycket komplicerade frågeställningar som har bäring på grundlag, Europakonvention och EG-rätt. Där-

med ställs också i någon mån Sveriges anseende som en fri, demokratisk och marknadsekonomisk rättsstat på spel i detta lagstiftningsärende.

Man kan, herr talman, tycka att regeringen i den situationen borde anstränga sig maximalt för att presentera riksdagen ett fullödigt beslutsunderlag. Så har inte skett – snarare tvärtom. Ett förslag till lag har utarbetats på rekordtid inom Regeringskansliet och sedan remissbehandlats. Förslaget har utsatts för bedövande kritik från flertalet remissinstanser.

Regeringen hävdar nu att man har gjort en omsorgsfull beredning av ärendet. Inga stenar har lämnats ovända. Alla aspekter på relevant EG-rätt har beaktats. Trots det har riksdagen genom sitt näringsutskott mött betydande svårigheter när det gällt att från Regeringskansliet få ut det underlagsmaterial som vi har ansett oss behöva för att hantera propositionen.

En för utskottets hantering viktig promemoria fick vi del av först sedan den hade läckt ut i massmedierna. Det var en konfidentiell promemoria som värtaligt beskriver de förödande konsekvenser som skulle drabba Vattenfall AB om statsmakterna beslutade sig för att stänga en av de statliga Vattenfalls reaktorer i Ringhals i stället för en av de privatägda i Barsebäck.

I promemorian heter det att Vattenfall för att hållas skadeslöst måste ersättas såväl för kapitalförlust och avvecklingskostnader som för merkostnader för återinvestering i ny anläggning med likvärdig prestanda. Man kan notera att det är en uppfattning som väl överensstämmer med den som Sydkraft har givit uttryck för i olika sammanhang och som brukar avvisas som ovanligt ohemul av landets näringsminister.

Ur riksdagens synpunkt är det naturligtvis utomordentligt otillfredsställande att regeringen försöker undanhålla riksdagen en promemoria som visar att de åtgärder som regeringen vill vidta mot Sydkraft AB inom departementet anses helt olämpliga och skadliga att vidta mot statens eget bolag Vattenfall.

Ytterligare en promemoria, där statens skadeståndskostnader vid en stängning av en gensomsnittsreaktor beräknades till mellan 6,4 och 24 miljarder kronor beroende på vilken utformning man gav lagen, fick näringsutskottet efter påstötningar från min sida del av först dagen före arbetsjusteringen. Konstitutionsutskottet hade inte tillgång till det materialet när det behandlade ärendet.

Regeringen har också vägrat att lämna utskottet ens en förteckning över det material och de promemorior som togs fram under de s.k. energiöverläggningarna.

Nu hävdar regeringen genom Näringsdepartementets expeditionschef i ett brev till mig att näringsutskottet har fått del av allt relevant underlagsmaterial. Han har också varit vänlig att skicka över en förteckning över materialet.

Det visar sig att hela det gedigna beredningsarbetet, utöver remissen, kokar ned till tre sladdriga A4-buntar om sammanlagt 22 sidor. Det är, utöver vad vi kan läsa oss till i propositionen, det samlade beredningsunderlaget i ett av de mest komplicerade lagstiftningsärenden som kammaren har haft att ta ställning till på mycket länge.

Det är när den omsorgsfulla beredningen i regeringen ser ut på det sättet som vi, tillsammans med Folkpartiet och Kristdemokraterna, har kommit till slutsatsen att propositionen är så bristfällig och beredningen

så knapphändig att propositionen inte kan läggas till grund för beslut i Sveriges riksdag. Vi noterar också att en av de inbjudna juristprofessorerna rent ut vid konstitutionsutskottets utfrågning sade att regeringens beredning av ärendet inte uppfyller det beredningskrav som finns i den svenska regeringsformen.

Den bristande beredningen av ärendet, herr talman, gäller dock inte bara grundlagsenlighet och överensstämmelse med Europakonvention och EG-rätt. Riksdagen har heller aldrig fått möjlighet – varken i samband med det energipolitiska beslutet den 10 juni eller i dag – att bedöma en förtida kärnkraftsavvecklings följder. Vad blir följderna för industriinvesteringar och sysselsättning? Vad blir följderna för energiförsörjningen, för klimatet, för utsatta regioner främst i Norrland och Bergslagen, för villaägare med direktvekande el och för samhällsekonomin i stort? Det har aldrig redovisats i de propositioner som har förelagts riksdagen.

Nu vet vi vissa saker ändå, herr talman. Vi vet att man måste elda tre ton dansk stenkol i minuten för att ersätta bara en reaktor i Barsebäck. Vi vet att den villaägare som byter från elvärme till oljepanna numera får statsbidrag av näringsministern för att göra det. Vi vet att hushållens elskatter har ökat med 50 % under 18 månader med Göran Persson som statsminister. Vi vet att näringsministern har skrivit ett avtal med den ryska biträdande premiärministern, som gör att en massiv introduktion av fossilgasanvändning i Sverige rycker allt närmare. Vi vet att miljöministern har varit i Bryssel och förhandlat fram en möjlighet för Sverige att öka koldioxidutsläppen med 5 %, när snart sagt alla andra länder i stället skall minska dem. Vi vet att elförbrukningen nu stiger i en hastighet som gör att Energikommissionens beräkningar av det framtida elbehovet redan har kommit på skam. Förrförra veckan importerade vi el motsvarande produktionen i två genomsnittliga kärnkraftsreaktorer till landet. Vi vet också, herr talman, att industriinvesteringarna, som totalt sett minskar med 4 % i den elintensiva basindustrin, kan beräknas minska med 15 % mellan 1996 och 1998. Det är just här den stora skadan för Sverige och Sveriges välfärd ligger.

Med energiuppgörelsen, och med avvecklingslagen, skapas en genuin och bestående osäkerhet om vilka villkoren är för att investera i industriell verksamhet i Sverige. Den osäkerheten kostar oss ett stort antal arbetstillfällen. Jag förmodar att det också är den insikten som grundlägger den fackliga rörelsens massiva kritik mot regeringens energipolitik.

Nu är den samhällsekonomiska kostnaden gigantisk. Den statsfinansiella kostnaden – skadestånd till Sydkraft – är i den relationen mer blygsam, men naturligtvis inte ointressant för Sveriges riksdag. Vi kommer i dag att fatta det slutgiltiga budgetbeslutet, som gäller för 1998. Det finns inte en krona avsatt för det skadestånd och de ersättningar som vi vet att statskassan kommer att få betala ut till Sydkraft om man stänger i Barsebäck nästa år.

Då säger näringsministern att man inte kan tala om för riksdagen vad konsekvenserna av riksdagens beslut kan komma att kosta, för då avslöjar man för sin motpart Sydkraft var man tror att förhandlingen med dem skall sluta, om det nu blir någon förhandlingsuppgörelse. Det är en alldeles korrekt förhandlingsteknisk synpunkt. Men det är inte alldeles säkert att dessa förhandlingstaktiska synpunkter från näringsministerns sida

leder till den automatiska slutsatsen att riksdagen därför skall fatta alla sina beslut i blindo.

Man skulle kunna tänka sig alternativet att näringsministern först förhandlade med Sydkraft, och sedan kom till riksdagen och begärde ett godkännande när han hade klart för sig vad konsekvenserna av de beslut som fattas blir.

Herr talman! Det är, menar jag, omdömeslöst och närmast en drift med riksdagen och den parlamentariska demokratin att hantera frågor på detta sätt. Jag tycker att det säger en del om det politiska tillståndet i landet att också den mest lojala riksdagsgrupp lånar sig till en sådan hantering. Jag vet att det i Regeringskansliet finns bedömningar av den kostnad som staten kommer att drabbas av nästa år. Jag föreslår att näringsministern delger kammaren de upplysningarna när han så småningom får ordet.

Låt mig till sist mycket kort beröra den ur demokratisk synpunkt väldigt tveksamma situation som vi hamnar i. Den avvecklingslag som vi nu skall besluta om är från juridiska, politiska och ekonomiska utgångspunkter utomordentligt kontroversiell. Den energipolitik som regeringen Persson bedriver har inte stöd i den svenska folkopinionen. Ändå utnyttjar socialdemokraterna nu sin parlamentariska ställning till att genomdriva ett beslut som gör det möjligt att stänga den första reaktorn i strid mot folkomröstningsutslaget två månader före ett riksdagsval.

En rimligare ordning skulle naturligtvis vara att ett sådant utomordentligt kontroversiellt beslut fick möjlighet att bli föremål för en fri, öppen debatt i en valrörelse och prövas i denna valrörelse i stället för att man som nu ställer svenska folket inför ett fait accompli.

Vi kommer att ta på oss uppgiften att på alla sätt vi kan fortsätta att bekämpa en ansvarslös energipolitik, en avvecklingslag som skadar tilltron till Sverige som marknadsekonomisk rättsstat. Vi kommer att fortsätta med det arbetet intill den dag vi har skapat de parlamentariska förutsättningarna för att upphäva en lag som inte hör hemma i Sverige.

Därmed, herr talman, ber jag för ordningens skull att få yrka bifall till den reservation som har avgivits av Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna.

(Applåder)

I detta anförande instämde Olle Lindström, Ulla Löfgren, Gullan Lindblad, Sten Tolgfors, Karin Falkmer, Tomas Högström, Ola Karlsson, Lars Hjertén, Lars Björkman, Elizabeth Nyström, Inger René, Stig Grauers, Gun Hellsvik, Inga Berggren, Bertil Persson, Jan Backman, Peter Weibull Bernström, Karl-Gösta Svenson, Nils Fredrik Aurelius, Maud Ekendahl, Ingvar Eriksson, Jan-Olof Franzén, Leif Carlson, Göte Jansson, Birger Hagård, Per Bill, Chris Heister, Inger Koch, Marietta de Pourbaix-Lundin, Birgitta Wistrand, Carl Erik Hedlund, Beatrice Ask och Elisabeth Fleetwood (alla m).

Anf. 3 TORSTEN GAVELIN (fp):

Herr talman! Den energipolitik som regeringen nu driver med stöd av Centern och Vänsterpartiet är förödande för Sverige.

Den splittrar nationen i en tid då vi behöver samling.

Den avvecklar resurser i en tid då vi behöver utveckling.

Den hotar arbetstillfällena i en tid då vi desperat behöver nya.

Den leder till ökat misstroende mot Sverige som investeringsland.

Den skadar naturen i en tid då vi behöver göra mer för att skydda den.

Den har ett nationellt perspektiv i en tid då vi behöver bli mer gränslösa.

Den här kritiken mot regeringens energipolitik framförde jag här i kammaren för nästan precis ett halvår sedan, och den är minst lika aktuell i dag. Det lagförslag som nu skall debatteras och beslutas om är det senaste utslaget av denna politik som föreläggs oss. I den allmänna energidiskussionen är gasköpen från Ryssland och klimatfrågan de senaste utslagen av den förda energipolitiken. Detta kommer vi att ägna oss åt i nästa debatt.

Herr talman! Lagförslaget ger regeringen de längst gående möjligheterna att förfoga över privat egendom sedan Karl XI:s reduktion. Trots det är lagförslaget dåligt underbyggt. Det kan föra in staten i utdragna och kostsamma juridiska processer, leda till mycket stora kostnader för folkhushållet och ge upphov till stora miljöskador. Slutligen är lagen helt onödig. Folkpartiet yrkar avslag på regeringens lagförslag.

Folkpartiet har genom åren aktivt deltagit i utformningen av svensk energipolitik. Redan i början av 1970-talet förde vi, tidigare än andra, in energihushållning som en huvudlinje i energipolitiken. Vi stod bakom den linje i folkomröstningen år 1980 som samlade flest röster. Vi medverkade i 1991 års trepartiöverenskommelse om energipolitiken. Vi verkade under fyrtioregeringen åren 1991–1994 för en avreglering av elmarknaden. Vi sade när vi gick in i de senaste energiförhandlingarna att vår ambition var att även fortsättningsvis söka påverka svensk energipolitik med saklighet och miljöhänsyn som grund. Detta gäller givetvis fortfarande.

En liberal energipolitik utgår från den enskilda människans behov och önsknings. Vårt långsiktiga, övergripande mål är ekologiskt hållbara energisystem som inte ger skadliga utsläpp och avfall och som inte förbrukar ändliga resurser. Vägen dit är lång. Statens roll är att forma spelreglerna. De politiska besluten bör begränsas till att fastställa övergripande mål och de styrmedel som kan behövas för att nå målen. Besluten bör fattas av bredast möjliga majoriteter så att långsiktigheten garanteras.

Herr talman! Vid energiförhandlingarna övergav regeringen sina partner från linje 2, Folkpartiet och LO, och föredrog samverkan med linje 3-partierna Centern och Vänsterpartiet. Det maktpolitiska värdet av att knyta Centern närmare sig var större än det pris, nedläggningen av Barsebäck, som regeringen fick betala. Om socialdemokraterna prioriterat en långsiktigt hållbar energipolitik hade en sådan kunnat förhandlas fram mellan Socialdemokraterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna. En sådan politik hade troligen, åtminstone till stora delar, fått stöd även av Moderaterna. Nu blev det inte så, och det första konkreta resultatet av denna maktpolitik ligger nu på riksdagens bord för debatt och beslut.

Lagförslaget har ifrågasatts på en rad punkter av remissinstanserna och av minoritetsföreträdarna i näringsutskottet och konstitutionsutskottet. Utskottsmajoriteterna har inte tagit någon hänsyn till detta utan drivit ärendet till beslut i dag utan några som helst förändringar i regeringens ursprungliga förslag.

Kortfattat kan kritiken mot lagförslaget delas in i tre områden: beredningen av lagförslaget, lagförslagets förenlighet med regeringsformen, EG-rätten och Europakonventionen samt bristen på analyser av lagens ekonomiska och miljömässiga konsekvenser.

Under utskottsarbetets gång har det framkommit, såsom Mikael Odenberg nämnde i sitt anförande, att som underlag till detta långtgående lagförslag ligger endast tre promemorior förutom den energiöverenskommelse som träffades i våras mellan Socialdemokraterna, Centern och Vänsterpartiet. Regeringens beredning av ärendet kännetecknas av yttersta snabbhet. Det har gått undan i kanslihuset den här gången. Till detta kan läggas att Lagrådet likaså behandlade förslaget på några dagar.

De juridiska och konstitutionella aspekter som vi från Folkpartiet vill lägga på lagförslaget kommer Bo Könberg att framföra senare i debatten.

Herr talman! Det svenska energisystemet tillförs drygt 600 TWh per år, om vi räknar som OECD gör och som vi i Sverige skall börja göra nu. Av dessa 600 TWh kommer över en tredjedel, omkring 220 TWh, från kärnkraften. Det är den primärenergi, värmeenergi, som bränslet utvecklar i kraftverken och som behövs för att koka vattnet till ånga, vilken i sin tur omvandlas i turbiner och generatorer till ca 70 TWh elenergi.

Det är viktigt att hålla reda på detta när man diskuterar andra bränslenes möjligheter att ersätta uranet i våra kärnkraftverk. Det är alltså inte 70 TWh av t.ex. biobränslen som kan ersätta kärnkraften, vilket alltför många debattörer tror och framför, utan det behövs över 200 TWh med nu känd teknik. Vi använder redan i dag ca 90 TWh biobränslen, varav drygt en tredjedel internt inom skogsindustrin. Hur mycket biobränsle som skogarna och åkrarna ytterligare kan producera diskuteras, men ingen tror att vi kan få fram ytterligare 200 TWh för att ersätta kärnkraften. Givetvis kan en hel del biobränslen direkt ersätta el som används för uppvärmning.

Herr talman! Regeringen säger sig vara mån om att lyssna till opinionen. I EMU-frågan t.ex. låter man opinionen helt styra för landet mycket viktiga beslut utan att försöka påverka den i någondera riktningen.

I den här frågan, nedläggningen av Barsebäck i förtid med hjälp av lagstiftning, har regeringen verkligen opinionen mot sig, trots en tidvis mycket intensiv bearbetning. I SIFO:s novembermätning är det inte mindre än åtta svenskar av tio som vill att de svenska reaktorerna används till dess att de läggs ned av säkerhets- eller kostnadsskäl. Detta gäller såväl socialdemokrater som folkpartister, moderater och kristdemokrater. Andelen centerpartister som vill behålla Barsebäck är sju av tio, bland vänsterpartisterna är det sex av tio och bland miljöpartisterna är det hälften som vill behålla Barsebäck tills vidare. Det är uppenbart att partiledningarna hos Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Centerpartiet inte har sina väljare med sig i den här frågan. Hela det svenska näringslivet, företagare och fack, är också enigt emot regeringens politik. Det här kan vara en förklaring till varför en del partier är så tveksamma till personvalet som vi skall ha i höst.

Jag vill därför slutligen vädja till riksdagsledamöter från alla partier att våga låta sin innersta övertygelse vara vägledande vid dagens omröstning. Detta lagförslag har en räckvidd långt utöver vad vi i dag kan överblicka – konsekvenser för ekonomin, för miljön och inte minst för förtro-

endet för statens respekt för den enskilde medborgaren och hans egendom.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1 om avslag på propositionen.

(Applåder)

I detta anförande instämde Birgit Friggebo, Barbro Westerholm, Carl B Hamilton, Siri Dannaeus, Karl-Göran Biörsmark, Kenth Skårvik, Elver Jonsson, Kerstin Heinemann, Lennart Fremling och Sigge Godin (alla fp).

Anf. 4 EVA GOËS (mp):

Herr talman! I dag står vi inför ett historiskt ögonblick. Kärnkraften skall avvecklas. Denna livsfarliga verksamhet skall bort. Våra barns och barnbarns framtid skall förgrönas.

Men det finns smolk i bägaren. Efter energiöverenskommelsen steg Sydkrafts aktier. Varför? Regeringens modell för att avveckla kärnkraften kommer nämligen att medföra att staten tvingas betala skadestånd för att avveckla, samtidigt som man hamnar i ett juridiskt träsk. Det har de privata ägarintressena räknat ut. I och med grundlagsändringen 1995 har vi ett av världens starkaste egendomsskydd. Det beror bl.a. på den tidigare regeringen, med Centern i högsätet. Det leder till att kostnaden för kärnkraftsavvecklingen antagligen blir mycket högre än den annars skulle blivit.

Herr talman! Det hade varit bättre att kärnkraften hade fått betala sina verkliga kostnader. En årlig höjning med minst ett par öre per kWh medför att kärnkraften blir olönsam och stängs av sina ägare senast 2010. År 2010 är ett år som dessutom har fallit bort ur energiöverenskommelsen mellan Centern, Vänstern och Socialdemokraterna.

Men nu står vi inför dagens lagförslag, där Miljöpartiet kommer med ändringar och invändningar mot regeringens förslag. Dessa består av följande punkter:

1. Regeringen nämner inget om att kärnkraften skall avvecklas därför att den är livsfarlig. Syftet är inte bara att ställa om energisystemet, utan en vidare miljöfråga. En ändring måste införas i portalparagrafen som avspeglar det förhållandet, anser vi i Miljöpartiet. Det ansåg även en av professorerna vid KU-utfrågningen.
2. Lagen är anpassad till grundlagens långtgående egendomsskydd. När egendomsskyddet stärktes 1995 utökades rätten till ersättning kraftigt. Miljöpartiet vill ändra grundlagen så att miljö- och säkerhetsskäl skall vägas in vid bestämmandet av ersättning. På så sätt skulle ersättningen till kärnkraftsägarna minskas betydligt.
3. Avvecklingslagen tar inte tillräcklig hänsyn till säkerhetsaspekterna. Miljöpartiet anser att kärnreaktorers säkerhetsnivå samt sannolika skaderisker och skadetyper skall vara en särskild förutsättning när man bestämmer ersättningen. De svenska kärnkraftverken har under lång tid kontinuerligt drabbats av säkerhetsincidenter. Vi kräver att kärntekniklagen preciseras och skärps så att lagen mer detaljerat uttrycker vilken ersättningsnivå som skall krävas av de svenska kärnkraftverken.

4. Det är rimligt att anta en schablon för drifttid, men 40 år är en alldeles för lång drifttid för en kärnreaktor. Om tiden skall användas vid ersättningsberäkningen skall den begränsas till 25 år. Reaktorägarna har alltsedan 1980 fått ett klart politiskt besked om att kärnkraften skall köras maximalt 25 år, därför skall ersättning för investeringar som skulle gett vinst efter 2010 inte ges. Det är konsekvent politik.
5. Statens överskjutande kostnader för kärnavfallet samt övriga externa kostnader måste tas in som särskilda förutsättningar när man bestämmer ersättningen.

Ja, Miljöpartiet de gröna vill föra över kärnkraftens risk-, hälso- och miljökostnader till reaktorägarna genom förändringar i atomansvarighetslagen och en successiv stegring av gränsen för skadeståndsansvar för reaktorägarna, dvs. låta marknaden själv sätta priset för reaktorerna.

Vi vill också höja skatten på kärnkraftsel från nuvarande 2,2 öre per kWh med 2 öre 1998 och sedan med ca 1 öre per kWh årligen till år 2010.

Vi i Miljöpartiet anser att kärnkraften är ett hot mot livet och absolut inte ingår i ett ekologiskt hållbart samhälle, varför vi vill att avvecklingen åtminstone skall uppfylla linje 2:s mål. Det är allvarligt om denna lag skjuter upp kärnkraftsavvecklingen ytterligare. En fördröjd avveckling kostar.

För var dag åldras kärnkraften, och åtgärder för att lappa och laga blir dyrare och dyrare. Dessutom ökar olycksrisken ju äldre reaktorerna blir på grund av försprödning och andra ålderdomssvagheter i material och system. Det är ett risktagande att låta reaktorerna köras i 40 år. För övrigt vet vi att det finns krafter som anser att livslängden är uppemot 60 år. Det förskräcker.

Om vi blickar ut över världen kan vi konstatera att Tyskland, USA, Kanada m.fl. har stängt kärnkraftverk på grund av höjda säkerhetskrav och/eller att ekonomin inte möjliggör fortsatt drift. Har Sverige höga säkerhetskrav?

Ännu ett allvarligt tillbud har rapporterats i ett svenskt kärnkraftverk. Serien av allvarliga händelser börjar bli lång. Oskarshamn 3 år 1987: Snabbstoppet var ej inkopplat, precis på samma sätt som i Tjernobyl. Oskarshamn 2: Sprickor i rörböjar, läckte radioaktivitet. Den som kontrollerade det hela sade att allt var okej och skrev i rapporten att det inte var några fel. Sedan upptäckte man att det läckte radioaktivitet. Barsebäck 2 år 1992: Isoleringsmaterial täppte igen silarna till kylvattenintaget. Oskarshamn 2 år 1996: Man startade utan att sprinklersystemet för kylvattnet satts på.

För övrigt har chefsåklagaren i Kalmar i dagarna inlett en förundersökning med anledning av att nödkylsystemet inte var inkopplat – detta efter att Miljöpartiet har överklagat att man inte gått till åtal tidigare. Efter ett år gör man detta.

Ringhals 2 och Ringhals 4 har upplevt liknande saker som i Oskarshamn 2 under 1997.

Många av dessa incidenter har fått en tvåa på den internationella Ineskalen som är graderad till sju. Det betyder att händelserna är allvarliga.

Men även små misstag har inträffat, och de kan få följder som orsakar snabbstopp och därmed orsakar större påfrestningar på reaktorn än vid en normal långsam avstängning. En orsak har varit att kopieringsapparaten

klipt bort ett moment i instruktioner som kontrollrumspersonalen skulle mata in i datorn. I det försvunna momentet stod det att en omkopplare skulle slås om från läge drift till läge test.

De mänskliga misstagen har orsakat nya instruktioner för att rätta till felgreppen. Dessa instruktioner hopar sig i pärmar. Hela systemet är komplext, sårbart och överskådligt.

Herr talman! I Sverige talas det ofta om hur säkra våra kärnkraftverk är. Vad man tycks bortse från är den mänskliga faktorn och vilka beräkningsgrunder fakta om säkerhet vilar på. Kärnkraftens säkerhetstekniska dilemma är att verksamheten måste fungera i strid med den tes för komplicerade tekniska system som brukar kallas Mac Murphys lag: "Om något kan gå fel kommer det förr eller senare att göra det". För kärnkraften gäller "att allt måste fungera i det närmaste perfekt överallt och ständigt".

Hur beräknas då olycksrisken? De första omfattande beräkningarna på området kallas allmänt för Rasmussenrapporten med det officiella namnet Wash-1400. De publicerades 1975. Alltså går det att säga att det svenska kärnkraftsprogrammet byggdes upp innan några allvarligt syftande beräkningar fanns. Dessa beräkningar gjordes för reaktorer i USA. År 1978 gjordes speciella beräkningar för svenska reaktorer, bl.a. Barsebäck. Storleksordningen på de uppskattade resultaten låg på ett värde som motsvarade ett allvarligt haveri på 10 000–30 000 reaktorår. I debatten brukade kärnkraftsanhängarna säga att det var lika otroligt att få en meteor i huvudet som att en större olycka, t.ex. en härdsmälta, skulle kunna inträffa. Så kom Harrisburg, Three Mile Island, och Tjernobyli med sju års intervall.

En säkerhetsanalys går till så att man prövar alla de enskilda komponenterna i förväg och under drift för att försäkra sig om att en mängd onödiga risker inte behöver bli stora. Men en reaktor består av en mängd komponenter med komplicerade samband till varandra som gör det mycket svårt, eller ogörligt, att försäkra sig om trygg drift endast genom att testa beståndsdelarna. I en reaktor är helheten inte alls lika med summan av dess delar.

Allteftersom säkerhetsarbetet med reaktorerna har utvecklats har beräkningar lett till allt lägre sannolikheter i PSA-beräkningarna, *probability safety assessment*. De sannolikheter som räknas fram ligger på en nivå motsvarande härdsmälta på 100 000 reaktorår. Det är säkerligen ett uttryck för ökad säkerhet, men det går att diskutera i vilken utsträckning. Bl.a. är inte alla kända riskfaktorer medtagna i dessa beräkningar. Hit hör dels sådana riskfaktorer som inte går att uppskatta numeriskt, främst en del mänskliga faktorer, dels beräkningsbara faktorer som inte tagits med som brand, översvämning och drift vid låg effekt.

För att bilda sig en rimlig uppfattning om vetenskapligt framtagna värden som t.ex. sannolikhet för haveri, måste man ta ställning till hur värdet är bestämt. Detta brukar man göra genom att uppskatta ett intervall inom vilken man anser att det bestämda värdet kan tänkas ligga med en *rimlig* sannolikhet. Ju exaktare man har lyckats göra sin beräkning, desto mindre är detta intervall. Intervall för osäkerhet kan i princip aldrig vara noll, men det kan vara mycket snävt. Intervall kan å andra sidan vara nästan hur stort som helst, men det är inte brukligt att publicera värden med stor osäkerhet.

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

Det allvarliga är att även de moderna beräkningarna har osäkerhetsintervaller i storleksordningen faktor 100. Det betyder att ett värde som ger en sannolikhet för hårdsmälta beräknat till ett haveri på 20 000 reaktorår kan också vara ett haveri på 200 reaktorår.

Den vetenskap som uppger säkerhetsintervall kan inte garantera någonting utöver detta. Risker för ett kärnkraftshaveri i Sverige skulle enligt denna beräkningsgrund variera mellan ett haveri på 1 600 år till ett haveri på 16 år.

Herr talman! Miljöpartiet de gröna har begärt en skärpning av säkerhetskraven i kärntekniklagen. Det är lika viktigt att redogöra för de beräkningar som ligger till grund för den skärpta lagen. Som nämnts tidigare kan osäkerhet räknas ut på flera sätt och osäkerhetsintervallet variera med en faktor 100. I dagens lagtext står det att alla svenska kärnkraftverk skall drivas med utgångspunkt i kärntekniklagen så att kraven på säkerhet tillgodoses.

Det är uppenbart, inte minst mot bakgrund av de fortlöpande säkerhetsincidenterna, att säkerhet i detta sammanhang är ett relativt begrepp. Det gäller speciellt de äldre reaktorerna. Denna utveckling förvärras ju äldre de svenska kärnkraftverken blir. Med ny kunskap med medvetenhet om de risker kärnkraften medför är det nödvändigt att kärntekniklagen uppdateras.

Herr talman! Att ställa om till ett ekologiskt energisystem kommer att innebära ett uppsving för Sverige och den inhemska energin. Men varför försena denna omställning? Lagen kan bli en fälla. Att inte erkänna att kärnkraften är livsfarlig och ett hot mot liv och hälsa innebär att reaktorerna får full ersättning för att reaktorerna i Barsebäck stängs av – vid en tolkning av utslaget från KU-utfrågningen, vilket Peter Eriksson senare i debatten skall gå närmare in på.

Vi kan se i betänkandet på s. 22 att våra farhågor kommer att besannas. Vårt krav om 25 års maxtid i stället för 40 år får följande svar: ”— — — ersättningen med all sannolikhet i vissa fall kan antas leda till så låga ersättningsnivåer att de inte är förenliga med RF:s bestämmelser om egendomsskyddet — — —.”

Med andra ord: Ägarna får full kompensation beräknat på 40 år, precis som om detta inte var en farlig verksamhet och att det är därför Sverige skall stänga av kärnkraften, utan i stället tror man att det är fråga om ett vanligt företag som skall få skadestånd för att man tvingas stänga.

Man glömmer hur kärnkraften skördat offer i hela sin kedja från uranbrytning till kärnavfall och hur nära förknippad den är med kärnvapen. Om kärnkraftsproducenterna hade blivit ålagda att betala sina fulla kostnader, inklusive risk, hälsa, säkerhet och miljökostnader för hela kärnkraftscykeln, skulle kärnkraften avveckla sig själv.

Herr talman! Vi yrkar bifall till reservation 2, där vi föreslår ändringar i lagens inledande paragraf om kärnkraftens hot mot liv och hälsa samt att 7 § kompletteras med en tredje punkt som klargör att kärnkraftsreaktorers säkerhetsnivå skall utgöra en särskild grund för ersättningens bestämmande. I 7 § skall också införas 25 år i stället för 40 år som drifttid. Regeringen bör snarast lägga fram förslag om en sådan komplettering av lagen.

Vi har också ett särskilt yttrande som behandlar 2 kap. 18 § i rege-
ringsformen.

Herr talman! Det sägs att framtiden inte längre är vad den en gång varit. Utvecklingen sker i ett allt snabbare tempo. Historien accelererar. De signaler vi får på tröskeln till det tjugoförsta århundradet säger oss att det är hög tid att tänka om. I det långa loppet går det inte att lösa tillväxtens problem med ökad tillväxt.
(Applåder)

I detta anförande instämde Barbro Johansson, Per Lager, Thomas Julin, Ragnhild Pohanka, Peter Eriksson och Gunnar Goude (alla mp).

Anf. 5 DAN ERICSSON (kd):

Herr talman! Regeringens förslag till lagstiftning om kärnkraftens avveckling är en uppföljning av vårens energipolitiska beslut, som i sin tur baserades på den energipolitiska uppgörelsen som slöts mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet och Vänsterpartiet.

Från Kristdemokraternas sida kan jag sammanfattningsvis säga att vår uppfattning om energipolitiken är att den första kärnkraftsreaktorn kan fhasas ut när vi har fått fram och sparat bort motsvarande el. Den nya eltillförseln skall baseras på förnybar elproduktion. Det var också denna hållning som Socialdemokraterna och Kristdemokraterna var överens om under partiöverläggningarna om energipolitiken. Men i förhandlingarnas slutskede, herr talman, övergav Socialdemokraterna den hållningen.

I partiöverläggningarna växte det fram en insikt om hur en balanserad omställning av energisystemet skulle kunna genomföras. En utgångspunkt var att samla största möjliga parlamentariska majoritet bakom ett beslut där också näringsliv, fackförbund och de som skall arbeta aktivt med de förnybara bränslena, skogsägare och lantbrukare, skulle involveras. Det skulle innebära att energipolitiken lades fast för lång tid. Vi fick stabila spelregler för just dem som är beroende av energipolitiken. De skulle hålla över ett antal mandatperioder. De skulle skapa säkerhet kring förutsättningarna för energifrågorna.

Principen var att tillföra el baserad på förnybara bränslen och elspårande motsvarande en reaktor innan avställningen skulle påbörjas. Fossila bränslen skulle inte tillföras systemet. Målet var ett omställningsarbete syftande till att bygga det ekologiskt uthålliga energisystemet, utan drastiska prisförändringar, risk för elbrist och därmed ytterligare påfrestningar på välfärd och sysselsättning. Industri och hushåll skulle tillförsäkras säkra elleveranser till fortsatt konkurrenskraftiga och rimliga priser.

Den här inriktningen ersattes dessvärre med en överenskommelse om att en reaktor skall stängas av och ersättas med fossilbränslen. Det kommer att bli mer olja, det kommer att bli mer kol, och nu är det helt tydligt att det kommer att bli mycket mer fossilgas. Uppgörelsen har dessutom splittrat nationen i energifrågan, med fortsatt osäkerhet om villkoren på energimarknaden som följd. Miljökonsekvensanalyser och samhällsekonomiska analyser saknas.

Vi kristdemokrater beklagar den här händelseutvecklingen på ett för Sveriges ekonomi, miljö, sysselsättning och företagande så centralt område som energipolitiken.

Herr talman! Man kan heller inte se energipolitiken isolerad. Detta påverkar så mycket annat. Det handlar faktiskt om förutsättningarna för våra företag, förutsättningarna för vår basindustri, för att de skall kunna

*Fel! Okänt
växelargument.*

investera, satsa på produktion, se till att människor får arbete och att vi därmed får en bra skattebas för vår välfärd i Sverige. Får vi inte människor i arbete, i sysselsättning, har vi inte tillräckliga skatteintäkter för att klara välfärden. Och vad är välfärden? Jo, det handlar faktiskt om äldreomsorgen, det handlar om vården, och det handlar om skolan. Ytterst handlar också energipolitiken oerhört tydligt om detta, att vi faktiskt skall säkra resurser för våra gamla, i vården och omsorgen, och för våra unga i deras omsorg och i skolan.

Den här kopplingen saknas i den energipolitiska debatten. Det är därför jag vill trycka på den.

Låt mig sedan gå in på tekniken kring hur utfasningen av kärnkraft kan påbörjas. Det finns olika lösningar. Det kan vara lagstiftning. Det kan handla om ägardirektiv om man stänger en statligt ägd reaktor. Det kan vara ekonomiska styrmedel eller en förhandlingslösning med berörda kraftföretag.

I stället för en omfattande genomgång och analys av de här handlingsvägarna har nu ett beslut hastats fram. Att fatta beslut om att stänga en reaktor utan att veta hur det skall gå till i praktiken, vilka miljökonsekvenser det får och vilka samhällsekonomiska kostnader det medför är en äventyrlig och en oansvarig politik. Frågan om ersättning till berörd reaktorägare är inte löst i propositionen. Det innebär att regeringen förväntar sig att riksdagen skall fatta beslut som leder till kostnader som är okända vid beslutstillfället, och det, herr talman, är faktiskt något nytt för riksdagen.

Näringsutskottets majoritet går nu också på denna linje. Kristdemokraterna menar att denna beslutsordning är oacceptabel.

Förutsättningarna för ersättning till reaktorägare verkar också vara tilltyxade utan närmare utredning. Frågan om lagförslaget strider mot expropriationsrättsliga principer är inte besvarad. Det saknas i propositionen ett klarläggande om huruvida lagförslaget stämmer överens med Europakonventionen eller inte. Det kan göras gällande att ersättningsregeln inte är förenlig med Europadomstolens praxis. Det är inte acceptabelt att en rättsstat skall besluta om lagstiftning utan att dessa frågeställningar är helt klarlagda.

Herr talman! Vi avskriver inte möjligheten till lagstiftning som en del i en genomtänkt avvecklingsstrategi avseende kärnkraftsreaktorer. Det kan vara en del i en samlad politik för omställningen av energisystemet, men föreliggande förslag uppfyller inte de krav på helhetssyn på energipolitiken som vi kristdemokrater har. En sådan helhetssyn är nödvändig för att vi just skall få det ekologiskt uthålliga energisystemet.

Herr talman! Förslaget från regeringen och de partier regeringen har gjort upp med leder inte till det ekologiskt uthålliga energisystemet. Deras förslag leder faktiskt till ökad fossilanvändning och ökade koldioxidutsläpp och därmed till att Sverige ytterligare bidrar till växthuseffekten, med dess förskräckande konsekvenser.

Sammantaget underkänner vi kristdemokrater grunden för föreliggande lagförslag. I stället borde gången ha varit för det första ett fastställande av att en avveckling av kärnkraftsreaktorer kan påbörjas när motsvarande produktion av el kan anses säkrad via tillförsel av förnybar el och sparande, som leder till ett minskat elbehov. För det andra borde det ha skett en noggrann genomgång av vilka medel som är bäst att använda

för att påbörja avvecklingen av kärnkraft: lagstiftning, ägardirektiv, ekonomiska styrmedel eller förhandlingar med berörda kraftföretag. För det tredje borde det ha funnits en utredning av på vilka kriterier ersättningar skall fastställas för reaktorägare som får en kärnkraftsreaktor avställd. För det fjärde skulle det ha funnits ett ekonomiskt underlag och förhandlingar för att fastställa ersättningsbelopp till berörd reaktorägare.

Regeringen bör enligt vår uppfattning återkomma till riksdagen med förslag till inriktning på energipolitiken i enlighet med de här principerna. Tills vidare föreslår vi att föreliggande lagstiftningsförslag avvisas. Jag yrkar därmed bifall till reservation 1, och i konsekvens med detta deltar vi sedan inte i beslut som berör lagens närmare utformning.
(Applåder)

I detta anförande instämde Ulf Björklund, Fanny Rizell, Holger Gustafsson, Åke Carnerö, Tuve Skånberg, Alf Svensson, Göran Hägglund, Chatrine Pålsson, Mats Odell och Inger Davidson (alla kd).

Anf. 6 BARBRO ANDERSSON (s):

Herr talman! Den svenska energipolitikens mål är att på kort och lång sikt trygga tillgången på energi på villkor som är konkurrenskraftiga med dem som gäller i omvärlden. Energipolitiken skall utgå från vad natur och miljö kan bära. Landets energiförsörjning skall tryggas genom ett energisystem som i största möjliga utsträckning grundas på varaktiga, helst inhemska och förnybara energikällor samt en effektiv energihushållning.

Dessa riktlinjer lades fast i överenskommelsen år 1991, och de gäller.

Riksdagen beslutade i juni i år med stor majoritet om en omställning av energisystemet till en uthållig energiförsörjning. Detta grundade sig på folkomröstningen 1980. Som vi alla minns vann linje 2 den gången. Vi socialdemokrater sade då i valkampanjen att kärnkraften skall börja avvecklas i slutet av 1990-talet och vara avvecklad senast år 2010. Vi sade också att kärnkraften skall avvecklas i den takt som är möjlig med hänsyn till sysselsättning och välfärd.

Energikommissionen har sagt att en reaktor kan tas ur drift utan störningar.

Vår partikongress 1996 sade:

”Enligt vår uppfattning bör kärnkraftsavvecklingen inledas under mandatperioden och därefter fortsätta i jämn takt. Omställningen ska genomföras på ett sådant sätt att den elintensiva basindustrins konkurrensläge inte äventyras. Den redan genomförda om- och avregleringen av elmarknaden får inte leda till ökade elpriser generellt sett för hushållen, eller för hushåll i särskilda områden, t ex i glesbygden. Om så sker måste åtgärder vidtas. Den nationella utmaning som ligger framför oss på energipolitikens område kräver mångas medverkan och delaktighet.”

Kongressen 1997 sade samma sak.

Denna riksdag beslutade i juni i år att kärnkraften skall börja avvecklas men att årtalet 2010 inte längre gäller. Vad vi skall göra i dag är att skaffa oss lagrummet för att kunna genomföra det beslut vi fattade i juni.

För kammaren vill jag bara kort nämna något om lagens innehåll.

Förslaget är att regeringen får besluta att rätten att driva en kärnreaktor, med stöd av tillstånd enligt kärntekniklagen för att utvinna kärnenergi, skall upphöra att gälla vid en viss tidpunkt. Tillståndet, och de

*Fel! Okänt
växelargument.*

skyldigheter som är förknippade med detta, kvarstår dock i övrigt efter ett sådant beslut. Ett beslut om upphörande av rätten till reaktordrift ger rätt till ersättning av staten för förlusten. Ersättningen bestäms huvudsakligen enligt expropriationsrättsliga principer och på det sätt som expropriationslagen anger.

Kärntekniklagen tillämpas i övrigt vad gäller drift och avveckling av verksamheten.

En departementspromemoria upprättades och sändes på remiss. De flesta remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft någon erinran. Några har avstyrkt.

Lagförslaget sändes till Lagrådet för synpunkter. Lagrådet godtog förslaget, för säkerhets skull två gånger, men ansåg att lagtexten skulle justeras på några punkter. Regeringen följde Lagrådets förslag i propositionen.

Förslaget betraktas av några som kontroversiellt, och starka intresseorganisationer har hört av sig till utskottet och till partigrupperna.

Lagen är generell, vilket det är viktigt att påpeka. Konstitutionsutskottet har yttrat sig till näringsutskottet och bl.a. berört detta. Konstitutionsutskottet säger att utskottet liksom Lagrådet anser att lagen uppfyller kravet på generell utformning i och med att den inte är begränsad till stängning av reaktorerna i Barsebäck utan enligt sin utformning kan tillämpas även när det gäller upphörande av driften vid andra kärnkraftsreaktorer.

Lagen är också förenlig med Europakonventionen. Det säger både konstitutionsutskottet och Lagrådet. Konstitutionsutskottet skriver att den föreslagna lagen inte kan anses stå i strid med Europakonventionen och avvisar påståendena i motionerna från moderaterna och kristdemokraterna.

Är lagförslaget förenligt med EG-rätten? Konstitutionsutskottet gör bedömningen att så är fallet, liksom Lagrådet. Konstitutionsutskottet skriver att lagen inte strider mot EG-rätten och inte heller är oförenlig med några EG-rättsliga principer beträffande egendomsskyddet.

Enligt 2 kap. 18 § regeringsformen är varje medborgares egendom tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose allmänna intressen.

Detta har prövats av Lagrådet och av konstitutionsutskottet. Lagrådet skriver:

”Mot bakgrund av det anförda kan det enligt Lagrådets mening knappast göras gällande att lagstiftningen strider mot 2 kap. 18 eller 20 §§ regeringsformen genom att de tilltänkta regeringsbesluten inte skulle kunna anses påkallade av angelägna intressen”

Konstitutionsutskottet delar denna uppfattning. Lagförslaget *är* förenligt med regeringsformen.

Konstitutionsutskottet har haft två utfrågningar i detta ärende, och näringsutskottet har haft möjlighet att närvara. Många frågor ställdes och samtliga har besvarats på ett tillfredsställande sätt. Jag menar att inga frågor är utestående efter den beredning som gjorts dels av propositionen, dels av utskottets betänkande.

Flera skrivelser har kommit till utskottet från Sydkraft med många frågor. Dessa frågor har besvarats av företrädare för Närings- och handelsdepartementet och Finansdepartementet.

Varseltiden har varit föremål för diskussion. I propositionen på s. 10 och framåt berättar man hur riksdagen har behandlat energipolicyfrågorna sedan folkomröstningen 1980. Gång på gång har man slagit fast att kärnkraften skall vara avvecklad senast år 2010 och att man skall iaktta sträng hushållning och effektivisering samt satsa på de förnybara energikällorna. Åtskilliga riksdagsbeslut har fattats, och propositioner och överenskommelser har lagts fram. Ända fram till 90-talet har det sagts att man bör kunna avveckla en kärnkraftsreaktor utan problem. Det säger också Energikommissionen. Man har inte talat om annat än avveckling.

Trepartiöverenskommelsen blev känd i februari i år. Visserligen har moderaterna gjort allt för att förhindra och försena detta beslut, men varseltiden kan enligt min mening räknas längre än från dagens datum.

Herr talman! Fyra motioner har väckts med anledning av propositionen. Framför allt Moderaterna, men även Folkpartiet och Kristdemokraterna har försökt hitta fel, luckor eller kryphål men har inte lyckats.

Diskussionen i dag är ju en fortsättning på den debatt som vi hade i juni, när vi tog beslutet om en omställning av energisystemet. Debatten handlar i grunden om frågan: Vill vi ha en uthållig energiförsörjning eller inte?

Det är där vi skiljer oss åt, vi i majoriteten och ni i oppositionen.

Ni moderater påstår i er motion bl.a. att lagen är oförenlig med viktiga rättsprinciper, att den strider mot proportionalitetsprincipen, att det erforderliga allmänna intresset saknas, att kravet på generell lagstiftning inte uppfylls, att lagen strider mot expropriationsrättsliga principer m.m.

Så är det ju inte. På punkt efter punkt faller era påståenden enligt Lagrådet och andra lagkunniga.

Folkpartiet – vi stod ju tillsammans för linje 2 – hur har ni nu hamnat i Moderaternas knä? Ni skriver i motionen att en successiv omställning av energisystemet är att föredra framför kortsiktiga beslut. Det är ju just det som riksdagen beslutade om i juni. Vi stänger en reaktor 1998. De övriga är villkorade. Vi skriver i betänkandet att efter avställningen av Barsebäcksverket skall en uppföljning ske av utvecklingen av elpriser, investeringar, miljöpåverkan, sysselsättnings- och fördelningseffekter, elmarknadens funktionssätt m.m. Resultatet skall utvärderas och tillsammans med erfarenheterna från stängningen utgöra underlag för kommande beslut om den fortsatta omställningen.

Det beslut som vi fattade i juni innebär alltså att nya ställningstaganden fordras från riksdagen innan ytterligare avställningar av kärnkraftsreaktorer kan genomföras med stöd av denna lag. Riksdagen kommer att få ta ställning till om villkoren är uppfyllda.

I er motion påstår ni att redan dagen efter det att energiuppgörelsen presenterades började många företag att se över sina investeringsplaner. Vilka företag då? Eftersom ni påstår att de är många kan ni kanske inte räkna upp alla. Det vore ändå intressant om Torsten Gavelin litet grand kunde förklara detta.

Och Kristdemokraterna – det gamla linje 3-partiet, som 1980 ville avveckla på tio år – hur i all sin dar har ni hamnat tillsammans med Moderaterna, som väl inte alls vill avveckla?

*Fel! Okänt
växelargument.*

Hur kan ni svänga 180 grader på kort tid i en fråga som på sin tid måste ha varit en hjärtefråga för er?

I ert särskilda yttrande skriver ni, och detta bekräftades av Dan Ericsson här i talarstolen:

”I och för sig motsätter sig inte Kristdemokraterna lagstiftning som ett led i en genomtänkt avvecklingsstrategi, grundad på en helhetssyn på energipolitiken.”

Det är precis vad vi gör, och det var så vi argumenterade i debatten i juni. Om ni står fast vid vad ni sagt, inför folkomröstningen och i debatten senare, att ni vill avveckla, varför då inte ansluta er till majoriteten?

I dag försöker ni alla tre partier gömma er bakom förmenta oklarheter i texten i lagförslaget för att egentligen säga något annat.

Herr talman! Karl XI:s reduktion har nämnts. Eftersom det är några år sedan herr talmannen, jag och övriga gick i skolan har jag gått tillbaka till historieböckerna. Jag har funderat över vad reduktionen innebär.

För att föra krig behövdes officerare och ämbetsmän. Dessa skulle avlönas. I ett samhälle som fortfarande i hög grad litade till naturhushållning måste det ske med jord. Sverige var ett bondesamhälle. Man betalade skatt eller arrende för den jord man brukade. Men adeln, som innehade alla högre tjänster, var i princip befriad från att betala skatt för sin jord, s.k. frälsejord. Därför fick staten minskade inkomster när sådan jord som staten ägde, kronojord, gavs bort eller såldes till adeln eller när adeln fick rätt att uppbära skatteavgifterna för den bondeägda jorden, skattejorden. Skattebördorna blev helt enkelt för tunga för bönderna.

I slutet av 1640-talet fanns det ett starkt missnöje i landet riktat mot adeln och dess privilegier. Stora donationer av jordegendomar hade gått till adeln. Det hade skett under Gustav II Adolfs tid, fortsatt under förmyndarregeringen och kraftigt ökat under Kristinas regering. De svenska adelsmännen upptäckte att adeln ute i Europa hade en mäktigare ställning och ville ha det på samma sätt. Den feodala uppfattningen att bönderna var adelns, inte statens, underståtar började vinna insteg. Men präster och borgare tyckte liksom bönderna att adeln började bli för anspråksfull. Följden blev att kraven på reduktion, att staten skulle ta tillbaka jord från adeln, blev alltmer högljudda. Särskilt intensiva blev de inför 1650 års riksdag. Drottning Kristina var då regent. Vid denna riksdag krävde de tre ofrälse stånden reduktion, men man lyckades inte den gången. Kravet återkom. En mindre reduktion skedde under Karl X Gustavs regeringstid.

När sedan Karl XI övertagit regeringsmakten fick han klart för sig att den ekonomiska ställningen var ohållbar. Vid 1680 års riksdag spelade han ut de ofrälse mot adeln och lågadeln mot högadeln. På så sätt lyckades han driva igenom en storreduktion. Adeln förlorade hälften av sin jord. Kronan och skattebönderna kom vardera att äga ungefär lika mycket som adeln. De svenska böndernas fria ställning hade bevarats. Så var det med reduktionen, herr talman.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

(Applåder)

Anf. 7 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Jag vet inte vad Barbro Andersson har gjort för ont för att ständigt straffkommenderas till dessa energidebatter. Jag tyckte att

hennes inlägg var mer uttömmande i den utförliga del som handlade om 1600-talet än den del som handlade om de frågor som vi skall fatta beslut om här i kammaren. Jag nästan rörs av troskyldigheten. Jag antydde redan i min inledning att vi snart skulle få höra att det när det gäller den kritik som har riktats från politiker och jurister inte är några problem. Det är inget problem alls, alla frågetecken är utträtade. Det är överensstämmelse med grundlagen, Europakonventionen – inga problem. En och annan jurist pratar i nattmössan. Juridikens vågor går höga i fackpressen. Det är inget problem! Inte ett kommatecken har hamnat fel i det här ärendet. Det är verkligen en rörande troskyldighet.

Socialdemokratiska partiledaren rycker till i tåten, och Barbro Andersson sprattlar omedelbart till. Jag tror inte att vi kommer någonstans, jag tror inte att vi kan nå varandra.

Låt mig ställa två frågor. På vilka andra politiska områden och samhällsområden tycker Barbro Andersson att det är rimligt att vi frånhänder riksdagen allt inflytande över de centrala politiska frågorna och lägger det inflytandet och den makten i händerna på regeringen? På vilka andra samhällsområden tycker Barbro Andersson att det är rimligt att riksdagen fattar beslut utan att ha någon aning om vilka de ekonomiska konsekvenserna är av de beslut som fattas?

Anf. 8 BARBRO ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Riksdagen frånhänder sig inte beslutsrätten. Som jag sade i mitt anförande och som vi skriver i betänkandet kommer frågan att återkomma till riksdagen för att vi skall kunna se om villkoren är uppfyllda innan man gör en ny avställning.

Jag har ett par frågor till Mikael Odenberg. Enligt ett TT-meddelande från den 18 juni i år säger Mikael Odenberg: Lagrådets ställning är inte vad den har varit. En generell iakttagelse är att Lagrådet blivit alltmer tandlöst. Det tycker att det är viktigare att krasa ryggen på sina kolleger än att serva sina uppdragsgivare. I fortsättningen kommer vi att betrakta Lagrådet som ett stort skämt.

Står Mikael Odenberg fast vid det uttalandet? Har Moderata samlingspartiet samma uppfattning? Det kunde vara intressant att veta.

Jag har en fråga till. I Upsala Nya Tidning den 30 augusti i år kunde man läsa ett regerat från er stämma. Där står det: På en fråga från TT medgav talesmannen att detta är ett första mjukt steg mot en framtida nytillverkning av kärnkraft. Är det så? Kan Mikael Odenberg bekräfta eller dementera det? Det vore bra med ett klarläggande på den punkten.

Anf. 9 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Med det beslut som fattas i dag frånhänder sig riksdagen beslutanderätten över centrala energipolitiska frågor. Det är riktigt att riksdagen vid sitt beslut den 10 juni sade att riksdagen inför ett regeringsbeslut om att tillämpa lagen på reaktorn Barsebäck 2 vill göra en bedömning av om villkoren är uppfyllda. Men för reaktorerna Barsebäck 1 och de andra tio reaktorerna ligger beslutanderätten och makten i händerna på regeringen. Jag tycker som riksdagsledamot – det skulle jag tycka oavsett partifärg på regeringen – att det är fel att överlämna så mycket makt och inflytande till regeringen och ge regeringen *carte blan-*

che för att utan närmare motiv, utan kunskap om konsekvenserna, utan förvarning stänga av halva Sveriges elförsörjning.

Jag upprepar min fråga till Barbro Andersson: På vilka andra områden tycker Barbro Andersson att det är rimligt att riksdagen fattar beslut utan att ha en aning om de ekonomiska konsekvenserna av de beslut som fattas?

Anf. 10 BARBRO ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill upprepa: Riksdagen frånhänder sig ingen beslutanderätt i energipolitiken. Jag har mycket tydligt sagt det från talarstolen. Vi skriver det i vårt betänkande. Det är alldeles klart att det fortfarande är riksdagen som fattar beslut om detta.

Jag noterar att Mikael Odenberg inte svarade på mina frågor. Är det så att Moderata samlingspartiet tycker att Lagrådet är tandlöst och att det anser att det är viktigare att krafsa ryggen på sina kolleger än att serva sina uppdragsgivare? Jag tycker att det är ganska uppseendeväckande. Det är mycket tråkigt om vi inte kan få ett klart besked i kammaren i dag.

Anf. 11 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Det här är inte vilket företag som helst. Kärnkraftverk är inte vilken verksamhet som helst, den är livsfarlig. I KU-utfrågningen framkom det att det hade varit lättare om man i portalparagrafen hade skrivit in att det här var ett hot mot liv och hälsa. Såvitt jag förstår ville man inte skriva in det från socialdemokraternas sida därför att man var rädd för att danskarna skulle trycka på och säga att vi skall stänga kärnkraftverken momentant, både Barsebäck 1 och Barsebäck 2. Är det livsfarligt skall de stängas direkt. Att i portalparagrafen bara skriva att man skall ställa om till ett nytt energisystem är väldigt svagt. Vi har vetat ända sedan 1980 års folkomröstning, alltså i snart 18 års tid, att man skall stänga av. Det är ingen överraskning. Jag tycker att det här är allvarligt då man betänker vilka anspråk som kommer att ställas i ersättningsfrågan. Vad anser Barbro Andersson om detta med livsfarlig kontra att det skulle vara ett vanligt företag som driver en verksamhet för tillväxt?

Anf. 12 BARBRO ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Eva Goës och Miljöpartiet har haft kärnkraftens avveckling som sin hjärtefråga ända sedan partiet bildades. Det har jag stor respekt för. Nu kommer vi ändå fram till den dag då vi inleder omställningen. Miljöpartiet har inte yrkat avslag utan har ytterligare synpunkter på säkerhetskraven. Jag tror, herr talman, att vilka säkerhetskrav man än ställer – de är redan i dag ganska höga – kommer miljöpartisterna aldrig att vara riktigt nöjda utan kommer att kräva mer. Dessutom tror jag inte att regeringen är rädd för danskarna när man formar den svenska energipolitiken.

Anf. 13 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Jag säger än en gång att en professor vid KU-utfrågningen ansåg att det borde stå i portalparagrafen någonting om hot mot liv och hälsa och om risker. Ändå frångår socialdemokraterna det. Då kommer man in i det juridiska träsket. Likadant har vi anmärkt på att

man har en längre tid än det sades från början, 25 år för varje reaktor. Jag hittar ett PM från februari där man talar om att reaktorerna bör stängas efter 35 år från den första starten. Det betyder 2010. Man har t.o.m. frångått det. Detta PM var ett arbetsdokument.

Det är viktigt att man står fast vid de politiska beslut som man fattat. 1980 beslutade vi att stänga av kärnkraften till 2010, med förnuft. Jag undrar: Är det förnuftigt att låta det här fortsätta? Vi kanske får en reaktorstängning 1998, men vi vet inte om det i fortsättningen över huvud taget blir fler reaktorer som stängs. Är det vettig energipolitik? Är det att ställa om till förnybar energi, är det energieffektivisering?

Anf. 14 BARBRO ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Den energiomställning som vi beslutade om i juni är precis den vettiga väg som Eva Goës efterlyser. Vi satsar på energihushållning, effektivisering och förnybara inhemska energikällor. Jag tycker att det är en bra väg att gå.

2010 var det årtal som bestämdes av riksdagen efter 1980 års folkomröstning. Då ansåg man att de 30 år som man hade framför sig skulle vara en lång tid.

Sedan dess har en del hänt på detta område, men inte tillräckligt mycket. I dag ser vi att det inte längre är möjligt att avveckla samtliga kärnkraftverk till 2010. Därför har man fastnat för den här tiden, 40 år.

Anf. 15 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag har en fråga till Barbro Andersson. Det har nu snart gått ett år sedan energiuppgörelsen, och det är ett halvår kvar tills första reaktorn skall stängas. Hur mycket har elsystemen tillförts från den förnybara elproduktionen, alltså biobränslen och vindkraft? Det handlar ju om omkring 4 TWh som nu försvinner ur elsystemet. Hur mycket av detta har nu ersatts med förnybar elproduktion? Det vore intressant att få veta detta.

Om det är så att man inte har täckt upp med förnybara energikällor, vad kommer då i stället? Vilka blir miljökonsekvenserna om vi får mer olja, kol och fossilgas? Och vilka blir konsekvenserna på elpriset och därmed för vår industris konkurrenskraft? Vi har ju efterlyst den här typen av konsekvensanalyser i beslutsunderlaget. Vi har ännu inte fått det, men Barbro Andersson kanske kan redovisa detta nu.

Sedan tog Barbro Andersson upp folkomröstningen 1980. Det var ju faktiskt så att det på samtliga tre valsedlar inte nämndes att kärnkraften skulle ersättas med fossilbränslen. Den skall alltså ersättas med förnybara energikällor. Problemet är att den inte ersätts med förnybara energikällor utan att det blir annat i stället. Det är därför vi motsätter oss den här uppgörelsen. Barbro Andersson kanske nu kan redovisa hur situationen ser ut.

Anf. 16 BARBRO ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Kärnkraften skall inte ersättas med fossila bränslen. Den skall ersättas med biobränslen, med effektivisering och energisparande.

Vad som har hänt sedan den diskussion som vi hade tidigare är den intressanta delen med konvertering i våra hem. Det finns ju två försöks-

*Fel! Okänt
växelargument.*

områden, ett i Landskrona och ett i Enköping, där det för fastigheter med direktverkande el har varit möjligt att konvertera till bibränsleeldad fjärrvärme. I ett område i Enköping, som ligger i just mitt hemlän och som jag känner till litet grand, har utvecklingen varit väldigt bra. Samtliga hushåll har byggts om. En rapport har lämnats till NUTEK, och den skall nu utvärderas. Såvitt jag har hört av människor som jag känner vilka bor där är de mycket nöjda. Det är *en* del av det som har hänt sedan juni.

Jag har en fråga till Dan Ericsson. Kristdemokratiska ungdomsförbundet skickade en skrivelse som kom till näringsutskottet. Där skriver man: I den svenska elproduktionen bör kärnkraften stegvis tas ur drift och ersättas med alternativa energikällor som är uthålliga och inte äventyrar jordens miljö. KDU ser det därför som angeläget med ökat statligt stöd till forskning på alternativa energikällor. Då det ur energisynpunkt är oekonomiskt att använda elenergi för uppvärmning kräver KDU ett statligt omställningsstöd till hushåll som ställer om från direktverkande el till exempelvis fjärrvärme. Genom olika åtgärder inom industri och hushåll kan en sådan elmängd sparas att två kärnkreaktorer kan tas ur drift snarast. KDU föreslår att detta skall genomföras.

Jag tycker att det är mycket intressant att de kommande politikerna inom Kristdemokraterna har den här synen. På vilket sätt skiljer sig Dan Ericsson från sitt ungdomsförbund i den här frågan?

Anf. 17 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Barbro Andersson säger återigen att kärnkraften skall ersättas med bibränslen, vindkraft och sparande. Javisst, vi är överens om detta när det gäller att säga saker. Men vad jag frågade om var hur mycket av detta som har kommit fram under det år som har gått sedan energiöverenskommelsen och hur mycket Barbro Andersson tror hinner komma fram på det halvår som är kvar tills omkring 4 TWh kommer att tas ur det svenska energisystemet. Det är ju det som är den intressanta frågan. Men Barbro Andersson svarar inte på frågan. Jag kan förstå det, för jag vet ju vad svaret är: Man har inte lyckats ta fram förnybara energikällor. Det går inte så snabbt, utan det blir då i stället olja, kol och gas. Detta strider ju mot vad folkomröstningen sade.

Men Barbro Andersson har en möjlighet till att redovisa siffrorna. Det handlar om 4 TWh, och det är mycket elström. Redovisa hur mycket som har tagits fram av förnybara energikällor på ett år och hur mycket som kommer att tas fram under det kommande halvåret.

När det sedan gäller KDU, de kristdemokratiska ungdomarna, så har de samma synsätt, nämligen att vi skall ersätta kärnkraft med det förnybara. Vad gäller energiprogrammet och satsningarna på utveckling och forskning är vi i stort sett överens. Det skall vi självfallet ha. Skillnaden är att vi vet att detta inte går att klara på den korta tid som nu står till buds. Det är det som är problemet, Barbro Andersson.

Anf. 18 BARBRO ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Tänkte inte Dan Ericsson på det när han satt i Energi-kommissionen, där han sade att en reaktor kunde stängas av utan att det skulle bli några störningar? Funderade Dan Ericsson aldrig i de banorna då, någonting som han försöker lägga mig till last i dag?

Eftersom Dan Ericsson säger att ni har en absolut samsyn med KDU när det gäller omställningen, förstår jag ännu mindre varför ni till varje pris skall sitta i moderaternas knä i den här frågan. Ni säger att ni är med på effektiviseringsprogrammet och att ni är med på en uthållig energiförsörjning, och Dan Ericsson var ju faktiskt med i Energikommisionen och sade att en reaktor kunde ställas av utan störningar.

Anf. 19 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Herr talman! Barbro Andersson hade i vår motion funnit att vi är oroliga över den elintensiva industrins investeringar. Hon frågade om jag kan ge ett exempel på en elintensiv industri som har minskat sina investeringar. Mikael Odenberg har ju redan i sitt anförande redovisat att den elintensiva industrins investeringar har minskat med 15 % under åren 1996–1998.

Jag kan också berätta för Barbro Andersson att jag efter publiceringen av energiöverenskommelsen besökte Boliden AB i Boliden. Man var där oerhört irriterad och förskräckt över den här överenskommelsen och diskuterade investeringsstopp. Jag gjorde också ett besök vid en sammandragning av den elintensiva industrin, som omfattar skogsindustrin, många kemiska industrier, aluminiumindustrin osv. De var av samma uppfattning. Och nu ser vi ju kalla siffror.

Vi föredrar en successiv avställning när alternativen finns framme. Problemet med den abrupta lagstiftade avställning som socialdemokraterna nu har gått in för är att alternativet är fossilgas.

Anser Barbro Andersson att det vore bra med en motorväg för fossilgas genom norra Uppland, i hennes hemtrakter? Kan Barbro Andersson garantera att Forsmark inte kommer att ersättas med fossilgaseldad kraft?

Anf. 20 BARBRO ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det var intressant att Torsten Gavelin tog upp detta med investeringsklimatet.

TT meddelade den 16 oktober i år: Sparbanken spår i sin konjunkturprognos att det blir fart i den svenska ekonomin de närmaste åren. Industriproduktionen fortsätter öka och exporten växer.

TT-meddelande den 20 november: Konjunkturinstitutet säger att industrins konjunktur blir allt bättre. Efterfrågan ökar och företagen får allt fler exportorder. Sveriges totala varuexport ökade med 9 % och importen med 10 % jämfört med motsvarande period 1996.

TT-meddelande den 4 december: LO-ekonomerna säger att tillväxten tagit fart under andra halvåret i år och att den goda konjunkturen fortsätter in i 1998.

TT-meddelande den 11 december: EU-ländernas industriproduktion ökade med 0,8 % under årets tredje kvartal. Störst var ökningen i Sverige, där industriproduktionen ökade med 2 ½ % jämfört med kvartalet före.

Samma dag meddelade TT att AMS tillfrågat 9 000 företag som meddelat att de behöver nyanställa totalt 50 000 personer under 1998. AMS säger också att det är i industrin och den privata tjänstesektorn som de nya jobben finns.

I Investnytt, skriften som ges ut av ISA, *Invest Sweden Agency*, redogör man för en nyligen publicerad studie från revisionsföretaget KPMG. Den jämför investeringskostnaderna i Kanada, USA, Tyskland, Italien, Storbritannien, Frankrike och Sverige. Enligt KPMG erbjuder Sverige de näst lägsta kostnaderna efter Kanada.

Herr talman! Detta motsäger helt det som Torsten Gavelin försöker påstå.

Anf. 21 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Herr talman! Nej, Barbro Andersson, absolut inte. De siffror som Mikael Odenberg presenterade är korrekta. Investeringarna i den elintensiva industrin minskar. Att produktionen nu går på högvarv och ökar är ju väldigt bra. Men det baserar sig på investeringar som är gjorda tidigare. De investeringar som skulle ha gjorts nu ger produktion om några år. Det är det som är så allvarligt. När investeringsklimatet försämras, tar det ett antal år innan detta märks i form av arbetslöshet, försämrade export osv. Det blir ingen omedelbar effekt.

Sedan svarade Barbro Andersson ingenting om fossilgasen. Därför vill jag upprepa frågan. Jag kan förenkla den något och säga så här: Kan Barbro Andersson garantera att inte någon del av kärnkraften kommer att ersättas med fossilgas?

Anf. 22 BARBRO ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kanske är litet naiv, men ibland tror jag på vad TT skriver. Jag betraktar det ändå som en seriös nyhetsbyrå, och jag har tagit till mig dessa siffror. Det må väl vara mig förlåtet.

Kärnkraften skall ersättas med effektivisering, besparing och inhemska förnybara energikällor. Det har vi sagt upprepade gånger, och jag kan säga det igen till Torsten Gavelin.

Eftersom det här, herr talman, är min allra sista replik i den här debatten, vill jag passa på att önska mina meddebattörer en god jul och ett gott nytt år. Jag vill önska detsamma till herr talmannen, till näringsministern och till övriga som deltar här. Och med en bra energipolitik i vårt land, vet vi att vi kommer att få ljus i vårt hus den stundande helgen – några med grön el, andra skön el utan onödiga färgämnen.

Anf. 23 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! När man hör debatten och vad några här säger, verkar det som att det vi skall prata om i dag är, för att använda Mikael Odenbergs ord, något plötsligt. Enligt Torsten Gavelin är det något abrupt som kommer att hända. Det är inte riktigt sant. Det är inte riktigt på det viset. Mikael Odenberg hade ett ettårigt perspektiv på den här debatten. Det är möjligt att han skall ha det. Men vi har hållit på ett tag att diskutera de här frågorna.

Själv kom jag i kontakt med den energipolitiska delen av kärnkraften någon gång i början av 70-talet, 1972–1973, när Birgitta Hambræus utförde en av pionjärinsatserna i den här frågan i riksdagen. Sedan dess har frågan om kärnkraften varit på debattens översta sida – alltså väldigt länge.

Vi har diskuterat den. Miljöorganisationer har engagerat sig i den. Jag är glad att kunna säga att Centerpartiet – inte minst dess ledare; Thorbjörn Fälldin, Karin Söder och naturligtvis Olof Johansson – med starkt engagemang har drivit kärnkraftsfrågan. Det har gällt kraven på att kärnkraftsavvecklingen skall börja och att omställningen skall genomföras.

Så kom vi till den folkomröstning som vi hade 1980. Den har ju redan olika debattörer försökt referera till. Mikael Odenberg låtsas som om det är linje 3 som genomförs nu. Det är inte riktigt på det sättet – tyvärr, skulle man kunna säga. Linje 3 innebar ju att vi skulle ha stängt av alla de sex reaktorer som fanns då under en tioårsperiod fram till 1990. Men det blev inte så. Linje 3 vann inte. Det blev framför allt linje 2 som skulle tala om hur utvecklingen skulle bli. Och i beskedet från linje 2 låg ju 2010 som slutår.

Nu är vi klara över att det inte går att nå 2010. Jag tror att det är en klok och riktig iakttagelse. Vi måste ta nya tag på något sätt. Det sker också genom den uppgörelse som vi har gjort och de beslut som vi hittills har fattat. Men det var det som alltså var folkomröstningsresultatet – tyvärr, kan man återigen säga. Det blev alltså linje 2 som skulle genomföra det här.

Det är klart att det var litet smärtsamt på den tiden. Det var litet olika opinioner, inte minst i de egna partierna. Det är med viss undran man hör Torsten Gavelin tala om hur opinionerna ser ut i dag. Om jag kommer ihåg rätt var ju Folkpartiet i den folkomröstningen delat i tre nästan exakt lika stora delar mellan linje 1, linje 2 och linje 3 sin interna opinion. När man vet det, kanske man skall vara litet försiktig och ödmjuk när man talar om att det finns litet olika syn på den här frågan i alla politiska partier i dag. Ett mer splittrat parti i den här frågan än Folkpartiet får man väl leta efter.

Sedan har det gått litet tid efter det här. Man trodde att en del avarter i debatten hade försvunnit. Men Mikael Odenberg kan inte avhålla sig från att kalla material från regeringen för sladdriga A 4-sidor och att tala riksdagsledamöter här i kammaren som att de sprattlar när regeringen har en åsikt. Det är en typ av resonemang som fanns i den tidiga energidebatten, men som alltså uppenbarligen fortfarande återkommer litet i marginalen.

Annars har ju debatten gått framåt. Vi står alltså i dag vid en lagstiftning som skall vara ett instrument för att genomföra inledningen av kärnkraftens avveckling. Nu är inte lagstiftningen något nytt i det här. Som instrument har ju lagstiftning förekommit väldigt länge i debatten kring kärnkraftens avveckling. Många partier har arbetat för detta och motionerat. Vi har gjort det i Centern under många år. Då har det närmast varit för att förändra kärntekniklagen. Det trodde vi var en framkomlig och riktig väg. Andra partier – Folkpartiet och Kristdemokraterna om jag kommer ihåg rätt – har också motionerat och agerat för att åstadkomma en lagstiftning.

Det är naturligtvis inte så att den lagstiftning som vi i dag har förslag till på riksdagens bord i varje kommatecken är fullständigt optimal. Det kan naturligtvis inte vara på det sättet. Men det är alldeles klart att regeringen och Regeringskansliet, inte minst de juridiskt ansvariga, har gjort ett fantastiskt jobb för att få fram ett material som stämmer väl med svensk grundlag, med Europakonvention och med EG-rätt på ett sådant

*Fel! Okänt
växelargument.*

sätt att den kommer att fungera. Den kommer att bli en hjälp för avvecklingen av kärnkraften på ett juridiskt och instrumentellt riktigt sätt.

Men det är också klart, herr talman, att de partier som inte vill kärnkraftens avveckling kommer att fortsätta att stapla bråte i vägen för en avveckling på alla sätt. Det är uppenbart. Det sker på litet olika sätt. Man försöker gå in på detaljer i lagstiftningen. Man försöker förkasta det med hänvisning till det internationella arbetet, rättstryggheten och vad det nu vara. Man får väl ha litet respekt också för att man använder *det* sättet att arbeta, men det är fel. Den lagstiftning som vi är på väg att besluta om i dag är bra. Den är korrekt. Den är riktig. Den kommer att följa svensk lag. Den kommer att följa internationella överenskommelser.

Nu *är* det naturligtvis inte lagen som är grunden för den här diskussionen. Synen på lagen är inte grunden till att vi står här och pratar. Det är för att vi har olika syn energikällan. Så är det förstås. Vi har olika syn på kärnkraften. Det är därför vi diskuterar lagstiftningen. Det är olika syn på energiomställningen som gör att vi står här och pratar. Det är viktigt att komma ihåg att det inte är en renodlad lagteknisk politisk debatt vi har. Det är naturligtvis en energipolitisk debatt i grunden.

Jag tycker att det kan vara viktigt att återvända till de skäl man anför i denna debatt. Vi är väldigt tydliga i att vi tycker att kärnkraften är en dålig energikälla. Den har ett avfallsproblem. Den har en koppling på olika sätt till risken för en ökad kärnvapenspridning. Det finns också risker för haveri i reaktorerna. Även svenska reaktorer, blågula reaktorer, är behäftade med dessa risker.

Det är naturligtvis den grundsynen som har gjort att vi mycket tidigt har tagit avstånd från kärnkraften. Samtidigt har vi sett möjligheterna i energisystemet. Vi har framför allt sett möjligheterna till en effektivisering, en klokare användning av olika energikällor och energiformer till riktiga ändamål. Vi har också sett möjligheter att tillföra energi, ny energi, på olika sätt i energisystemet.

Jag noterade Dan Ericssons fråga till Barbro Andersson. Det var den vanliga frågan: Kan man garantera att det finns? Har det tillförts?

Vi har en rejäl omställning på gång. Så mycket kan man säga. Redan i dag är det på det sättet. Jag vet att Dan Ericsson vet att bioenergin ökar i Sverige i dag med 4–5 TWh per år, inte i form av el utan i form av värme, men ändå på ett sådant sätt att den tillförseln gör att vi kan ersätta dagens uppvärmningsformer med t.ex. biobränslen. Det är en rejäl tillförsel. Allt är inte jämförbart i energisystemen, men det är en rejäl tillförsel och en rejäl omställning. Vi ser alltså till möjligheterna på det sättet i Centern.

Vi har naturligtvis även sett på den historiska ekonomin att kärnkraften har gynnats, jag höll på att säga otillbörligt, genom åren forskningsmässigt och utvecklingsmässigt, när det gäller trygghet och ansvaret för olyckor och mycket annat. Jag kan nämna ett exempel tillbaka i tiden, som jag vet att Mikael Odenberg inte vill ta upp, eftersom han har det ettåriga perspektivet. Det svenska kärnkraftsäventyret inleddes med tungvattenprojektet Marviken. Det innebar att 1 miljard kronor av svenska skattepengar tippades i vattnet till ingen nytta. Det finns en ekonomi i bakgrunden som gör att kärnkraften har funnits i ett drivhus.

Vi ser också till trygghetssystemen. Vi skall förse svensk industri med el till konkurrenskraftiga priser. Det är naturligtvis tryggare för den

svenska industrin att slippa konkurrera med bostäder och lokaler om elen för uppvärmning på det sätt som i dag sker. Det är naturligtvis bättre och tryggare för den svenska industrin om vi sköter en mängd uppgifter i samhället, som lika bra kan skötas med hjälp av annat än kärnkraftsel, med hjälp av de andra energikällorna och, skulle jag nästan kunna säga, reserverar en klok elanvändning för den industri och det näringsliv som behöver den. Det måste vara tryggare för det svenska näringslivet och för den svenska industrin. Och det är naturligtvis tryggt för hushållen, för vanliga människor, att ha en energiförsörjning baserad på inhemska förnybara och, vågar jag säga, miljötryggare energikällor.

Många frågor varför vi skall stänga just Barsebäck. Det är en fråga som kan vara rimlig att ställa. Det bygger på den enkla insikten att det finns ett samband mellan närhet till en reaktor och konsekvenserna av en olycka. Så är det. Då vet vi att Barsebäck är sällsynt dåligt placerat. Det ligger nära stora tätorter. Det gör att man snabbt bör fokusera blicken på Barsebäck. Det är många som har gjort det. Men samtidigt är det många som hävdar att det finns reaktorer på andra håll, inte minst i Sveriges närområde, som är sämre, osäkrare, osv.

Herr talman! När man tittar på Östersjöländerna är det märkligt att det bara är ett Östersjöländ som har bett ett annat Östersjöländ att stänga av reaktorer. Och det är inte Finland som har bett att Ryssland skall stänga Sosnovyj Bor, och det är inte Sverige som har begärt att Litauen skall stänga Ignalina. Det är Danmark som har begärt att Sverige skall stänga Barsebäck. Den danska regeringen, det danska folketinget och det danska folket har krävt av Sveriges regering, av Sveriges parlament och av Sveriges folk att Barsebäck skall stängas. Detta kan man ha litet olika förhållningssätt till. Man kan försöka sig på resonemanget att danskarna inte begriper detta. Det tror jag är ett dumt sätt att resonera. Man kan också säga att danskarna säger detta bara för att de vill sälja kol till oss. Det har samma bärighet som att säga att engagemanget från bl.a. svensk industri att bygga om energisystemet österut har sin bäring i att ABB vill sälja elutrustning. Jag tror att man skall ta litet seriösare på resonemanget och verkligen tro på att danskarna är oroliga för Barsebäck.

Dessutom är det så att om man stänger Barsebäck så stänger man en station. Det tycker jag har en poäng. Eftersom det bara är två förhållandevis små reaktorer i Barsebäck så blir man av med en station om man stänger dessa båda reaktorer, vilket jag tror är viktigt.

Sedan är frågan vad som nu händer. I dag fattas förhoppningsvis beslut om den lag som det ligger förslag om på riksdagens bord. Då börjar omställningen. Vi kommer att stå fast vid denna omställning och denna avveckling. Jag tror att det i någon mening innebär en ny start och en ny injektion i Sverige. Jag tror att det kommer att spela en stor roll för en svensk utveckling av energisystemet, av svensk industri och av svensk ekonomi. Nu tror inte alla det.

Mikael Odenberg kommer, som han sade, att bekämpa denna lag. Han kommer att se till att lagen rivs upp. Jag återkommer gärna till den fråga som jag ibland ställer till Mikael Odenberg utan att få svar, det är därför som jag upprepar den. Kan Mikael Odenberg och Moderaterna lova väljarna att en tänkbar borgerlig regering efter valet kommer att se till att den lag som vi i dag skall fatta beslut om rivs upp? Är det något som Mikael Odenberg och Moderaterna kan lova väljarna?

Herr talman! Jag skall slutligen rikta ett tack till Birgitta Hambræus för de insatser som hon har gjort för att åstadkomma detta första steg av den sista delen av hanteringen av kärnkraften som dagens beslut kommer att innebära. Jag tycker att det är viktigt att rikta ett tack till den svenska miljörelsen och till de många svenskar som har engagerat sig i detta arbete. För många svenskar väcktes det politiska engagemanget när denna fråga lyftes upp på bordet. Jag tror, herr talman, att riksdagen så småningom också kommer att få ett tack av det danska folket och av det svenska näringslivet som kan börja se på framtiden på ett annat sätt. Jag tror att det svenska folket till slut kommer att tacka riksdagen för dagens beslut.

(Applåder)

I detta anförande instämde Elving Andersson, Marianne Andersson, Lennart Brunander, Birgitta Carlsson, Kjell Ericsson, Anders Svärd, Sven Bergström, Birgitta Hambræus, Sivert Carlsson, Margareta Andersson, Eskil Erlandsson, Agne Hansson, Roland Larsson, Rigmor Ahlstedt och Rolf Kenneryd (alla c).

Anf. 24 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Jag skall börja med att besvara Lennart Daléus fråga. Gränserna för vad som är politiskt möjligt att åstadkomma i denna kamrars sätts av de mandat som väljarna ger i allmänna val. Entydiga löften från min sida skulle bygga på att jag i dag kan förutsäga hur valet 1998 faller ut. Det kan jag inte. Men jag tror inte att Lennart Daléus behöver sväva i något tvivelsmål om vad som är målsättningen för vår del. Det är att upphäva den lag som riksdagen i dag skall stifta.

Jag är beredd att gratulera Lennart Daléus. Jag har stor respekt för hans mångåriga engagemang i energifrågan och kärnkraftsfrågan. Nu för Centern visserligen en tynande tillvaro i folkopinionen, men det är inget tvivel om att de beslut som fattas under innevarande år på energipolitikens område innebär en framgång för Centerpartiet.

Däremot har Lennart Daléus fel när han tror att den debatt som vi i dag har inte skulle ha uppkommit om diskussionen inte hade gällt kärnkraftsreaktorer. Jag skulle vilja uttrycka saken på ett sådant sätt att indignationen över den kränkning av den privata äganderätten som vi anser ligga i dagens avvecklingslag gör att frågan hade varit minst lika aktuell om expropriationen hade gällt något annat samhällsområde.

Här tycker jag att det finns skäl att kritisera Centern. Jag tycker att det finns ett väldigt tydligt jesuitiskt drag i Centerns sätt att förhålla sig till den här lagstiftningen. Målet att förtidsavveckla kärnkraften är så viktigt att man slänger hänsyn överbord.

Centern vill vara ett miljöparti men accepterar en politik som obönhörligen leder till ökade utsläpp och ökad kolanvändning. Man vill så gärna avveckla kärnkraften att man accepterar en politik som leder landet närmare en mer omfattande introduktion av fossilgasanvändning. Centern vill vara ett parti som värnar om den privata äganderätten. Ändå är man för kärnkraftsavvecklingens höga syfte beredd att acceptera en lagstiftning av en innebörd som helt står i strid med det vaktslående om privat äganderätt som Centern tidigare gjort sig till tolk för i den politiska debatten.

Anf. 25 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Jesuitiskt eller inte – det kan jag lämna därhän – men vi tycker väldigt starkt i den här frågan. Vi tycker att avvecklingen av kärnkraften och omställningen av energisystemet är mycket viktiga. Detta är för oss inte, som det tycks vara för Mikael Odenberg, något slags politisk leksak, som man kan bolla med och kasta ord på litet hipp som happ. Det är inte så, utan vi tycker väldigt tydligt i den här frågan.

Det leder till att vi gärna vill arbeta såväl med ekonomiska styrmedel som med den lagstiftning som är möjlig att åstadkomma. Vi kan inte se något fel i det, särskilt inte som vi är förvissade om att den här lagstiftningen stämmer såväl med svensk grundlag som med internationella regelverk som vi har att ta hänsyn till.

Det som utöver detta möjligen är litet knepigt i Mikael Odenbergs resonemang är hans fullständigt säkra uttalande att detta obönhörligen leder till ökad användning av fossila bränslen och till en omfattande användning av fossilgas. Det är klart att Mikael Odenberg inte vill acceptera och ta hänsyn till det som vi kommer att diskutera senare i dag, herr talman, nämligen utformningen av ett nytt energisystem.

Jag kan bara vara alldeles övertygad om att den inriktning som omställningen kommer att ha leder bort från de fossila bränslena, bort från kärnkraften och över till ett effektivare hushållande och en användning av nya och bättre energikällor.

Jag skall i min nästa replik, herr talman, återkomma till den frågan – Mikael Odenberg kan förbereda sig på det.

Anf. 26 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Det är kanske inte så lämpligt, eftersom jag inte har möjlighet att begära ytterligare någon replik.

Jag inser att Centern har ett mycket starkt engagemang i energifrågan. Jag vet att det har oerhört central betydelse för Centerpartiet. Det är klart att det är illavarslande när ett parti i riksdagen är så förblindat av sin övertygelse i en fråga att man är beredd att slänga hänsyn i en mängd andra frågor överbord. Vi har här ett miljöparti som är berett att acceptera en politik som leder till ökad koleldning i Danmark.

Vi importerar redan i detta ögonblick kolbaserad el från Danmark motsvarande produktionen i en genomsnittlig svensk kärnkraftsreaktor. Det är inte någonting som jag hittar på.

Jag vill här varna för en risk. Det förvånar mig att ett parti som gör anspråk på att vara ett småskaligt miljöparti ens vågar riskera att vi skall hamna i ett nytt storskaligt fossilgasnät i vårt land. Det är oroande att ett parti som traditionellt alltid har värnat om privat äganderätt är berett att för det höga kärnkraftsavvecklingssyftets skull acceptera en lagstiftning som gör det möjligt för regeringen att från den ena dagen till den andra, utan någon som helst förvarning och motivering, konfiskera privat egendom för mångmiljardbelopp. Då känner man inte riktigt igen Centerns grundläggande ideologi. Möjligen känner man igen energipolitiken.

Centern är ett decentralistiskt parti, men för det höga syftets skull är man nu beredd att rösta för en lagstiftning som innebär en mycket omfattande centralisering av makt och inflytande från riksdagen och till regeringen. Det är för mig obegripligt hur ett parti som gör anspråk på att stå för decentralisering på det sättet kan medverka ens för kärnkraftsavveckl-

**Fel! Okänt
växelargument.**

ingens skull till en sådan omfattande centralisering av makt och inflytande i det svenska samhället.

Anf. 27 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Vi kommer inte att medverka till någon omfattande introduktion av fossilgas i Sverige. Mikael Odenberg bekräftar att det i dag används danskt kol för att leverera energi till Sverige. Det är inte alls någonting som kan förknippas med den omställning som vi står inför utan en situation som råder i dag. Det är nog en korrekt iakttagelse.

När det gäller äganderätten kan jag bara förklara för Mikael Odenberg att det inte råder någon som helst tvekan om var Centerpartiet står i en generell betraktelse av skyddet för värnandet av den privata äganderätten. Vi kommer, herr talman, att få flera tillfällen att hantera den frågan här i kammaren, sannolikt under våren.

Lagstiftning är ju till, herr talman, för att skydda de enskilda individerna, enskilda företag och naturligtvis också samhällets intressen. Vi har skapat ett regelverk som möjliggör en relation mellan privat ägande och det offentliga. Det är därför som omsorgen om den här lagstiftningen har varit så stor.

Om Mikael Odenberg på allvar hade varit angelägen om den här frågan, inte bara på låtsas, hade han engagerat sig i den frågan tidigt och sedan under alla de år som frågan om lagstiftning för att möjliggöra kärnkraftens avveckling varit uppe på dagordningen, men det är naturligtvis under den allra sista tiden, när Mikael Odenberg har börjat inse att omställningen av energisystemet kanske är på väg, med ekonomiska och lagliga medel, som han har börjat få kalla fötter.

Detta ändrar dock ingenting, herr talman. Den här lagstiftningen är klok, bra och rättsriktig, och den kommer att vara en bra start på inledningen av kärnkraftsavvecklingen.

Anf. 28 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Herr talman! Lennart Daléus ville göra en poäng av att Folkpartiet vid folkomröstningen 1980 var delat på olika linjer. Om jag vore Lennart Daléus skulle jag oroa mig betydligt mer över hur Centerpartiet i dag sluter upp bakom partiledningens kärnkraftspolitik. Det är väl möjligt att min redovisning av opinionsläget för närvarande var det som fick Lennart Daléus att ta upp det här ämnet, men det är faktiskt så att 7 av 10 centerpartistiska väljare tycker att Barsebäck skall få fortsätta att drivas tills ekonomi och säkerhet sätter en slutpunkt för Barsebäck.

Jag skulle vilja fråga Lennart Daléus något ytterligare om fossilgasen. Jag håller med Lennart Daléus om att den utveckling av biobränslen som för närvarande sker, med en ökning på 3–5 TWh per år, är mycket bra och intressant, men det senaste halvårets eller årets aktualisering på nytt av fossilgasfrågan i Sverige oroar mig mycket mot bakgrund av den potential som de svenska biobränslena har.

Kan jag få Lennart Daléus garanti för att Centern inte kommer att medverka till att kärnkraft ersätts med fossilgas i Sverige?

Anf. 29 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Nu är vi återigen framme vid garantier fram och tillbaka. Jag kan tala om vad jag och vi tycker. Vi är alldeles klara över att någon storskalig utbyggnad av naturgas i Sverige inte är aktuell. Det verkar som om vi har en uppfattning som ligger ungefär i linje med det som Torsten Gavelin nu vill ge uttryck för. Jag tycker att det är en rimlig ståndpunkt.

Vi har sagt, och det framgår också av uppgörelsen, att man kan komma att behöva utnyttja ledningen på västkusten effektivare under en kortare period, som jag hoppas i begränsad omfattning, men någon storskalig utbyggnad – det senaste exemplet är den berömda ledningen genom Sverige, eller var den skall gå, för att länka samman Ryssland med kontinenten – gillar vi naturligtvis inte.

Skälen för detta är kända. Fossilgasen bidrar till utsläpp av koldioxid osv. Det är därför som vi bygger energiomställningen på effektivare energianvändning och på förnybara bränslen.

Jag tycker vidare inte att Torsten Gavelin skall vara så orolig för centeropinionen, för Centerns agerande och för hur pass väl centerledningens ståndpunkter är uppbackade i den här frågan. Man kan säga att det är en väldigt tydlig syn – inte monolitisk men enhetlig – i Centern på den här frågan, inte av partidisciplinära skäl utan därför att vi tycker så. Centerpartisterna har genom åren lärt sig att förstå problemen med kärnkraften och att se möjligheterna i en omställning. Det gör att vi är ganska eniga i vår uppfattning.

Anf. 30 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Herr talman! Att Centerns väljare skulle vara eniga med partiledningen i fråga om Barsebäck motsägs av de opinionsundersökningar som görs kontinuerligt. Jag betvivlar inte att den energipolitik som Centern i stort bedriver omfattas av stor sympati hos centerväljarna. Men i just frågan om en lagstiftningsvis nedläggning av Barsebäck har partiledningen inte sina väljare med sig. Det är vad dagens debatt handlar om.

Det var mycket bra att Lennart Daléus deklarerade motståndet från Centerpartiet till en storskalig gasintroduktion. Då kan vi i varje fall avskrika Centern som en av påskyndarna till den omsvängning som Socialdemokraterna eller åtminstone regeringen har gjort i den här frågan. Då återstår Vänsterpartiet.

Lennart Daléus sade att den lagstiftning som nu drivs igenom i riksdagen i dag kommer det danska folket att tacka oss för. Det är väl alldeles uppenbart att den energipolitik som bl.a. Lennart Daléus är pappa till är bingo för Danmark. Däremot är jag djupt bekymrad över att inte denna riksdag fattar beslut som det svenska folket tackar oss för.

Den opinion som finns ute bland väljarna mot denna lagstiftning om att ta bort Barsebäck är massiv. Jag vill agera i den här riksdagen så att det svenska folket tackar oss.

Anf. 31 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Det här med bingo för Danmark ger väl litet grand uttryck för vad det är man tycker. Man tror uppenbarligen att det är någon sorts ekonomisk fördel för danskarna om vi stänger Barsebäck. Jag tycker att Torsten Gavelin skall ta till sig och värdera detta. Det kanske är så att det

danska folket och inte bara dess politiker tycker att Barsebäck utgör ett hot mot Danmark och att man därför vill att Barsebäck skall avvecklas.

Vi har här i riksdagen i omgångar haft besök från olika företrädare, inte för regeringar utan för det danska parlamentet, där alla partier är representerade. De har uttryckt just det jag säger här i dag. Det har varit viktigt att de har varit på besök inte bara i jordbruksutskottet utan i även andra utskott och redovisat den synen som goda representanter för det danska folket. Det går inte att vifta bort det så enkelt.

När det gäller fossilgasen är det riktigt – och ta det gärna som ett besked – att vi inte är anhängare av någon storskalig introduktion av naturgas i Sverige. Vi är heller inte tillskyndare av det. Naturligtvis inte.

Vad Centerpartiets väljare kommer att ta ställning till och ge för besked får vi väl se. De har ännu inte haft möjlighet att värdera vårt ställningstagande just när det gäller Barsebäck, och det har inte de väljare som stöder något annat parti heller. Jag är övertygad om att Centerns sympatisörer och Centerns väljare ser vårt arbete nu som att vi slutför ett uppdrag vi har påtagit oss på det energipolitiska området sedan många tiotals år tillbaka. Vi vill slutföra det arbetet, och vi är också på väg att göra det.

Anf. 32 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill återkomma till frågan om ersättning för den el som nu kommer att tas bort från elsystemet. Lennart Daléus hävdade att det nu tillförs årligen 4–5 TWh. Han sade också att det handlar om värme. Det är på det sättet.

I t.ex. min egen hemkommun Norrköping har vi bytt en kolpanna till en biobränslepanna. Det innebär att vi värmer upp med biobränslen. Men det gör inte att vi får mer el. Det gör inte heller att vi minskar behovet av el. Det vet Lennart Daléus. Frågan kvarstår fortfarande: Hur ersätter vi ca 4 TWh med förnybar elproduktion? Barbro Andersson svarade inte på frågan. Hon vet att en lösning inte finns framme. Lennart Daléus kanske kan redovisa sin syn på detta.

Det är också här naturgasen kommer in som ett nytt otäckt orosmoment. Det är ett rätt så nytt besked som kommer från Lennart Daléus att Centern inte tänker medverka till introduktion av naturgas. Det är faktiskt hans partiledare Olof Johansson som under många år i Nordiska rådet och i många andra sammanhang har drivit att få in just denna naturgas. Det är då bra att vi får detta besked. Naturgasen är ett hot mot omställningen. Får vi in naturgasen kommer man i Norrköpings kommun att använda naturgas att elda pannan med i stället för med biobränslen. Det är hotet mot omställningen av energisystemet.

Vi skall inte vara tvärsäkra i debatten, sade Lennart Daléus, och det håller jag med om. Men jag vill fråga Lennart Daléus: Är det Lennart Daléus uppfattning att det inte blir en ökad användning av fossilbränslen nu den närmaste tiden?

Anf. 33 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Nej, det tror jag inte alls. Jag tror att det kan bli en ökad användning av fossilbränslen, och det vet Dan Ericsson att jag brukar säga ibland. Om en del omkopplingsbara pannor i Sydsverige inte går

tillbaka till biobränslen utan går tillbaka till olja under en kort period i begränsad omfattning kan det bli en ökning. Det kan bli så. Om man använder gasledningen på västkusten effektivare kan det bli en ökning där i begränsad omfattning, också tidsmässigt begränsad, hoppas jag. Jag tror å andra sidan inte att det finns några indikationer på det. Det är inte säkert att man vill använda den i de kommuner som finns på västkusten.

Det är inte det problem som jag tror att Dan Ericsson vill ta upp. Dessutom vet också Dan Ericsson – vi brukar tala om det nämligen – att jag om det beslut som gäller avvecklingen av den första reaktorn mycket tydligt har sagt att det redan i dag finns utrymme för det inom systemet och att tillförselproblemet kommer i samband med andra reaktorn, vilket vi mycket tydligt har klarlagt i uppgörelsen. Inte sant, Dan Ericsson? Vi brukar väl redovisa det ungefär på det sättet när det gäller den första reaktorn.

Vad man kan garantera i framtiden av omställning är naturligtvis det svåra. Men det är alldeles klart att det är med den inriktning vi har nu som en omställning kommer att bli möjlig. Hade vi väntat med en avställning av reaktorer och inte fått i väg den första signalen hade omställningen i själva verket blivit så försenad att risken hade funnits att omställningen kommit att gå i andra banor, banor som jag tror att vi båda tycker hade varit olyckliga.

Detta blir rätt väg. Signalen är riktig. Jag tycker att regelverket och ramverket också är riktigt.

Anf. 34 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är mycket hedervärt av Lennart Daléus att stå här och erkänna att det blir mer olja och mer kol när man skall ersätta den el som nu kommer från Barsebäck. Det är mer än vad socialdemokraterna någonsin erkänner, fastän de också vet att det blir på det sättet. Det är hedervärt. Då har vi korten på bordet.

Det är det som är kärnan i debatten. Skall vi ersätta kärnkraft med fossilbränslen och därmed ytterligare bidra till ökade koldioxidutsläpp, växthuseffekt och de förskräckande effekter som blir av detta? Det är där vi kristdemokrater gjort ett val. Vi vill inte ersätta kärnkraften med fossilbränslen. Vi skall se till att vi får förutsättningar att få en förnybar elproduktion.

Återigen till frågan om naturgasen, eller fossilgasen, som den egentligen borde heta. Jag skulle uppskatta om Lennart Daléus nu mycket tydligt säger att han talar för hela Centerpartiet vad gäller att motsätta sig introduktionen av naturgas. Om Lennart Daléus nu säger detta kan man nästan säga att det börjar svikta under uppgörelsen. Socialdemokraterna har ju en tydlig inriktning på detta. Ger nu Lennart Daléus ett klart besked att det inte skall vara någon naturgas har vi litet andra förutsättningar i den fortsatta debatten.

Anf. 35 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Nu blev det fel. Dan Ericsson slirar för mycket på begreppen. Vad jag säger är i själva verket hämtat från Centerpartiets stämmobeslut. Någon introduktion av naturgas i stor skala är inte aktuell. Vi är väldigt tydliga på den punkten.

Sedan har vi med visst ansvar diskuterat hur man skall förhålla sig till andra nordiska länder och länder runt Östersjön när det gäller deras behov att förändra sitt energisystem och vilket utrymme de har för olika energikällor. Där har vi fört ett resonemang kring vad det kan innebära för problem. Det är ett felresonemang kring vad Centerns partiledare sagt och drivit i olika sammanhang som Dan Ericsson gör.

Fru talman! Jag var kanske för snäll mot Dan Ericsson. Jag skall sluta med det. Vad jag säger och vad jag har sagt är att det finns en risk att det i det korta perspektivet – som är det vi talar om – kan bli en begränsad ökad användning av fossilt material. Det har ingenting att göra med vad utvecklingen sedan kommer att innebära, om ens den risken kommer att bli verklighet. Men det finns en risk för att det kan bli på det sättet.

Jag talade också om det på vissa punkter. Det är inget originellt, Dan Ericsson. Vi har sedan uppgörelsen sagt att den risken finns. Men vi har lagt fram instrumenten för att risken inte skall bli verklighet. Vi har sett till att det finns möjligheter att utveckla energisystemet och att det finns möjligheter att bli effektivare och ta in de nya energikällorna.

Jag säger igen med visst beklagande: Dan Ericsson, som var en sådan fantastisk kämpe i linje 3 på den tiden, borde känna en viss glädje över att omställningen nu är på väg. Gläds med oss, som det heter!

Anf. 36 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Lennart Daléus och jag har varit överens om mycket, speciellt under energiöverläggningarna. Bl.a. betonade Lennart Daléus ofta riskerna för hälsa och miljö.

Han sade också att det inte var någon självklarhet att ägarna skulle ha ersättning, dvs. kompenseras rent ekonomiskt, om en reaktor stängdes. Säkerheten kanske var så dålig och riskmomentet så stort att man skulle kunna gå efter kärntekniklagen eller något liknande i stället. Det där tyckte jag var mycket sympatiskt.

Jag frågar mig om det inte hade varit bra att alla de samband som jag räknade upp stod med i portalparagrafen. Sambanden innebär att kärnkraft och kärnvapen är siamesiska tvillingar, att kärnvapenspridningen ökar, att man förlänger den här livsuppehållande långvården och att det hela tiden är en risk, typ rysk roulett, och att kärnkraften är ett hot mot miljö och hälsa.

Vilken förklaring har Lennart Daléus till att han inte jobbade för att dessa samband kom in i portalparagrafen? Också professorer har deklarerat att det vore lämpligt att de fanns med där.

Anf. 37 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Jag är inte riktigt på det klara med vad Eva Goës avser när det gäller ersättningen till kraftföretag och att kärntekniklagen skulle möjliggöra att de inte fick ersättning. Jag litet osäker.

Men jag vet ju vad jag har sagt, nämligen att det i dag finns ett otvetydigt skydd för äganderätten i regeringsformen 2 kap. 18 §, som man brukar tala om. Det är ett skydd som jag och vi bejakar.

Reaktorerna är dock kvalitetsmässigt av ett visst slag, och ägarna till de svenska reaktorerna har medvetet försatt sig i en ekonomisk risksituation. De har medvetet fortsatt en verksamhet, trots att de vet att de gör det

mot en folkomröstnings vilja, mot fattade riksdagsbeslut och mot den politiska inriktningen. Hela det synsättet kommer naturligtvis att ligga i grunden när ersättningsfrågan värderas.

Jag är inte tekniker, fru talman. Men med min kännedom om och bedömning av de reaktorer som vi i första hand talar om, och den situation som de ägarna och den verksamheten har försatt sig i, är min bedömning att det inte kan leda till så särskilt stor ersättning. Det är vad jag har sagt, och jag tror att det är en korrekt bedömning. Jag hoppas att det också kommer att visa sig.

Anf. 38 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Jag håller med Lennart Daléus om att ägarna själva har försatt sig i den här situationen.

Vad jag menar är att i lagförslagets 7 § borde ingå att kärnkraften är ett hot mot liv och hälsa. Det skulle underlätta vad avser det allmännas intresse. 7 § borde också ha en tredje punkt där man klargör att kärnkraftsreaktorernas säkerhetsnivå skall utgöra en särskild grund för ersättningsbestämmande. Det är det som jag vill ha klargjort.

Vad anser Lennart Daléus om detta?

Anf. 39 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! I sakfrågan har jag nog ingen annan uppfattning. Jag tycker att kärnkraften utgör ett hot mot liv och hälsa.

Men jag tycker också att lagstiftning skall vara operationell. Den skall behandla det som just för tillfället är på bordet. Jag har inget behov att för min och Centerns räkning i varje stund tala om att kärnkraften utgör ett hot mot liv och hälsa. Vi talar om det på de ställen där det är rimligt och adekvat. Jag tycker inte att lagstiftningen behöver nedlutas med den iakttagelsen. Det kan ske på andra ställen.

Anf. 40 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Det beslut som fattades den 10 juni och det beslut som skall fattas i dag är verkligen inte abrupta eller plötsliga. Energipolitiken, och då särskilt kärnkraftens vara eller inte vara, har varit aktuell åtminstone sedan mitten av 70-talet.

En kraftig opinion mot kärnkraft tvingade slutligen fram den folkomröstning 1980 som vi alla känner till – men som en del har glömt. Folkomröstningens resultat stadfästes sedan i riksdagen våren 1980. I samband med detta beslut uttalade riksdagen på förslag i näringsutskottet att den sista kärnkraftsreaktorn skulle tas ur drift senast 2010.

Moderaterna stod inte bakom detta beslut. Stora och viktiga beslut har aldrig varit moderaternas starka sida genom åren, oavsett om det har gällt allmän och lika rösträtt, semesterlagar, arbetsrättsliga regler eller kärnkraft. För moderaterna är det alltid bäst som det är. Man skyr förändringen som pesten.

Energifrågan har som sagt funnits med på dagordningen i decennier. Under perioden 1981–1990 behandlade riksdagen vid fyra tillfällen regeringsförslag som innebar mer övergripande riktlinjer för energipolitiken. 1987 gjordes en precisering av en avvecklingsplan för kärnkraften. En reaktor skulle tas ur drift någon gång 1993–1995, och en andra reaktor

någon gång 1994–1996. 1988 bestämdes mer tydligt att den första reaktorn skulle ställas av 1995 och den andra 1996.

Sedan kom 1991 års beslut, där man upphävde de här riktlinjerna för avställning av kärnkraftsreaktorer. I stället skulle en omställning av energisystemet ske med hänsyn till behovet av el, sysselsättning och välfärd, dvs. den standardfras som genom åren brukats för att inte påbörja energiomställningen.

Trots bakslagen behöll energifrågan sin aktualitet. På utskottets förslag beslutade riksdagen att tillsätta den s.k. Energikommissionen, vars uppgift var att följa upp 1991 års energibeslut samt se över behovet av ytterligare åtgärder. En majoritet i Energikommissionen, bestående av socialdemokrater, folkpartister och kristdemokrater, uttalade att det var fullt möjligt att ställa av en reaktor under mandatperioden.

På våren och sommaren 1996 tog regeringen initiativet till partiöverläggningarna om energipolitiken. Resultatet av dessa överläggningar blev överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Centerpartiet. Precis före sommaruppehållet fattade riksdagen ett beslut enligt överenskommelsen. Det innebar bl.a. att Barsebäck 1 skall ställas av senast i juli 1998, och Barsebäck 2 i juli 2001. 9 miljarder, som vi senare i dag skall besluta om, skall avsättas under en sjuårsperiod för att klara investeringsbidrag och forskning för att få till stånd en ny och minskad elanvändning.

Detta var det historiska beslutet. Äntligen hade energifrågan kommit till ett avgörande! De politiska partierna, i synnerhet regeringspartiet, hade bestämt sig. Omställningen av det svenska energisystemet skulle påbörjas.

De politiska partiernas agerande under hela denna period från 1980 är värda en egen avhandling. Under två decennier hade centern, kristdemokrater, miljöpartister och vänsterpartister agerat för att energiomställningen skulle påbörjas, och att samtliga kärnkraftsreaktorer skulle vara avstängda 2010.

När så det politiska systemet äntligen kommer till skott vill emellertid kristdemokraterna inte längre vara med. Kristdemokraterna tycker nu, efter ett par decenniers agerande för att påbörja kärnkraftsavvecklingen, att beslutet kommer alltför snabbt. Det tidigare linje 3-partiet motsätter sig i dag det beslut som innebär en mycket försiktig inledning av energiomställningen. Varför kristdemokraterna helt plötsligt, en minut i tolv, bytte fot blir ett intressant ämne för framtidens studenter i statskunskap.

Miljöpartiet vill av helt motsatta skäl inte medverka till beslutet om att påbörja kärnkraftsavvecklingen. Man önskar en mycket snabbare avveckling, även om det skulle drabba både hushållen och industrin. Och det är måhända Miljöpartiets roll i miljö- och energipolitiken att agera maximalistiskt – men särskilt seriöst är det inte.

Folkpartiet ansåg i Energikommissionen att det var möjligt att ställa av en reaktor under innevarande mandatperiod. Under partiöverläggningarna kunde man dock inte ens gå med på att avveckla en reaktor inom de närmaste fyra åren. För Folkpartiet var det uppenbarligen viktigare att följa Moderaterna än att föra en seriös energipolitik.

Fru talman! I viss mån måste man beundra moderaterna för deras konsekventa och envetna kamp för att bevara kärnkraften. Vilket partsintresse som helst skulle vara tacksamt för den lojaliteten. Moderaterna

befäster därmed sin ställning som riksdagens mest utpräglade intresseparti.

De moderata kollegerna i utskottet är inte nådiga i sin kritik. Den föreslagna lagstiftningen är ett hafsverk. Lagstiftningen kränker den enskilda äganderätten. Sverige är hotat som rättsstat. Avvecklingen får negativa konsekvenser för miljö, investeringsklimat och industrisysselsättning. Sverige blir kallt och mörkt, och barnen kommer att frysa.

När det gäller diskussionerna om Karl XI:s reduktion och franska revolutionen fick vi en bra redogörelse av Barbro Andersson. Dessa två tillfällen är ju ganska viktiga för utvecklingen i Europa och Sverige. Att jämföra dessa viktiga förändringar med att vi nu ställer av 1 % av den nordiska elproduktionen tycker jag är en oerhörd överdrift.

De oerhörda överdrifterna från Moderaterna kommer naturligtvis med tiden att slå tillbaka på dem själva, men kortsiktigt kan de ge poänger. Den moderata självsäkerheten tar dock priset när de ger sig in i juridiska spetsfundigheter i polemik med Lagrådet. Regeringen och riksdagen använder ju Lagrådet för att komma rätt i juridiska frågor. Anser Moderaterna att denna laginstans är otillräcklig? Måste inte vi i riksdagen lita på just Lagrådets olika yttranden?

Fru talman! Juridiska experter har granskat förslaget till lag om kärnkraftens avveckling. Den omfattande behandling som föregått detta betänkande har inte påvisat några brister eller felaktigheter i lagförslaget. Kenneth Kvist kommer senare att utveckla Vänsterpartiets ståndpunkter i konstitutionsutskottet.

Med den här lagen kan energiomställningen i praktiken påbörjas. Alla energiintressenter, allt ifrån enskilda hushåll till fjärrvärmebolag och Sydkrafts styrelse, vet nu vad som kommer att gälla. Det hade givetvis varit en fördel om samtliga kärnkraftsaggregat i det här landet varit i statlig ägo, såsom det en gång ansågs på linje 2:s valsedel. Nu får vi finna oss i situationen att vi har både privata och t.o.m. utländska ägare. Med lagen som hjälp får nu politikerna, representanterna för svenska folket, det verktyg som behövs för att med fast hand genomföra den nödvändiga omställningen av det svenska energisystemet.

Riksdagens partier är knappast överens i energifrågorna. Partierna spretar åt litet olika håll. Det finns dock en ganska bred majoritet som nu fattar beslutet att minska Sveriges låsning och beroende av den farliga kärnkraften. Som någon filosof har sagt: Framtidens människor kommer att undra över hur det i slutet av 1900-talet kunde komma sig att det fanns partier, fackföreningar och arbetsgivarorganisationer som med sådan frenesi motsatte sig den självklara kärnkraftsavvecklingen.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

(Applåder)

I detta anförande instämde Ulla Hoffmann, Charlotta L Bjälkebring, Kenneth Kvist, Ingrid Burman, Alice Åström, Johan Lönnroth, Stig Sandström, Owe Hellberg, Jan Jennehag, Hanna Zetterberg och Britt-Marie Danestig (alla v).

Prot. 1997/98:50

18 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 41 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Jag skall inte ge mig in i en dispyt med Lennart Beijer om de olika politiska partiernas historiska manövrerande i energipolitiken.

Vad jag har kunnat notera är Lennart Beijer den enda energipolitiker här i Sverige, vid sidan av regeringsföreträdare, som har uttalat sig positivt för en storskalig fossilgasintroduktion i Sverige. Med anledning av detta skulle jag vilja fråga Lennart Beijer om han har sitt parti bakom sig i den här frågan.

Anf. 42 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Det är väl inte direkt överraskande att mina kombattanter tar upp naturgasfrågan. Jag kan lugna Torsten Gavelin med att Vänsterpartiet inte är intresserat av något storskaligt gasnät i Sverige. Vi är knappast heller intresserade av någon rysk eller annan gasledning genom Sverige.

Men samtidigt skall vi ju veta att vi faktiskt behöver ca 30 TWh bara för det befintliga gasnät som vi har i Sverige. Det måste ju förses på något sätt. I den situation som vi nu befinner oss – när vi diskuterar kärnkraften och energiomställning och innan alla utredningar och alla diskussioner över huvud taget har kommit någonstans på vägen – är det fel att börja diskutera kategoriskt huruvida vi skall använda en viss del naturgas eller inte.

Anf. 43 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Det är inte vi som har satt tidtabellen vad gäller gasdiskussionerna. Det är snarast statsministern som har väckt den här tanken till liv igen vid sitt besök i Bergen.

Jag har noterat att Lennart Beijer tar avstånd från sitt tidigare mycket positiva uttalande om fossilgasen. Det är med tillfredsställelse jag gör det. Såvitt jag kan förstå är regeringen och möjligen Socialdemokraterna de enda som i dag inte har sagt definitivt nej till en ytterligare storskalig introduktion av fossilgas, dvs. dessa gasmotorvägar och gasledningar som skisseras i ett par olika utredningar. Jag tycker att det är en intressant notering att regeringen är helt ensam där.

Anf. 44 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Det är ändå viktigt, Torsten Gavelin, att vi är överens om att vi behöver ca 30 TWh naturgas till det befintliga nätet. Det måste vara ett minst lika stort problem att vi i Sverige i dag, utöver kommunikationerna, använder drygt 200 TWh olja och kol. Vi måste ju även hantera det problemet på något sätt. Därför tycker jag inte att man skall vara så kategorisk i olika avseenden när det gäller naturgasen.

Anf. 45 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Både Barbro Andersson och Lennart Beijer har tagit upp de kritiska synpunkter som jag har uttalat med anledning av Lagrådets behandling av remisserna när det gäller det här lagförslaget. Jag vill därför kommentera detta litet kortfattat.

Den avvecklingslag som riksdagen har att ta ställning till i dag är ett utomordentligt komplicerat lagstiftningsärende. Det har hanterats på

rekordtid inte bara i Regeringskansliet utan också i Lagrådet. Detta möter berättigad kritik, inte från politiskt håll men från utbrett juristhåll.

I Lagrådets skyndsamt hopkomna yttrande saknades analyser i väsentliga delar. Detta föranledde ett enhälligt näringsutskott att begära kompletterande synpunkter från Lagrådet. Lagrådet hade då bytt sammansättning. Det nya Lagrådet vägrade att komplettera det tidigare yttrandet till näringsutskottet. Jag har uppfattat att skälet till detta är att herrarna justitierråd och regeringsråd i Lagrådet ogärna ville ta upp en diskussion därför att det skulle kunna uppfattas som om varje tillkommande synpunkt som lämnades till näringsutskottet skulle bli någon sorts recension av de kolleger som hade yttrat sig första gången. Därför avstod man från det. Detta har jag kritiserat.

Skälet till det är inte att jag inte har förståelse för de svårigheter som det nya Lagrådet hamnade i, men det är otillfredsställande att ett riksdagsutskott vid sin beredning av ett ärende inte får tillgång till det underlag som riksdagsutskottet har bett att få.

Lagrådsjuristernas förhållningssätt uttryckte lojalitet mot juristkollegerna i det tidigare Lagrådet, och jag kan ha respekt för det. Men jag anser att respekten för statsmakten är viktigare och att Lagrådet därför borde ha lämnat ett kompletterande yttrande. På den punkten menar jag att Lagrådet förtjänar kritik.

Låt mig också säga att vi är stolta över att vara ett intresseparti, som vi beskylldes för. Vi tjänar industrin, en samlad fackföreningsrörelse och de arbetslösas intresse. Det är vi stolta över.

Anf. 46 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Mikael Odenberg försöker nu trassla sig ur situationen med den långtgående kritik som han riktade mot Lagrådet. Jag kan förstå att partier ibland tycker att Lagrådet är besvärligt att ha att göra med, därför att det inte passar partiernas egen uppfattning. Men det är ändå fel att försöka påstå att Lagrådets arbete inte var tillräckligt.

Jag vill än en gång fråga Mikael Odenberg: Måste vi inte från riksdagens sida gå efter de yttranden som Lagrådet gör?

Anf. 47 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Lagrådet står till statsmaktens, regeringens och riksdagens, förfogande för att vi skall kunna fatta så fullödiga lagstiftningsbeslut som möjligt. I det här fallet har ett enigt näringsutskott bett Lagrådet att få kompletterande synpunkter. Lagrådsjuristerna har av hänsyn till kolleger i det tidigare Lagrådet inte velat lämna sådana kompletterande synpunkter. Det är självklart att det är mig obetaget, och andra också, att kritisera det förhållningssättet.

Jag kan, som jag uttryckte det, ha förståelse för den besvärliga situation som Lagrådet hamnade i, men jag anser att Lagrådets lojalitet mot riksdagen bör vara större än lojaliteten mot kollegerna i det tidigare Lagrådet. Jag vidhåller därför att det finns skäl för kritik på denna punkt.

Det är naturligtvis allvarligt att näringsutskottet har berett ärendet i kammaren utan tillgång till det underlag som utskottet självt har bett att få.

Anf. 48 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Nu får Mikael Odenberg inte svara en gång till, men jag vill ändå fråga om han på fullt allvar menar att Lagrådet vid sin andra behandling har tagit större hänsyn till sina kolleger än till riksdagen. Det är en ganska grov beskyllning.

Vad gäller material från partiöverläggningarna som Mikael Odenberg inte har fått se – om det är det han är ute efter – måste det vara ganska naturligt att de deltagande partierna inte precis vill sätta varenda siffra under Mikael Odensbergs ögon. Partiöverläggningarna var ändå till viss del hemliga.

Anf. 49 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa samma fråga till Lennart Beijer som jag tidigare ställde till Lennart Daléus om hur han ser på vad som kommer att ersätta den el som nu tas bort ur systemet. Är det fossilbränslen, eller är det förnybar elproduktion, som det sägs ibland? Vi hade en del underlag i energiöverläggningarna, så där framgår det rätt tydligt vad det handlar om. Men det vore klädsamt om Lennart Beijer också kunde tala om det.

När det gäller naturgasen säger Lennart Beijer att Vänsterpartiet inte är intresserat av naturgas, samtidigt som han i den offentliga debatten har sagt att det är okej. Men Lennart Beijer vet ju att naturgasen, om den kommer in här, rycker undan förutsättningarna för biobränslena. Då får man inte den omställning av energisystemet som vi kristdemokrater eftersträvar. Det är det som är vår poäng. Man ersätter nu kärnkraft med fossilbränslen, med kol, olja och eventuellt naturgas.

Om Lennart Beijer nu är oerhört tydlig och säger att Vänsterpartiet inte kommer att bidra till denna storskaliga naturgassatsning är saken rätt klar; då finns det en tydlig majoritet mot en sådan i detta parlament. Det skulle vara ett bra och positivt besked från den här debatten.

Anf. 50 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Det gäller framför allt två frågor. För det första vill Dan Ericsson veta på vilket sätt vi ersätter den första reaktorns avstängning. Det är självklart, om vi räknar från i dag fram till avställningen i juli 1998, att det knappast kan bli särskilt mycket som ersätter just den reaktorn. Vi har också hela tiden sagt att vi kan ta det steget utan att ersätta fullt ut. Däremot är det i fortsättningen viktigt att kunna visa att man både sparar el och ersätter med ny el.

För det andra vill jag säga att det är självklart att utnyttjandet av det befintliga naturgasnätet på västkusten kommer att innebära en ökad naturgasanvändning. Men jag skulle ändå vilja påstå att så länge man kan ersätta olja och kol, vilket vi fortfarande använder väldigt mycket av i Sverige, är det en fördel med naturgas. Att naturgasen skulle stoppa en bioenergiintroduktion behöver vi nog inte vara rädda för. Vi använder ju skattestyrningen för att se till att kol, olja och naturgas är mindre intressant än vad bioenergin är.

Anf. 51 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Lennart Beijer säger att man knappast kan ersätta de fyra terawattimmarna på ett halvår. Nej, men elen måste ju komma någonstans ifrån – annars tappar vi bort detta. Behovet finns där. Det är det jag har frågat om: Varifrån kommer den här elen? Hur produceras den? Det vore bra om Lennart Beijer, precis som Lennart Daléus, kunde säga att det handlar om mera olja och mera kol.

Beskedet om naturgasen är fortfarande svävande. Det är möjligt att regeringen här kan ha en sorts underlag för en majoritet för naturgas. Jag tycker att Lennart Beijer måste ge ett tydligare besked och inte ge beskedet att det kanske ändå finns fördelar med naturgasen. Vi vet ju att regeringen planerar att skattemässigt ge lättnader för naturgas. Kommer Lennart Beijer att bidra till detta? I så fall står han på ungefär samma linje som regeringen.

Anf. 52 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Själva vitsen med att kommande sommar inleda omställningen och ta den första reaktorn ur drift är att uppnå de fördelar som vi redan känner av, nämligen att fjärrvärmebolag, hushåll och allehanda andra intressenter i samhället nu intresserar sig för att det händer saker vad gäller att ställa om till ett mer hållbart energisamhälle.

Om det under den tiden ändå skulle inträffa att vi kommer att utnyttja naturgasnätet på västkusten mera eller att på sina håll utnyttja oljeeldning mera är det i dag svårt att ha någon klar uppfattning om.

Vad sedan gäller naturgasen jobbar vi nu med ett nytt energiskattesystem. Det skulle då vara väldigt konstigt om vi i detta nya energiskattesystem inte skulle se till att bioenergin hela tiden har fördelar mot såväl naturgas som olja och kol. På den punkten kan Dan Ericsson nog vara väldigt lugn.

Anf. 53 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Det är intressant att följa den här debatten om hur vi skall klara vår elförsörjning i vårt land.

Sverige är ett land som behöver väldigt mycket el, av många olika skäl:

- Vi behöver det därför att vi bor i ett land med ett kallt klimat.
- Vi behöver det därför att vi bor i ett land med mycket långa avstånd.
- Vi behöver det därför att vi bor i ett land som är glest befolkat.
- Vi behöver det därför att Sverige har en industri som till stor del baseras på att förädla våra råvaror och därmed exportera våra råvaror med insats av el.
- Vi behöver det, kort sagt, för att åstadkomma en hög levnadsstandard.

Så kommer det också att se ut i framtiden. Det är också så vi vill forma energipolitiken, att långsiktigt säkra tillgången på el för ett land som Sverige. Det kommer att vara lika kallt i framtiden, lika glest och lika långt, och industrin kommer att se ut på ungefär samma sätt. Just därför att vi nu för en framgångsrik politik investerar industrin som aldrig förr.

Ta denna skogsindustri som några beklagar sig över. Industriinvesteringarna har ökat från i storleksordningen 3–4 miljarder kronor under förra mandatperioden till 12 miljarder kronor toppåret 1996. Det är en tredubbling av investeringarna. Det är klart att vi behöver mycket el också i framtiden.

Vi behöver en trygg försörjning på lång sikt. Att bygga en ny pappersindustri och att ta upp en ny huvudnivå i en gruva, vilket Boliden för övrigt just gör – jag skall åka och inviga en del av detta i Petiknäs i Bolidenfältet – kräver långsiktighet när det gäller elförsörjningen.

Men vi behöver också konkurrenskraftiga elpriser. Vi behöver inte bara långsiktighet, utan priserna skall också vara konkurrenskraftiga. Det åstadkommer vi dels genom att se till att vi har en tillräckligt stor produktionskapacitet i Sverige, dels genom att se till att vi öppnar elmarknaden och låter den omfatta inte bara Sverige utan också Östersjön och Nordeuropa. Det fina med det är att just Sverige och Norge är de två länder som på en öppnad europeisk elmarknad alltid kommer att ha de bästa priserna på el. Så är det därför att vår vattenkraft inte är placerad i tätorterna och inte ligger på de ställen där basindustrin måste konkurrera med konsumenter om elen. Vattenkraftsproduktionen sker just i de områden där det finns glest med folk och där det är svårt att avsätta el. Därför investerar basindustrin på det sättet.

Det är därför Bo Berggrens synpunkter skiljer sig så mycket åt när han skriver en artikel i Dagens Nyheter och när han sitter i styrelserummet på Stora Kopparberg. Det är därför han investerar i Sverige när han sitter i styrelserummet i Stora Kopparberg. Han vet att svensk el, baserad på svensk vattenkraft, alltid kommer att vara i en mer konkurrenskraftig situation än el producerad på värme och kärnkraft i Europa, där konsumtionsalternativen är många.

Allt detta talar för att vi behöver mycket el också i framtiden. Det är vårt ansvar – regeringens och riksdagens ansvar – att se till att vi åstadkommer det. Hur gör vi det då på bästa sätt?

Min uppfattning, liksom en klar riksdagsmajoritets uppfattning, är att man gör det bäst genom att ständigt se till att vi successivt och kontinuerligt förnyar vår produktionsapparat. Det skall göras precis som med allt annat. Flygbolag och bilbolag gör det. Gammal elproduktion måste fasas ut och ny elproduktion fasas in. Det måste bli en ny, bättre och miljövänligare elproduktion. Bort med det gamla och åldrande och in med det nya.

Det är en ganska enkel slutsats när det gäller hur energipolitiken skall se ut. Fasa ut det gamla och ta in det nya! Då åstadkommer vi långsiktighet, trygghet och stabilitet för industri och hushåll.

Det är ingen lätt uppgift för Sverige att göra den omställningen. Halften av vår elproduktion kommer från kärnkraften. Det innebär att vi har en stor och svår uppgift i att ställa om oss till det ekologiskt uthålliga samhället på detta område. Men vi skall göra det. Jag vill ta tillfället i akt att tala litet grand om varför vi skall göra det.

Vi skall för det första göra det därför att kärnkraften inte är riskfri. En olycka, hur osannolik den än kan vara, leder till ofattbara konsekvenser för människor, för miljön, för sysselsättningen och för välfärden.

De äldsta reaktorerna är nu snart 25 år gamla. Allt äldre reaktorer slukar allt större resurser, och risken ökar hela tiden.

För det andra är kärnkraften omstridd. Det är fortfarande bara någonstans mellan 15 % och 25 % av befolkningen som vill ersätta de nuvarande reaktorerna med nya reaktorer. Någonstans mellan 75 % och 85 % av befolkningen vill faktiskt avveckla kärnkraften.

Det finns alltså en stark majoritet i folkhushållet för att ställa om från kärnkraft till det ekologiskt uthålliga.

För det tredje är kärnkraften inte ekologiskt uthållig. Den bygger på att vi nyttjar ändliga resurser – uranet. Avfallsfrågan är inte löst. Vi lämnar över en tung börda från vår generation till våra barns och barnbarns generationer. Det kan inte höra framtiden till.

För det fjärde är en kärnkraftsreaktor ingen evighetsmaskin. Också en kärnkraftsreaktor tar slut, som allt annat här i världen. Den sista reaktorn kommer oundvikligen förr eller senare att bli för gammal. Därför är det viktigt att vi nu jobbar hårt med att ställa om.

Regeringen har tillsammans med Centerpartiet och Vänsterpartiet sagt att vi skall börja omställningen nu. Vi tror inte att vi klarar det till 2010, men vi vill börja nu. Det tar lång tid att ersätta hälften av vår elproduktion. Det är viktigt att vi sprider ut kostnaderna för den omställningen under en lång period i stället för att lägga allt på våra barn eller barnbarn under en mycket kort period.

Vi måste lägga ut kostnaderna på en lång period också för att omställningen inte skall leda till stigande elpriser och växande osäkerhet hos investerare.

De som i dag säger att vi inte skall göra någonting – att vi skall vänta och se – tycker jag tar en väldigt stor risk. Det är ändå hälften av vår elproduktion som skall ersättas. Det krävs faktiskt att vi gör någonting i dag.

De som sitter i riksdagen i dag kan inte bara ha till uppgift att se till att ingenting händer. De kan inte överlämna till nästa generation att göra allting. Är det verkligen genom att inte göra någonting som Torsten Gavelin och Mikael Odenberg har fått sina förtroendeuppdrag? Är ert uppdrag att åka till riksdagen och se till så att ingenting händer, så att andra får lösa problemen? Det är ett konstigt uppdrag, men det kan hända att det är ert uppdrag. Det är i varje fall inte mitt.

Det har sagts att denna lag har forcerats fram och att den har svagt stöd i folkopinionen. Lagen har föregåtts av en lång politisk debatt, som har redovisats tidigare. Den har föregåtts av en folkomröstning, där folket tog ställning för att vi skulle ställa om energisystemet. Den har på initiativ av riksdagen föregåtts av en stor parlamentarisk utredning, som har visat på möjligheterna att ställa om. Den har föregåtts av en beredning i regeringen tillsammans med från början samtliga partier och i slutet tre partier. Den har föregåtts av granskning i Lagrådet inte en gång utan två gånger. Efter att ha behandlats i utskotten ligger förslaget framme för beslut i riksdagen i dag.

Det skulle vara intressant att veta vilken fråga som har diskuterats mer, beretts mer, behandlats fler gånger i riksdagen och behandlats fler gånger i utredningar än denna fråga. Jag menar att beredningen av detta ärende har varit mycket omfattande och skötts på ett mycket bra sätt.

Nu är vi där att vi kan anta en lag som ger oss de verktyg vi behöver för att klara omställningen på en rimlig och lång tid.

Jag tycker faktiskt att det är litet märkligt att moderaterna måste söka sig bort till 1600-talet för att hitta jämförelser. När jag funderar på detta kommer jag till slutsatsen att det visst har hänt att riksdagen har överlämnat hanteringen av stora värden till regeringen på basis av ett något bristfälligt material. Det jag själv kommer ihåg är den knappt 20-sidiga proposition från 1992 där det föreslogs att riksdagen skulle ge den dåvarande regeringen en fullmakt att sälja våra kronjuveler – vår skog, vår vattenkraft, våra kärnkraftverk och våra telefoner. Det var en fullmakt som var värd mer än 100 miljarder kronor. Då var det fråga om att realisera tillgångar.

Detta föregicks inte av folkomröstning, parlamentariska utredningar eller beredningar i stora grupper där alla partier inbjöds att delta.

Men det hade Mikael Odenberg inga problem med. Då var det nämligen folkhushållets tillgångar som skulle realiseras. Far inte så långt bort i tiden för att söka fel, Odenberg.

Det program som vi nu tar upp för att ersätta Barsebäck innehåller som jag ser det två huvudlinjer.

För det första handlar programmet, som riksdagen i dag har att ta slutlig ställning till, om en kraftig satsning på konkurrenskraftiga och miljövänliga alternativ. Det är viktigt att vi får fram mer elproduktion och mer ersättning av el med andra energislag. Den utvecklingen går väldigt bra, som Lennart Daléus sade. Vi har varje år tillfört väldigt mycket av biobränslen. Och tittar man på elbalansen just nu kan man konstatera att under de tolv månader som har gått fram till i dag har Sverige en nettoexport av el motsvarande ungefär en Barsebäcksreaktor. Samtidigt står i dag två reaktorer stilla. Så ser läget ut just nu.

Dan Ericsson, som är en mycket kunnig person, kom efter mycket arbete i Energikommissionen fram till slutsatsen att det gick att stänga en reaktor utan att ersätta den. Nu kan han se att vi under de senaste tolv månaderna alltså har en nettoexport motsvarande en Barsebäcksreaktor samtidigt som två reaktorer står stilla. Då måste man fråga sig: Vad har hänt som gjort att Dan Ericsson nu måste sno 180 grader – inte som Lennart Beijer sade sedan början av 80-talet utan sedan fakta kom på bordet, nämligen att vi säljer motsvarande en Barsebäcksreaktor och att två reaktorer står stilla? Vad har hänt, Dan Ericsson? Det vore intressant att veta.

För det andra innebär det program vi nu jobbar med en historisk satsning på forskning och utveckling, en fördubbling av anslagen. Det beror på att vi tror att detta också är industriellt riktigt. Kommissionen har tagit ställning till en vitbok där man vill fördubbla användningen av de förnybara energislagen i Europa. Sverige går före. Sverige ligger först i den europeiska unionen. Vi har mest av förnybar energi redan nu. Nu satsar vi tungt – i forskning, utveckling och praktisk tillämpning – på det förnybara, samtidigt som övriga Europa beslutar att efterfråga just den här typen av varor och tjänster. Vilken enorm möjlighet för oss att verkligen ta det steget!

För mig handlar energipolitiken om att ställa om från det gamla till det nya, att satsa i ny, spännande teknik för att producera el och energi, att satsa i ny spännande teknik för att minska användningen av el och energi. Nytt, nytt, nytt – det är framtiden.

Kom ihåg: Allt detta gör vi först. Vi gör först investeringar i det nya, innan vi klarar av att stänga.

Jag hör till dem som tror att framtiden ligger i det nya. Framtiden ligger i det spännande. Framtiden tillhör dem som vågar förnya, som ser sitt riksdagsuppdrag som ett uppdrag att förnya, bygga ett nytt samhälle, förändra och modernisera.

Frågan till Mikael Odenberg måste bli: Hur skall ni ersätta kärnkraften? Skall ni bara jobba med det gamla och inte prova det nya? Min slutsats blir i så fall, Mikael Odenberg: Pojkar som aldrig vågar får aldrig kyssa vackra flickor.

(Applåder)

Anf. 54 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Det vore naturligtvis intressant att diskutera en hel del av det näringsministern har tagit upp, inte minst det här med det nya och gamla. Jag tänkte genast på vattenkraften. Den är ju inte så där väldigt tvärny, om man säger så. Men jag skall ta upp ett par saker som jag har tid att ta upp.

För det första är min huvudsakliga fråga till näringsministern: Vad kommer det här att kosta, och vem skall betala?

För det andra beskyllde näringsministern i vanlig ordning oss i Folkpartiet för att vilja vänta och se och ingenting göra. Ja, vi vill vänta och se till dess att alternativen kommer fram. Men vi vill hjälpa till att ta fram de alternativen, såsom näringsministern nog vet. Vi stöder den del av omställningsprogrammet som handlar om forskning och utveckling.

Sedan sade näringsministern att skogsindustrin och den elintensiva industrin skall skonas från de ökade elkostnaderna. Detta har näringsministern upprepat ett antal gånger. Det egendomliga är bara att den elintensiva industrin tydligen inte vill tro på detta.

Näringsministern påpekade att investeringarna ökade fram till 1996 – javisst. Men energiöverenskommelsen träffades inte förrän då, och då vände kurvan. Nu minskar den elintensiva industrins investeringar som ett resultat av energiöverenskommelsen.

Den politiska processen har beskrivits här av upprepade talare. Näringsministern var inne på att den nu hade kommit till en punkt där den äntligen hade gett resultat. Men den politiska processen har ju faktiskt medverkat till att uppskjuta sådana här felaktiga beslut ända till i dag. Jag vill bara påminna om det ”oåterkalleliga” beslutet 1988 att ställa av en reaktor 1995 och en 1997, eller när det nu var. Detta stoppades av den politiska processen i överläggningarna 1991.

Slutligen skulle jag, eftersom näringsministern inte kommer att delta i eftermiddag, vilja ha en deklARATION kring fossilgasen, en fråga där nu socialdemokraterna synes vara helt ensamma.

Anf. 55 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Låt mig först ta det här med vattenkraften. Det är ju så, Torsten Gavelin, att vatten inte åldras på samma sätt som kärnkraftverk. Det trodde jag att Torsten Gavelin visste. Det går nedför älven, sedan åker det upp i luften, sedan regnar det ned i fjällen och så ned i älven

igen. Det finns alltså en viss skillnad i åldrandet i ett kärnkraftverk och en älv. Det är väl en iakttagelse som bör göras.

Jag frågade Gavelin varför han vill vänta och se. Folkpartiet och vi uppträdde ju gemensamt i linje 2. I den gemensamma rapport som vi – Socialdemokraterna och Folkpartiet – då gav ut sade vi att vi skulle börja avveckla kärnkraften i slutet av 90-talet. När vi socialdemokrater nu gör det som vi gemensamt lovade, Torsten Gavelin och jag, i början av 80-talet beskrivs det av Folkpartiet som att vi gör fel. Då måste min fråga bli: Var det folket eller var det Folkpartiet som hade fel 1980? Den frågan bör ställas till Torsten Gavelin.

Det är sant att basindustrin något minskar sina investeringar. När det gäller pappers- och massaindustrin faller de till en nivå i storleksordningen 10 miljarder kronor per år för 1997 och 1998. Dock ligger de på en nivå som är 6 miljarder högre än genomsnittet för förra mandatperioden. Det betyder att efter det fasansfulla beslutet att nu börja denna omställning väljer svensk pappers- och massaindustri att investera 6 000 miljoner kronor mer i dag än vad man gjorde för fyra år sedan. Det är väl siffror som talar sitt tydliga språk.

Anf. 56 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Synen på kärnkraftens åldrande skulle vi kunna utveckla länge. Låt mig bara säga att det inte finns något axiom för att ett kärnkraftverk är utslitet efter ett visst antal år. Det beror helt och hållet på de underhållsåtgärder som sätts in. Det som händer är att underhållsåtgärderna naturligtvis till slut blir så dyra att det är ekonomiskt att sluta att använda reaktorerna.

Låt mig bara påpeka att det finns en mycket stor skillnad mellan länderna vad gäller synen på kärnkraftens åldrande. I Kanada har man ställt av förhållandevis unga reaktorer på grund av bristande underhåll. De ställdes av därför att säkerheten inte var fullgod. I Finland däremot, vårt östra grannland, gör man reinvesteringar i kärnkraftverken så att de varje gång man gör en upprustning skall ha ytterligare 40 års livslängd. Det är alltså två diametralt olika sätt att underhålla kärnkraften och se på åldrandet.

Att regeringen har lämnat linje 2 är det väl ingen annan som tvivlar på än möjligen näringsministern. Energiuppbyggnaden träffades ju med två stycken linje 3-partier. Linje 2-kompisarna, LO och Folkpartiet, ställdes helt åt sidan.

Industrins investeringar är höga. Det är mycket bra. Vi är ju mitt inne i en högkonjunktur. Tyvärr har inte det avspeglat sig särskilt mycket i sysselsättningen. Det beslut vi fattar i dag riskerar att ännu mer försämra utgångsläget för Sveriges återhämtning vad gäller sysselsättning och välstånd.

Anf. 57 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag fick inget svar på frågan om det var folket eller Folkpartiet som hade fel 1980. Men någon av dem hade fel, antingen var det Folkpartiet eller också var det folket.

Torsten Gavelin skall inte försöka slå i svenska folket en uppfattning som strider mot det de vet. Det är faktiskt rätt många som lyssnar och ser

på den här debatten. Naturligtvis vet de att vi som gick ut med linje 2:s valsedel 1980 väldigt tydligt sade att vi skulle påbörja avställningen under slutet av 90-talet. Vi tog faktiskt fram ett gemensamt dokument som vi använde i vår argumentation för linje 2. Den ståndpunkten är väl känd. Den tycker jag att jag känner mig förpliktad av. Jag trodde att Torsten Gavelin gjorde detsamma.

När det gäller industrins investeringar kan man naturligtvis tycka att de är för små. I regel fungerar det så när det gäller basindustrin, Torsten Gavelin, att den investerar under lågkonjunktur och kör sina apparater under högkonjunktur. Det är en klassisk modell. Om man hade trott så väldigt mycket på Gavelin, som regerade under denna lågkonjunktur, borde man ha investerat då. Då investerade man inte alls. Nu investerar man som aldrig förr. Basindustrin håller nu en mycket högre investeringstakt än vad man gjorde på 80-talet eller på 70-talet. Försök inte att skrämmas med det där. Det finns inget underlag i siffrorna som pekar mot att detta sker.

Jag skall till det Bolidenfält som Gavelin pratar om efter jul för att inviga en ny investering i Bolidenfältets gruvor.

Anf. 58 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Mycket av det som Anders Sundström har sagt var bra. Jag tycker att det är mycket bra att han erkänner att de åldrande reaktorererna gör att det bara blir dyrare och dyrare. Det är därför som jag är inne på vilken risktagning man skall ha när det gäller avvecklingen. Skall man skjuta upp den 15 år ytterligare, som det kanske blir nu, om man räknar med 40 års livslängd? Den sista reaktorn skulle då stängas år 2025. Vem vet, det kanske blir i mitten av 2000-talet. Det betyder också att man utsätter sig för en riskexponering. Det Torsten Gavelin sade var att materialet inte påverkas om man kör dem till de åldras. Det gör det visst, eftersom det är fråga om neutronstrålning, och den påverkar försprödningsen i reaktortanken. Reaktortanken kan man inte byta ut när den dagen kommer. Då är det kört.

Den fördröjda avveckling som man nu kan utläsa ur betänkandet och lagförslaget skulle jag vilja snabba upp. Jag hoppas också att regeringen kommer att göra det. Efter nästa val kanske man också har behov av att samverka med fler partier. Då vill jag fråga Anders Sundström: Hur skall ni verka för att det går snabbare framåt och att vi slutar att producera kärnavfall ända fram till 2025 eller mitten av 2000-talet? Det finns inte någon som vill ta hand om det. Varje dag producerar vi 700–800 kg kärnavfall. Vilka styrmedel ämnar Anders Sundström använda för att åtgärda detta? Handlar något om ekonomiska styrmedel?

Anf. 59 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Låt mig först säga om Miljöpartiet att den mycket intressanta situationen har inträffat att Moderaterna, Folkpartiet och Miljöpartiet är på samma position men under olika tidpunkter på tidsaxeln.

Moderaterna och Folkpartiet vill stänga kärnkraftverken under en mycket kort period, fast litet längre fram i tiden. Miljöpartiet vill stänga kärnkraftverken under en mycket kort period, fast i dag. Konsekvenserna

är exakt desamma. Det är bara det att de som stöder Moderaternas politik inte ser de konsekvenserna.

Anf. 60 ANDRE VICE TALMANNEN:
Repliken avser Eva Goës.

Anf. 61 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):
Fru talman! Därför tycker jag att det är viktigt att komma ihåg denna likhet i argumentationen.

Till Eva Goës vill jag säga att det regelverk som behövs för att bedriva omställningen måste bygga på att det tar mycket lång tid att ställa om, annars skrämmar vi industrin. Jag anser att vi nu har de verktygen. Vi har en lag och vi har prismekanismen som vi kan använda och som vi använder genom att prioritera det förnybara framför det fossila. Det är den typ av verktyg vi har. Till det har vi också forskningen och utvecklingen som det för oss är väldigt viktigt att använda sig av.

Anf. 62 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Anders Sundström är alltså beredd att spela med människors säkerhet till vilket pris som helst. Så kan man utläsa det.

Sedan vill jag ju tala om att det verkligen inte finns någon likhet mellan Moderaternas och Miljöpartiets förslag.

Jag skulle vilja läsa ur *Tillståndet i världen*. Där säger man: Den dag som politikerna på allvar inser möjligheten att använda skatte- och avgiftssystemen, inte bara för att säkra statsinkomsterna, utan också som ett medel för att växla över skattebördan på miljöförstörande verksamheter, kommer stora vinster att göras.

Det förslag som vi har lagt fram handlar om att överföra på miljö, hälsa och risk. Alla de miljöförstörande energiformer som orsakar utsläpp eller hotar liv och hälsa skall kosta. Vi skall satsa på grön el, vi skall satsa på förgröning, som också Barbro Andersson var inne på, och försköna den här julen också.

Vi visar på förändringar, vi visar på förbättringar och vi har haft medhåll av professorer om att det borde stå i portalparagrafen att det här är ett hot mot liv och hälsa. Där skall inte bara stå att vi skall ställa om, något som fortsätter i ett evigt töcken där man inte ser slutet. Jag vill fråga: Vilka prismekanismer är det fråga om? Är man beredd att använda sig av skatteväxling, att höja kostnaderna ordentligt på kärnkraft, olja, kol och fossil gas?

Anf. 63 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Eva Goës beskriver vad som händer om man ställer om från kärnkraft under kort tid. I sitt anförande sade Eva Goës att det för att klara omställningen på mycket kort tid krävdes en kraftig höjning av elskatten, storleksordningen 10, 12 eller 15 öre.

Skulle man göra på det sättet, att under kort tid ställa om från kärnkraft, skulle det leda till våldsam utslagning av basindustrin. Hela riksdagen vill ställa om. Vi vill göra det under längre tid. Jag avvisar bestämt den typ av omställning som Goës förespråkar. Jag anser att en omställ-

ning på kort tid, fast senare, är lika färlig som den Eva Goës argumenterar för.

Prot. 1997/98:50
18 december

Anf. 64 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Näringsministern säger att folkopinionen vill gå från kärnkraft till det ekologiskt uthålliga. Visst är det så, och det säger även de politiska partierna. Men det är också problemet med energibeslutet. Lennart Daléus och Lennart Beijer bekräftade nyss att det kommer att bli fråga om mer fossilbränslen om kärnkraften stängs av på det sätt som föreslås. Det är inte ekologiskt uthålligt. Blir det till detta även naturgas, kommer det ekologiskt uthålliga energisystemet att blockeras. Det vore bra om Anders Sundström med tanke på dagens debatt har någon synpunkt på naturgasen och det avtal han nyligen skrivit under med Ryssland. Det finns uppenbarligen inte något parlamentariskt stöd för en stor satsning på naturgas.

Sedan var det att sno runt 180 grader. Anders Sundström skall vara litet försiktig med den typen av uttryck. Vi har konsekvent drivit att vi vill ha en bred parlamentarisk samling kring en energipolitik som innebär att vi tillför förnybar el och sparar bort el för att möjliggöra stängning av kärnkraftverk. Det är också den linje som Anders Sundström under hela förra året drev hårt i opinionsbildningen och i riksdagens kammare. Men strax innan uppgörelsen var det faktiskt Anders Sundström som vände. Jag kan inte bedöma om det var 180 grader. Men kom inte och säg att jag har varit inkonsekvent. Det är faktiskt Anders Sundström som har ändrat uppfattning.

Två reaktorer står just i dag. Vi kan inte ha en dagspolitik i denna fråga. Anders Sundström har själv sagt att vi måste ha långsiktighet. Vi kan inte titta på just dagens läge. Något bättre underlag måste finnas.

Anf. 65 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill ta upp spåret om vad uppgörelsen innehåller. Uppgörelsen innehåller något viktigt för mig som företrädare linje 2 i samtal med dem som företräder linje 3, nämligen att kärnkraften fullt ut skall ersättas av något annat. Vi kan inte spara oss ur elberoendet.

Den energikommission som Dan Ericsson själv tillhörde har sagt att för den första reaktorn har en energibalans uppnåtts och att det går att stänga av den utan att ersätta den med något annat. Det visar energibalansen för det här året. Under de senaste 12 månaderna har exporten varit 3,3 TWh. Jag är glad för att Dan Ericsson hade rätt.

Dan Ericsson hade också rätt i att de andra elva måste ersättas med förnybar energi. Därför kan den andra reaktorn stängas först när motsvarande kapacitet har ersatts. Det var så jag argumenterade.

Jag kan gärna erkänna att jag var litet mer pessimistisk än Dan Ericsson om det skulle gå med den första reaktorn. Nu kan jag glädja mig åt att Dan Ericsson hade rätt på den punkten. Det finns ett överskott på exporten redan i dag. Jag kan inte vara ledsen för det.

Vi är överens om principen att omställningen skall ske över en längre tid för att sedan ersättas fullt ut, dvs. två stycken linje 3-partier med socialdemokratin. Det hade varit klädsamt om även det tredje linje 3-partiet hade kunnat följa den uppgörelsen.

Anf. 66 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Kärnkraften skall ersättas av något annat. Det är helt klart. Vi har fått bekräftelse i kammaren i dag vad som kommer att ersätta den första reaktorn, nämligen fossilbränseln. Det är inte på det sättet kärnkraften skall fasas ut. Det står inte på någon av valsedlarna från folkomröstningen. Det skall vara förnybar elproduktion eller sparande.

Lennart Daléus och Lennart Beijer erkänner detta. Men varför kan inte näringsministern säga att så kommer det att bli, och att det är det pris vi är beredda att betala.

Vi från Kristdemokraternas sida är inte beredda att betala för detta. Vi tycker att detta kan bli ett hinder mot omställningen till ett ekologiskt uthålligt energisystem.

Sedan var det kraftbalansen. Energikommissionen har sagt att det hela skall ske utan att kraftbalansen påverkas påtagligt. Kraftbalansen behöver inte påverkas påtagligt. Det beror på vad vi lägger i begreppet. Men här handlar det om att ersätta kärnkraft med annan el.

Hur mycket importerades under förra året? Hur mycket bidrog vi till den ökade kolförbränningen i Danmark? Om jag inte minns fel är det på årsbasis 14 TWh i import. Det går inte att så enkelt svänga sig med att det i dag står två reaktorer och därför kommer det hela att lösa sig, eller att det senaste året har det varit så eller så. Det här måste ses över en längre tidsperiod. Det centrala är det som näringsministern sade, nämligen att skapa långsiktighet. Aktörerna på energimarknaden måste veta vad som gäller. Då går det inte att ha dagsprognoser.

Anf. 67 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag pratade om både dag och år. Jag pratade om att vi under det senaste året hade en nettoexport på 3,3 TWh, motsvarande ungefär en Barsebäcksreaktor. Därmed fick Dan Ericsson och Energikommissionen rätt. Det fanns ett överskott motsvarande en första reaktor. Jag är glad för att Dan Ericsson fick rätt på den punkten. Jag är inte ledsen för det.

Men jag är också glad över en uppgörelse som bygger på att de elva återstående måste ersättas med tillförsel i ny och spännande teknik – som det nu sker investeringar i. Det hade varit bra om Dan Ericsson hade varit med på detta.

I en artikel i en tidning från mitt eget hemlän framgår det att ett pappersbruk investerar i ny teknik som kan ge elström åt en hel stad. Detta är för att öka elproduktionen i det egna pappersbruket. Det är ett resultat av energiöverenskommelsen.

Nu skall väl Dan Ericsson, som gammal linje 3-general, inte vara ledsen för att vi nu kommer i gång. Dan Ericsson skall vara ledsen över att han i 20 års tid drev att det gick att ställa om kärnkraften på tio år. När vi skulle börja med en första reaktor och göra precis som Dan Ericsson sade i Energikommissionen, vågade Dan Ericsson inte följa med. Då var närheten till Moderaterna viktigare än 20 års argumentation för sin egen uppfattning. Det måste vara smärtsamt.

Anf. 68 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Näringsministern är utomordentligt slarvig med statistiken. Verkligheten har redan gjort att Energikommisionens beräkningar helt har kommit på skam. För två veckor sedan, vecka 48, importerade vi netto från våra grannländer mer än produktionen i två reaktorer i Barsebäck. Den senaste 12-månadersstatistiken, Anders Sundström, visar på en snabbt stigande elanvändning.

Nu faller, enligt SCB:s investeringsenkät, visserligen basindustrins investeringar 1996–1998 med 15 %. Men trots detta blir bilden – eftersom exportindustrin går bra i produktionsledet – att vi har ett snabbt ökande elbehov.

Energikommisionen byggde i praktiken sina beräkningar av möjligheten att stänga av en reaktor i Barsebäck på antaganden om ekonomisk utveckling med fortsatt dålig sysselsättning och hög arbetslöshet. Jag vill, fru talman, slå fast att vi från moderat sida aldrig kommer att acceptera en energipolitik som inte är förenlig med återgång till full sysselsättning.

Dagens ärende rör inte energipolitik i största allmänhet utan är ett lagstiftningsärende. Här har en framträdande jurist vid KU:s behandling av ärendet sagt att enligt hans uppfattning har näringsministerns beredning av ärendet inte uppfyllt 7 kap. 2 § i regeringsformen. Det har ifrågasatts om viktiga aspekter över huvud taget har funnits med i regeringens beredning. Inga som helst uppgifter om de kostnader besluten kommer att åsamka statskassan och samhällsekonomin har presenterats. Mot den bakgrunden har jag uppfattningen att Anders Sundström har misskött sitt ämbete.

Med tanke på Anders Sundströms avslutande oro för min framtid kan jag säga att han inte behöver känna den oron. Med den energipolitik den nuvarande regeringen bedriver blir det många frusna flickor som måste värmas framöver.

Anf. 69 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag är glad över att Mikael Odenberg har respekt för någon jurist. Jag har också respekt för Vogel som jobbat åt kraftindustrin med sitt yttrande över lagen, liksom jag har respekt för alla de andra juristerna som jobbat med att granska lagen. Men nog hade det varit klädsamt om Mikael Odenberg litet grand hade kommenterat sina egna påståenden om att Lagrådet skulle vara ett stort skämt och att man där kliar varandra på ryggen.

Det här förslaget har faktiskt granskats av Lagrådet ett par gånger. Det exempel jag nämnde tidigare om den stora privatiseringen av kronjuvelerna hade inte samma omfattande granskning.

Jag delar uppfattningen att man skall lyssna på vad juristerna säger och sedan väga ihop allt. Det har konstitutionsutskottet och näringsutskottet gjort, och man har kommit till slutsatsen att lagen är förenlig med våra grundlagar. Jag skulle vilja göra en egen liten reflexion över detta.

De kärnkraftverk som nu drivs, drivs tack vare att medborgarna i Sverige lämnar en garanti till dessa företag att driva dem. Om inte de svenska medborgarna var beredda att ta risken för en eventuell olycka skulle inget företag kunna köra ett kärnkraftverk. Är det då så himla konstigt att medborgarna i Sverige skulle ha möjlighet att också dra in ett sådant tillstånd och betala för detta? Eller är det så att de svenska medborgarna bara har

rätt att betala om det händer en olycka, att de inte har rätt att dra in ett tillstånd och betala för detta? Hur ser den logiken ut, Mikael Odenberg? Det skulle jag vara intresserad av att få lyssna på.

Prot. 1997/98:50
18 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 70 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Jag kanske i och för sig i grunden inte är förvånad över att en socialdemokratisk minister har ett legärt förhållningssätt till den privata äganderätten. Men det är illavarslande för tilltron till Sverige som en marknadsekonomisk rättsstat att man på detta lättvindiga sätt är beredd att introducera en lagstiftning som ger staten möjlighet att utan närmare motivering och utan någon som helst förvarning konfiskera privat egendom för mångmiljardbelopp från den ena dagen till den andra.

En ansvarskännande minister borde känna oro över att tre av riksdagens partier uppfattar att beredningen i Regeringskansliet har varit så bristfällig att de tre partierna inte anser att propositionen över huvud taget kan läggas till grund för ett riksdagsbeslut. Det är en ganska allvarlig kritik som riktas mot näringsministerns handläggning av det här ärendet.

Man kan naturligtvis bara slå ifrån sig detta och säga: Det bekymrar mig inte, jag struntar i det. Det är den attityd som den socialdemokratiska riksdagsgruppen har haft. Men om man har en genuint ansvarskännande attityd borde man vara litet bekymrad över den substantiella och allvarliga kritik som, inte bara från politiskt håll utan också från framträdande juridiskt håll, har riktats mot beredningen av ärendet och lagens utformning. Vi kommer aldrig i den här kammaren att i slutändan kunna avgöra vad som är grundlagsenligt och vad som inte är det, utan det är något som får avgöras i domstol.

Det borde ändå bekymra näringsministern att han inte har mäktat med att handlägga det här ärendet i en sådan ordning att han kunnat undgå att dra på sig den mycket omfattande kritik som han nu tyvärr har dragit på sig.

Anf. 71 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vet inte om det är någon tröst för mig, men det är inte många som har fått betyget godkänt av Mikael Odenberg. Han har tydligen hittat en jurist som har fått godkänt. I övrigt har vi alla, Sveriges samlade juristkår och nu också jag, sågats jäms med fotknölarna. Det krävs nog rätt mycket för att bli godkänd av Mikael Odenberg.

Jag förde inte ett resonemang om lagen utan mer utifrån vanliga värderingar. Vi har i Sverige ett regelverk där medborgarna tar på sig risken om det händer en olycka i ett kärnkraftverk. Det är medborgarna som tar den risken, eftersom inget företag ensamt kan bära den. Är det då orimligt att tänka sig att dessa medborgare genom en folkvald församling säger att man vill dra in det tillstånd utifrån vilket kärnkraftverk kan drivas tack vare medborgarnas garanti och att man också är beredd att betala för det? Är det en orimlig ståndpunkt? Jag tycker nog att det är högst rimligt att inta den positionen.

Jag kan sedan bara konstatera att det i Sveriges riksdag finns en väldigt bred majoritet för att via lag åstadkomma en längre utdragen omställning. Jag vill faktiskt omfamna alla partier utom Folkpartiet och Moderaterna i den famnen. Alla dessa partier har sagt att det behövs en

längre omställningstid. Det talar också väldigt mycket mot Mikael Odenbergs synpunkt att det inte finns något stöd för detta i parlamentet. Det finns ett ovanligt starkt stöd för detta i vårt parlament, och det känns väldigt bra. Att sedan basindustrin under de här åren har investerat som aldrig förr gör ju inte resultatet sämre. Tack så mycket!

Anf. 72 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Kärnkraftsavvecklingen hotar inte bara tusentals jobb utan också tilltron till lagstiftningen. Förutom att det är ekonomiskt och miljömässigt vansinne att stänga säkra och miljövänliga kraftverk som producerar billig el uppvisar lagen som skall styra avvecklingen och beredningen av den så stora brister att det finns skäl att tala om lagstiftningens och rättsstatens förfall. När vi i dag i riksdagen skall avgöra avvecklingslagen tvingas vi konstatera att den är ett hafsvverk, som kan tvinga staten till långa och dyrbara processer.

Förslaget till lag är unikt till sin omfattning. Det innebär att regeringen ges mandat att bestämma när och hur halva Sveriges förmåga att producera el skall stängas av. Den ger regeringen makt att göra detta genom ett expropriationsliknande förfarande, dvs. genom att med tvång ta enskild egendom i anspråk på ett sätt som saknar motstycke i svensk fredstida historia. Inte ens reduktionen på 1600-talet var så omfattande. Ett lagförslag med denna unika omfattning borde man ställa mycket höga krav på vad gäller såväl förberedelsearbete som väl utredda konsekvenser gentemot grundlag, Europakonvention och EG-rätt. Allt detta visar i dag mycket stora brister.

I en demokrati och rättsstat förutsätts att beslut i lagstiftningsärenden fattas först efter det att den lagstiftande församlingen beretts tillfälle att bedöma ärendet utifrån hela dess vidd. Beredningskravet i lagstiftningsärenden har ansetts så centralt för det demokratiska styrelseskicket att kravet är infört i grundlagen, 7 kap. 2 § regeringsformen. Vi anser att lagen uppvisar så stora brister att beredningskravet inte är uppfyllt.

För att staten med tvång skall kunna ta enskild egendom i anspråk krävs enligt grundlagen att det finns ett s.k. angeläget allmänt intresse. Det allmänna syftet är varken preciserat eller analyserat i föreliggande förslag, särskilt inte med hänsyn till att möjligheterna att tvångsvis ta i anspråk annans egendom endast får användas som en "sista utväg" enligt förarbetena till 2 kap. 18 § regeringsformen. Här föreskrivs sålunda ett särskilt kvalifikationskrav för att sådana ingrepp alls skall få ske. Lagstiftaren skall visa att det föreligger ett angeläget allmänt intresse och har också bevis- och argumentationsbördan för att en lag som möjliggör långtgående rådighetsinskränkningar verkligen är avsedd och ägnad att främja angelägna allmänna intressen samt att de aktuella inskränkningarna är nödvändiga. I avvecklingslagen sägs det vara "att åstadkomma en ekologiskt och ekonomiskt hållbar energiförsörjning byggd på förnybara energislag", men det finns inte redovisat hur det skall gå till eller konsekvenserna av avvecklingen. Allt talar för att de energislag som skall ersätta kärnkraften blir fossilgas samt import av el från skitig dansk och tysk kolkraft. Man kan med fog fråga sig vad som är ekologiskt och förnybart med kol och fossilgas.

Ett lagförslag som är så omfattande borde redovisa vilka kostnader som uppkommer när regeringen med tvång löser in halva Sveriges elpro-

duktionsförmåga. Kommer det att kosta 50, 100, 150 eller 200 miljarder kronor? Ingenstans ges ens en antydning till besked.

I den föreslagna lagen föreskrivs rätt till ersättning av staten för förlusten. Bl.a. kan frågan om förskottsbetalning uppkomma redan nästa år. Ingenstans redogör emellertid regeringen för storleksordningen på den ersättning som kan bli aktuell. Det borde vara ett minimikrav för att riksdagen skall kunna ta ställning till förslaget.

Att lägga fram ett lagförslag som ger regeringen möjlighet att besluta om upphörande av driften vid kärnkraftverk borde inte kunna ske utan att propositionen också kompletteras med uppgifter om de ekonomiska konsekvenserna. Även i övrigt saknas konsekvensanalyser, t.ex. när det gäller vilken verkan stängningen av en eller flera reaktorer har på Sveriges energiförsörjning och vilka alternativa energikällor som skall användas i framtiden. Vidare saknas miljökonsekvensanalyser. KU har tidigare enhälligt framhållit vikten av att propositioner innehåller genomarbetade konsekvensanalyser. Varför lägger sig KU-majoriteten platt för regeringen i detta fall?

Kan Mats Berglind som talesman för utskottsmajoriteten redogöra för kostnaderna och för konsekvenserna av lagen? Hur stora blir kostnaderna för riksdagen och skattebetalarna? Hur stora blir utsläppen? Vilka blir miljökonsekvenserna?

För att ett egendomsberövande skall vara tillåtet enligt Europakonventionen gäller som villkor att åtgärden vidtas i det allmännas intresse. Det allmänna intresset skall alltid vägas mot det enskilda intresset enligt proportionalitetsprincipen. Den innebär att en åtgärd i lagstiftningen skall stå i proportion till resultatet samt att staten inte skall tillgripa kraftigare åtgärder än nödvändigt för att uppnå syftet.

Frågan om huruvida proportionalitetsprincipen tillåter staten att göra ingrepp i privat egendom, om syftet med ingreppet kan uppnås på annat sätt, har inte prövats. Några vägande skäl att inte inleda avvecklingen med statens reaktorer har inte framkommit. Därför är det inte förenligt att inleda en avveckling med privatägda resurser.

Vidare är proportionalitetsprincipen numera en del av svensk rätt samt en viktig grundsats inom såväl EG-rätt som svensk rätt. Det är inte tillfredsställande att regeringen underlåtit att redovisa konsekvenserna gentemot denna princip, särskilt inte mot bakgrund av att en rättsprövning kan komma att ske gentemot denna princip.

Regeringen skriver i propositionen att det inte finns skäl att anta att ingreppen är oförenliga med proportionalitetsprincipen men har helt struntat i att redovisa konsekvenserna gentemot denna viktiga rättsliga princip. KU-majoriteten tar bara upp proportionaliteten vad gäller vägningen av det allmänna intresset beträffande avvecklingen och berör över huvud taget inte i sitt yttrande frågeställningen när det gäller att välja mellan statlig och enskild egendom, trots att den berörts vid KU:s båda utfrågningar.

Sverige har i och med medlemskapet i EU tagit på sig att följa EG:s olika rättsregler. Det finns där en regel om att stater inte får diskriminera företag med utländska ägare för att gynna offentligt ägda. Regeringen har i en PM, som var avsedd att hemlighållas, låtit utreda konsekvenserna av att ställa av en via Vattenfall statligt ägd reaktor. Slutsatsen är att detta skulle drabba det helstatligt ägda Vattenfall svårt. Det är den utredningen

*Fel! Okänt
växelargument.*

som ligger till grund för att stänga den delvis utlandsägda reaktorn i Barsbäck före de statliga reaktorerna. Det här står troligen i strid med de konkurrensrättsliga reglerna i EG. Ingenstans redovisar regeringen hur man utrett och bedömt frågan. Majoriteten i både KU och näringsutskottet struntar glatt i frågeställningen.

EG-rätten innehåller också en princip om legitima förväntningar. Har man fått tillstånd att driva en anläggning har man således rätt att förvänta sig att man får fortsätta att driva den. Det innebär att om staten drar in tillståndet föreligger rätt till ersättning samt en rätt att få reda på indragningen i god tid. I nu föreliggande förslag finns det inte någon varseltid alls. Regeringen ges rätt att besluta att ett drifttillstånd dras in redan nästa dag. Reaktorägarna har ingen möjlighet att på så kort tid vidta åtgärder i syfte att minimera skadan för samhället och sig själva vid en framtvingad stängning.

Under utfrågningarna har det även framkommit att varseltiden sannolikt är oacceptabelt kort i ett EG-rättsperspektiv. De legitima förväntningarna har spelat en betydande roll i EG-domstolens praxis. En underlåtenhet att sätta ut rimliga varseltider strider därför sannolikt mot EG-rättsliga principer.

Näringsministern har medgett att detta leder till högre kostnader än nödvändigt för staten. Skattebetalarna får alltså betala ett okänt antal miljoner extra bara för att regeringen tillsammans med Centern med ett hastverk till lagstiftning skall kunna stänga en reaktor före valet. Trots att uppgifter framkommit vid KU:s utfrågningar om att varseltiden i ett EG-rättsperspektiv är för kort och trots att professor Bertil Bengtsson sagt att regleringen inte är tillfredsställande väljer KU-majoriteten skygglapparna. Man tar inte ens upp frågeställningen i utskottets bedömning och konstaterar bara, helt utan underlag, att detta är förenligt med EG-rätten.

Jag vill fråga Mats Berglind: Vad är skälet till att man struntar i frågan? På vilket underlag gör man den här bedömningen?

Med den nya lagen förs det in helt nya, tidigare otänkbara, principer när det gäller värdering av tillgångar som staten löser in med tvång. I lagen slås det fast att man när det gäller värdet av kärnkraftverk bara skall räkna med en livslängd på högst 40 år. Att endast den ena parten, staten, skall ha möjlighet att hävda annan driftstid, nämligen en kortare, kan vi inte acceptera. Regeln är synnerligen orättvist utformad. Att hävda att syftet med regeln skulle vara "processekonomiskt" stämmer inte i och med att staten kan processa om detta.

Dessutom har riksdagen tidigare uttalat att anläggningarna har konstruerats för att ha en livslängd på minst 40 år. Att i lag fastslå en viss livslängd för en anläggning samt att statens motpart inte skall ges rätt att inför domstol motbevisa statens talan strider vidare mot expropriationsrättsliga principer, vilket också framkommit vid utfrågningarna. Professor Bertil Bengtsson konstaterade att det är otillfredsställande att man inte skall kunna motbevisa 40-årsregeln och professor Anders Victorin ansåg att den inte är i överensstämmelse med expropriationsrättsliga principer, vilket också refereras i KU:s yttrande. Enligt vad KU:s majoritet väljer att tycka så "anser alltså utskottet det utrett att ersättningsreglerna i lagförslaget inte strider mot expropriationsrättsliga principer".

Jag vill fråga Mats Berglind: Var finns den utredningen? Var är detta redovisat? På vad bygger man detta?

Vilka som är sakägare, dvs. vilka som enligt lagens mening är berörda av beslutet, är mycket dåligt utrett av regeringen. Det kan leda till att vissa inte får ersättning och skulle i så fall strida mot både grundlag och Europakonvention.

Fru talman! Sammantaget visar hanteringen av avvecklingslagen upp så stora brister att förslaget enbart av dessa skäl borde avslås. Redan remissinstanserna förde fram kraftig kritik mot brister i underlag och utredningar – bl.a. vad gäller konsekvenser gentemot EG-rätten, där utredningar helt saknas. Tre juristprofessorer pekade vid konstitutionsutskottets utfrågningar bl.a. på obefintliga analyser gentemot EG-rätten, på att en väl tilltagen varseltid borde slås fast samt på att 40-årsregeln strider mot viktiga principer. Flera andra ledande jurister har framfört liknande kritik och särskilt pekat på det bristande underlaget. Trots denna massiva kritik har Anders Sundström och Näringsdepartementet struntat i att ta fram ytterligare underlag. Majoriteten i riksdagen har valt att agera transportkompani. Sakfrågorna har inte fått en utförlig behandling. Begäran om ytterligare material har avslagits. Allmänna handlingar har inte lämnats ut till näringsutskottet. Kritiken har inte i sak bemötts, utan den förbigås med tystnad.

Vi moderater kommer i dag att rösta nej till avvecklingslagen. Riksdagen vet inte när vi går till beslut vad lagen kommer att kosta, vilka utgifter den medför. Riksdagen känner inte till de miljömässiga konsekvenserna, hur många extra miljoner ton koldioxid det blir. Och vad värre är: Den lagstiftande församlingen stiftar en lag av unik omfattning utan att känna till de fulla juridiska konsekvenserna av den. Riksdagen medverkar på det viset själv till rättsstatens förfall.

Med detta yrkar jag, fru talman, bifall till reservation 1.

Anf. 73 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Vi befinner oss i den del av debatten som kan kallas för en KU-runda. De talare som är anmälda från Ola Karlsson och en bit ned på talarlistan förväntas uppehålla sig vid de konstitutionella frågorna.

Vi som är kritiker av den föreslagna lagen har tyckt att man från regeringens och socialdemokratiens sida har visat bristande intresse för de konstitutionella frågorna. Jag vet inte riktigt hur jag kan tolka det faktum att varken näringsministern eller majoritetstalesmannen för näringsutskottet befinner sig i lokalen under KU-delen av debatten, sett i relation till denna mina första iakttagelse om den i andra sammanhang visade bristen på intresse för de konstitutionella aspekterna.

Den lag som nu föreslås är närmast unik i sin omfattning. Det gäller en mycket stor del av den svenska energiproduktionen och energikonsumtionen. Den är genom sin konstruktion, som ju handlar om att överföra egendom från enskilda till staten, av samma omfattning – visade det sig under våra diskussioner med utomstående experter och jurister i konstitutionsutskottet – som de två företeelser som nämnades som liknelser, den franska revolutionen respektive Karl XI:s reduktion på 1600-talet. Oavsett hur man ser på sakfrågan och vilken ståndpunkt man landar på är det en utomordentligt omfattande fråga som vi har på dagordningen i dag.

Jag tänkte i mitt inlägg uppehålla mig vid tre aspekter. Den ena är om man bör, kan eller skall lagstifta i enskilda fall. Den andra är äganderätten. Den tredje är frågan om beredningen av ärendet.

Vad gäller den första punkten har det i rättsstater sedan århundraden ansetts att man icke bör lagstifta i enskilda fall. Det har varit ett sätt att se till att godtyckets roll blir så liten så möjligt i en rättsstat. Frågan togs upp under KU:s diskussioner *Lag om kärnkraftens* med de tre framstående juristerna. Såvitt *avveckling* man kan förstå var deras svar av den arten att vi i Sverige inte har varit tillräckligt tydliga på den punkten för att man med full kraft skall kunna hävda att den nuvarande lagen strider mot detta. Med andra ord är den här principen, som finns i det närmaste i alla läroböcker, inte fullt tillämpad i den svenska lagstiftningen.

Sedan har det hävdats av försvararna av lagen att den ju inte är för enskilda fall utan är väldigt generell. Men det är alldeles uppenbart att åtminstone de första omgångarna syftar direkt på enskilda fall, i det här fallet frågan om reaktorerna i Barsebäck. Jag vill för min del på den punkten stanna med att sammanfatta mina synpunkter som så att man här bryter mot en väsentlig princip men förmodligen inte mot den svenska rättsordningen som den har kommit att utformas i vårt land.

Den andra frågan är äganderätten, en rätt som i alla rättsstater har skyddats på olika sätt för att se till att framför allt staten inte kan beröva den enskilde tillgångar på godtyckliga grunder utan endast genom generell beskattning och liknande åtgärder. I de speciella fall där det anses kunna behövas åtgärder i enskilda fall har principen varit att den enskilde skall gottgöras för de förluster han eller hon har lidit.

I den svenska grundlagen har äganderätten successivt förstärkts bl.a. genom de förändringar av grundlagen som ägde rum i början av 80-talet. Formuleringen "ersättning för förlusten" infördes, som var en påtaglig förstärkning jämfört med en tidigare grundlagsreglering på den här punkten. Under 90-talet har vad gäller nyttjande också skett en förstärkning av grundlagen i det här avseendet.

En aspekt rör frågan om proportionalitet, dvs. om lagstiftaren avser att använda medel som står i rimlig proportion till de mål han eller hon vill uppnå. I det här fallet är det både fråga om lagstiftningens omfattning och om staten kunde uppnå målet på annat sätt. Det som på fint språk brukar kallas proportionalitetsprincipen aktualiseras. För att tala mera vanlig svenska: om det finns rim och reson i de åtgärder man vidtar i förhållande till de mål man vill uppnå. Den frågan har egentligen inte belysts under ärendets gång på ett rimligt sätt – jag skall återkomma till det om en stund – om det hade funnits ett annat sätt för staten att uppnå de mål som statsmakten, eller en majoritet i denna kammare, vill än att tvångsvis ta egendom från enskilda.

Frågan om full ersättning är en självklar del om man vill ha en äganderätt, dvs. om de enskilda berövas egendom skall de gottgöras fullt ut. Det enklaste sättet att inse det viktiga i den principen är bara att tänka sig motsatsen, dvs. att man blir berövad egendom men bara ersatt till hälften. Det är klart att principen är mycket kraftigt urholkad. Svårare än så är det egentligen inte.

Vi har från KU:s sida, åtminstone några av oss, under de utfrågningar som vi försökt få klarhet i om det är full ersättning som gäller. De tre juristerna uttalade sig alla åt det hållet. Man skall inte hårdra det de sade, men alla talade om att det drog mot full ersättning och utvecklade sina argument på olika sätt.

Jag försökte själv i utfrågningen av näringsministern få klarhet i vad han hade för uppfattning på den här punkten. Det gick tyvärr inte, fru talman, utan han vill uppenbarligen för sin del hålla frågan åt sidan därför att han betraktar det som en risk att det kommer att återopas under de förhandlingar som kommer att äga rum om lagförslaget går igenom i dag.

Vid diskussionerna har jag – det framgår av de stenografiskt upptecknade protokollen – pekat på att jag inte varit ute efter att han skulle tala om vilken ersättning det skulle vara fråga om utan bara om principen skulle vara full ersättning i det här fallet. Inte ens detta har det gått att få svar på.

Det finns även andra inslag som berör äganderätten som är mycket tvivelaktiga i förslaget. Ett rör den s.k. 40-årsregeln. Det framgår alldeles uppenbart i de handlingar som riksdagen har haft möjlighet att ta del av att 40-årsregeln delvis har tillkommit för att underlätta för staten gentemot de enskilda som äger Barsebäck. De här konstiga orden om ”processekonomiskt” och annat har inte med saken att göra i den del jag nu tar upp, utan det har att göra med att man velat påverka den s.k. intresseavvägningen, dvs. hur det är mellan parterna, staten och den enskilde. 40-årsregeln har tillkommit bl.a. för att göra det lättare för staten att klara av att ta hand om den här egendomen.

En annan del gäller varseltiden.

Sammanfattningsvis vill jag i den del som gäller äganderätten konstatera att statsmakten, företrädd av näringsministern, regeringen och talesmän för förslaget i kammaren, uppenbarligen har velat lägga en mycket liten vikt vid några av de grundläggande principer som bör finnas i varje rättsstat.

Den tredje punkt som jag avsåg att ta upp gällde beredningen av ärendet. Detta s.k. beredningskrav är och har uppfattats som mycket centralt för en levande och fungerande demokrati. Att ärendena skall vara beredda när de når riksdagsmännen har t.o.m. ansetts så viktigt att det skrivits in i vår regeringsform.

Då är det bara att konstatera att en av de viktigaste frågorna, nämligen vad det hela kostar – en fråga som ju rider alla riksdagsmän dagligen i utskott och i kammaren i de minsta ärenden – inte finns med. Motivet är inte helt obegripligt i den här delen. Har man fått välja vägen med först en lagstiftning och sedan en förhandling ligger det någonting i det näringsministern säger att han inte tänker tala om hur mycket han tänker betala när förhandlingen är slut. Den metod man har valt har lett fram till att man befinner sig i den situationen att denna kammare om några timmar, om jag förstått det rätt, kommer att fatta ett beslut där den inte vet om det kostar 10, 15 eller 20 miljarder, medan vi till vardags är oerhört bekymrade om någonting skulle kosta 10 miljoner mer än vad vi har trott att det skulle göra. Det kommer senare i dag en diskussion om ett tungt och viktigt budgetområde i vårt land där det finns avvikelser som bekymrar denna kammare mycket.

Sedan finns det andra brister i själva beredningen. Det finns promemorior som man har fått slita fram från departementet i allra sista stund strax innan man hunnit fram till själva justeringen av ärendet i det berörda utskottet.

En mycket bekymmersam sak i den bristande beredningen är relationen till EG-rätten. Vi är som bekant med i EU sedan den 1 januari 1995,

och EG-rätten gäller i vårt land. Det framgår alldeles klart av det underlag som finns till hands att detta har beaktats i mycket liten omfattning. På direkta frågor om proportionalitetsprincipen och hur man ser på den inom EG-rätten har näringsministerns rättschef vid de öppna och offentliga utfrågningarna i konstitutionsutskottet medgett att detta inte är berett.

Fru talman! Sammanfattningsvis: Detta är en lagstiftning som ligger bra nära att lagstifta om enskilda fall. Proportionalitetsprincipen har icke beaktats. Det är oklart om full ersättning skall utgå. 40-årsregeln finns med. Beredningen har mycket stora brister.

Av sakliga skäl bör man, som tidigare framgått av debatten, avslå den här propositionen och, som jag har försökt att utveckla, också om man bryr sig om de konstitutionella skälen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1 och därmed avslag på propositionen.

Anf. 74 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Mycket av diskussionen de senaste åren och en hel del även i dag när det gäller kärnkraftsfrågan och kärnkraftsavvecklingen handlar om ifall det går för fort eller för sakta, om det är en för tidig eller fördröjd avveckling som vi nu håller på att fatta ett första beslut om. Personligen tycker jag att man har ganska låga ambitioner om man tycker att det är för tidigt att starta avvecklingen 18 år efter folkomröstningen. Jag tycker att det mer verkar vara en fördröjd avveckling vi inleder.

Vi i konstitutionsutskottet har nu koncentrerat oss på grundlagsfrågorna. Där finns det, tycker jag, ett par centrala frågor som man måste ta ställning till. Utöver det har det i debatten funnits en rad diskussioner och resonemang som jag upplever vara litet mer av krusiduller eller sökta anmärkningar. En av de frågor som vi måste ta ställning till och som är central i grundlagsfrågan är om det är ett angeläget och allmänt intresse att starta kärnkraftsavvecklingen och göra en omställning av det svenska energisystemet till ett långsiktigt uthålligt energisystem. Min utgångspunkt är att det rimligen måste vara det. Att vi får en omställning till ett energisystem som fungerar på lång sikt måste ju vara ett angeläget intresse, och inte bara det utan också en ödesfråga för Sverige och hela mänskligheten. Att det är både ett allmänt intresse och angeläget kan det knappast råda någon tvekan om. Det finns, vad jag vet, knappast heller några jurister som har kommit till någon annan slutsats.

Även om det finns de som tycker att man hade kunnat stärka argumenteringen ännu mer genom att också visa på säkerhetsmotiven – vilket regeringen märkligt nog inte har velat göra – hade det varit ännu mer naturligt att peka ut just Barsebäcksreaktorerna som de mest lämpliga att först ta ur drift. Det hade varit logiskt på flera sätt, och det hade sannolikt också gjort att statens kostnader för avvecklingen inte hade blivit lika stora.

Vi har sedan 1995 ett av världens starkaste skydd av äganderätten. Ändringen i 2 kap. 18 § regeringsformen leder till att kostnaderna med den här typen av lagstiftning för en kärnkraftsavveckling kommer att bli väldigt höga. Detta bekräftades också vid KU:s utfrågning av t.ex. professor Anders Victorin, som sade att principen om full ersättning har blivit starkare sedan regeringsformen 2:18 ändrades. Trots att det rimligt-

vis finns legitima förväntningar är det en grundlagsfråga som man måste ta ställning till.

Just detta att vi hade en folkomröstning för 18 år sedan och att vi gång på gång har fattat riksdagsbeslut som har varit entydiga och i samma riktning, vilket rimligtvis innebär att alla ägare och alla ansvariga för kraftföretagen måste känna till vad staten, riksdagen och regeringen har för intressen och ambitioner, gör ju att detta måste ses som legitima förväntningar. Därför är kärnkraftsavvecklingslagen rimlig ur grundlagssynpunkt.

Tyvärr, måste jag ändå säga, talar mycket av det beslut som vi fattar i dag för att det kommer att bli en pyrrusseger, att man får igenom en avveckling av en första reaktor men att resultatet blir att kostnaderna blir så höga att avvecklingen av de andra reaktorerna riskerar att fördröjas. Den kan dra längre ut på tiden än vad som kan vara bra ur säkerhetssynpunkt.

Om man vill förenkla det litet grand kan man säga att Centern har lyckats få igenom två stora segrar. Jag tycker att man kan ge dem en eloge för det. Man har fått igenom en kraftig förstärkning av äganderätten genom 1995 års grundlagsändring. Det är ett gammalt viktigt centerkrav som man har fått igenom. Jordägarna har lyckats med att få ett av världens starkaste egendomsskydd. Å andra sidan har man fått igenom ett första steg när det gäller kärnkraftsavvecklingen. Men det första beslutet sätter krokben för det andra, för fortsättningen. Risken är väldigt stor att Centern sätter krokben på sig själv genom att man ser till att kostnaderna för kärnkraftsavvecklingen kommer att bli orimligt höga.

Jag skulle vilja fråga Centern – nu har Lennart Daléus gått härifrån, vilket även Anders Sundström har gjort – vad man säger om det verkligen blir så som många befarar, nämligen att kostnaderna blir väldigt höga. Borgerlighetens och Centerns triumf att stärka äganderätten kanske leder till att vi får enorma kostnader för att ställa av det första kärnkraftverket. Är ni då beredda att gå över till Miljöpartiets linje och strategi att satsa på att kärnkraften i större utsträckning får betala sina egna kostnader? Är ni beredda att låta kärnkraftsindustrin ta försäkringskostnaderna och att höja energiskatterna för kärnkraftselen och på så sätt låta marknadsekonomin sänka kärnkraften – låta verkligheten tala för sig i stället för att fortsätta med en planekonomisk metod som kanske leder till enorma kostnader för skattebetalarna?

Nu skall jag avsluta mitt anförande så att vi hinner släppa in försvarsministern, som ser otålig ut.

(forts. 4 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 12.58 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 13.00 då försvarsministern skulle lämna information om Försvarsmaktens ekonomi.

Prot. 1997/98:50

18 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

3 § Information från regeringen om Försvarsmaktens ekonomi

Anf. 75 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag vill informera kammaren om det uppdrag som regeringen i dag har beslutat att ge till Försvarsmakten. Enligt regeringens mening måste nu extraordinära åtgärder vidtas för att bringa ordning i Försvarsmaktens planering och de ekonomiska obalanser som redovisats för försvarsbeslutsperioden. Överbefälhavaren lämnade i fredags sin redogörelse om den ekonomiska obalansen till regeringen. I detta dokument redovisas storleken på, orsakerna till och ansvaret för den uppkomna situationen. Det är denna redovisning som är grunden för de ställningstaganden som regeringen i dag har gjort beträffande uppdrag till Försvarsmakten.

I debatten här i kammaren den 5 december ville jag inte med de då kända uppgifterna som bas föra en diskussion i Sveriges riksdag med mindre än att jag hade fått en skriftlig redovisning från överbefälhavaren. Nu, med denna skrivelse i grunden, ämnar regeringen återställa den ekonomiska balansen för hela försvarsbeslutet. Vi börjar med 1998 års budget och följer sedan upp budgeten under hela försvarsbeslutsperioden.

Totalförsvarsbeslutet 1996 var i balans mellan resurser och uppgifter, och de anslag som har angivits gäller fortfarande. Om inte det säkerhetspolitiska läget kräver annat, *får* försvaret inte kosta mer. Både min och regeringens absoluta vilja är också att hålla fast vid de viktiga principer som fastställdes i det senaste försvarsbeslutet. Jag tänker då på anpassningsprincipen, helhetssynen, folkförsvarstanken och försvarets internationella verksamhet.

Innan jag går in på regeringens uppdrag till Försvarsmakten, vill jag uppehålla mig vid anpassningsdoktrinen. Den lägger jag stor vikt vid, och den skall vara styrande för de nödvändiga besparingarna.

Förmåga till anpassning skall vara styrande för totalförsvarets framtida utformning. Försvaret skall fortlöpande kunna anpassas strukturellt till mer långtgående förändringar i det säkerhetspolitiska och militärstrategiska läget. Försvarsmakten skall dessutom ha förmåga att klara statsmaktens krav på ominriktning, dvs. förmåga att vid i huvudsak oförändrad resurstilldelning kunna möta andra hot än väpnat angrepp eller att kunna lösa andra typer av uppgifter.

För den närmaste perioden är det särskilt viktigt att Försvarsmakten utvecklar och moderniserar förmågan att ställa kvalificerade förband till förfogande för internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. I det korta perspektivet skall det militära försvarets förmåga kunna ökas omgående.

Det ställer krav på vår samlade förmåga till förvarning och till analys av hur omvärldsläget utvecklas i sådan utsträckning att förberedelserna kan påbörjas i tid. De förband eller funktioner som skall kunna öka förmågan måste innehålla en grundkompetens så att full effekt kan utvecklas

direkt eller senast inom ett år. I det längre perspektivet, och vid en försämrad säkerhetspolitisk situation, skall en ökning av försvarets kvalitativa och kvantitativa förmåga kunna ske. Förmågan att utbilda och försörja förbanden med materiel är av central betydelse och skall dimensionera Försvarsmaktens grundorganisation och materielanskaffning.

Det militära försvaret skall vid en förbättrad säkerhetspolitisk situation kunna dimensioneras till en minskad resurstilldelning. Förmågan till anpassning uppåt skall dock behållas.

Fru talman! De extraordinära besparingar som vi nu kan tvingas göra skall ske med denna anpassningsdoktrin som grund. Våra utgifter i dag skall ha bärighet mot en mer osäker framtid än nutid. Våra åtgärder på kort sikt får alltså inte rubba förmågan till anpassning på längre sikt.

Regeringens uppdrag till Försvarsmakten gäller i första hand 1998 års budget. Men det ställer också krav på åtgärdsförslag för resten av försvarsbeslutsperioden. De viktigaste delarna i regeringsuppdraget är följande:

För det första gäller det anpassning i ett kortsiktigt perspektiv och krav på beredskap. Försvarsmakten skall redovisa förslag till vilka förband som inte bör omfattas av kravet att kunna uppnå krigsduglighet inom ett år. Den skall redovisa förslag till förändringar av operativ förmåga och vilka besparingar som kan göras. Vidare skall förslag till sänkt beredskap tas fram.

För det andra gäller det förbandsverksamhet. Försvaret skall redovisa en rad förslag som gäller förbandsverksamheten. Det gäller t.ex. att ytterligare vakantsätta förband. Det gäller också att ha förband med färre värnpliktiga och färre krigsplacerade officerare. Regeringen begär också förslag om förändringar i värnpliktsutbildningens längd – eventuellt i form av försöksverksamhet – redan under 1998.

Jag vill understryka att försöken skall omfatta nya modeller för att utbilda förband med enklare uppgifter för det nationella försvaret. De skall även kunna omfatta utbildning som skall ses som ett första steg inom ramen för en utbildning som skall kompletteras i ett anpassningsskede. Den ökade utbildningsreserven är en fara för vårt pliktssystem. Därför är jag angelägen om att pröva metoden där flera genomför värnpliktsutbildning men under kortare tid.

Utöver detta begär vi förslag på lämpliga åtgärder som innebär minskade driftskostnader och förbättrad rationalitet i förbandsverksamheten. Dessa bör bl.a. omfatta minskad drift för flygplan, fartyg och stridsfordon.

För det tredje gäller det materielförsörjning. Försvarsmakten skall ge förslag på hur man kan minska materielanskaffningen. Detta skall dock ske på ett sådant sätt att försvarsindustrins möjligheter att bidra till försvarets materieltillförsel i ett anpassningsskede inte äventyras. Det är också viktigt att redovisa vilka konsekvenserna blir för svensk försvarsindustri.

För det fjärde gäller det effektivisering. För att skapa säkerhet i genomförandet av 1996 års totalförsvarsbeslut skall ett åtgärdsprogram som skall sänka kostnaderna och öka kostnadskontrollen i verksamheten tas fram för den resterande delen av totalförsvarsbeslutsperioden.

För det femte gäller det anställd personal. Det är i omstruktureringsstider särskilt viktigt att försvaret har en kompetent befälskår. Det är därför

inte i första hand inom *detta* område som besparingarna skall tas ut. Försvarmakten skall redovisa hur man höjer befälens kompetens till en sådan nivå att målen för krigsduglighet och förmåga till anpassning även på lång sikt kan uppfyllas.

Försvarmakten skall rikta åtgärder för att öka avgångsbenägenheten för de personalgrupper som inte krävs för anpassningsåtgärder eller för krigsorganisationens behov.

Detta bör också omfatta åtgärder som möjliggör vidareutbildning till andra yrken, t.ex. lärare inom skolvärlden.

Regeringen har i dag också fattat beslut om ny organisation av Försvarmaktens högkvarter. Beslutet innebär att högkvarteret organiseras utifrån ansvar för operativ verksamhet, krigsorganisation, krigsförband och fredsverksamhet och inte utifrån försvarsgrenar. Det leder till att de främsta företrädarna för respektive försvarsgren, dvs. generalinspektörer, föreslås bli chefer för de taktiska centrumen som regeringen avser föreslå riksdagen under våren.

Behovet av ett allsidigt sammansatt högkvarter innebär också att kraven på både militär och civil kompetens lyfts fram. Genom den nya organisationen tydliggörs ansvaret inom högkvarteret och den önskvärda dualismen mellan krigsorganisationen och dess förmåga å ena sidan och produktivitet och effektivitet i fredsverksamheten å den andra sidan. Planeringsstabens ansvar och uppgifter lyfts fram och förstärks. Härigenom skapas förutsättningar för bl.a. säkerheten i planeringen, och det ekonomiska underlaget förbättras.

Fru talman! Generellt för regeringens uppdrag är att förslagen inte får omfatta minskningar av beredskap och förmåga att kunna delta i internationella insatser. Internationella insatser är ett sådant område dit resurser kan komma att omplaneras. Därför har regeringen bl.a. för avsikt att ge Försvarmakten i uppdrag att redovisa hur en eventuell utökning av vårt nuvarande internationella engagemang skulle kunna genomföras, hur vi skall kunna utöka vår minröjningsförmåga både avseende fredsfrämjande och humanitära insatser.

Efter Försvarmaktens redovisning i februari räknar vi med att det kommer att behövas omfattande ändringar i regleringsbrevet avseende Försvarmakten för 1998. Karaktären på dessa åtgärder kan leda till att regeringen kan komma att förelägga riksdagen en proposition under mars månad.

Ärade ledamöter! Jag menar att ta ansvar, det är att göra som regeringen nu gör, nämligen att reda upp de problem och brister som finns i försvarets planering och ekonomi. Processen har varit och är svår att överblicka. Det tar tid att reda ut de problem som har vållat återkommande bekymmer. Nu tänker vi göra det.

Anf. 76 ARNE ANDERSSON (m):

Fru talman! Tack för redogörelsen. Vi har sedan förra onsdagen haft tillfälle att lyssna till såväl överbefälhavaren som försvarsministern. Försvarsutskottet hade i går förmånen att få en redogörelse från statssekreteraren om dessa förhållanden. Inte någon gång har det med ett ord eller en rad framkommit att försvarsministern är bekymrad eller ledsen eller anser att han har missat att han är ansvarig för att det senaste försvarsbeslutet har fattats på felaktig grund. Det bekymrar inte försvarsministern att han

har lämnat sådan information. Försvarsministern är oskyldig till att vi fattade ett långsiktigt försvarsbeslut för ett år sedan på precis samma dåliga grund. Det kan jag inte rikta kritik för mot Björn von Sydow. Men som försvarsutskottets ordförande är jag skyldig att se till att dokument från försvarsutskottet som utgör grund för denna riksdags beslut förs fram och förs vidare. Detta har inte med ett ord nämnts under den tid som har gått. Detta är kort och gott skandal. Jag är indignerad, men jag är också arg å mitt utskotts och denna riksdags vägnar över att detta över huvud taget kan förekomma och över att man kan göra det ena inlägget efter det andra och totalt gå förbi detta. Det är kort och gott att tära på det förtroendekapital som man till äventyrs anser att man har. Det kan inte få fortgå.

Fru talman! Jag vill också peka på en omdömesfråga. Var det nödvändigt att just i dag, när både försvarsministerns och överbefälhavarens förtroendekapital är tårtat, fatta ett organisationsbeslut vid regeringssammanträdet som går ut på att ytterligare öka överbefälhavarens redan mycket stora makt? Kan försvarsministern tänka sig ett sämre valt tillfälle att föra fram detta? Jag kan inte det. Jag vill gärna höra försvarsministerns syn på dessa två frågor.

Anf. 77 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag är bekymrad. Jag är också bedrövad över den utveckling som har varit under flera veckor i höst. Försvarsdepartementet har tillsammans med andra delar av Regeringskansliet och Försvarsmaktens företrädare arbetat med att skaffa klarhet när det gäller omfattningen av, inriktningen på och orsaken till det som har dykt upp. Förra veckan förelåg en slutlig bedömning av överbefälhavaren. Därefter gick jag omedelbart till verket för att komma fram till vilka åtgärder som skulle vidtas.

Beträffande högkvarterorganisationen vill jag säga att den saken har varit aktuell i en ungefärlig inriktning av samma slag under hela 1990-talet som den som regeringen i dag har fattat beslut om. Jag betraktar det som en mycket betydelsefull väg att medverka till att vi inte kommer i den typ av bekymmer som vi uppenbarligen har fått på grund av att planering har skett försvarsgrensvis utan nödvändig koordination av den högsta ledningen inom Försvarsmakten.

Anf. 78 ARNE ANDERSSON (m):

Fru talman! Jag måste säga att det är att bli ledsen under galgen. Om en utskottsordförande i kammaren skall nödgas säga att han är arg och besviken, då kan det ändå krypa fram. Försvarsministern är också besviken, säger han. Jag vidhåller att detta är en av årets stora skandaler. Den kan inte passera helt opåtalad.

Jag fick inget svar på frågan varför det var nödvändigt att just i dag, på den mest olämpliga dagen under hela året, betyga överbefälhavaren ytterligare förtroende. Vi kunde ha sparat det någon vecka, herr försvarsminister. Då hade det i varje fall inte ramlat ut så oerhört olämpligt som det har gjort i dag. Jag beklagar det. I detta fall försökte jag att vara vän med regeringen. Vi borde ha lagarbetat och kommit fram till något bättre. Den här signalen till svenska folket innebär att pojkar dunkar varandra i ryggen, och sedan blir de kompisar. Här är ingen vänskapskor-

*Fel! Okänt
växelargument.*

ruption tillåten. Vi i riksdagen är förnedrade, och det har vi all rätt att känna.

Anf. 79 Förvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Det är att ta sitt ansvar att försöka skaffa kunskap och att inte inbjuda riksdagen att vidta åtgärder när regeringen inte har kunskap om vad förutsättningarna är. Först efter veckor av underhandsdiskussioner har vi kommit i det läget att en åtgärd kan vidtas. Det har gått snabbt från den tidpunkt då den förutsättningen var klar, vilket den blev i fredags.

Låt mig sedan säga att jag har arbetat med förslaget till högkvartersorganisation i månader. Jag ansåg att överbefälhavaren hade lämnat ett förslag som pekade i rätt riktning. Men det fanns mer att göra. Det sammanhängde just med att man skulle skaffa en mer sammanvägd diskussion och ett mer sammanvägt beslut inom Förvarsmakten.

Jag vill säga att de nya enheter som vi skapar kommer att vara integrerade i sin problemställning på ett sätt som gör att vi säkerligen kommer att få ett bättre material därifrån. Vi får ändå en tillräcklig dualism inom organisationen för att inte få en för stor åsiktstyngd för någon av delarna. Riksdagen, regeringen och svenska folket kommer också ur denna organisation att få den bredd i åsiktsspektrumet som är nödvändig när en demokrati styr sin försvarsmakt.

Anf. 80 ARNE ANDERSSON (m):

Fru talman! Förvarsministerns inlägg ger tydligt belägg för att han inte är bekymrad över den organisation som han lägger fast. Han är t.o.m. litet stolt över den efter månader av arbete. Nu är det ändå inte så att vare sig högkvarteret eller någon annan har bett om denna översyn av den nuvarande organisationen, utan det har blivit en prestigefråga att fullfölja den till varje pris.

Sedan råkade – det säger jag gärna – ministern ha en sådan rasande otur att han måste föredra ärendet vid regeringssammanträdet denna dag vid årets slut då vi diskuterar allvarliga förtroendefrågor i Sveriges riksdag. Jag vidhåller att det är politisk oskicklighet så långt den kan drivas.

Anf. 81 Förvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag har haft en lång planering inför fattandet av detta beslut nu, eftersom det behövs ett antal månader i vår för att kunna genomföra den nya organisationen. När den ekonomiska problematiken och dess orsaker, redovisat med underteckning av överbefälhavaren, gick i dagen för mig såg jag ännu tydligare fördelarna i den organisation som länge varit under diskussion och som har fått en utformning som jag anser kommer att ställa den svenska riksdagen och regeringen i en bättre situation när det gäller att ha en konstruktiv och kreativ dialog med högkvarteret och därmed Förvarsmakten.

Anf. 82 ANNIKA NORDGREN (mp):

Fru talman! Apropå förtroendefråga undrar jag faktiskt, försvarsmistern, om det finns någonting i det svenska politiska systemet som gör att människor tar ett personligt ansvar för vad som händer. Jag tror att

många har svårt att förstå det inträffade med tanke på sin egen verklighet. Det är för dem inte så, att om de gör något misstag på jobbet – om det försvinner pengar eller saknas pengar i de budgetramar som sätts upp – kan de bara fortsätta att arbeta där. Jag tror att det står klart för många människor.

Man ser nu att det fattas miljarder kronor för överbefälhavaren, om Sveriges riksdags beslut skall gälla. Enligt min mening borde försvarsministern ha reagerat tidigare, återkommit till riksdagen och sagt: Nej, den proposition som beslutats för nästa år gäller inte. Vi får dra tillbaka den och gå till botten med det här innan det blir en medial uppmärksamhet kring detta.

Detta tycker jag är viktigt.

Det är också intressant att notera, fru talman, att vi är några i Sveriges riksdag som har påpekat att det går att dra ned på det militära försvaret såsom hotbilden nu ser ut. De hot som finns mot landet är andra än de militära. Det svar som vi får är: Nej, absolut inte, det är omöjligt.

Men när det nu uppstår ekonomiska problem sänks beredskapen, och det beställs mindre av militärt materiel. Vilka konsekvenser får det för trovärdigheten? Jag är naturligtvis glad över att det t.ex. skall beställas mindre av militärt materiel, men det skall ske utifrån den hotbilda- bedömning som jag anser kunde ha gjorts redan tidigare.

Anf. 83 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Det förhåller sig så att vi för det budgetår som snart går ut ännu inte har prognoser som visar huruvida det har skett en förbrukning som ligger utöver vad riksdagen har anvisat. Vi kommer att veta det rätt snart efter nyår.

Jag vill understryka att vad diskussionen nu handlar om är kommande möjliga överförbrukningar. Jag vill understryka *möjliga* överförbrukningar. Det är i den situationen som jag har tagit mitt ansvar och under en kort period sett till att riksdagen kommer att få möjligheter att fatta beslut som innebär att ramen inte kommer att överskridas.

I den situationen har jag och även regeringen funnit att den bästa lösningen är den att vår nuvarande överbefälhavare tar sin del av ansvaret och genomför denna neddragning av överbudgeteringen. Jag anser att det är att ta sitt ansvar.

Fru talman! Vi tillämpar anpassningsprincipen. Vi lägger ut uppdrag som innebär att vi kan göra en omviktning i den meningen att vi i varje anslag som används under nästa år skall försöka prioritera det som ligger längre fram. Vi bedömer nämligen att läget är osäkrare längre fram än vad det är nu. Det är en möjlighet, som vi har sett, till att fördjupa tillämpningen av en förständig princip.

Anf. 84 ANNIKA NORDGREN (mp):

Fru talman! Försvarsministern har vid tidigare tillfällen sagt att det är att ta ansvar att städa upp efter sig, men jag tror att det också handlar om att ta ett personligt ansvar för vad som har hänt. Vi ser nu att det i dag fattas beslut om att ÖB, som redan är Europas mäktigaste ÖB, skall få mer makt. Det är då fråga om samma person som faktiskt har gjort att det

blir stora underskott, om riksdagens beslut skall följas. Jag tycker inte att det är bra.

Men, försvarsministern, det är ju snart jul, och jag hoppas att försvarsministern får litet ledighet. Jag tycker också att försvarsministern skall fortsätta att räkna på försvarets upphandlingar, så att man t.ex. inte tar pengar från andra samhällsområden för att täcka Försvarsmaktens svarta hål. Jag tänker därför överlämna en liten julklapp till försvarsministern: en miniräknare som drivs av vatten. Det går att räkna i miljarder kronor på den.

Anf. 85 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Annika Nordgren nämnde att överbefälhavaren skulle få en ställning inom Försvarsmakten som inte kan jämföras med den som överbefälhavare har i andra försvarsmakter. Med anledning härav vill jag säga två saker.

Det gäller för det första den förvaltningsorganisation som vi har i Sverige och som innebär att Försvarsdepartementet är en stabsdel av Regeringskansliet. Myndigheterna är i viss utsträckning självständiga och regelstyrda. Det är den svenska förvaltningens kännetecken, och detta har visat sig vara ett många gånger framstående sätt att styra offentlig förvaltning.

För det andra gäller det hur vi organiserar högkvarteret. Jag vill peka på att vi kommer att ha en direktion som motsvarar den nuvarande militärledningen. Där kommer flera av de ledande befattningshavarna att ha tillfälle att framföra synpunkter och avge skriftliga yttranden, som självfallet går vidare till regeringen, till utskott och till allmänheten.

Vi får också en avvägning inom organisationen som förvisso kommer att vara bekymmersam och där vi förvisso kommer att få se olika argument brytas mot varandra. Jag kan inte se att vi gör någon förändring i överbefälhavarfunktionens ställning i förhållande till det nu gällande systemet. Vi moderniserar dock detta och ökar därigenom i verkligheten regeringens, riksdagens och allmänhetens möjligheter att på ett vettigt sätt se vilka beslutsprocesserna inom Försvarsmakten är.

Anf. 86 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Vi fattar i teorin försvarsbeslut på grundval av en säkerhetspolitisk analys. I tider av osäkerhet eller i tider av minskad spänning blir en sådan analys till föga hjälp när man skall bestämma vilken organisation och vilka resurser man behöver. Det praktiska tillvägagångssättet blir då att bestämma ungefär hur mycket pengar vi har råd med, och sedan får vi se vad det blir.

Dagens situation är verkligen en illustration av detta. Det säkerhetspolitiska läget är i dag omöjligt att skilja från det som rådde för två månader sedan eller för sex månader sedan. Jag påstår det. Likafullt är vi nu beredda att minska på förbandsverksamheten, korta värnpliktsutbildningen, peta i materielförsörjningen m.fl. åtgärder som förvisso inte är extraordinära men de enda möjliga som man har att vidta.

Det gör att de alternativ som fanns till femårsbudget naturligtvis kommer att bli något snävare. Spektrumet har minskat. Jag blir inte förvånad om vi i slutet av försvarsperioden får en ekonomi som ligger i nivå

med Vänsterpartiets ursprungliga förslag. Det tycker jag naturligtvis är bra. Men jag tycker inte det sätt på vilket det har kommit till är bra. Jag utgår också ifrån att propositionen i mars kommer att innehålla förslag om förändringar i grundorganisationen. Jag vore tacksam för en bekräftelse på den punkten.

Nästa försvarsbeslut kan rimligtvis inte fattas på det sätt som vi har gjort hittills. Den sektor som arbetar med femårsbeslut är nu försvaret. Det är mycket möjligt att tiden för synnerligen långsiktiga beslut i en föränderlig säkerhetspolitisk miljö är ute och att de helt enkelt inte är rationella och möjliga att genomföra.

En sak bekymrar mig. Det gäller effektiviseringen av åtgärdsprogrammen. Rationaliseringar är möjligen lättare att genomföra med kniven på strupen. Men frågan är: Varför har de inte genomförts tidigare?

Anf. 87 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! De ekonomiska ramar som riksdagen angivit kommer att vara kvar om inte det säkerhetspolitiska läget motiverar något åt någotdera håll. Vad vi gör är att vi anpassar verksamheten till ekonomin. Vi gör därigenom också en tillämpning av anpassningsprincipen.

Vi säger oss: Framtiden är osäkrare än nutiden. Vi försöker att få fram förslag som innebär att de pengar vi använder nästa år har större bärighet för framtidens osäkerhet än nuets situation. Det kan betyda viktiga och svåra men kanske också bra förändringar.

Jag är optimist. Jag tror att det här i kammaren, i Försvarsmakten och i andra organisationer finns idéer. Man känner: Det är så här det är att vara rationell. Jag ser fram emot detta. Jag vågar säga att jag tror det är många anställda på högre och lägre nivå i Försvarsmakten som känner: Det här är spännande.

När det gäller grundorganisationen räknar jag med betydande innehållsmöjligheter. Men jag ser inget akut behov att göra förändringar i den inriktning av var vi har våra fredsförband som riksdagen beslutade om förra året, inklusive årets beslut om försvarets skolverksamhet.

Slutligen nämnde Jan Jennehag något om femårsperioden och femårsbesluten. Det har kommit debattinlägg vid sidan av det Jan Jennehag gjorde som också pekar på att det är en sak som vi borde fundera på. När kalla kriget är slut är det kanske inte längre det allra bästa att ligga kvar med den typen av planeringssystem som tycks innebära att man får en ansamling av utgifter i början av en period och möjligen något mera öppna förhållanden längre fram.

Jag är beredd att ta en diskussion. Jag är tacksam att riksdagens försvarsutskott och dess politiker lämnar sina synpunkter på hur försvarets planeringshorisont bör vara för framtiden.

Anf. 88 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Jag tackar för beskedet eller åtminstone antydning om att perioden med femåriga försvarsbeslut närmar sig vägs ände, om vi skall uttrycka det så.

Däremot är inte anpassningsprincipen att man skall anpassa organisationen efter hur pengarna räcker eller inte räcker, utan det är en princip att

*Fel! Okänt
växelargument.*

det skall finnas möjligheter att följa den säkerhetspolitiska utvecklingen. Jag tycker att försvarsministern har vänt uppöppnad på hela principen.

Anf. 89 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag har lagt ned möda både i beslutet i dag och i mitt anförande att ytterligare belysa anpassningsprincipen. Jag kan visa hur vi syftar att lägga ut våra åtgärder i nuet och för framtiden. Jag kan också visa att vi står kvar vid att anpassning skall betyda möjligheter till att kunna öka försvarets förmåga, att ominrikta dess förmåga men också att i ett än ljusare säkerhetspolitiskt läge göra nedskärningar.

Anf. 90 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Låt mig ta ett exempel. Försvarsministern aviserade minskat flygtidsuttag. Detta motiveras icke av någon säkerhetspolitisk analys. Jag tror att det kan vara klokt och möjligt även med en säkerhetspolitisk analys att genomföra detta. Men försvarsministerns förslag till åtgärder grundas på att pengarna helt enkelt inte räcker. Det är inte anpassning av flygtidsuttag utifrån den princip som jag menar att vi skall ha.

Anf. 91 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Det är givet att det under det första budgetår som ligger framför oss, år 1998, måste ske även en tillämpning – och jag hoppas att Försvarsmakten kommer att vara framgångsrik även på den punkten – med traditionell neddragning av utgifter i nuet. Men avsikten är givetvis att för hela den kvarvarande perioden kunna göra en tillämpning av anpassningsprincipen så att vi på det sättet kan ha en genomgång av vår beredskap, vår utbildningsförmåga och våra krigsförbands ställning i nuet jämfört med vad vi kan komma att begära av dem i framtiden.

Anf. 92 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Det var väl ingen som hade väntat sig att vi skulle få veta något nytt i sak i dag. Den politiska cirkus som nu pågått några veckor förefaller i stället ha övergått i politisk livräddning.

Försvarsministern sade att det nu gäller att återställa försvarsbeslutet till de ramar som gällde. Jag undrar om försvarsministern verkligen vet det. Det mest sannolika är väl att vi inte alls vet hur det här kommer att sluta när vi får successiva budgetuppföljningsprognoser från Försvarsmakten.

Beskedet är att försvarsbeslutet från 1996 ligger fast, dvs. åtminstone grundbultarna i den politiska uppgörelsen mellan Socialdemokraterna och Centern, nämligen den regionala förbandsstrukturen och folkförvarstanken. Det är de som nu skall räddas kvar till varje pris. Då gäller det att i stället spara och gmeta.

Det är alldeles uppenbart att intressena här nog delas av ÖB och regeringspartierna. Jag anser fortfarande att försvarsministern och ÖB delar ansvaret för den skandal som nu har inträffat, även om försvarsministern helt och hållet har tagit över det politiska ansvaret för den frågan.

Sedan får vi se om regeringen sitter kvar efter valet 1998 när nya svarta hål dyker upp, om uppgörelsen med Centern gäller eller om det då blir dags att ta itu med strukturproblemen i försvaret.

Försvarsministern gör naturligtvis en stor affär av det beslut som har fattats i dag om högkvarterets organisation. Vi vet att det beslutet har varit på väg länge. Jag skulle vilja ställa en fråga till försvarsministern. Har det efter den skandal som vi upplevt i höst tillförts någonting nytt till det beslut om högkvarteretsorganisation som i dag har fattats som är en följd av det som vi nu har upplevt?

Anf. 93 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! En viktig sak som har skett under arbetet i Försvarsdepartementet med högkvarteretsorganisationen har varit att renodla de nya funktionerna. Jag kan gärna säga att jag har lagt ned stor möda på detta.

Regeringen har lämnat det förslag som ÖB föreslog på en viss punkt, nämligen en s.k. matrisorganisation. Det är en organisation som inneburit att försvarsgrenarnas främsta företrädare, s.k. generalinspektörer, skulle vara verksamma inne i högkvarteret.

En central del i det kommande högkvarteret är en krigsförbandsledning. I utredningen som bifogas beslutet sägs att en möjlig underindelning är följande:

- lednings-, underrättelse- och sambandsförband, inklusive ledningssystem och ledningskrigföring
- rörliga operativa förband bestående av mark-, sjö- och luftstridskrafter
- territoriella förband
- underhållsförband
- sjukvårdsförband
- säkerhetsinspektioner

Här har vi alltså drivit försvarsgrensintegrationen vidare.

Regeringen har också föreslagit – riksdagen kommer att möta detta i en proposition på nyåret – att generalinspektörerna som är företrädare för försvarsgrenarna kommer att förläggas på de taktiska centrum som kommer att finnas i landet. Därigenom kommer generalinspektörerna att spela en annan roll, koncentrerad kring utvecklingsarbetet på sin funktion, och inte vara delar i högkvarteret, som tidigare förslag inneburit.

Jag har drivit de här idéerna under hösten. Jag tycker att utvecklingen när det gäller överplaneringen inom Försvarsmakten och hur överbefälhavaren visat vilket program och ansvar det var knutet till visar att det är ett framsynt tänkande som regeringen går fram med.

Anf. 94 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Jag räknade väl med ungefär det svaret. Frågan var mer retoriskt ställd.

På vilket sätt har beslutet påverkats, förändrats och förstärkts av den skandal vi nu har upptäckt här under hösten?

Vad det handlar om är nämligen dels en skandalartad underbudgetering från ÖB:s, och förmodligen även från regeringens, sida i Försvarsbeslut 96, dels om grova brister i planerings- och uppföljningssystem. Dessa bär naturligtvis ÖB och försvarsministern gemensamt ansvaret för.

När det gäller försvarsministrarnas syn på ansvar vill jag avsluta med att konstatera att den terapeutiska ansvarssyn som på goda grunder har börjat göra sig gällande exempelvis för ungdomar, dvs. att man efter vandalisering skall stå upp efter sig, tydligen nu har spridit sig även till samhällets högsta toppar.

Anf. 95 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! I sitt föregående inlägg tog Lennart Rohdin upp frågan om innehållet också i andra hänseenden i det som vi lägger fram i budgetanvisningarna.

Jag vill lyfta fram att det i flera av de här punkterna finns intressanta och viktiga möjligheter till förändring. Det kanske är så att det inte handlar om så oerhört stora pengar i förhållande till de knappt 40 miljarder per år som vi anvisar. Men vi skjuter fram saker som har framtidsinriktning.

Detta har att göra med anpassningsprincipen; Vilken tillgänglighet skall finnas för förband dugliga för krigstjänst? Vad betyder förändringar i krigsplanläggningens omfattning och i ledningsberedskapen? Vad betyder det när man förändrar infrastrukturen, t.ex. omfattningen av våra mobiliseringsförråd? Och vad betyder det om vi får en modern försöksverksamhet med värnplikt?

Jag tycker att det är möjligt att behålla de ramar som riksdagen har angivit och inom dessa åstadkomma en korrekt balans mellan utgifter och verksamhet. Man kan få fram förändringar som är positiva, och som jag tror kommer att uppfattas som positiva av många som blir berörda. På det sättet är det som vi nu gör något som i verkligheten är positivt för försvaret, naturligtvis inklusive det som är riksdagens ledning också av denna verksamhet i vårt samhälle.

Anf. 96 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Jag hade inte tänkt förlänga debatten. Men när försvarsministern kommenterar storleksordningen kan jag inte undgå att säga: När man vet hur mycket resurser som saknas i vården av sjuka och gamla i det här samhället är det anmärkningsvärt att en skandalös underbudgetering av den här storleken närmast betraktas som felräkningspengar av försvarsministern.

Anf. 97 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag har inte använt det uttrycket. Jag har sagt, och jag har avsett att säga, att inom ramen för ett anslag som ligger mellan 35 och 40 miljarder för fyra år framåt så är det belopp som det handlar om ett stort belopp. Men jag säger också: Det är ändå möjligt att kring detta belopp årsvis göra förändringar som är betydelsefulla.

Det betyder nämligen mycket för framtiden hur man inriktar förändringen. Jag tror att vi kring det som vi gör här nu kommer att få en dialog. Där kommer allmänheten och riksdagen självfallet att vara med, och det kommer att komma förslag som inte tidigare har sett dagens ljus. Jag hoppas att det i verkligheten är så här: När vi kommer till rätta med denna bekymmersamma och allvarliga överplanering, icke ännu utlöst i form av

verkliga underskott vad gäller de kommande åren, gör vi något som är mycket betydelsefullt och positivt för Försvarsmakten.

Prot. 1997/98:50
18 december

Anf. 98 ÅKE CARNERÖ (kd):

Fru talman! Den redogörelse vi har fått här i dag handlar naturligtvis inte om anpassning, utan om en nedrustning. Det är inte en anpassning utifrån det försvarsbeslut riksdagen fattade i december förra året. Detta kan inte återställas under ett år. Just det var ju en markering i försvarsbeslutet.

Riksdagen fattade förra året ett försvarsbeslut som skall gälla till år 2001. I våras diskuterade vi här i kammaren styrning och uppföljning av Försvarsmakten. Utskottet betonade där att beslutsunderlaget ”— — — måste vara så genomarbetat att det tål en kritisk granskning.”

Försvarsministern är alltså politiskt ansvarig för försvaret. Hur har regeringen egentligen hanterat den försvarsmaktsplan som låg till grund för regeringens och Centerns förslag till totalförsvarsbeslut? Kommer verkligen försvarsbeslutet från 1996 att gälla efter den redovisning vi har fått här? Försvarsbeslut handlar om långsiktighet. Försvarsministern talade här om en osäker framtid. Jag vill gärna ha en kommentar till detta, tack.

Anf. 99 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag tycker att det var en verkligt befogad frågeställning. Åke Carnerö säger att försvarsbeslutet byggde på en återtagningsförmåga på ett år. Jag vill vara tydlig här. Vad vi säger i uppdraget och anvisningen till högkvarteret och Försvarsmakten är: Försvarsmakten skall redovisa förslag på vilka förband som inte behöver omfattas av kravet på att kunna uppnå full krigsduglighet inom ett år – detta efter ett särskilt beslut och beräknade besparingar av dessa förslag.

Det är möjligt att vi, när vi får förslag från överbefälhavaren med denna inriktning, finner att det är nödvändigt att be riksdagen fatta ett formellt beslut. Det kan bli en förutsättning. I så fall kommer vi självfallet att vara mycket tydliga och noggranna med att det är Sveriges riksdag som avgör sådana fundamentala frågor. Här öppnar vi en möjlighet för en diskussion som jag tror välkomnas i stora delar av totalförsvaret, där man ser att man hellre vill kunna använda de resurser som man har fått sig tilldelade av Sveriges riksdag på ett sätt som bär framåt.

Jag tror att när det gäller detta, när det gäller utbildning och när det gäller andra ting kan det i verkligheten bli fråga om att man sänker krigsdugligheten i nuet för att på ett bättre sätt bevara och trygga den för framtiden.

Om det fordrar tydliga riksdagsbeslut är det självklart att vi återkommer. Men jag tror att redan diskussionen om detta är positiv och bör kunna göras positiv av oss alla.

Anf. 100 ÅKE CARNERÖ (kd):

Fru talman! Jag välkomnar naturligtvis att regeringen återkommer till riksdagen med ett sådant beslutsunderlag. Men problemet är ju att när vi skall höja krigsdugligheten under det här återtagandeåret, eller vad vi nu skall kalla det, får det inte bli så att vi urholkar försvaret och att alltmer skall rymmas under denna tid. Det här kommer naturligtvis i framtiden,

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

om nu det hemska skulle inträffa att vi behöver höja krigsdugligheten, att kosta så oerhört mycket mer. Långsiktighet är ju ett mycket viktigt ord i detta sammanhang.

Regeringen garanterade i försvarsbeslutet att det var en ekonomisk balans. Nu visar det sig att beslutunderlaget var värdelöst. Hade vi vetat detta för ett år sedan hade naturligtvis försvarsbeslutet varit ett annat. Vem bär ansvaret för detta, försvarsministern?

Anf. 101 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Nog tycker jag att Åke Carnerö gick långt när han använde ordet värdelöst om det förra beslutet.

I våra anvisningar som jag har nämnt och i vår utläggning kring anpassningsdoktrinen kommer vi självklart stå fast vid att det måste finnas en förmåga att också i det korta perspektivet kunna genomföra beredskapshöjningar. Incidentberedskapen kvarstår. Jag har läst upp det, och jag kan gärna nämna något ytterligare. I det korta perspektivet skall det militära försvarets förmåga kunna ökas omgående. Det hindrar inte att vi kan göra en översyn. Jag hoppas att resultatet av överbefälhavarens arbete kommer visa exakt vilken rad av resurser som bör avsättas i detta syfte. Här öppnar sig en bra möjlighet att hantera det korta perspektivets anpassning inom ramen för det som riksdagen har anvisat.

Anf. 102 ÅKE CARNERÖ (kd):

Fru talman! Det finns en principiellt viktigt fråga i det här sammanhanget. När riksdagen får ett förslag från regeringen, och det är ju regeringen som styr, måste man ju utgå ifrån att regeringens ekonomiska beräkningar är väl grundade och stämmer med den verksamhet som föreslås i en proposition. Försvarsministern är förhoppningsvis väl medveten om att varken utskottskanslier, vi ledamöter eller partikanslierna har de resurser som krävs för att bedöma om regeringens förslag är realistiskt eller inte.

Hur kommer försvarsministern att i framtiden se till att riksdagen får ett sådant beslutsunderlag som riksdagen förväntar sig av regeringen? Hur skall försvarsministern återställa riksdagens förtroende för den här hanteringen av beslutsunderlagen?

Anf. 103 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Självklart är det regeringens plikt att framlägga material som är korrekt och relevant för riksdagen. Det finns ingen tvekan om att det är så det skall vara.

Det föregående ställningstagandet i försvarspropositionen 1996 skedde genom att utgiftspost och intäktspost byggde på material som kommit från Försvarsmakten. Min företrädare strävade efter att minutiöst följa de prislappar som Försvarsmakten hade satt.

Diskussionen nu handlar i huvudsak om två ting. Den handlar om hur det rationaliseringsutrymme som ligger i riksdagsbeslutet skall användas. Enligt regeringens åsikt, och det var också riksdagens, är det använt av riksdagen för att ange nya verksamheter. Det är vidare så att det har vuxit fram nya prislappar eller större varor och tjänster inom Försvarsmakten

under det år som har gått. Däri ligger det som överbefälhavaren har framhållit i sin skrivelse till mig.

Jag är inte nöjd med här utvecklingen och situationen som jag har kommit att möta den. En viktig sak är att vi kommer till riksdagen i vår med ett nytt förslag till ekonomiskt styr- och planeringssystem. Jag avser att också där försöka tillämpa tankarna på hur man skall kunna avväga utgifter i nuet och utgifter för framtiden. Det är möjligt, och det anges i regeringens beslut i dag, att vi kan få ett tredelat anslagssystem – utgifter för verksamheten i dag, utgifter för vår internationella verksamhet och utgifter som med ett övergripande ord kunde kallas för investeringar både i materiel och fortifikationer och inte minst i forskning och utveckling.

Jag hoppas att vi därigenom skall få en rationell budget över tidsaxeln. Jag hoppas att högkvarterorganisationen skall ge en rationell avvägning, med möjligheter till insyn, mellan de olika komponenterna i vårt militära försvar.

Anf. 104 MAGNUS JOHANSSON (s):

Fru talman! Låt mig börja med att med glädje konstatera att försvarsministern som en av de första punkterna lyfte fram vårt internationella engagemang i försvaret. Jag tror att det är oerhört viktigt för att behålla den goda profil som Sverige har i internationell politik.

Sedan skulle jag vilja ställa en fråga som på sätt vis hänger ihop med den fråga som Åke Carnerö avslutade med, nämligen nästa steg. Den frågan är: Har försvarsministern nu fått tillfredsställande förklaringar från Försvarsmakten om varför man inte har verkställt, eller enligt planeringar inte tänker verkställa, de av riksdagen beslutade rationaliseringarna?

Anf. 105 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag har tidigare uttalat att jag anser att det underlag som kom förra fredagen, undertecknat av chefen för Försvarsmakten, var ett bättre och säkrare underlag för politiska bedömningar och nödvändiga åtgärder än vad som tidigare funnits att tillgå. Det gör att det har varit möjligt att utge dessa anvisningar. Jag anser att därigenom följer jag också vad försvarsutskottet har skrivit i sitt betänkande.

Utskottet säger att: ”Utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen under år 1998 med sin bedömning och eventuella förslag till riksdagens beslut för det fall det krävs en annan inriktning av Försvarsmaktens verksamhet än den som fastställdes i 1996 års totalförsvarsbeslut.”

Det gör riksdagens försvarsutskott mot bakgrund av att man säger: ”Detta understryks av att utskottet fått information om att den av regeringen i propositionen redovisade obalansen kan visa sig vara betydligt större. Utskottet har därför ingen erinran mot de uppdrag som regeringen givit Försvarsmakten i syfte att reda ut problemen och klarlägga behovet av åtgärder.”

Därefter följer den mening som jag först läste upp.

Nu är det min och regeringens avsikt att återkomma till riksdagen med en redovisning av vad det är för åtgärder som kan vidtas inom ramen för 1996 års beslut. Finns det någon åtgärd som innebär att 1996 års beslut förändras i något hänseende? Det var jag inne på i diskussionen med Åke

Carnerö. Det samma gäller för de kommande åren. Det betyder att vi under den här perioden, i en dialog med Försvarsmakten, har möjlighet att exakt göra det som riksdagens försvarsutskott har uttalat sig för. Jag är optimistisk om att vi kommer att få förslag som innebär realiteter och som gör att vi inte når det som är grundfrågan här, nämligen ett möjligt budgetöverskridande de kommande åren inom försvarsbeslutet.

Anf. 106 MAGNUS JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag har bara en liten kort följdfråga. Jag ställer den även mot bakgrund av försvarsministerns tidigare värv. Anser försvarsministern att det finns någon ursäkt i något sammanhang som ger en myndighet rätt att negligera ett riksdagsbeslut?

Anf. 107 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Svaret är nej.

Anf. 108 GÖTHE KNUTSON (m):

Tack fru talman! Jag vill fråga försvarsministern ett par saker.

Förbandsverksamheten var rubriken. Försvarsministern gillar inte den ökade utbildningsreserven. Det är vi väl få som gör. Nu säger försvarsministern att det är angeläget att pröva metoden där flera genomför värnpliktsutbildning, men under kortare tid. Jag frågar med Martin Luthers ord: Vad är det?

Det anges alldeles innan att det gäller både som ett första steg i en utbildning och att det också kan vara fråga om någonting annat, nämligen att man lättare skulle komplettera i ett anpassningsskede. Är det en ny härordning som försvarsministern tänker sig, eller är det att ännu en gång pröva den kortare värnpliktsutbildning som vi har prövat och som har förkastats tidigare?

En annan fråga, fru talman, är om det finns en gemensam uppfattning i högkvarteret. Härondagen gick chefen för Flygvapnet, Kent Harrskog, ut och protesterade i brev till personalen mot påståendet att Flygvapnet skulle ha haft en överförbrukning på 800 miljoner. Vad är det rätta förhållandet i detta enligt försvarsministern?

Anf. 109 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Nog är det rätt av regering och regeringsledamot att säga: Vi bygger våra förslag på det som chefen för Försvarsmakten står för.

Jag vet att det finns olika åsikter. Det finns olika åsikter i hela försvarrets organisation. Men vad händer om regeringen inte säger: Det är Försvarsmaktens chef som skall vara den som redovisar det som kan vara utgångspunkten för regeringens agerande.

Jag har ingen anledning att ha någon åsikt om att det finns olika åsikter i militärledningen. När det gäller förslaget om högkvarterorganisation t.ex. vet jag att det fanns protokoll där olika befattningshavare hade olika åsikter. Det är självklart att jag då säger: Självklart skall ni också muntligt kunna lägga ut era åsikter inför Försvarsdepartementet.

Om det finns åsikter i den formen skall de självfallet få en chans att redovisas. Men ställningstagandet måste byggas på vad Försvarsmaktens chef säger.

Jag vill också nämna att jag tycker att Göthe Knutsons fråga om värnpliktsutbildningen är en relevant fråga. Vi vill öppna en diskussion som är ny om ett nytt system i anpassningsfilosofins tankar. Vi vill eventuellt kunna pröva det. Det är en av de punkter där jag har funnit att det finns ett intresse från överbefälhavaren att finna ett nytt system som inte sammanhänger med de tidigare möjliga förslag eller diskussioner som har funnits under gångna år.

Jag ser fram emot vad han och högkvarteret och försvaret kan komma med. Jag tror nämligen att det finns många goda idéer om vad man skall kunna göra. Jag anser att det nu är rätt tid för öppenhet för sådana förslag.

Anf. 110 GÖTHE KNUTSON (m):

Tack fru talman! Om jag får göra en tolkning är det nästan med entusiasm som försvarsministern nu hävdar att det skall tas nya grepp. Nu börjar jag förstå avslutningen på försvarsministerns anförande nyligen. Jag måste uppriktigt sagt säga att jag kom att tänka på Martin Ljungs kamptext: Vi skall klara av det! Försvarsministern sade: Nu tänker vi göra det! Det låter ju friskt.

Fru talman! Jag vill bara fråga: Har det föresvävat försvarsministern att man kanske i det här beställningsskrädderiet har gjort kostymens mått riktiga och att tillskrifningen är riktig, men sedan har kalkylen inte hållit när det gäller pengar? De räcker helt enkelt inte. Det är mera slantar som behövs för att betala kostymen. Innehållet var ju det bästa tänkbara när försvarsministern klagade på detta för inte så länge sedan i en proposition.

Anf. 111 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Göthe Knutson tar upp frågan om orsaker på ett skämtsamt sätt. Frågan är naturligtvis rätt ställd. Jag ser verkligen ingen anledning att vi i alla de avvägningar vi gör i riksdagen om hur vi skall använda de offentliga inkomsterna och våra skatter – vi lånefinansierar ju inte längre – skulle öka anslaget till Försvarsmakten.

Vad jag kan konstatera är att på den uppgift som överbefälhavaren har lämnat till regeringen på en möjlig överplanering på ca 10 miljarder kronor förknippas ca 7 miljarder kronor med att verksamheten – dvs. det som är innanför kostymen, om jag så får säga – håller på att bli större. Det är det som vi vill ta ned.

Jag kan avrunda mitt inlägg och säga till Göthe Knutson: Ja, jag tycker att detta är en beklaglig situation. Jag har inte önskat den. Jag är övertygad om att det är få som har önskat den. Men hur skall man hantera en skarp motgång? Ett sätt är att försöka tänka framåt. Man kan tänka sig: Gör den här utmaningen att vi samtidigt kan få nya intressanta och moderna idéer som av olika skäl tidigare inte fått luft under vingarna?

Jag tycker att det är ett sätt som hör till framtiden och frågor som: Hur kan man lösa organisationsproblem? Hur kan man lösa finansproblem och hur kan man ytterst lösa sådant som har att göra med hållningen, tron på förvisningen att Försvarsmakten spelar, skall och måste spela en viktig roll i det svenska samhället? De som tar anställning och de som är värnpliktiga skall känna: Vår verksamhet är knuten till framtiden. Den är meningsfull. Den är modern.

Anf. 112 GÖTHE KNUTSON (m):

Tack fru talman! Jag tror inte att försvarsministern direkt välkomnar den här situationen. Några betecknar den som en skandal.

Bland det viktigaste i hela vår försvarstanke, vårt folkförsvaret och vår allmänna värnplikt är ju att det skall finnas en tilltro och tillförsikt i det hela. Den har väl onekligen hamnat på bristningsgränsen. Jag hoppas verkligen att den finns kvar och att skadorna inte är oreparabla.

Låt oss ändå tänka i termer av att när pengarna inte räcker måste man överväga om, i det här fallet, militärledningens planering och departementets planering har varit korrekt eller om det brister där.

Anf. 113 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Det finns två element i Göthe Knutsons senaste inlägg. Det ena är frågan om motivation. Jag tror att det finns mycket i dagens försvarsmakt som skapar motivation. Det har jag mött när jag har varit ute. Man har ny materiel, ibland av absolut världsklass. Och man vet med sig det.

Men jag har också mött från såväl soldater som höga officerare: Vad skall vi göra med en försvarsmakt som sedan slutet av 1930-talet varit dimensionerad, inriktad och planerad för att möta och avskräcka från en invasion?

Man har sagt att försvarsministern och regeringen bör tänka på den saken. Man bör fundera över hur länge känslan av att tillhöra något som är meningsfullt på riktigt kan hålla i sig utan att det blir en diskussion.

Det gör att jag i det hänseendet välkomnar de åtgärder som vi nu med tungt hjärta nödgas vidta – jag är då inne på den andra delen av Göthe Knutsons inlägg – till följd av möjliga, sannolika budgetproblem. Det är två ting. Men jag ser att vägen ur överplaneringen också på ett positivt sätt kan knytas till en modernisering av en del i ett samhälle där de som är där verkligen alltid också måste ha en känsla av att de står i en omedelbar, meningsfull relation till resten av samhället.

Anf. 114 HENRIK LANDERHOLM (m):

Fru talman! Jag har litet svårt att förstå bakgrunden till att försvarsministern välkomnar åtgärder som han tvingats fatta beslut om med tungt hjärta.

Försvarsministern har vid upprepade tillfällen här i kammaren redovisat att det har varit svårt för honom att komma in i försvarspolitikens alla vindlingar. Det är alltså på grund av bristande kunskap som han har hamnat i dagens situation. I början av försvarsministertiden var det rätt lätt att acceptera detta, men efter snart ett år är det svårt att tycka synd om försvarsministern. Det är det särskilt i perspektivet att Försvarsdepartementet har dränerats på kompetens sedan 1994 när Socialdemokraterna tog över makten. Det har t.o.m. gått så långt att ett enigt försvarsutskott har kritiserat kompetensen hos Försvarsdepartementet när det gäller förmågan till analys och utvärdering. Kanske hade man, om Försvarsdepartementet varit starkare, haft en förmåga att upptäcka det här tidigare genom aktiva åtgärder i stället för att reagera i efterhand.

Försvarsplanering är svårt och kräver lång erfarenhet. Det är inte bara försvarsministern som har bytts, utan på två och ett halvt år har vi sett tre

statssekreterare i Försvarsdepartementet. Kanske förtjänar det att fundera på om den här typen av befattningar, som inte är särskilt lämpliga för *on the job training*, skulle besättas av befattningshavare som kunde jobbet innan de tillträdde.

Försvarsministern pekar nu på anpassning som det allenarådande sälliggörande. Det leder i praktiken till en fortsatt urholkning och övervintning.

I försvarsdebatten den 5 december tog försvarsministern upp anpassningsfrågan och redovisade då inte några svar på mina och utskottets frågor och påpekanden från 1995, 1996 och 1997. Hur skall försvarsministern kunna bedöma innehållet i de anpassningsåtgärder som han nu har givit överbefälhavaren i uppgift att vidta utan att han har den sammanhållna anpassningsdoktrin som försvarsutskottet har frågat efter gång på gång, och utan den redovisning av vidtagna åtgärder och redovisningar som försvarsutskottet frågade efter 1996 och som inte redovisades vare sig i regeringens skrivelse eller i propositionen?

Jag ser inte ministrarnas förslag att in-teckna anpassningsåtgärder ytterligare en gång som någonting annat än det enda som finns kvar för att spara pengar i ett akut läge. Jag har svårt att se det positiva i detta, eftersom det direkt bryter mot 1996 års försvarsbeslut.

Anf. 115 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! En del i det svenska förvaltningssystemet är att Regeringskansliet är ett stabssystem. Det bygger också på att det finns en kommunikation inom Regeringskansliet som gör att ett departement inte är helt utelämnat. Jag anser att det svenska Regeringskansliet i det stora hela klarar av den här rollen på ett bra sätt.

Jag kan säga att det när det gäller vissa delar säkerligen behövs förändringar. Jag tänker t.ex. på det internationella arbetet. Det allt intensivare internationella arbetet gör att myndigheten måste ha en kontakt med regeringen och den del i regeringen som är Utrikesdepartementet. Där finns utmaningar.

Jag kan inte se att Försvarsdepartementet skulle befinna sig i någon sorts underlägsenhet när det gäller att klarlägga och tolka de fakta som en myndighet lämnar ifrån sig. Däremot är det klart att Regeringskansliet, och myndigheter av typen Riksrevisionsverket, inte i varje läge kan ha en insikt om och göra en bedömning av grundfakta som flyter fram i en stor offentlig organisation.

Jag är inte nöjd med hur det har kommit att bli, och jag anser att vi med det ekonomiska styrsystem som vi skall införa bättre skall kunna förstå även den interna processen inom Försvarsmaktens budgetplaneringssystem.

Beträffande anpassning vill jag gärna säga – jag har sagt det förut och jag står för det – att det inte är lätt att komma som politiker till försvarsområdet och möta den prosa som finns där. Jag står också för vad jag sade den 5 december, nämligen att jag i handling har satt mig in i detta och föreslagit åtgärder för regeringen i anslutning till riksdagens anvisningar som har mycket lång bärighet på just faktisk anpassning.

Jag redogjorde i den debatten för vilken vikt jag fäster vid hur vi kom att utforma anskaffandet av tredje delserien JAS Gripen. Det anpass-

ningstänkande, den budget och det forsknings- och utvecklingsarbete som gjorts ansåg jag då och anser jag nu är konkret anpassning.

Vad jag nu tror, hoppas och är övertygad om är att chefen för Försvarsmakten kommer att lämna till regeringen i en dialog, som riksdagen självfallet kommer att vara med i, är konkreta förslag, där varje förslag bedöms mot anpassningsprincipen och budgeteffekten. Jag tror därför att den här budgetprocessen kan bli en framflyttning av den klarhet kring anpassningsprincipen som riksdagens försvarsutskott sedan länge har begärt.

Som jag har sagt här i kammaren medverkar jag mycket gärna och mer än väl till att skapa klarhet kring detta. Jag är icke nöjd med den prosa, som jag kan kalla försvarsprosa, där den här texten har lagts ut. Jag ser däremot klarhet och konsistens när vi får se konkreta förslag formade i ett anpassningsperspektiv.

Anf. 116 HENRIK LANDERHOLM (m):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern för att han vidgår att det finns brister i Regeringskansliet. Min uppmaning till försvarsministern är att åtgärda dessa i stället för att tala.

Anpassningsproblematiken är svår, men det handlar inte bara om prosa utan också om verkligt innehåll. Jag vill instämma i det som försvarsministern har sagt om det.

Det första beslutet om anpassning fattades 1992, och vi gjorde då klart att den ettåriga återtagningstiden skulle gälla från 1993. Vi har nu haft fem år på oss att diskutera detta. Försvarsutskottet har pekat på bristerna i det underlag som har kommit från Regeringskansliet 1995, 1996 och 1997.

Jag tycker inte att det är acceptabelt att försvarsministern nu under galgen, när vi har hamnat i den akuta ekonomiska krisen, påstår att man kommer att ta fram redovisningen av vidtagna åtgärder och kompletterande förslag. Det borde ha gjorts långt tidigare. Detta är inte rimligt. Det riskerar dessutom, i perspektiv av de saknade pengarna, att leda till alltför stora inteckningar i försvarets beredskap och krigsduglighet.

Försvarsministern nämnde många vackra ord, som t.o.m. ledamöter i denna kammare har svårt att förstå. Men vakantsättning betyder i praktiken att förbanden inte finns. Kompletterande utbildning betyder att förbanden inte kan användas utan måste ha mera utbildning. Det blir varken hackat eller malet, försvarsministern, och det sämsta är att göra detta under galgen.

Anf. 117 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Det var ett säreget inlägg. Landerholm säger att han inte vill ha ord utan handling. Jag redovisar då budgetdirektiven liksom ställningstagandet till JAS Gripen, som är utflöden av handling, för att vi därigenom tydligare skall kunna förstå och ta ansvar för hur vi väger av resursanvändning för säkerheten för vår nation och för våra möjligheter till internationell verksamhet m.m. i nuet, i dag 1997–1998, i förhållande till längre fram.

Jag tyckte att inlägget från Landerholm började i en ände och slutade i en helt annan ände. Jag är tacksam för en precisering. Jag tar anpass-

Anf. 118 HENRIK LANDERHOLM (m):

Fru talman! Jag ber om ursäkt för att jag har varit långgrandig.

Försvarsministern pekar nu under galgen på att han skall vidta åtgärder som riksdagen har krävt i tre skilda riksdagsbeslut. Försvarsministern har haft chans att redovisa detta till riksdagen långt tidigare – i den budgetproposition som presenterades för riksdagen den 20 september och i den skrivelse som kom omedelbart därefter. Då var inte detta gjort.

Försvarsministern är, förvisso något ologiskt, inte beredd att avdela mer pengar för att klara Försvarsmaktens mål och uppgifter i enlighet med det säkerhetspolitiska beslut som fattades förra året. Vad jag vill peka på är det olyckliga i att man riskerar att hamna i en situation där försvarets förmåga varken är hackad eller malen. Det riskerar att bli övervintring och urholkning som inte stämmer överens med försvarsbeslutet. Det är mycket allvarligt.

Anf. 119 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! I dagens regeringsbeslut har jag lagt mig vinn om en utläggning av anpassningsdoktrinen. Varenda uppdrag och varenda inriktning vad gäller beredskap, förbandsverksamhet och materiel har jag utformat som möjliga tillämpningar av anpassningsprincipen.

Jag har stor respekt för den dialog som har hållits mellan skilda regeringar och riksdagens försvarskott sedan 1992. Jag har inte deltagit i den förrän jag fick möjlighet att bli försvarsminister. Jag har förstått att det är någonting som behöver bli precisare och tydligare. Offentlig politik innebär att man har ansvar för redovisningen för medborgarna. Då måste man vinnlägga sig om tydlighet.

Jag strävar efter det. Därför har jag vinnlagt mig om att dagens regeringsbeslut skall ge underlag för tydliga förslag och bedömningar av överbefälhavaren. Hur slår olika förslag när det gäller anpassningsprincipen? Detsamma gäller när regeringen hanterar frågorna. Detsamma gäller när försvarskottet gör det.

Just detta att vi för in tydlighet gör att jag tror att vi kan få en bättre genomskinlighet. Orden får inte bara vara tomma begrepp. De måste vara fattbara för oss alla.

Anf. 120 MIKAEL JANSON (fp):

Fru talman! Jag vill ha ett förtydligande. Jag kan kanske i och för sig tolka mig fram till vad försvarsministern skulle svara utifrån det han har svarat hittills, men jag vill ändå ställa frågan.

Det finns mycket att ifrågasätta i Försvarsmaktens hantering av ekonomifrågorna och beräkningsgrunderna för olika beslut. Om man tittar på olika delar ser man att det är fråga om stora differenser inom och mellan olika verksamheter. Genom att differenserna delvis tar ut varandra blir det totala underskottet mindre än vad det först synes vara. Det är dock inget försvar för Försvaret eller regeringen, som valt att gå på de bristfälliga underlagen, trots att de i en del fall kan ifrågasättas. Det handlar fortfarande om mycket stora summor.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Min fråga till försvarsministern är om han är beredd att ompröva eller i alla fall skjuta på en del av de helt nyligen fattade försvarsbesluten i avvaktan på bättre underlag.

Det finns många osäkra moment. Säve Helikopterdivision ligger mig varmt om hjärtat. Det är förstås en detaljfråga i det stora hela, men jag tror att det kan vara en symbol för principerna när det gäller försvarsbudgeten.

Inte ens de ekonomiska argumenten håller i beslutet att slå samman Väst- och Sydsverige till en enda helikopterdivision. Tvärtom tyder allt på att det blir ökande kostnader, omflyttningar och märklig trafik mellan olika stationeringar och verksamhetsområden.

Jag tror att det i dag mot bakgrund av den uppkomna situationen och behovet av att dra åt tumskruvarna finns anledning att inte lita på de få siffror som hittills lagts fram. Kan försvarsministern mot den bakgrunden tänka sig att se över beslut som har fattats? Är det så de kommande åtgärdsförslagen och aviseringen av en kommande proposition skall tolkas?

Anf. 121 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag vill erinra om att regeringen fattade ett beslut den 20 november som jag tror var av stor betydelse när det gäller att minska riskerna för överplanering. Regeringen avbröt det s.k. Siriusprojektet. Det var ett projekt som antagligen skulle ha bidragit högst avsevärt till den typen av överplanering som vi nu försöker komma till rätta med.

Jag sade i förra debatten att jag fortfarande anser att riksdagens beslut är välavvägt. Det gäller också de punkter som Mikael Janson tog upp. Jag ser ingen anledning att ifrågasätta det.

Överbefälhavaren kommer med förslag som kan innebära minskade drifttider för materiel. Det kan också bli fråga om åtgärder på investeringsområdet.

Jag vill inte göra några uttalanden åt något håll. Jag räknar med att det förslag som vi kommer att få från överbefälhavaren kommer att innebära en avvägning. Olika komponenter kommer att betraktas i ljuset av kraven på Försvarsmakten och av anpassningsprincipen.

Anf. 122 MIKAEL JANSON (fp):

Fru talman! Jag vill följa upp min fråga när det gäller beslutsordningen. Försvarsministern tycks inte vara beredd att se över de redan fattade besluten innan det är för sent. Den nu uppkomna ekonomiska situationen inom Försvarsmakten måste – det kan man utläsa bl.a. av Försvarsmaktens eget dokument och av försvarsministerns uttalanden i dag – hanteras med sänkt ambitionsnivå.

Jag noterar att det framskyntar kostnadsökningar inom helikopterprogrammet i materialet. Man skriver om ej genomförda omfördelningar av resurser som jag antar påverkar helikopterverksamheten generellt.

Kan försvarsministern gå i god för att denna sänkta ambitionsnivå inte drabbar Säve eller andra delar av försvarsmakten utan att riksdagen åtminstone har fått säga sitt om de förändringar som är på gång?

Anf. 123 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Självfallet ankommer det på regeringen att se till att riksdagen fattar de beslut som riksdagen enligt avsnittet om finansmakten och andra delar i regeringsformen skall fatta. Aktualiserar frågor som innebär ändringar kommer riksdagen självfallet att få dessa beslut på sitt bord.

Anf. 124 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill först tacka för den information som vi har fått. Det är naturligtvis utomordentligt allvarligt att vi behöver föra denna diskussion, men det vore ännu värre om vi inte förde den i detta läge.

Det är nödvändigt att göra denna genomgång snabbt – det har Försvarsdepartementet gjort – för att få samstämmighet mellan Försvarsmaktens uppgifter och de egna bedömningarna. Det är bra att regeringen nu redovisar slutsatser av den kartläggningen.

Det är förändringar i den säkerhetspolitiska hotbilden som kan påverka helheten. Vi har ett förslag från Centerpartiets sida om kontrollstationer. Vid sidan av detta finns naturligtvis de fredsfrämjande åtgärderna, som kan motiveras vid sidan av denna bedömning.

När vi hade överläggningar med regeringen och förra försvarsmministern om det slutliga förslaget till försvarsbeslut checkade vi med högkvarteret varje gång vi föreslog en förändring i förhållande till Försvarsmaktsplan -97. Det har under debattens gång antytts av kolleger i kammaren att en av förklaringarna till fördyringarna kan ligga där.

Därför vill jag ställa en rak fråga till försvarsmministern. Vad säger Försvarsmakten på denna punkt i dag? Försvarsmakten vet ju att vi kontrollerade varje förändring i förhållande till Försvarsmaktsplanen och att vi använde deras siffror. Därför vill jag gärna att försvarsmministern upplyser kammaren om vilken uppfattning högkvarteret har i dag i denna fråga. Påverkades den totala kostnadsramen för försvarsbeslutet av de politiskt initierade förändringarna i Försvarsmaktsplan -97 eller ej?

Anf. 125 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Överbefälhavarens – chefen för Försvarsmakten – uppfattning är att knappt 7 miljarder kronor av den uppskattade bristen på ca 10 miljarder kronor för de kommande åren är orsakade av förändringar inom Försvarsmakten. Det som var ingångsvärden i 1996 års försvarsbeslut är kostnadsneutralt, enligt Försvarsmaktens ledning.

Den diskussion som sker mellan regeringen och Försvarsmaktens ledning gäller det rationaliseringsutrymme som Försvarsmakten ålades av riksdagen. Var har de resurserna använts? Har de använts av riksdagen för nya åtaganden? Skulle de ha stått till Försvarsmaktens förfogande för kompensationer av vissa fördyringar?

Jag vill därför besvara den fråga jag fick med att kostnadsposterna, dvs. möjliga kostnader och möjliga besparingar, i alla de förändringar som gjordes 1996 fortfarande, enligt Försvarsmaktens ledning, var baserade på Försvarsmaktens egna kalkyler.

Anf. 126 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag tackar naturligtvis för svaret. Jag vill gärna kvittera med att konstatera att vi för vår del inte har tänkt smita undan diskussion-

*Fel! Okänt
växelargument.*

en om de förändringar som blev nödvändiga på grund av underbudgetering och/eller överplanering och/eller missförstånd med anledning av rationaliseringsbeting.

Utgångspunkterna är alltså att nya pengar inte skall läggas in i försvarsmaktsbeslutet, av de tre skäl jag nämnde. Men vi skall heller inte ta en ny, stor omgång om förändringar i organisation och förbandsstruktur till följd av det inträffade. Nu får man i stället redovisa vilka möjligheter det finns att inom de befintliga ramarna täcka in de underskott som har nämnts.

Om man ser det i ett litet längre perspektiv tror jag inte att det är hållbart i längden att ha en så liten flexibilitet i användningen av materielanslagen som vi har haft hittills, sett från politisk utgångspunkt. Klarar inte försvaret sin driftsbudget på ett rimligt sätt måste också vi som politiker ha möjlighet att förflytta materielanskaffningar i tiden, åtminstone så länge hotbilden ser ut som den gör, dvs. är positiv, i vår omvärld. Detta är dock mer en anvisning för framtiden.

Anf. 127 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Även om inga förändringar hade gjorts i Försvarsmaktsplan -97 skulle vi, enligt Försvarsmaktens bedömning dessa senaste dagar, ha haft denna obalans. Det betyder att det här har skett inom Försvarsmakten och följaktligen vid sidan av de förändringar som gjordes av regering och riksdag för ett år sedan.

Jag vill också säga att jag kan se problemen med materielanskaffningens dominans som de kommer att te sig 1997, 1998 och möjligen också 1999. Ett av syftena med vårt kommande förslag till riksdagen är att vi skall få ett bättre grepp över hur stor del av det totala resursanslaget som används för materiel, men också för utvecklingsarbete och forskning, detta i förhållande till utgifter som i dag är knutna till drift i vid mening. Jag hoppas att vi kan lämna ett bidrag till Försvarsmaktens ekonomiska avvägning mellan nutid och framtid, mellan drift och investeringar i vid mening.

Jag vill avsluta med att säga att en sak av betydande intresse – och det kan knyta an till några av de diskussionsinlägg som har gjorts tidigare – är att dessa direktiv syftar till att ställa frågor till Försvarsmakten och få förslag. Detta är något som ger mer flexibilitet än att ånyo ta upp en sådan fråga som förbandsnedläggningar, som vi vet har bärighet på lång sikt men som inte är aktuell i det här regeringsbeslutet.

Anf. 128 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag tackar för det senaste klarläggandet. Jag vill bara erinra om att när vi har fattat det här försvarsbeslutet har det varit med ett besparingskrav. Det är viktigt att nämna det, trots allt. Försvaret har fått bära sin del av anpassningen av hela den statliga budgeten – 4 miljarder ned under den senaste femårsperioden. Det är viktigt.

Det jag syftar på när jag talar om en ökad flexibilitet inom ramen för Försvarsmaktens anslag är att vi numera har utgiftsområden. Det är självklart att Regeringskansliet i dialog med berörda myndigheter måste ha en mer löpande kontroll av vad som sker inom de här ramarna för att utgiftsområdena skall fungera som ett inslag i vår nya budgetprocess.

Anf. 129 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag tycker också att det vore fel att ha en lång debatt utan att den sätts i ljuset av den budgetpolitik som har förts i Sverige under senare år. Det är också därför det är helt orimligt att nonchalera den här typen av frågeställningar. Så fungerar det inte, och så skall inte den budgetpolitik som vi har sedan ett fåtal år fungera.

Det gör också att vi tar dessa belopp på djupaste allvar. För den samlade svenska budgetpolitiken och dess samhällsekonomiska trovärdighet är det viktigt med en debatt där vi kommer till rätta med riskerna: möjliga budgetunderskott inom det sjätte utgiftsområdet.

Anf. 130 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Jag gick hit för att få information om det som medierna har avhandlat i ganska stor omfattning de senaste dagarna. Jag tackar för informationen, också den information som de många dialogerna här har givit.

Fru talman! Man skulle nästan kunna säga att den här dagen är de svarta hålens dag. Vi vet inte vad Barsebäcksavvecklingen kostar, och jag vågar påstå att vi inte riktigt vet vart det barkar hän med det som har avhandlats här heller. Det kanske inte handlar om svarta hål, men vad blir det av verksamheten innehållsmässigt annat än en hel del hål?

Det hela blir litet märkligt. Här betonas – och jag förstår det; varje försvarsminister skulle säkert ha gjort det – att ramarna skall hållas. Det här skall vara inom ramarna. Men nu har vi ju inte ramarna för deras egen skull, utan vi har dem därför att det skall finnas ett innehåll i dem som vi är överens om är nödvändigt. Det talas nu om budgetsituationen, och vi borde ju vara helt överens om att så pressad som den har varit har det inte funnits möjlighet att ha något inom ramarna som inte varit absolut nödvändigt att ha där. Men nu är vi alltså på väg, med en mängd optioner som har strötts ut här, att ändra på innehållet för att ramarna skall hållas. Det är klart att det är litet baklängsesresonemang över det.

Fru talman! Vad jag särskilt har fäst mig vid är det som Knutson var inne på. Vi talar här om budgetteknik, vad som blir kvar och vems ansvaret är. Men vad skall egentligen svenska ungdomar, soldater, de som är involverade i försvaret, ja svenska folket, få för känsla av kontinuitet, allvar och konsekvens? Det ligger ju oerhört mycket i detta som betonas, nämligen att det måste finnas respekt, förtroende och trovärdighet. De som har lyssnat på den här debatten har knappast fått höra sanningen: Det här är en urgröpning. Det här är en försämring. Det här är till dels en nedrustning. Jag tror inte att det går att gömma detta bakom mer eller mindre svårfångade ord och begrepp.

Jag skulle vilja fråga: Är inte försvarsministern något ängslig över att den respekt för försvaret och den trovärdighet runt försvaret som vi i alla andra sammanhang har strukit under är absolut nödvändig håller på att urholkas efter alla dessa turer fram och tillbaka och efter det som har presenterats här i dag om de olika områden som besparingarna kan hamna i?

Anf. 131 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Ett försvar är en organisation, en mänsklig verksamhet som lyckligtvis nästan aldrig används. Så är det för vårt land. Därför är tron, övertygelsen och trovärdigheten nödvändig för dem som är in-dragna. Man kan säga att de inte prövas i verklig påfrestning som det är att vara anställd i ett företag, att vara anställd i ett landsting, att varje dag få sin organisations förmåga utvärderad. Därför spelar psykologin, den moraliska dimensionen, som Alf Svensson och tidigare talare nämnt, stor roll.

Jag tror mig ha sinne för den frågeställningen. Jag har varit medveten om det när jag har formulerat de här anvisningarna. Jag vill nämligen bejaka det som kan upplevas som något som skapar mening för dem som tar anställning och under ett långt yrkesliv förblir anställda officerare eller civilanställda i Försvarsmakten, värnpliktiga eller inte. Det är också därför som det är väldigt viktigt att vi t.ex. kan få en verksamhet på det internationella fältet som gör att unga människor säger: Ja, det här är en meningsfull livsuppgift. Mitt yrke tror jag på.

Det gör att när vi får förslagen tänker jag göra vad jag kan för att sätta mig in i just den frågan, även om den kan verka tekniskt och ekonomiskt krånglig. Hur slår det här, vad skapar det för hållning? Jag tänker göra mitt bästa för att det förslag som vi får fram skall befrämja och inte verka i negativ riktning för Försvarsmakten och dess anställda, som bygger upp det som vi måste kunna ha någon gång i framtiden och då på fullt allvar.

Anf. 132 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Tack för de orden. Jag tror att det var värdefullt att de sa-des.

Jag menar, försvarsministern, att det har varit svåra och tunga kon-vulsioner för de i försvaret involverade under den period då ni gjorde upp med Centerpartiet och man inte riktigt visste vad som skulle hända. Och så hände det som hände och gjorde naturligtvis åtskilliga människor be-svikna. Nu trodde man väl att det skulle bli ro under några år framöver, och så sitter vi här i dag. Det skulle förvåna mig sällsamt mycket om inte oron har infunnit sig igen. Jag vill bara konstatera detta, försvarsmi-nistern. Det var därför jag tyckte att det var så viktigt att det här resone-manget ses ur svenska folkets, de värnpliktigas, officerarnas och andras synvinkel.

Anf. 133 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag vill tacka Alf Svensson för det temat. Jag kan säga att jag under hösten nog har tänkt på oro och på vad plötsliga mediautspel gör för verkan. Nu är ett rykte i svang, någonting skall stängas, någonting skall läggas ned, någonting skall inte få pengar. Det är det som har gjort att jag har velat ha fakta. Jag har velat veta vari det här består. Vad är det för ekonomiska processer som verkar inne i Försvarsmakten som gör att den här typen av hotande budgetunderskott uppstår?

Det är just för att undvika att på otillräckliga grunder få en oro inför framtiden som jag vill väga in att man i en sådan organisation som total-försvaret och inte minst Försvarsmakten har ett ansvar för att föra fram

hur viktig tilliten och känslan av att betyda något är, att man tas på allvar och att det yrke, den uppgift man har valt spelar roll.

Prot. 1997/98:50
18 december

Anf. 134 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! Jag anmälde mig sent. Jag skall fatta mig kort.

Vid försvarsdebatten här i kammaren den 5 december tog jag upp turerna kring ekonomin. Jag sade att det som ny ledamot är mycket svårt att hänga med i turerna kring försvarets ekonomi. Så här efteråt förstår jag ju att jag inte var ensam om att inte förstå de här turerna. Jag hade gott sällskap både från departement och minister.

Den 21 oktober fick vi information i försvarsutskottet av ÖB, alltså den 21 oktober. Det var en klar genomgång med raka klara over head-bilder. Jag har en här som kort och gott heter: Just nu fattas det 9,9 miljarder till år 2002. Det är en bild som de flesta borde förstå och kunna tolka.

Min fråga till försvarsministern måste då bli: Varför tog det nästan 50 dagar – jag har räknat från den dagen ÖB var i utskottet – innan det här gick upp för ministern?

Anf. 135 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag fick det här beloppet klart för mig i början av oktober. Men jag ville ha mer information om vadi det bestod. Vilka är drivkrafterna? Utvecklas det?

Under de 50 dagar eller de veckor som följde kan jag försäkra att jag fick information från mina medarbetare i Regeringskansliet om diskussioner som pekade både på olika volymer och på olika karaktär av underskottet. Jag fick också, och det kommer jag att kunna redovisa i detalj senare, andra sifferuppgifter. Det gör att vi har haft en kontinuerlig dialog mellan Regeringskansliet och Försvarsmaktens högkvarter.

Men det har inte varit möjligt att inta en position, om jag får säga så, för att ta ansvar för att utlösa den typ av åtgärder som jag har föreslagit regeringen i dag, som regeringen har accepterat och som jag nu är här för att redovisa. Det är stora åtgärder. De bygger på genomtänkta principer. De är därigenom så viktiga att de måste vara baserade på ett underlag som jag vet är Försvarsmaktens chefs slutliga bedömning, och den bedömningen fick jag i förra veckan.

Anf. 136 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! Som jag inledde blir man litet förvirrad i den här ekonomiska diskussionen när försvarsministern i debatten den 5 december sade att det rörde sig om 300–500 miljoner kronor och jag stod där med ett papper där det stod 9,9 miljarder. Jag tror att ministern kan förstå min ganska stora förvirring.

När man dessutom tänker på trovärdigheten i fattade beslut, som Henrik Landerholm var inne på, är ju de brigader som vi har fattat beslut om inte hela brigader, utan det är vakantsatta bataljoner i Kungsängen, Hässleholm, Eksjö och Halmstad. De beslut man fattar här har man fått klart för sig stämmer inte med verkligheten.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 137 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Debatten den 5 december handlade både om den tidigare anmälda bristen på 300–500 miljoner och om större belopp. Det jag var noga med att framhålla var att jag ansåg att de uppgifter som då cirkulerade inte kunde utgöra en bas för diskussion. Det var faktiskt på det sättet att jag inte hade haft en överläggning med eller fått en skriftlig dokumentation av chefen för Försvarsmakten.

Jag vill på den andra punkten som Rolf Gunnarsson tog upp säga att jag hoppas att Försvarsmaktens högkvarter nu gör en förnyad, bra och intresseväckande studie av vad man kan göra t.ex. med arméns brigader. Hur många brigader bör ligga på olika krigsduglighetsnivåer? Vi står inför en möjlighet att få en förnyad, kanske moderniserad och kanske också bättre avvägning mellan de olika komponenter vi behöver för totalförsvaret för att det skall uppfylla sina huvuduppgifter.

Trots att jag verkligen beklagar den situation vi ställts inför i regeringsbeslutet, har jag i mina inlägg velat peka på att det finns möjligheter i framtiden. Många anställda i försvaret kan se möjligheter som de har knutit förhoppningar till, pratat om och ifrågasatt. Kanske kan det göras någonting som många kan känna sig delaktiga i.

Anf. 138 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! Jag trodde på ÖB:s uppgifter. Försvarsministern sade att han inte kunde ha dem som bas. Men det hade jag, och jag trodde på dem hela tiden. Jag kommer fortfarande att tro på överlämnade uppgifter. Efter dagens debatt har jag blivit litet frågande, men jag får väl lära mig.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § (forts. från 2 §) **Lag** *Lag om kärnkraftens* **om kärnkraftens**
avveckling (forts. NU5) *avveckling*

Anf. 139 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Avvecklingslagen är unik som lagstiftningsprojekt. Genom sin unika karaktär kan man ställa särskilda krav på beredningen. Underlaget enligt departementet består av 22 A4-sidor och departementspromemorian Ds97:14. Departementet har vägrat lämna ut allmänna handlingar till näringsutskottet, som därigenom inte heller har kommit konstitutionsutskottet till del. Det har framkommit mycket stark kritik mot avvecklingslagen i riksdagens hantering och från remissinstanserna.

Peter Eriksson konstaterade att det allmänna intresset inte hade mötts av kritik från jurister. Jag vill därför ta med vad Kammarrätten i Göteborg sade i sitt remissvar, nämligen att Kammarrätten givetvis inte tar ställning i den politiskt kontroversiella frågan om kärnkraftens förtida avveckling, men finner det inte självklart att de motiv som redovisas för den energipolitiska överenskommelsen uppfyller kravet på angelägna allmänna intressen.

Jag har vidare riktat stark kritik mot 40-årsregeln, mot avsaknad av varseltid, mot det obefintliga underlaget vad gäller EG-rätten, mot avsaknad av ekonomiska konsekvensanalyser, mot avsaknad av energiförsörj-

ningsanalyser, mot avsaknad av miljömässiga konsekvensanalyser. Jag har full förståelse för att Peter Eriksson snabbt vill avveckla kärnkraften. Men varför välja modellen med en undermålig lagstiftning i stället för att använda sig av ägardirektiv för att avveckla en statlig reaktor?

Prot. 1997/98:50
18 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 140 PETER ERIKSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag svarar gärna på Ola Karlssons replik. Jag har inte lagt fram propositionen. Miljöpartiet är inte heller med i själva uppgörelsen. Men i frågan om detta är förenligt med den svenska konstitutionen har min analys visat, liksom för de allra flesta jurister, att det här är förenligt med den svenska konstitutionen. Jag tycker att det finns bättre metoder att använda för att genomföra en kärnkraftsavveckling. Men det går inte att göra som Ola Karlsson, nämligen framföra all kritik som enstaka människor kan presteras i frågan och säga att detta innebär en omfattande kritik som är fullständigt förkrossande för propositionen i sig. Så är det inte. Det finns inte någon omfattande kritik bland jurister.

Vid en genomgång av frågorna punkt för punkt, inser man att det har varit en omfattande beredning. Det finns rimlig kritik att ge på vissa områden, men inte så omfattande att det motiverar att avslå propositionen.

Jag tror att den formalistiska slagsidan som Ola Karlsson och Moderaterna satsar på är ganska meningslös. Ta debatten i sakfrågan i stället för att gå in på detaljerna. Där har ni större möjligheter att vinna.

Anf. 141 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Rättsstaten bygger på att riksdagen stiftar väl fungerande lagar som det sedan är möjligt att efterleva. KU har tidigare enhälligt riktat kritik mot bristen på konsekvensanalyser i propositionen. I den här propositionen finns det inte en antydning till konsekvensanalyser vad gäller ekonomin, vad gäller energiförsörjningsfrågan, vad gäller de miljömässiga konsekvenserna. Varför skall inte riksdagen få ta del av genomarbetade konsekvensanalyser? Det handlar om en lagstiftning som är unik till sin omfattning och som kan kosta skattebetalarna 50–200 miljarder kronor, som kan kosta miljön åtskilliga ton ytterligare koldioxidutsläpp. Varför skall inte riksdagen som den lagstiftande församlingen kunna få genomarbetade konsekvensanalyser för att faktiskt kunna ta ställning och fatta beslut som är väl genomarbetade och därigenom väl fungerande lagar?

Anf. 142 PETER ERIKSSON (mp) replik:

Fru talman! Det är väl mer rimligt att ställa frågorna till ministern. Han är inte här. Jag får väl göra så gott jag kan.

Det finns rimlig kritik. KU har i andra sammanhang påpekat att beredningen av propositionerna generellt sett är för dålig. Jag kan hålla med om att beredningen borde ha varit bättre i det här fallet också.

Varje lagstiftningsärende är unikt. Nu kommer frågan om en ny miljöbalk upp. Det är ett enormt lagstiftningsärende. Det blir antagligen en debatt om det i natt. Vi har ärendet om barnpornografi. Det har varit en fullständigt unik debatt som bryter igenom den svenska grundlagen. Allting har sin unika karaktär. Det går att hålla med Ola Karlsson om att det

finns brister. Men det går inte att bygga upp hela diskussionen kring de frågorna. Propositionen faller inte med den kritiken.

Ola Karlsson plockar upp en mängd trådar, som var och en för sig eller tillsammans inte räcker till. Ola Karlsson får sikta in sig på sakfrågan. Där finns det mer att hämta än det formalistiska tjafset.

Anf. 143 MATS BERGLIND (s):

Herr talman! Det är nu fråga om KU-rundan och om det hela är grundlagsenligt. Först vill jag göra några personliga kommentarer till den tidigare debatten.

Det var en inledande talare som tidigt i förmiddags sade: "Rösta av övertygelse på det förslag ni tycker är riktigt." Han riktade sig först och främst till de socialdemokratiska riksdagsledamöterna. Jag tänker göra det. Jag tänker med övertygelse rösta på förslaget.

Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i betänkandet. Jag tänker rösta på förslaget till den kärnkraftslag vi nu debatterar.

Jag gör det av en ganska enkel anledning. Jag som många andra anser att tiden nu i hög grad är inne för en omställning av energipolitiken. Jag vill känna gentemot mina barn och mina eventuella barnbarn i framtiden att jag har tagit mitt ansvar som politiker och som vuxen och medverkat till att omställningen nu börjar.

Det vi hade att ta ställning till i KU var i princip tre frågor som handlar om huruvida lagförslaget är grundlagsenligt eller inte. Utskottet har vid beredning av propositionen tagit som sin uppgift att pröva om den föreslagna lagen om kärnkraftens avveckling är förenlig med regeringsformen, Europakonventionen och EG-rätten. Som Lagrådet framhåller får ett beslut enligt den föreslagna lagen anses innebära en sådan inskränkning i användning av mark och byggnad att 2 kap. 18 § regeringsformen är tillämplig. Denna skrivning står majoriteten i konstitutionsutskottet bakom. Man skriver vidare att utskottet gjort bedömningen att den föreslagna lagen inte strider mot Europakonventionen, heller inte mot EG-rätten och inte är oförenlig med några EG-rättsliga principer beträffande egendomsskyddet.

Detta var de tre frågeställningar vi hade att ta ställning till.

Jag vill påstå att den genomgång vi har gjort i KU är ett av de mer noggranna jobb som vi har gjort. Det har begärts in ytterligare upplysningar, det har begärts utfrågningar, och ministern har medverkat för att klarlägga en del frågetecken. Ett problem i utskottet har varit att debatten och frågeställningarna inte har utgått från de grundlagsrättsliga principerna, utan debatten har förts ur låsta positioner kring vad man egentligen tycker om avvecklingen av kärnkraften. Då blir också själva sakfrågan väldigt knepig att behandla. Det har inte minst Ola Karlsson visat, både i utskottsarbetet och i debatten i kammaren.

Ola Karlsson har ställt ett antal frågor till mig angående innehållet i kärnkraftslagen. Jag skulle vilja sammanfatta mitt svar på alla de frågorna med att säga att jag gör samma bedömning som lagutskottet. Det beror på att jag har förtroende för lagutskottet. Jag anser att det är en oerhört viktig instans och att man skall lyssna väldigt noga på dem. Jag gör inte som moderata företrädare, som kallar Lagrådet för ett skämt och säger att man där kliar varandra på ryggen. Det är inte bara oförskämt i allmänhet, utan det är dessutom oförskämt mot hårt och seriöst arbetande jurister och

tjänstemän. Man kan här hänvisa till det gamla uttrycket: Skjut budbäraren om budskapet inte passar!

När Lagrådet har gjort sina bedömningar har man vägt frågorna mycket noga från konstitutionella synpunkter, och man har ingenting att erinra. Detsamma gäller de flesta jurister och andra sakkunniga som har bedömt den här lagen. Sedan går det naturligtvis alltid att hitta en och annan som har haft en avvikande åsikt om saken, men att göra det till att alla har varit emot förslaget och sagt att det var oerhört dåligt berett är att ta till övertoner, och jag tycker faktiskt att Ola Karlsson borde fundera över om det är lämpligt i en sådan här oerhört viktig och seriös debatt.

Konstitutionsutskottet kommer att återkomma till själva beredningen. Ärendet är anmält till granskning, och den skall vi naturligtvis inte föregripa. Det skulle ändå förvåna mig oerhört mycket om majoriteten i utskottet över huvud taget kommer att göra någon anmärkning när det gäller beredningen. Både Anders Sundström och Barbro Andersson har mycket noggrant gått igenom hur frågan är beredd. Rättschefen har svarat på de här frågorna vid en utfrågning. Alla uppgifter som har begärts har lämnats ut. Det finns egentligen ingenting kvar utifrån de perspektiven, under förutsättning att man lämnar sakfrågan, dvs. vad man tycker om kärnkraftens avveckling, därhän.

Jag tror att både konstitutionsutskottets anseende och vi politiker skulle tjäna på om vi i den här frågan hanterade de grundprinciper vi har att behandla och försökte lämna den övriga delen av polemiken därhän.

Anf. 144 OLA KARLSSON (m) replik:

Herr talman! Riksdagens möjlighet att fungera som en lagstiftande församling bygger ytterst på vår förmåga att själva analysera och ta ställning till materialet. Då blir det litet beklämmande att höra Mats Berglind säga att han gör samma bedömning som lagutskottet. Jag hoppas att det är *Lagrådet* han menar. Lagutskottet har ju inte haft frågan för yttrande. Riksdagens uppgift är ju faktiskt att själv bedöma lagförslagen med hjälp av Lagrådet och uppgifter från andra.

En av de saker som har kritiserats mycket kraftigt är avsaknaden av konsekvensanalyser. Jag skulle vilja be Mats Berglind redogöra för om han som ansvarig för utskottsmajoriteten i konstitutionsutskottet kan ställa sig upp här i kammaren och säga att ja, riksdagen har fått ett utförligt underlig som gör det möjligt för riksdagen att bedöma de ekonomiska, de energimässiga och de miljömässiga konsekvenserna. Kan Mats Berglind göra detta?

En fråga som KU hade att bedöma var förenligheten med EG-rätten. Vid KU:s utfrågning redovisade professor Hans-Heinrich Vogel ett mycket stort antal områden inom EG-rätten som kunde vara berörda av avvecklingslagen. Han räknade upp de tre grundläggande fördragen, sju gemenskapsrättsliga politikområden, ett stort antal av EU-fördragets artiklar samt de grundläggande rättsgrundsatserna i EG. Jag skulle vilja fråga Mats Berglind: Var i materialet för lagförslaget finns en redovisning där man tittar på konsekvenserna gentemot detta?

Anf. 145 MATS BERGLIND (s) replik:

Prot. 1997/98:50
18 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Herr talman! Det var kul att jag skulle få tillfälle att hålla med Ola Karlsson om en sak. Det var Lagrådet jag menade. Det var en felsägning från min sida. Det hoppas jag att Ola Karlsson förstår.

Ola Karlsson frågar om underlaget i fråga om lagförslagets ekonomiska konsekvenser, men lagförslaget innehåller inte några ställningstaganden vad gäller ekonomiska konsekvenser. Anders Sundström har vid en utfrågning där Ola Karlsson var med mycket noggrant gått igenom detta. Om Anders Sundströms resonemang då gick litet för fort för att Ola Karlsson skulle kunna hänga med har Ola Karlsson ändå haft gott om tid på sig att i efterhand läsa protokollen från utfrågningen. Anders Sundström gick vid det tillfället mycket noggrant igenom att det först och främst skall handla om en förhandling och att det i andra hand blir fråga om ett domstolsbeslut. Han har också mycket noggrant talat om att han som statens främsta företrädare i de här förhandlingarna i första hand vill se till statens bästa och göra en ekonomiskt sett så bra överenskommelse som möjligt.

Vilken eller vilka andra lagar har vi stiftat i riksdagen där vi samtidigt talar om de ekonomiska konsekvenserna, Ola Karlsson?

Anf. 146 OLA KARLSSON (m) replik:

Herr talman! Normalt är kritiken från KU att det är för dåligt med konsekvensanalyser. De flesta lagar med anledning av budgeten som vi fattar beslut om innehåller ekonomiska konsekvensanalyser/redovisningar av kostnaderna. De flesta lagar som antas här i riksdagen – dvs. då vi anslår medel – föregås av redovisningar om var pengarna skall tas. Detta är alltså inte ovanligt.

Jag är glad över att Mats Berglind konstaterar att riksdagen saknar underlag för att i den här frågan kunna ta ställning till kostnaderna.

Jag återkommer till frågan om EG-rätten. Var i lagförslaget finns det en redovisning av konsekvenserna gentemot EG-rätten? På vilket underlag gör majoriteten i KU bedömningen att detta inte strider mot EG-rätten? Vilka jurister har man använt sig av för att göra den bedömningen och var finns den redovisad?

Vid KU:s utfrågning fick vi klart redovisat av Anders Sundström att departementet inte hade gjort en sådan här utredning. I stället står det i propositionen att regeringen antar att det inte kan finnas några sådana konsekvenser.

Under utfrågningen med juristprofessorerna fick vi klarlagt att det kan finnas ett mycket stort antal konflikter gentemot EG-rätten. På vilket sätt har Mats Berglind och KU-majoriteten gjort granskningen av konsekvenserna gentemot EG-rätten för att kunna konstatera att de inte strider mot denna?

Anf. 147 MATS BERGLIND (s) replik:

Herr talman! Detta med EG-rätten har bl.a. lagutskottet tittat på. Man gör bedömningen att detta *inte* strider mot EG-rätten.

När det gäller sakfrågan talar Ola Karlsson om att det skall utredas mera. Det har han sagt vid utfrågningar – och det har också andra under en längre tid hävdats – men aldrig någonsin har det presenterats vad som skall utredas mera. Vilken sakfråga är det som ifrågasätts? Vad är det för

mera konkreta principer som man är orolig för? Bara därför att bedömningar görs som går emot de egna åsikterna går det ju inte att säga att det skall utredas mera. Då måste man precisera vad det är som man vill ha utrett.

Anf. 148 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Strider lagen om avvecklingen av kärnkraften mot grundlagen? Nej.

Lagrådet och de flesta jurister som yttrat sig i frågan är ense om att lagen är grundlagsenlig. KU har efter mycket noggrann prövning kommit till samma resultat. Det ligger närmare till hands, tycker jag, att hänvisa till grundlagen för att stödja avvecklingslagen.

Enligt regeringsformen utgår all offentlig makt i Sverige från folket. Denna utövas under lagarna, som stiftas av riksdagen. Riksdagen beslutar alltså om lagar som alla måste rätta sig efter, oberoende av hur rika och inflytelserika de är.

Den utdragna kampen för att avveckla kärnkraften handlar om makt. Skall riksdagen, folkets valda ombud, ha rätt att gå emot penningstarka särintressen eller inte? Skall landet styras demokratiskt eller skall vi styras av marknaden?

En ansträngd advokatyr används som skäl mot avvecklingslagen. Underlaget skulle inte räcka till för beslut och varseltiden skulle vara otillräcklig. Detta påstår reservanterna. Jag har svårt att se att det resonemanget är rimligt.

Det borde inte komma som en överraskning för reaktorägarna att riksdagen kan mena allvar med de beslut som upprepats år ut och år in.

I Kalifornien räckte det med en politisk avsiktsförklaring om att förbjuda bensin till ett visst år för att näringslivet skulle sätta i gång med en utveckling för alternativ.

I Sverige har riksdagen sedan lång tid konsekvent satt avvecklingen av kärnkraften som mål men det storskaliga näringslivet klamrar sig, tragiskt nog, fast vid en gammal teknik. Inte ens det statliga Vattenfall har med någon större entusiasm gått in för riksdagens energipolitiska mål.

Herr talman! Jag vill gärna ta upp några av de beslut som riksdagen fattat under åren och visa på att de har varit konsekventa.

Redan 1973 beslöt riksdagen enhälligt att ompröva kärnkraften och att kräva ett nytt allsidigt beslutsunderlag eftersom "den kritik som framförts mot satsningen på kärnenergi är --- så allvarlig att den --- inte får förbigås". Citatet är hämtat ur näringsutskottets betänkande NU 1973:49.

Riksdagen beslöt samtidigt enhälligt att inte ställa sig bakom de planer på 24 reaktorer som regeringen hade redovisat.

Regeringen tog riksdagsbeställningen utifrån ett allsidigt beslutsunderlag, bl.a. genom att ge samtliga studieförbund resurser att ordna ett brett samråd. Oljekrisen berörde oss alla. Svenska folket studerade energi som aldrig förr. Ju mer man lärde sig om kärnkraften, desto mer negativ blev man.

År 1975 beslöt riksdagen att satsa på en sträng hushållning med energi.

Kärnkraftsmotståndet växte hela tiden och var en av anledningarna till regeringsskiftet 1976. Fälldinregeringarna drev frågor om effektivisering

*Fel! Okänt
växelargument.*

och utveckling av förnybar energi. Under hela denna regeringstid var kärnkraften det stora trätoämnet, som till sist ledde fram till folkomröstningen 1980.

I maj 1980 beslöt riksdagen med en överväldigande majoritet – det var bara moderaterna som reserverade sig – att med anledning av folkomröstningen avveckla kärnkraften senast år 2010, att utveckla de förnybara energikällorna och att effektivisera energianvändningen.

Detta beslut upprepades sedan varje år under hela 80-talet – med avslag på moderaternas motion; moderaterna var ju ensamma om att vilja riva upp beslutet.

Barbro Andersson har i debatten tidigare i dag redovisat besluten under 90-talet. T.o.m. i den senaste energikommissionen var man överens om att en reaktor kan avvecklas utan att det behövs ersättningskraft.

Alltmer förnybar energi används i Sverige. Största förbrukaren av bioenergi är den synnerligen energikrävande massaindustrin, som kan använda det som förr förorenade vatten på ett sådant sätt att det går att vara självförsörjande med processvärme och producera ett överskott av el. Vindkraften växer, trots motstånd från många myndigheter, genom privata initiativ. Men så länge kärnkraften fyller elledningarna är det svårt för de förnybara alternativen att ta över marknaden. Det borde alla som anser att marknadsekonomi är bra också för energin kunna vara överens om.

Sverige har mycket gott om el. Skulle vi endast använda den redan utbyggda vattenkraften och ingen kraft alls från kärnenergin skulle vi ändå ha mer el per person än en tysk och dubbelt så mycket el som en engelsman.

Herr talman! Riksdagen har verkligen under lång tid hållit fast vid att kärnkraften bara är en parentes, inte en långsiktig lösning. Under drygt ett decennium angavs slutår för kärnkraften i landet. Näringslivet brukar betona att det är viktigt med långsiktighet, och man har verkligen fått långsiktiga beslut från denna kammare.

Reaktorägarna borde självfallet ha ställt in sig på avveckling för länge sedan men de har nonchalerat demokratiskt fattade beslut. De har alltså inte tagit dem på allvar.

Man har hävdat att det behövs en lag för att riksdagsbesluten skall bli verklighet. Nu har vi denna lag. Varseltiden har varit i det närmaste två decennier, vilket borde räcka. Det finns all anledning att glädjas åt att Sverige äntligen på allvar påbörjar omställningen till ett energisystem för kretsloppssamhället.

Herr talman! Hur är det då med vårt rykte internationellt? Tycker inte folk att det är konstigt att vi avvecklar kärnkraften? Detta har framförts i en del utskottsdebatter. Jag tror faktiskt att utländska iakttagare undrar vad vi i Sverige egentligen håller på med.

Näringslivets enorma bundenhet vid kärnkraften är man inte van vid i andra länder. Internationella energikonferenser räknar inte längre med kärnkraften. Den är för farlig och för dyr, och det folkliga motståndet är för stort. Jag skall ge några exempel.

Italien stängde omedelbart sina fyra reaktorer efter Tjernobyk Katastrofen. Spanien avbröt byggandet av flera reaktorer, med stora skadestånd som följd. Tyskland stängde de östtyska reaktorerne omedelbart vid återföreningen och satsar inte längre på kärnkraft därför att folk inte vill.

Schweiz har ett långsiktigt moratorium. Österrike har definitivt lämnat kärnkraftsplanerna. England och Nederländerna har börjat avveckla sin kärnkraft.

Danmark, som inte tänker satsa på kärnkraft, har efter Tjernobyl väddat till Sverige att stänga Barsebäck. Det ligger för nära Köpenhamn.

I New York finns det en intressant parallell. Kärnkraftverket Shoreham på Long Island i närheten av New York ägs av det privata företaget Long Island Lighting Company, LILC. I april 1989 testkördes kärnkraftverket. Det var då helt klart och helt nytt. Ungefär samtidigt fattade regeringen i staten New York ett politiskt beslut om att reaktorn inte fick köras kommersiellt. Man fick alltså inte starta och arbeta som ett kärnkraftverk därför att verket låg för nära staden New York. LILC gick till domstol med anledning av det beslutet. Man blev dock nöjd med att man fick höja elpriset för att kompensera sig för sina kostnader. I augusti samma år, 1989, togs kärnbränslet ut ur reaktorn. Så odramatiskt kan man alltså stänga ett kärnkraftverk. I Sverige har debatten faktiskt fått orimliga proportioner.

Herr talman! Omställningen har börjat och optimismen växer över hela landet hos en mängd företag som nu börjar se en marknad öppnas. Runt om i landet skapas nya arbetstillfällen för kretsloppsenergin.

Det är en stor glädje för mig att yrka bifall till näringsutskottets hemställan om en lag om kärnkraftens avveckling.

Anf. 149 OLA KARLSSON (m) replik:

Herr talman! Med den här avvecklingslagen förs nya, tidigare helt otänkbara, principer in när det gäller värderingen av tillgångar som staten med tvång löser in.

Det förvånar mig litet grand att Centerpartiet och Birgitta Hambraeus accepterar detta. Jag har upplevt Centerpartiet som ett parti som i alla fall tidigare värnat rättsstatens principer och skyddet av äganderätten. De nya principerna och 40-årsregeln innebär ju att man accepterar att staten ensam i lag kan slå fast en viss livslängd eller ett visst värde för en fastighet eller en egendom; detta utan att den enskilde ges möjlighet att processa och motbevisa statens talan.

Vid konstitutionsutskottets utfrågningar konstaterade professor Bertil Bengtsson att det är otillfredsställande att inte kunna motbevisa 40-årsregeln. Professor Anders Victorin ansåg att den inte var i överensstämmelse med expropriationsrättsliga principer. Ändå väljer Birgitta Hambraeus att ansluta sig till majoriteten i KU. Där ”anser alltså utskottet det utrett att ersättningsreglerna i lagförslaget inte strider mot expropriationsrättsliga principer”.

Hur är detta utrett i konstitutionsutskottet, eller på annan plats? Varför väljer Centerpartiet att ”sälja ut” för äganderätten viktiga och centrala principer just på det här området?

Anf. 150 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Genom moderaternas idoga kamp har vi verkligen ordentligt utrett frågan. Vi har lyssnat på många jurister. Vi har också lyssnat på rättschefen i Näringsdepartementet och på ministern. Vi har sedan sammanvägt de olika synpunkterna.

Prot. 1997/98:50
18 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

En del saker tar Ola Karlsson självfallet inte upp, bl.a. att professor Anders Victorin sagt att det förmodligen inte behövs någon 40-årsregel därför att kärnkraften kommer att vara avvecklad dessförinnan.

Jag skulle tro att Preussen Elektra, där man är van vid den tyska debatten och inte klamrar sig fast vid kärnkraften som det svenska näringslivet gör, kommer att tycka att det här är en ganska bra lösning. Nu slipper man lägga ned många hundratals miljoner på att renovera ett gammalt och slitet kärnkraftverk.

Naturligtvis vill man ha ut så mycket pengar som möjligt men den behandlingen överlåter vi självfallet på regeringen.

Ola Karlsson fortsätter här med sin advokatyr med detaljer. Äganderätten är inte absolut i Sverige. Det har faktiskt inte Centerpartiet heller ansett. Om det finns allmänna intressen har man enligt grundlagen rätt att inskränka äganderätten och man skall få ersättning i rimlig omfattning för att den egna äganderätten har inskränkts.

Just när det gäller kärnkraften tycker jag att detta, efter en så pass lång diskussion som det har varit, är så väl genomarbetat att det finns all anledning för riksdagen att nu med gott samvete fatta beslut om en lag som äntligen gör allvar av beslut som fattats under ett helt decennium.

Anf. 151 OLA KARLSSON (m) replik:

Herr talman! De jurister som deltog i konstitutionsutskottets utfrågning konstaterade ju att detta strider mot de expropriationsrättsliga principerna. Rättschefen i Näringsdepartementet, som deltog i en utfrågning, konstaterade att det inte skulle vara förenligt med expropriationsrättsliga principer, utan han höll i princip med om att detta stred, och strider, mot praxis i expropriationsrätten. Ändå väljer majoriteten med Birgitta Hambraeus att säga att det här inte strider mot expropriationsrättsliga principer. Det är möjligt att man hänger upp sig på det som står i betänkandet, där Lagrådet i sitt yttrande skriver: Även om, som nyss nämnts, den föreslagna lagen i vissa avseenden knyter an till bestämmelserna i expropriationslagen, kan de avsedda besluten av regeringen om upphörande av rätten att driva en kärnkraftsreaktor knappast betraktas som beslut om expropriation. De delar av andra kapitlet, 18 §, i regeringsformen som handlar om expropriation och liknande förfaranden är alltså inte tillämpliga.

Det finns icke någonstans i utskottets betänkande utrett att detta skulle vara förenligt med expropriationsrätten. Jag vill därför upprepa frågan till Birgitta Hambraeus: Hur kan man ändå landa på att detta skulle vara förenligt med expropriationsrätten?

Anf. 152 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Ola Karlsson läste själv upp det stycke i propositionen som visar att det här inte enbart är ett expropriationsärende. Hade det varit det, hade det ju inte behövts någon särskild lag. Då hade ju regeringen, med ledning av alla de riksdagsbeslut som har fattats, kunnat bestämma sig för att expropriera Barsebäck och bara utge ersättning enligt expropriationslagen. Nu har vi en särskild lag som har hänvisat en del till expropriationsrätten, men den säger också att det här gäller sär-

skilda villkor. Förhandlingar pågår, och det finns all anledning att avvakta dem med optimistiskt sinne.

Prot. 1997/98:50
18 december

Anf. 153 KENNETH KVIST (v):

Herr talman! Jag ber att få börja med att i allt väsentligt ansluta mig till det som Mats Berglind och Birgitta Hambraeus har sagt i debatten här i dag, för övrigt också till vad Lennart Beijer har anfört.

Det torde ju under lång tid, som Birgitta Hambraeus särskilt påpekade, ha stått klart för envar att kärnkraften i det här landet är något som skall avvecklas, för det har vid upprepade tillfällen funnits en klar politisk majoritet bakom sådana konstateranden. Detta kan inte ha varit främmande för någon.

Konstitutionsutskottet har, som nämnts, haft att pröva grundlagsenligheten av avvecklingslagen. Vi kan konstatera att lagen *är* grundlagsenlig. Den beaktar också de ersättningskrav som följer av 2 kap. 18 § regeringsformen i dess paragrafs, enligt min mening, olyckliga men dock utformning. Vi kan vidare konstatera att lagen uppfyller kraven i europeiska konventionen, eftersom äganderätten där egentligen är mer nedtonad och har ett mer nedtonat skydd än i den svenska regeringsformen. Vi kan också konstatera att lagen är generell till sin karaktär.

Det är, herr talman, ingen sans och måtta på hur vissa borgerliga kolleger i dag går an när det gäller att försvara kärnkraften. Man talar om det förevarande lagförslaget som ett bidrag till rättsstatens förfall. Men jag vill nog med emfas hävda att den svenska rättsstaten inte är stadd i något förfall. Vi kan ha olika meningar om olika lagar. Vi kan vara oroliga för brottslighetsutvecklingen i landet. Vi kan ha olika politiska meningar i allehanda ärenden. Men att svepande tala om rättsstatens förfall är överdrivet och felaktigt. Det är egentligen enbart ett försök att kränka politiska meningsmotståndare.

Man har oroat sig för, och sagt, att den här lagen inte uppfyller kraven på generalitet. Men om man skall genomföra det här med kärnkraften och, som tanken är i energiöverenskommelsen och i lagen, göra det stegvis, så måste man börja någonstans. Då är det klart att lagen först gäller *någon* och sedan någon *annan* i sin tillämpning.

Samma resonemang gäller ju om andra lagar egentligen. De tillämpas ju i praktiken när det gäller rättsliga fall mot dem som bryter dem. Och mot dem som bryter dem först får lagen tillämpas först. I det här fallet handlar det nu inte om någon som har begått ett lagbrott, utan det har en annan karaktär. Men resonemanget blir ju ändå likartat. Det är klart att lagen först blir tillämplig på *ett* kraftverk och *ett* kraftverksföretag. Men det är ju inte detsamma som att lagen inte är generell till sin karaktär.

Sedan hävdar man att det i förarbetena till denna lag borde anges vad det skulle kosta att avveckla Barsebäcksreaktorn. Men nu antar vi ju en generell lag. Då vore det väl felaktigt, eller egentligen att bryta mot generalitetsprinciperna, att i förarbetena börja ge sig in på vad det skulle kosta att göra i ett specifikt fall. Då har beslutet egentligen inte längre någon generell karaktär. Då blir det ju något specifikt. Och det är ju inte något specifikt, utan det är en generell lag som vi avfattar.

Det är ju också en viktig och klok princip när regeringen säger att man inte vill förhandla genom att i förväg ange vad man anser vara skäligen

*Fel! Okänt
växelargument.*

ersättning. Det får förhandlingar utvisa och i sista hand en domstol fastställa.

Man oroar sig för proportionalitetsprincipen, dvs. huruvida en åtgärd står i rimlig proportion till målen. Men jag menar att om målet är att vi skall avveckla kärnkraften, och göra det stegvis, då är det klart att något kärnkraftverk först måste stängas. Då är det klart att också detta står i proportion till målet att ta ett i sänder.

Det är väl också rimligt, med tanke på det som står i lagen om att man skall kunna ta geografiska hänsyn, att börja med det kärnkraftverk som ligger i det sammantaget största befolkningscentrumet och där, med tanke på de olycksrisker och annat som ligger inbyggt i denna energiform, ju faktiskt hotet är som störst.

Det är naturligtvis så att den kompromiss som borgerligheten och Socialdemokraterna har gjort när det gäller att ge äganderätten ett internationellt sett nästan unikt skydd, gör att den här kärnkraftsavvecklingen kan bli dyr. Det visar det felaktiga i *den* kompromissen. Men i dag gäller det ju, i alla fall i KU-delen av denna debatt, att granska huruvida avvecklingslagen stämmer med gällande rätt. Ingen har heller kunnat visa något annat. Allting är egentligen i dessa avseenden helt klarlagt.

Sedan är det ju en annan sak att det väl aldrig lär stå i riksdagens makt att kunna tillfredsställa Ola Karlssons krav på klarläggning.

Anf. 154 OLA KARLSSON (m) replik:

Herr talman! Även Kenneth Kvist kommer in på detta att kärnkrafts-avvecklingen inte skall ses som ett plötsligt påfund utan att det är något som har diskuterats och debatterats under många år i riksdagen. Det känns ju litet konstigt eller märkligt att behöva påminna en KU-ledamot om att riksdagen styr genom att besluta om lagstiftning och inte bara genom allmänna politiska uttalanden.

Förslaget till avvecklingslag har mött mycket stark kritik från juristhåll och från annat håll. Varken KU eller NU har i sin hantering kunnat bemöta stora delar av denna kritik i sak. Inte någonstans finns det redovisat konsekvenserna gentemot EG-rätt. Den mycket kraftiga kritik som fördes fram i KU:s utfrågning väljer majoriteten att strunta i totalt.

Jag vill fråga Kenneth Kvist: Varför driver man igenom en sådan här kontroversiell lagstiftning som möter så utomordentligt hård kritik? I stället kan man ju inleda en avveckling, om det är vad man vill, genom att börja med någon av staten helägd reaktor. Varför dra på sig den här kritiken? Varför genomföra en lagstiftning utan konsekvensanalyser och utan fullständig beredning när man kan uppnå samma syfte genom ett statligt ägardirektiv?

Anf. 155 KENNETH KVIST (v) replik:

Herr talman! Utomordentligt stark kritik, säger Ola Karlsson. Det är klart, för dem som är anhängare av kärnkraft möter det här stark kritik. Från Ola Karlsson är, det har vi förstått i dag, kritiken omåttligt stark.

Vi hade en utfrågning av tre jurister. Två av dessa uttryckte sig konkret om grundlagsenligheten i den föreslagna lagen och besvarade frågan med att säga att lagförslaget var grundlagsenligt. Den tredje berörde internationell rätt och var där, när det gällde EU-rätten, kanske mer svä-

vande eller tveksam. Men då hör det till saken att det var en jurist som har haft uppdrag från kärnkraftsindustrin. Om det nu har spelat någon roll för hans ställningstagande vet jag inte. Men det hör i alla fall till bilden.

Visst, vi har olika politiska uppfattningar. Det är klart att de som inte gillar kärnkraftens avveckling har rätt att vara starkt kritiska mot att kärnkraften börjar avvecklas. Men det är inte detsamma som att inte ge dem rätten som vill stå vid det till folket avgivna löftet 1980 om att kärnkraften skall avvecklas att påbörja denna process.

Det menar jag att man gör nu, och man gör det under för rättssamhället helt betryggande former.

Anf. 156 OLA KARLSSON (m) replik:

Herr talman! Det är ingen som förnekar Kenneth Kvist och deltagarna från de andra partier som står bakom energiöverenskommelsen möjligheten att driva igenom en lagstiftning om avveckling av kärnkraften. Vad vi kräver här i kammaren, och har gjort i utskotten, är att lagstiftningen skall vara väl beredd. Vi skall kunna bemöta den kritik som kommer.

Jag fick inget svar på min fråga till Kenneth Kvist. Kan Kenneth Kvist redovisa var i betänkandet konsekvenserna gentemot EG-rätten är berörda och utredda? Det finns inte. Det saknas. Man hänvisar möjligen till Lagrådet, som hänvisar till regeringen som inte kan hänvisa till någon eller något. Avslutningsvis kan jag konstatera att den *här* debatten har visat att riksdagen inte kommer att kunna veta något om kostnaderna för avvecklingen. Vi kommer inte att veta något om de miljömässiga konsekvenserna. Vi kommer inte att veta något om de energipolitiska konsekvenserna. Vi kommer dessvärre icke att veta alla de juridiska konsekvenserna av denna lag.

Jag tycker att det är litet synd att den sista dagen i riksdagen för konstitutionsutskottets värderade ordförande Birgit Friggebo skall behöva avslutas på ett så pass snöpligt sätt som denna debatt visar.

Anf. 157 KENNETH KVIST (v) replik:

Herr talman! Ola Karlsson blir väl egentligen aldrig till freds när han någon gång har naglat sig fast vid en kritik av någonting.

Vad KU har haft att ta ställning till är grundlagsenligheten, och den är klarlagd. EU-rätten när det gäller äganderätt är ganska oklar. Ländernas egna regler i fråga om äganderätt och äganderättslagstiftning skall gälla enligt EU. Därför torde detta egentligen inte heller strida mot EU-rätten.

När det gäller Europakonventionen torde det vara klarlagt att Europakonventionens skydd för äganderätt egentligen är svagare än det skydd som den svenska regeringsformen åtminstone är tänkt att ge. Därmed torde inte heller en lag som beaktar vad som står i RF 2:18 ha något som helst problem gentemot Europakonventionen. Därmed kan t.o.m. Ola Karlsson – även om jag betvivlar att det är möjligt – vara helt lugn på den punkten, dvs. att detta är i enlighet med gällande rätt.

Anf. 158 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Som enda land i världen är Sverige på väg att stänga väl fungerande och säkra kärnkraftverk. Detta är befängt. För ett industrilän som Västmanland, som jag kommer från, är det en tragedi.

ABB, med svenskt huvudkontor i Västerås, är ett av världens främsta företag när det gäller kärnkraftskunnande. Sverige är utomlands välkänt för sin kärnkraftsteknologi. Vetskapen om de svenska kärnkraftsreaktorernas utomordentligt höga säkerhetsnivå gör att många länder anlitar svensk kompetens med ABB i spetsen för att förbättra reaktorsäkerheten i egna kärnkraftverk.

Jag möter många västeråsare och andra, varav åtskilliga socialdemokrater, som är bestörta över regeringens energipolitik. Samma reaktion möter jag när jag är på företagsbesök i andra delar av landet. Turerna kring en eventuell avstängning av den säkra svenska kärnkraften möts också av förvåning utomlands. Frågan som ställs är om Sverige med berätt mod tänker förstöra väl fungerande energiresurser med alla de negativa konsekvenser som det skulle medföra för jobb, välfärd och miljö. I vår omvärld framstår det som obegripligt att man på fullt allvar tänker börja avveckla en energikälla som står för halva landets elförsörjning.

Det är inte bara obegripligt utan vanvettigt att Socialdemokraterna följer Centerns taktpinne och för en energipolitik som går ut på att försämra konkurrenskraften för företagen och slå undan benen för landets basindustrier.

En kärnkraftsavveckling kommer ofrånkomligen att leda till dramatiskt ökade elkostnader. Det utgör ett direkt hot mot den svenska skogs-, stål-, gruv- och kemiindustrins överlevnadsmöjligheter.

För ett år sedan var Anders Sundström djupt oroad. I en DN-artikel från december 1996 skriver Anders Sundström:

”Panikavveckling skulle omedelbart leda till kraftigt stigande elpriser. Det vore ett dödligt hot mot vår basindustri och därmed också mot vår välfärd. Jag tror det är få som i dag kan föreställa sig den mardröm som skulle bli verklighet om elpriserna för vår elintensiva industri skulle fördubblas.”

Längre ned i samma artikel skriver Anders Sundström:

”Det finns de som nu förbehållslöst kräver att en reaktor ska vara avstängd före valet 1998. Men för mig är inte datumexercisen det viktigaste.

Det helt avgörande är att vi klarar att fullfölja hela den gigantiska utmaning som omställningen av energisystemet innebär. Det kräver att omställningen redan i sin linda genomförs på ett omsorgsfullt sätt genom tillräcklig tillförsel och hushållning som ersättning även till den första reaktorn som tas ur drift.”

Där är vi inte i dag. I dag har Anders Sundström svängt 180 grader, förmodligen som ett resultat av en överenskommelse vid en beramad middag som Göran Persson och Olof Johansson avåt, en middag som går till historien som Sveriges dyraste måltid.

Våra mest elberoende basindustrier är lokaliserade till orter i Bergslagen och norra Sverige, där arbetslösheten redan i dag är hög. Bara i mitt län, Västmanland, riskerar kommuner som Fagersta, Virsbo, Surahammar och Hallstahammar att hamna i kris. Det är kommuner som redan tidigare genomgått en smärtsam strukturrationalisering.

Surahammars bruk är ett exempel på ett företag som är oerhört känsligt för prisökningar på el. Surahammars bruk är till 75 % ägt av ett brit-

tiskt företag. Försämrade villkor för Surahammars bruk kan i värsta fall innebära att man plockar hem produktionsenheter till Storbritannien.

Jag är orolig för att arbeten kommer att försvinna genom en vettlös energipolitik.

Om regeringen förstör en väl fungerande produktionsresurs som Bar-sebäck, kommer näringslivet att tappa förtroendet för Sverige som industriland. En av de värsta konsekvenserna riskerar att bli att svenska och utländska företag väljer bort vårt land vid kommande investeringsbeslut. Den elintensiva industrin har redan minskat sina investeringar i Sverige med 15 % 1996–1998.

Kärnkraftsfrågan handlar inte enbart om den elintensiva industrins väl och ve. Kärnkraftsavveckling innebär en kapitalförstörelse av gigantiska mått. Notan kommer i stor utsträckning att drabba enskilda hushåll, vilkas boendekostnader kommer att skjutas i höjden när elpriset ökar.

Vi borde i dag inrikta alla krafter på att ge våra företag möjligheter att behålla de jobb som finns och helst skapa nya. Om Socialdemokraterna driver igenom en lag för att stänga miljövänlig och säker svensk kärnkraft gör de det med full vetskap om konsekvenserna.

Dränering av ekonomin, utslagning av jobb och företag, försämrad miljö och försämrad välfärd är priset. Notan för denna dumhet hamnar hos hushållen och hos företagen, och vi blir alla fattigare.

Efter alla protester från det samlade svenska näringslivet, såväl från de fackliga organisationerna som från industriledarna, är det ofattbart att Socialdemokraterna står i begrepp att köra över folkopinionen och fatta ett beslut som strider mot sunt förnuft.

I detta anförande instämde Tomas Högström (m).

Anf. 159 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! För att undvika missförstånd vill jag säga att jag inte alls instämmer. Jag vill bara för tydlighetens skull ta upp *en* sak. Det sägs mycket som ingår i en mytbildning.

Karin Falkmer sade i, som jag tror, sin första mening: Som enda land i världen står Sverige i begrepp att stänga kärnkraftverk. Med det kan hon å ena sidan mena avstängning av några reaktorer. Jag vill därför fråga om Karin Falkmer om hon har hört talas om att Kanada håller på att stänga reaktorer.

Å andra sidan kan hon, herr talman, mena avstängning av alla reaktorer. Jag vill då fråga Karin Falkmer om hon har hört talas om att Italien har stängt av alla sina reaktorer.

Anf. 160 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Jag sade i min första mening att Sverige blir det första land i världen som börjar stänga av väl fungerande kärnkraft. Att det stängs kärnkraftverk som har tjänat ut är allom bekant, men Lennart Daléus: Centerpartiet och Moderata samlingspartiet kan aldrig enas i den här frågan.

Jag kan gratulera Lennart Daléus till Centerpartiets stora framgång. Ni har lyckats baxa det socialdemokratiska partiet, som brukar stå för att åtminstone försöka ha basindustrins intressen i fokus, att gå in för en

*Fel! Okänt
växelargument.*

fullständigt oförnuftig energipolitik. Jag kan gratulera Lennart Daléus och Centern till det, men för de svenska hushållen, för de svenska företagen, för den svenska ekonomin och för den svenska miljön är Centern oerhört kostsam.

Anf. 161 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Karin Falkmer sade att Sverige som enda land i världen står i begrepp att stänga av fullt fungerande kärnkraftverk. Jag kan bara tala om att de italienska reaktorerna fungerade alldeles utmärkt men att man efter en folkomröstning stängde av alla reaktorer i landet.

Jag skall ta upp några andra saker som Karin Falkmer sade, herr talman.

Jag har all respekt för spjutspetsteknologin i Västerås, men man skall kanske komma ihåg att den senaste och vad mig anbelangar den sista reaktorn från dåvarande ASEA i Västerås såldes 1976. Som mått på spjutspets är detta litet magert. Det är viktigt att tala om hur det förhåller sig med dessa uppgifter.

Karin Falkmer säger vidare att det är uppenbart att det här kommer att leda till elprishöjningar. Nej, så är det inte, herr talman. Däremot är det uppenbart att den avreglering av elmarknaden som jag tror att många kan vara glada över innebär att det inte kommer att gå att tjäna pengar på att sälja el i framtiden. Den kommer i stället att leda till sänkta elpriser även i Sverige. Att försöka pressa in något resonemang om en elprishöjning på grund av kärnkraftens avveckling tror jag inte låter sig göras.

Anf. 162 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Eftersom jag gissar att Lennart Daléus inte tycker att jag är särskilt trovärdig, upprepar jag Anders Sundströms inställning till kärnkraftsavveckling och effekterna i form av elprishöjning. Anders Sundström skrev för ett år sedan:

Det skulle omedelbart leda till kraftigt stigande elpriser. Det vore ett dödligt hot mot vår basindustri och därmed också mot vår välfärd. Jag tror att det är få – uppenbarligen även Lennart Daléus – som i dag kan föreställa sig den mardröm som skulle bli verklighet, om elpriserna för vår elintensiva industri skulle fördubblas.

Detta är också skälet till att LO och andra fackförbund har gått ut i massiva kampanjer för att förhindra det som i dag håller på att ske i denna kammare. Det här beslutet är genuint impopulärt bland folket. Det är ett beslut som fattas mot en bred folkopinion, och det är ett beslut som Centern mycket verksamt har bidragit till.

Anf. 163 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Dagens debatt är för den senaste borgerlige energiministern, som var jag själv, djupt tragisk. Jag skulle vilja säga att den riskerar att bli en symbol för vad jag uppfattar som politisk dumhet.

Det ger ingen nationell vinst att stänga välfungerande kraftverk i förtid för att med lånade pengar bygga nya kondenskraftverk med åtföljande miljöförstöring. För mig är det en dumhet och kapitalförstöring i kolossalformat.

Den fria elmarknaden med full konkurrens har pressat konsumentpriserna till fromma för sysselsättningen i näringslivet, men den kommer att saboteras genom de här oplanerade och oförutsägbara politiska ingripandena.

Osäkerheten ger högre priser på el. Osäkerheten ger vidare färre investeringar i näringslivet. Osäkerheten ger därmed färre jobb i ett läge med massarbetslöshet i landet. Osäkerheten ger även åtminstone kortsiktigt sämre miljö, inte bara i Sverige utan runt hela Östersjön, när sämre produktionsanläggningar måste användas.

Alternativ elproduktion ger i dag ökade koldioxidutsläpp. Bara med en avstängning av de två Barsebäcksverken och en ersättning av dessa med kolkondenskraftverk från Danmark kommer koldioxidutsläppen momentant att öka med motsvarande 70 % av utsläppen från hela bilismen. Inga nya pålagor i världen kan tvinga ned utsläppen från bilismen som kompensation för detta. Den ekvationen går inte att lösa.

Alternativ elproduktion kommer dessutom att bli dyrare och därmed ge högre elpriser och hota jobben i framför allt den elintensiva industrin. Vi har ca 100 000 jobb i den elintensiva industrin. En del av dem, om än inte så många, finns i min hemnavalkrets, på Oxelösunds järnverk, Åkers styckebruk, Nyby bruk, SKF Gjuterier m.fl. Här berörs orter som redan är mycket utsatta, med hög arbetslöshet och betydande svårigheter. Till detta kommer hela den verkstadsindustri som dessutom innefattar stora underleverantörer till denna elintensiva industri. Detta skall läggas till den redan mycket höga arbetslösheten i dessa regioner.

Produktionen av el som alternativ till Barsebäckselen kommer de närmaste åren med stor sannolikhet att vara förlagd utomlands. Det gäller framför allt danska kolkondenskraftverk och kanske även i någon mån ganska dåliga ryska kärnkraftverk, framför allt Sosnovyj Bor utanför S:t Petersburg. Att medverka till detta är inte smickrande för någon i denna kammare.

År med litet regn ger för närvarande elbrist i Sverige, trots att vi under torråren har haft produktion i samtliga kärnkraftverk. Förra året var ett torrår med litet regn. Även reservkraftverken i Stenungssund och Karlshamn, som bägge eldas med olja, kördes med dålig miljörening i princip hela året för att klara elbalansen. Utöver detta importerade vi mycket el, och det kunde göras med hjälp av tysk och dansk kolkondensel men även el från Finland, som i praktiken var rysk kärnkraftsel. Detta gjordes för att vi skulle spara vatten i magasinen och undgå elransonering under vintern.

Socialdemokraterna har ännu inte redovisat någon plan för hur ny elproduktion skall tillföras för att ersätta den brist som uppstår, utan man blir kortsiktigt hänvisad till import av el från andra länder, länder med sämre och mer miljöstörande produktion.

De kraftverk vi har i dag, oavsett vilket bränsle de använder, kommer förr eller senare att behöva ersättas. Det skall dock ske när det är lönsamt och när bättre alternativ finns, inte beroende på något politiskt schackrande i uppenbar strid med texten på folkomröstningens valsedlar och i strid med folkopinionen.

När det gäller den avreglerade och numera konkurrensutsatta elproduktionen i landet kan vi bara notera att socialdemokraterna under den debatten byte åsikt fem gånger på fem år i större eller mindre utsträck-

*Fel! Okänt
växelargument.*

ning. Det är en föga smickrande historia och ett mycket dyrt politiskt spektakel för svenska löntagare.

Jag vill bara notera att den socialdemokratiska historien när det gäller elproduktion med kärnkraft är föga mer konsekvent eller stabil än den var när det gällde avregleringen av elmarknaden.

Jag tror att vi i hög grad är i behov av att apolitiserar energidebatten och i stället låta konsumenterna själva bestämma vilken sorts el de önskar konsumera och betala för, att återgå till att tillämpa de marknadsekonomiska principerna och att riksdag och regering styr via säkerhetsbestämmelser, krav på miljörening och mycket annat, dvs. via ramlagstiftning.

Metalls krav på att god tillgång på ersättningsel skall finnas till konkurrenskraftiga priser innan man stänger av de väl fungerande och lönsamma kärnkraftverk vi i dag har är väldigt lätt att instämma i. Allt annat hotar egentligen jobb och även ekonomin i Sverige som helhet. Det slår även mot våra grannländer, inte minst de baltiska staterna och övriga länder runt Östersjön, där vi har ett betydande kraftsamarbete och kommer att tvingas att vara med att driva upp elpriserna, delvis beroende på knapphet.

Det råder ingen tvekan om att vi behöver fler jobb i näringslivet. Det lär vi inte få via högre elpriser, konfrontation mellan regering och riksdag och med industrifacken, konfrontation med företagsledningar, och irritation i ett antal av våra grannländer samtidigt som vi begåvas med sämre miljö och förlorar mycket av investerat kapital. Dagens beslut riskerar därför att bli en tragisk milstolpe i ett för mig mycket motbjudande politiskt spel.

Herr talman! Med det anförda instämmer jag i den reservation vi moderater fogat till näringsutskottets betänkande.

Anf. 164 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag tänkte så här i elfte timmen av debatten om lagen om en avveckling av kärnkraften säga ett par ord om politiken runt omkring det beslut som riksdagen nu är på väg att fatta. I sak är det ingen hemlighet vad jag tycker. Det har jag argumenterat för många gånger förr under de 15–20 år som den svenska energidebatten har gått i den fas som nu i vart fall är på väg till något slags halvstopp innan den går vidare.

Vad jag tänkte tala om är något som i realiteten lika gärna kunde rubriceras som politikens förfall. Som den här debatten under dagen har visat är riksdagens majoritet uppenbarligen i färd med att fatta ett beslut som en mycket kraftig majoritet av svenska folket är emot. Det är dessutom ett beslut som, vilket alla tillgängliga källor kan vittna om, det ansvariga statsrådet är emot. Ingen skall ett ögonblick tro att Anders Sundström tror på det han säger.

Anders Sundström vet nog också att det han föreslår inte kommer att göra Sverige säkrare. Han vet, hur mycket han än förnekar det, att det han ber riksdagen fatta beslut om kommer att kosta stora pengar. Han vet också att det kommer att kosta expansionsmöjligheter i form av de nya jobb som Sverige i dag så desperat behöver.

Till yttermera visso läggs till denna lax också löken att den internationella attraktionskraften för Sverige som investeringsland går ned. Vore det ”bara” – se citationstecknet – den direkta kostnad som kärnkraftsavvecklingen kommer att dra med sig skulle väl det svenska folkhushållet

kunna bära också detta, om det inte vore för de långt större kostnader som ligger i en tveksamhet om var Sverige står som ett land som tidigare gjort sig känt för sin säkra tillgång till billig elkraft.

Anders Sundström vet naturligtvis också att det beslut som riksdagen förväntas fatta om en stund kommer att innebära att den svenska miljön kommer att ta mycket stryk. Han vet också hur mycket han än försöker krumbukta sig runt detta faktum att propositionen går på kanten till vad en modern rättsstat egentligen har anledning att acceptera. Ändå skall riksdagen uppenbarligen fatta det här beslutet.

Man frågar sig: Varför i hela friden skall detta ske? Det är inte därför att Centerpartiet har vunnit en mångårig kamp för opinion i det här sammanhanget. Det är naturligtvis inte heller därför att Vänsterpartiet tycker någonting sådant, eller därför att Miljöpartiet, eller för den delen något annat parti, tycker det. Det är inte på det planet det ligger.

Vad vi nu beskådar är en halvhalt, eller möjligen det sista kapitlet, i ett snart tjuugoårigt och i huvudsak internt socialdemokratiskt spektakel. Socialdemokraterna är ett parti fångat i de interna partihänsynens komplicerade men mycket tragiska intrig.

Herr talman! Visst händer det allt som oftast att partier snubblar på sina egna fötter. Men det har aldrig någonsin hänt att ett partis snubblande har skett till så ohyggligt höga kostnader som nu. Per Westerberg kallade det som nu sker med all rätt för ett spektakel. Det är ett socialdemokratiskt spektakel som nu visas upp.

Låt mig påminna om att det sker inom samma parti som med högbyret huvud hade anledning att vara stolt över inledningen på den svenska moderna energipolitiken. Det var i hög utsträckning det socialdemokratiska partiet, inte minst under Tage Erlanders insatser som forsknings-, utbildnings- och sedermera statsminister som den moderna svenska elenergipolitiken byggdes ut med vattenkraften. Sedermera skedde satsningen på kärnkraften såväl för svensk elenergiförsörjning som för att med denna teknikutveckling som grund lägga en god bas för Sverige som modern industrination.

Herr talman! Jag tänkte stanna ett litet ögonblick inför vad som sedan har hänt. Det börjar en onsdag år 1979 då det socialdemokratiska partiet, nu under en annan ledning än den som framsynt byggde det nuvarande elenergisystemet, bestämde sig för att på två timmar byta ståndpunkt i frågan om huruvida svenska folket borde avgöra kärnkraftens framtid i en folkomröstning.

Det skedde naturligtvis inte för att Olof Palme vid den tidpunkten hade kommit på att han borde inta en annan ståndpunkt i sak, utan därför att partiet riskerade att rämna inför ett stort massmedieuppbåd. Ett parti som förut var tvärtemot att gå till folket med en omröstning blev plötsligt ett par timmar senare tvärt för.

Den uppvisningen fortsatte något halvår senare med det som många har pekat på som en av de mörka delarna i den svenska folkomröstningshistorien, nämligen det oändliga tricksandet med olika valsedlar. Den minnesgode kommer ihåg att det socialdemokratiska partiet då skulle gå i strid för socialistiska kärnkraftverk.

Alla visste vad det handlade om. Alla visste att Socialdemokraterna givet de erfarenheter som det norska Arbeiderpartiet hade gjort i folkomröstningen om EF tidigare inte kunde befinna sig på samma ståndpunkt

*Fel! Okänt
växelargument.*

som Högern. Det skulle nämligen innebära att man i en central politisk fråga kom att legitimera sin normala politiska huvudmotståndare. Tricksandet fick gå före. Partitaktiken gick före saken. En folkomröstning som kunde ha blivit en riktig folkomröstning drogs därmed ned i en myriad av partitaktiska hänsyn vilkas resultat vi har levt med under de därefter följande 17 åren.

Herr talman! Det fanns emellertid, som flera talare tidigare har påpekat, bindningar till det man kom överens om att underställa folket för prövning. Det stod på valsedeln att kärnkraften skulle stängas av när de förnybara energikällorna var färdiga och mogna för introduktion. Det stod på valsedeln att man inte skulle stänga av om anstängningen kunde hota sysselsättningen och välfärden. Det var två centrala element och två villkor för att svenska folket skulle kunna ta denna valsedel och säga: Ja, vi ställer oss bakom en sådan politik.

Jag skall om en stund återkomma till de båda nyckelbindningarna som inte kan läggas undan som någonting som man säger eller skriver och sedan inte bryr sig om, utan som är själva villkoren för att valresultatet sedan kunde bli vad det blev. Tricksandet var emellertid inte färdigt med detta. Som lök på laxen lades på folkomröstningsvalsedeln också beskedet om att kärnkraften skulle vara avstängd år 2010.

De flesta vet också hur det här gick till. De flesta vet att detta årtal sattes upp därför att det låg tillräckligt nära för att ge konkretion, styrka och trovärdighet åt linjen att detta var en avveckling, och tillräckligt långt bort för att det skulle kunna överges senare. Så var det. Så tänktes det och så resonerades det. Så lades partitaktik till partitaktik. Så gick svenska folket till omröstning. Men låt oss inte glömma detta: Det var aldrig avsikten hos dem som formulerade 2010 som utgångspunkt att detta skulle fullföljas.

Nu står vi plötsligt där. Nu skall det som från början var tillskapat som en partitaktisk piruett läggas till grund för ett av det viktigaste beslut som Sveriges riksdag har att fatta. Det handlar om en folkomröstning som tillkom för att lösa en intern socialdemokratisk partikonflikt och om ett årtal som blev som ett självspelande piano sedan det väl hade satts upp. Det handlar om en energiminister som företräder denna ståndpunkt som inte för ett ögonblick tror på det han säger. Det är detta som är grunden för det beslut riksdagen om en stund förväntas fatta.

Herr talman! Förljugheten när ett slags högstämt crescendo när man hävdar att detta faktiskt är vad folket har sagt. Låt mig därmed återkomma till vad som faktiskt sades på valsedeln. Där sades att avstängningen av kärnkraften skulle ske så att förnybara energikällor skulle träda i kärnkraftens ställe. Det skulle ske på ett sådant sätt att sysselsättning och välstånd inte hotades.

Herr talman! Det är ingen som på fullt allvar och med respekt för ordens innebörd egentligen kan säga att något av dessa villkor är uppfyllda. I dag förs en debatt om huruvida det är bra eller dåligt att introducera gas i stället för den kärnkraft som nu skall fasas ut – som om gas skulle ligga i närheten av att vara en förnybar energikälla! Vem kan med den enklaste titt ut genom fönstret på hur svensk ekonomi ser ut och hur sysselsättningsläget är säga att en avstängning av kärnkraft inte innebär att man hotar sysselsättningen och välfärden?

Anders Sundström sade att han av alla är den enda som företräder den riktiga linje 2. Vad då? Om det nu är så att en riksdagsmajoritet mot all rim och reson tänker stänga av kärnkraften – säg då för bövelen att detta bryter mot folkomröstningens besked! Det vore åtminstone ett stycke ärlighet i elfte timmen. Men säg inte att detta är vad folket har sagt! Kryp inte bakom en folkomröstning, när det är raka motsatsen till den som riksdagen nu är på väg att besluta.

Herr talman! Jag är övertygad om en sak: skulle det stora socialdemokratiska partiet i dag anbefalla fri röstning om en stund när kammaren skall gå till beslut skulle en majoritet av socialdemokraterna rösta emot sin egen regering. Det skulle finnas en Inge Carlsson från Östergötland som vet hur det hela förhåller sig. Det skulle finnas flera socialdemokrater, också näringsutskottets ordförande, misstänker jag, som innerst inne helst skulle vilja se att det beslut de om en stund skall fatta aldrig någonsin hade aktualiserats. Jag tror att det skulle finnas rätt många som skulle säga: Gud, så skönt att äntligen få kliva upp och säga precis som det är!

Tyvärr, herr talman, tror jag inte att denna fria omröstning kommer att äga rum. Jag tror tyvärr att socialdemokraterna om en stund kommer att fullfölja 20 år av partipolitiskt tricksande – för sitt eget partis välgångs skull men till ett ohyggligt högt pris för skattebetalarna, för de många arbetslösa och ytterst för Sverige som industrination.

Anf. 165 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Med den ödmjukhet som ibland präglar Per Unckel har han nu givit den fullständigt sanna tolkningen av de gångna 20 årens energidiskussion och målat upp det som han betecknar som det skamliga politiska spelet. Det som är litet märkligt är att beskrivningen kommer först nu från Per Unckel. Det har funnits andra tillfällen i energidebatten då Per Unckels vrede över detta – som han betecknar det – skamliga spel möjligen kunde ha hört hemma och varit på sin plats. Men det är nu, när beslutet kommer, som det är dags att avslöja detta! Det vittnar också möjligen om en handlingsmoral som kan vara värd att fundera över ett slag.

Intressantare är kanske Per Unckels syn på och beskrivning av Tage Erlanders och andras pionjärinsatser. Man må ha vilken uppfattning man vill om det, men han begår misstaget att tro att kärnkraften nu som då är någon sorts motor eller spjutspets som skall föra samhället framåt. Han verkar inte riktigt ha tagit till sig att det sker en förändring. Länderna i stora delar av västvärlden lämnar kärnkraften av ekonomiska och andra skäl. Det sker ingen offensiv satsning på kärnkraft. Den sker på andra energikällor – nya spännande energikällor. Man kan inte bygga det svenska välståndet på att backa in i framtiden med de gamla instrumenten. Den tiden är förbi, Per Unckel.

Anf. 166 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Om Lennart Daléus trodde att jag skulle vara ödmjuk när Sverige är på väg att begå en av sina största industripolitiska dumheter har han tagit miste. Det finns skäl att tala med så stark stämma som möjligt för att i den mån någon ids lyssna försöka få er att förstå vad det är ni är på väg att göra!

Det är intressant att replik på mitt anförande, som uteslutande handlade om socialdemokraterna, begärs av en centerpartist. En centerpartist skall alltså föra regeringens talan! Regeringen borde åtminstone ha något att säga om det som är de underliggande skälen, nämligen den egna politiska interna intrigen, till att man nu skall fatta ett beslut av en sådan formidabel dumhet som riksdagen nu är på väg att fatta.

Lennart Daléus säger att jag uppenbarligen inte har förstått att kärnkraft inte är den offensiva framtidssatsningen. Jag lovar Lennart Daléus att det minst offensiva ett industriland kan göra är att riva fullt fungerande, billiga och effektiva energiproduktionsanläggningar. Om Lennart Daléus tror att det är de maskiner som river kärnkraften som skall bana väg för det nya Sverige – då har han tyvärr en lång väg att vandra.

Anf. 167 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Skall jag vara ärlig begärde jag replik på Per Unckel mest av litet nostalgiska skäl. Han behöver inte skrika åt mig nu heller, eftersom jag har lyssnat på honom i 17–18 år och fortfarande tycker att han har fel. Den arbetsuppgiften kommer han inte att lyckas med i kväll heller.

Herr talman! Kärnkraften är faktiskt på väg bort. Man kan förstås alltid mana fram bilden av grävskopor, rivning osv. Men vad det är fråga om är att ställa om energisystemet. Detta gör också många länder i världen i dag. Det tar sig självfallet uttryck i att man skickar fram en och annan grävskopa för att riva.

Herr talman! Grunden är att man börjar förlita sig på något annat än den kärnkraft som ju är gammal. Den växte fram för länge sedan. Man kan se på så enkla exempel som att snittåldern på de kärnkraftverk som stängs av i världen i dag ligger på ungefär 19 år. Det är ingen som behåller kärnkraften. Det finns möjligen tre länder i världen som beställer en eller annan reaktor.

Jag vet att Per Unckel inte lyssnar så mycket på mig heller, herr talman. Jag skall ändå tala om för honom och några andra att det finns andra möjligheter. Världen går inte under om man stänger kärnkraftverk. Världen blir tvärtom bättre. Vi får tryggare och stabilare energikällor, och vi mister det hot som många, inte minst våra danska grannar, tycker att de svenska kärnkraftverken utgör.

Herr talman! Det kanske inte är så stor idé att Per Unckel och jag fortsätter den 17-åriga dialogen.

Anf. 168 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Nej, men nostalgin skall väl få en sista replik till Lennart Daléus. Det är klart att världen inte går under om vi stänger Barsebäck. Sverige går inte under om vi stänger Barsebäck. Det är bara det att Sverige blir sämre om vi gör det.

Lennart Daléus! Det finns mängder med ekonomiska svarta hål som man ropar på att någon skall hjälpa till att fylla igen. Denna kammare brukar vara full av diskussioner om världens, omsorgens och skolans problem.

Inte minst Lennart Daléus brukar tala om behovet av att satsa mera pengar. Vad Lennart Daléus, socialdemokratin och alla andra om en

stund skall ta ansvar för är att medvetet göra dessa satsningar svårare än vad de annars skulle kunna vara.

Så småningom kommer ju räkningen, även om ni har vägrat att precisera det exakta krontalet för detta. Så småningom skall Sveriges riksdag fatta beslutet om vad med vi skola betala. Då är det likadana pengar, runda och som sedlar, som används till skolan, vården och omsorgen som ni skall betala rivningsmaskinerna runt Barsebäck med. Det är dagens verklighet.

Det är samma pengar som går Sverige förlustigt därför att utländska och andra industrier kommer att vägra att satsa lika mycket i Sverige som de annars skulle ha gjort. Det kostar, Lennart Daléus, och det kostar till absolut ingen nytta alls mer än att möjligen vårda Lennart Daléus nostalgi.

Anf. 169 PER BILL (m):

Herr talman! Om mindre än en halv timme skall vi fatta beslut om en lag som ger regeringen total frihet att socialisera och lägga ned väl fungerande kärnkraftverk. Dagens fråga borde egentligen vara ganska enkel. Är detta ett bra eller ett dåligt beslut. Jag är helt övertygad om att det här är ett dåligt beslut, och inte ett litet dåligt beslut utan ett mycket dåligt beslut.

Sverige var en gång i världen ett rikt land. År 1970 var vi världens tredje rikaste land. Men sedan dess har det gått utför. År 1980 hade vi ramlat ned till sjunde plats. År 1995 var vi nere på sjuttonde plats, och i dag är vi nere kring tjugonde plats.

Herr talman! Vår uppgift som politiker borde vara att varje dag, i varje beslut, försöka att skapa förutsättningar för ett bättre tillväxtklimat, för fler investeringar, fler företag och fler riktiga jobb. Det beslut vi skall fatta om en halvtimme innebär sämre tillväxt, färre investeringar, ökad risk för företagsnedläggningar och färre riktiga arbeten i Sverige. Dagens beslut innebär en medveten förstörelse av svenska produktionsresurser. Det är en kapitalförstörelse som man har försökt att räkna på. De som räknar lågt säger att det kommer kosta ca 90 miljarder kronor. De som räknar högt säger att det kommer att kosta upp till 300 miljarder kronor. Finns det ingenting bättre att göra för de pengarna än att riva väl fungerande kärnkraftverk?

Dagens beslut innebär också en medveten avveckling av riktiga jobb som bidrar till den svenska välfärden. Finns det för många jobb i Sverige? Hur många jobb är det då som drabbas?

Låt mig exemplifiera med Forsmark som är en väl fungerande kärnkraftsanläggning som ligger i mitt eget hemlän, Uppsala län. Forsmark har i dag 875 anställda. Forsmark är en av Uppsala läns största arbetsgivare. Forsmark är mycket värdefullt för Uppsala län i allmänhet och för Östhammars kommun i synnerhet. Av Forsmarks 875 anställda bor drygt 600 personer i Östhammars kommun. Hur tror ni att en kommun med 22 500 invånare kommer att drabbas när 600 riktiga jobb avvecklas? Vad innebär det för skolan, äldreomsorgen, näringslivet och servicen i Östhammars kommun?

Trots detta är det ingen av riksdagsledamöterna på Uppsalabanken – inga centerpartister, inga socialdemokrater, inga vänsterpartister och inga miljöpartister – som försöker att stoppa det här beslutet. Det är snarare

Prot. 1997/98:50
18 december

*Lag om kärnkraftens
avveckling*

*Fel! Okänt
växelargument.*

tvärtom. Socialdemokraternas härförare i den här debatten, Barbro Andersson, är socialdemokrat från Uppsala län. I ett långt anförande har hon förklarat hur bra den här avvecklingen är. Däremot har hon inte sagt ett enda ord om vad det här innebär för Forsmark och för Östhammars kommun.

Herr talman! Dagens beslut är förskräckligt också ur en annan synpunkt. Det visar nämligen på den stora bristen på respekt för privat ägande och marknadsekonomi. Med dagens beslut ger regeringen klar-tecken för Västeuropas största socialisering i modern tid. Socialdemokrater, centerpartister, vänsterpartister och i synnerhet miljöpartister har visat upp skrämmande socialistiska drag i den här debatten.

Men det är en annan typ av socialism – en nysocialism. Den klassiska socialismen handlade ju om att överföra privata produktionsmedel till staten, dvs. att socialisera för att få politisk makt över produktionsmedlen. Nysocialismen är litet annorlunda. Nu handlar det om att överföra privata produktionsmedel till staten för att kunna förstöra dem. Denna nysocialism, herr talman, är inte bra för Sverige.

Sverige är ett kallt och avlångt land. Vi har en mycket energikrävande industri. En av Sveriges konkurrensfördelar jämfört med många av våra konkurrenter är att vi har ganska låga energipriser. Denna konkurrensfördel vill socialdemokrater, centerpartister, miljöpartister och vänsterpartister förstöra i och med dagens beslut.

Detta måste vi ändå förr eller senare sätta stopp för. Varje dag som jag har förtroendet att vara riksdagsman för Uppsala län kommer jag att kämpa mot det här beslutet. Varje dag fram till valet kommer jag att sprida kunskap om vad det här beslutet innebär, vad vi riskerar, för svensk industri, svensk välfärd och riktiga jobb i Sverige.

Därmed vill jag instämma i den moderata reservationen.

Anf. 170 STEN ANDERSSON (m):

Herr talman! Det kommer tydligen att bli en del upprepningar. Det har varit en lång debatt och man kan inte hinna följa med i allting som sägs. Jag ber om ursäkt om några sådana uppstår. Jag hade nämligen tänkt koncentrera mitt anförande på det här beslutet ur skånsk synpunkt, men först har jag en generell kommentar till det som har sagts här i dag.

Det var någon som påstod att man har lagt ned kärnkraftverken i Italien. Det är ett faktum som ingen kan bestrida. Men ett lika obestridligt faktum är att Italien i dag importerar kärnkraftsel från Frankrike. Så detta är väl ett nollsummespel.

Sedan har man också sagt här att danskarna länge och intensivt har krävt att Barsebäck skall läggas ned. Det är också rätt. Men det är lika rätt att säga att danskarna var med från början när man planerade och byggde Barsebäck. De hade inga som helst invändningar. Invändningarna har kommit under senare år. Danskarnas kritik är litet sent påkommen.

Det har också refererats till att riksdagen och partierna skall följa folkets uppfattning. För någon dag sedan diskuterade vi EMU här i kammaren. Vid det beslutet refererade majoriteten till att det fanns ett folkligt motstånd till EMU, och man ville inte gå emot folkets vilja som man stuvulet sade från talarstolen.

När det gäller kärnkraftens avveckling eller den förtida avveckling som vi nu skall besluta om har det varit en cementerad uppfattning hos en

stor majoritet av svenska folket att man inte bör avveckla i den takt som majoriteten här har föreslagit.

Man har sagt att det finns ett massivt stöd för betänkandet i dag. Socialdemokraterna som regeringsparti har lagt fram förslaget. Deras massiva stöd, inom citationstecken herr talman, är alltså Centerpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Det måste vara mycket få företagare i Sverige som betraktar de tre partierna som utvecklingspartier.

Vi har talat om elproduktionen i Sverige med någon form av egenomlig matematik. Om alla våra elproducenter, dvs. all vattenkraft, all kärnkraft och all kolkraft, kör dag ut dag in, vecka ut vecka in, månad ut månad in, år ut och år in har vi en enorm massa el över. Det är inte det som är poängen. Poängen är att vi behöver den samlade elen under ett antal månader från nu till mars månad.

På det sätt som man i dag räknar här i kammaren skulle man säga när det gäller bussarna i Stockholm, om man räknar varje sittplats i varje buss, att vi har alldeles för många bussar i Stockholm. Vi skulle kunna dra in 50 %. Problemet är bara att vi behöver samtliga bussar mellan klockan 7 och 9 på morgnarna och mellan klockan 17 och 19. Därför måste vi ha så många. Detsamma gäller våra kraftproducenter.

Herr talman! Jag som så många andra svenskar är drabbade av reklam-TV. Det finns ett företag, jag skall inte säga vilket, som säger: Vi kan det som ingen annan kan.

Den etiketten måste man sätta på det beslut som i dag kommer att fattas av en majoritet av Sveriges riksdag.

Så, herr talman, några ord om Skåne. Det är nog ingen överdrift att säga att i Skåne är motståndet mot det här beslutet kompakt. De olika mätningar som har gjorts genom åren har visat att det ligger i häradet 85 för att inte avveckla i den takt som majoriteten vill, och 15 emot; eller t.o.m. 10 emot och 5 som inte vet.

Ändå skall vi göra detta. Centerpartiet som väl är de pådrivande bakom beslutet har under de senaste fem åren tappat mycket mark i Skåne i allmänhet och i Malmö stad i synnerhet. Centerns motstånd mot bron, beslutet att lägga ned LV 4 och nu beslutet att avveckla ett aggregat i Barsebäck har gjort att Centern har satt sig i en sådan position att man i delar av Skåne där man tidigare var representerad riskerar stora förluster i kommande val.

Även socialdemokraterna i Skåne har av och till sagt klart och tydligt nej till det här beslutet. Många LO-medlemmar förstår inte varför man agerar som man gör. Precis som Per Unckel sade tidigare stod det på valsedeln för linje 2 att man inte skulle avveckla om man riskerade att tappa arbetstillfällena och sysselsättning.

Man kan då fråga sig: Finns det något sämre läge att börja stänga kärnkraftverk än det vi har i dag? Vi har väl aldrig haft så många människor utan jobb som vi har i dag, och vi har väl aldrig haft så många människor som riskerar att bli utan jobb. Det är exakt tvärt emot vad som står på valsedeln.

I det läget beslutar man att inleda en förtida avveckling.

Det verkliga brottet mot vad som står på valsedlarna står också linje 2 för. I iveren att inte skriva sig samman med Gösta Bohman var man tvungen att få med en rad som sade att kraftproduktionen skulle ligga i

*Fel! Okänt
växelargument.*

samhällets regi. Om vi tittar på Sydkrafts ägarbild i dag ser vi att man inte har lyckats hålla ens det.

När jag tittar på dagens talarlista noterar jag att inte en enda socialdemokratisk ledamot från Skåne hittills är anmäld. Herr talman! Jag skall inte ta några billiga poäng och be att de skall rösta efter eget förnuft. Deras parti har tagit ställning, och det skall jag respektera. Men jag tror att om de hade röstat efter övertygelse hade de, baserat på vad en del av dem sagt tidigare, inte följt majoriteten i dag.

Nu kommer vi att tvingas importera el som är tillverkad av kol, från Danmark, Tyskland och Polen. Det har näringsministern erkänt för mig i en interpellationsdebatt i riksdagen.

Till sist. En så stor förändring som majoriteten tyvärr kommer att genomdriva i dag borde föregås av ett långsiktigt tänkande.

Om vi går tillbaka till valrörelsen 1994 var det inte någon från socialdemokraterna som sade ett enda ord om att man skulle inleda en förtida avveckling under den kommande perioden. Jag menar, och jag tror inte att det är någon överdrift, att detta är ett mycket högt spel med svenska folkets välfärd. Jag hoppas faktiskt att det kommer att påverka väljarna inför nästa val.

Anf. 171 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Detta är på många sätt en svart dag i Sveriges historia. Det är en tragisk dag när man lägger sten på börda på det svenska näringslivet.

Svensk industri är i kris. Antalet jobb bara minskar, även om man tricksar litet med arbetslöshetsciffrorna. Den svenska industrin har ett lågt kompetensinnehåll och ett lågt förädlingsvärde på sina produkter. Man kan bara titta på Saab, som inte kan sälja sina civilflygplan utan får lägga ned tillverkningen och som inte får sålt JAS-Gripen. Man kan titta på ABB som inte får sålt X 2000 utomlands. Man kan titta på Ericsson som inte kommer att kunna fortsätta att producera växlar.

Större delen av Sveriges industri bygger på uppfinningar från förra sekelskiftet. Kvar har vi basindustrierna. Där har vi skogen. Den kokar vi till massa eller sågar till bräddor. Vi har malmen. Den smälter vi. Förädlingen får andra göra. Det är inte konstigt att svensk ekonomi har gått kräftgång sedan 1970.

Basindustrierna är trots allt viktiga för oss. De är vad vi har kvar. De behöver billig energi. Då menar jag reallt billig energi, inte sådan som man med hjälp av skatter har felpriserat, utan sådan som verkligen har betydelse för de produkter som skall åstadkommas.

Parallellt med denna utarmning finner vi att Carl Tham skär i forskningsstiftelserna och stoppar forskarutbildning på många håll. Då behövs basindustrin.

Kärnkraften är ren. Den är koldioxidfri. Den leder inte till 400 dödsfall som dem vi har i kolgruvorna varje år. Med kärnkraften slipper vi titta EU om tillstånd för mer koldioxidutsläpp.

Skåne har en alldeles speciellt utsatt situation. Vi skall komma ihåg att danskarna godkände Barsebäcks byggande en gång i tiden. Vi får absolut inte glömma att lika långt bort på andra sidan om Köpenhamn har de sin egen reaktor i Risø. Det har aldrig varit tal om att stänga den danska Risøreaktorn när man har velat stänga den svenska Barsebäcksre-

aktorn. Den är visserligen mindre, men det är likafullt en reaktor som är ett hot mot Köpenhamn.

Det är vi i Skåne som kommer att drabbas av luftföroreningarna och av den danska kolkraften, som vi nu skall förses med. Därigenom kommer vi samtidigt att stärka konkurrenterna på den andra sidan, som alltså får intäkterna för den energi som annars skulle ha hållit i gång verksamheter på den svenska sidan.

Vi får en osäkrare försörjning. Dessutom drabbas vi av att de fria vyerna vid alla våra vackra badstränder skräpas ned av tusentalet vindkraftsmöller – utan att detta kommer att ersätta det bortfallna Barsebäck!

Vi är redan hårt drabbade av luftföroreningar från Polen och Tjeckien, ja, generellt från de gamla öststaterna. Nu skall vi alltså även ta de föroreningar som den fossileldning som skall ersätta Barsebäck skall vräka över oss.

I andra sammanhang brukar socialdemokraterna vara väldigt oroliga för koldioxid, svavel och kväve i den skånska luften. Det gäller exempelvis när vi diskuterar Öresundsbron. Här är det sannerligen inte så noga!

Finns det någon socialdemokrat i denna kammare som är beredd att förklara sig villig att ta ansvar för att utsläppen ökar, för de ökade hållskostnaderna och för basindustrins försämrade konkurrenssituation? Finns det någon socialdemokrat i denna kammare som alltså är beredd att ge ett svar?

Anf. 172 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Den nya ”konfiskatoriska” avvecklingslag som riksdagen om en stund skall ta ställning till avser att ge regeringen möjligheter att stoppa Barsebäck. Detta förslag kommer uppenbarligen att drivas igenom i ett läge där folkopinionen i landet, inte minst i södra Sverige, är klart negativ till förfarandet. Detta är allvarligt från demokratisk synpunkt och självfallet också av ekonomiska och arbetsmarknadspolitiska skäl.

Beslutet att genom denna lag ge möjligheter att stoppa Barsebäck innebär också ett svek mot omsorgen om miljön i södra Sverige.

Att tvingas starta samtliga oljebaserade elproduktionsenheter i Sverige och importera el från verk i Danmark m.fl. länder – verk som är kol- och oljebaserade – leder till nya miljöbelastningar. Att dessutom genom den fria elmarknaden t.o.m. kanske importera elkraft framöver från östeuropeiska kärnkraftverk, vilka är sämre än de här hemma som skall stängas, är direkt utmanande.

Sverige kan inte heller klara utställda mål för minskade koldioxidutsläpp vid en avveckling av den svenska kärnkraften. Regeringens reträtt i koldioxidfrågan, genom sitt krav om att i EU få acceptans för att få öka de svenska koldioxidutsläppen med 5 %, underminerar förtroendet för Sveriges ambitioner på miljöområdet.

Konsekvenserna för miljön av en förtida avveckling av kärnkraften i Sverige är inte tillräckligt klarlagda vare sig på kort eller på längre sikt. Därför anser jag att det borde ha funnits mycket starka skäl att genomföra en bred miljökonsekvensutredning vad gäller kommande effekter för miljön av en kärnkraftsavveckling i Sverige. Detta har regeringen helt missat. En sådan miljökonsekvensutredning borde ha genomförts före dagens ställningstagande. Då så inte skett borde den i alla fall genomföras innan en eventuell avveckling inleds.

Finns det exempelvis någon riksdagsledamot som kan ge något som helst besked om vilka miljökonsekvenserna blir? Vi borde ha lärt av olyckan på Hallandsåsen.

Herr talman! Försurningen är ett av de allvarligaste problemen som drabbar Sverige. Sveriges natur är känslig för surt nedfall. Skogar och sjöar, inte minst i södra Sverige, drabbas mycket hårt. Efter en lång och ganska framgångsrik kamp mot försurningen kan man t.ex. i Sydsverige nu konstatera förbättringar vad gäller sjöar, bl.a. efter de kalkningsinsatser som gjorts. Skogen börjar äntligen må bättre.

Mot den bakgrunden ser jag synnerligen allvarligt på den avveckling av Barsebäck som riksdagsmajoriteten nu uppenbarligen är beredd att bana väg för. Det är inte underligt att en stark majoritet bland befolkningen, inte minst i södra Sverige, vill behålla Barsebäck. Tyvärr tvingas jag konstatera att inga riksdagsledamöter från de samverkande avvecklingspartierna i Skåne inser vidden av det här beslutet, med tanke på ekonomi, miljö och arbetstillfällen i Skåne. Man deltar inte ens i dagens debatt. Precis så var det den 10 juni. Ingen från nämnda partier deltog. Detta, herr talman, är anmärkningsvärt och djupt beklagligt med hänsyn till de effekter som vi kan vänta oss när det gäller det beslut som nu skall fattas.

Herr talman! Jag stöder reservation nr 1 från moderaterna.

Anf. 173 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m):

Herr talman! Jag går upp i denna debatt för att belysa avvecklingen av Barsebäck från ett sydsvenskt och skånskt perspektiv.

Blickar jag från min bostad hemma på Rönneberga Backar rakt mot söder ser jag Barsebäcksverket bryta horisontlinjen – en syn som jag vant mig vid och som jag t.o.m. lärt mig uppskatta. Jag har lärt mig uppskatta dess silhuett därför att jag vet att det under 20 års tid har försörjt oss med elström utan att avge växthusgaser. Närmare bestämt rör det sig om 168 TWh. Detta motsvarar drygt hela Sveriges elförbrukning under ett år. Det motsvarar också en förbränning av 60 miljoner ton stenkol, som skulle ha medfört ett utsläpp av bl.a. 160 miljoner ton koldioxid tillsammans med stora mängder svavel- och kväveoxider.

Att vi under dessa år haft Barsebäcksverket har inneburit att nedfallet av försurande ämnen, inte minst svaveldioxid, över det skånska odlingslandskapet och skogarna minskat kraftigt jämfört med tidigare. Det skånska landskapet har mått bra av Barsebäck!

Vänder jag sedan blicken mot sydväst, mot Köpenhamn, ser jag Amagerverkets höga skorstenar och röken från kolpannorna som slukar 3 ton stenkol per minut. Vi vet att bl.a. dessa kommer att få ersätta den el från Barsebäck som bortfaller och att de därför kommer att eldas ännu mer än i dag.

Det har i debatten påståtts att det danska folket vill att vi skall stänga Barsebäck. Javisst! Så är det. Man vill nämligen få bättre lönsamhet för sina kol- och gaskraftverk. Just nu, medan vi står här och debatterar, importerar vi för övrigt elkraft från Tyskland och Danmark. I går var det *all-time-high*-import av gaskraft från Danmark.

När det gäller Barsebäck säger sig mer än 70 % av köpenhamnsborna inte känna någon oro för en olycka vid Barsebäcksverket, men danskarna är skickliga affärsmän. När det gäller skåningarna vet vi från opinionsun-

dersökningar att endast 2 % vill ha en omedelbar stängning av verket. Hela 93 % stöder en fortsatt drift!

Detta gör skåningarna naturligtvis utifrån kunskapen om alternativet, avvecklingen, som kommer att innebära en osäker eltillförsel till Skåne eftersom det inte finns ett tillräckligt utbyggt distributionsnät norrifrån.

Avvecklingen blir endast en ohyggligt dyr symbolåtgärd.

Avvecklingen kommer att innebära ett ökat beroende av elkraft utifrån under en lång tid framöver.

Avvecklingen kommer att innebära att 1 000 människor mister sina nuvarande jobb.

Avvecklingen kommer att innebära en höjning av elpriset och försämrade konkurrens för vårt skånska näringsliv.

Avvecklingen kommer att skada tilltron till Sverige och därmed Skåne som en marknadsekonomisk rättsstat. Detta är vad skåningarna just nu allra minst vill, då Skåne nu gör ansträngningar för att etablera sig på den nordeuropeiska kartan.

Avvecklingen kommer att innebära en försämrade miljö med en kraftig ökning av försurande nedfall över vår sydliga landsända, medan våra danska bröder tjänar pengar på vår stupiditet. Det tyska uttrycket *die dumme Schweden* har ännu en gång visat sig hållbart.

Avvecklingen kommer att innebära en kraftig ökning av koldioxidutsläppen från Danmark eller andra håll. Det motsvarar en tredubbling av utsläppen från hela den skånska biltrafiken! Det är en ökning som miljöministern fått sanktioner för i EU, samtidigt som hon talar om andra länders ansvar för att minska sina utsläpp och samtidigt som hon plågar bilisterna med allehanda hot.

Avvecklingen minskar på detta sätt trovärdigheten till Sveriges klimat- och miljöpolitik.

Avvecklingen kommer på längre sikt att få oss in i ett gasberoende från Ryssland. Statsministerns särskilde miljörådgivare Stefan Edmans försök att förklara bort gasavtalet med Ryssland – tecknat under president Jeltsins besök i Sverige nyligen som en ren artighet – har avfärdats av näringsministern i ett frågesvar till mig i går. Anders Sundström ger här ett klart besked om att en grupp på tjänstemannanivå skall inrättas för att studera de gemensamma förutsättningarna för en utbyggnad av naturgasnäten. Underlag skall tas fram så att överenskommelser mellan länderna skall kunna nås och ingås 1999. När de tunga elefanterna dansar, väger Stefan Edmans ord mycket lätt!

Avvecklingen har inte ens fackets stöd. Dess ord har vi annars de senaste dagarna lärt oss skall väga tungt i Skåne. Var är de skånska socialdemokraterna en dag som denna? Har ni verkligen era väljares stöd när ni i dag trycker på avvecklingsknappen? Det hade varit mycket intressant att höra en skånsk socialdemokrats skäl till att trycka på ja-knappen om en stund.

Och, fru talman, avvecklingen med alla dess negativa konsekvenser skall betalas av skattebetalarna – skattebetalarna som ännu inte fått reda på hur stor fakturan blir, mer än att den kommer att bli gigantisk.

Slutligen: Dagens förestående beslut här i Sveriges riksdag innebär samtidigt ett steg in i en ny rättsosäkerhet som vi alla skall vara ytterligt medvetna om, och där den naturliga frågan blir vilket område och vems egendom denna konfiskatoriska politik kommer att drabba nästa gång.

Fru talman! Jag yrkar avslag på propositionen och bifall till reservation nr 1.

Anf. 174 CARL B HAMILTON (fp):

Fru talman! Hur kan man bäst minska risken för att någon i Sverige skall dö på grund av en kärnkraftsolycka? Eftersom oron för en olycka är grundläggande för det svenska folkets inställning till kärnkraft, borde denna fråga vara utgångspunkten för den övergripande kärnkraftsdiskussionen.

Varifrån kommer i dag hotet om en olycka? Det kommer knappast från Sverige, utan snarare från Ryssland och Baltikum. Jämfört med verken på andra sidan Östersjön är de svenska kärnkraftverken mycket säkra.

Det här pekar på två viktiga förändringar sedan början av 1980-talet, när folkomröstningen ägde rum. Det ena är att det är föråldrat att ha ett nationellt perspektiv på energiproduktionen och energidiskussionen. Det andra är faktiskt – tro det eller ej i denna debatt – att Berlinmurens fall 1989 ännu inte har upptäckts i kärnkrafts- och energidebatten.

Folkpartiet har vid åtskilliga tillfällen försökt att dra uppmärksamhet till säkerhetsfrågorna i Östeuropa. Låt mig nämna några fakta.

Av de 58 reaktorer som användes i f.d. Sovjet och i Östeuropa bedöms att 25 stycken bör läggas ned omedelbart på grund av bristfällig säkerhet. Det lönar sig inte ens att reparera dem, eftersom de i dag är alltför dåliga och farliga t.o.m. för detta. I vårt närområde finns några av de allra farligaste reaktorerna, nämligen två av fyra reaktorer i Sosnovyj Bor utanför S:t Petersburg och två av fyra reaktorer på Kolahalvön. I vårt närområde finns förutom dessa åtta mer eller mindre farliga ryska reaktorer ytterligare två reaktorer i Ignalina, Litauen och i Murmansk. I nordvästra Ryssland finns dessutom 100 kärnvapenbestyckade ubåtar i tjänst, 60 utstrangerade atomubåtar i dåligt skick och en stor mängd osäkert lagrat kärnbränsle och kärnavfall. Kärnvapendepåer i anslutning till flygbaser finns också i detta område. Norr därom, i Barents hav och i havet vid Kola, har Sovjetunionen på sin tid dumpat minst 17 fartygsreaktorer. Minst 6 av dessa innehåller använt kärnbränsle.

Försvarets forskningsanstalt har arbetat fram spridningskartor för radioaktivt nedfall i händelse av en olycka på Kolahalvön. Modellen visar att det mesta av nedfallet skulle drabba främst norra Skandinavien, men också de baltiska staterna skulle få mycket nedfall från en sådan olycka.

Det är lätt att låta alarmistisk när dessa hot skall beskrivas, men det tycks ligga ännu närmare till hands för många, i övrigt kloka och tänkande, människor att stänga öronen därför att hotet är för skrämmande för att på allvar ta till sig. Andra mer invanda perspektiv och hanterliga dagspolitiska frågor tar över, medan insikten om att vi på vår tröskel har dessa livsfarliga anläggningar inte riktigt har sjunkit in hos svenska energidebattörer.

Om vi politiker skall fokusera rätt när vi vill minska riskerna för svenska folket gäller det följaktligen att inrikta politiken på att minska hotet från öst. Det gör vi bäst genom att dels stödja säkerhetshöjande åtgärder i öst med pengar och experter, dels genom att undvika att öka de östeuropeiska kärnkraftverkens produktion och livslängd.

Men om vi lägger ned inhemsk energiproduktion gör vi precis tvärtom. Tillgången på el minskar i Sverige och i Europa. Energifiserna

drivs upp. Och, märk väl, lönsamheten blir högre och livslängden längre hos dessa östeuropeiska farliga reaktorer därför att dessa kärnkraftverk är sammankopplade med Västeuropas elnät.

Om man vill minska risken för att svenska folket skall drabbas av en radiakolycka är det därför rimligare att lägga ned resurser på bl.a. en stängning av dessa fyra reaktorer i öst, som jag tidigare nämnde, än att till en kostnad av kanske 20–30 miljarder kronor lägga ned två relativt sett utomordentligt säkra reaktorer i Sverige.

Det överordnade målet för den energipolitik som Socialdemokraterna, Centerpartiet och två andra partier i dag ställer sig bakom är icke svenska folkets säkerhet. Det är inte att på bästa sätt minska risken för att någon i Sverige, för att inte tala om folken i Ryssland och Baltikum, skall dö på grund av en kärnkraftsolycka.

Genom det beslut som regeringen och Centerpartiet m.fl. står i begrepp att fatta kommer sannolikt fler människor att dö i såväl Östeuropa som i Sverige. Det hade varit bättre med fortsatt svensk kärnkraft och att man i stället hade använt mer resurser till ökad kärnkraftsäkerhet i Östeuropa. Det är också vad Folkpartiet i många sammanhang har krävt.

Med denna sorgesamma reflexion och slutsats ber jag att få avsluta denna debatt, fru talman.

Prot. 1997/98:50
18 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Beslut

NU5 Lag om kärnkraftens avveckling

Mom. 1 (avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, kd)

Votering:

208 för utskottet

110 för res. 1

1 avstod

30 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 149 s, 24 c, 19 v, 16 mp

För res. 1: 74 m, 22 fp, 14 kd

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 12 s, 6 m, 3 c, 3 fp, 3 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 2 (lagens utformning)

1. utskottet

2. res. 2 (mp)

Votering:

191 för utskottet

16 för res. 2

111 avstod

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 148 s, 24 c, 19 v
För res. 2: 16 mp
Avstod: 74 m, 23 fp, 14 kd
Frånvarande: 13 s, 6 m, 3 c, 3 fp, 3 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 3

Kammaren biföll utskottets hemställan.

5 § Energi

Energi

Föredrogs

Näringsutskottets betänkande 1997/98:NU2

Utgiftsområde 21 Energi (prop.1997/98:1 delvis)

Anf. 175 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Det gläder mig att så många har kommit för att lyssna till mitt inledningsanförande kring de energipolitiska anslagen i statsbudgeten, även om det är litet mycket sorl i kammaren.

Detta betänkande rör väsentligen anslag på statsbudgeten som är relaterade till energiuppbyggnaden. Den energiuppbyggnaden debatterade vi ganska utförligt den 10 juni i år i samband med det energipolitiska beslutet, och vi har tidigare i dag diskuterat många av de energipolitiska aspekterna i samband med debatten om förslaget till avvecklingslag. Och jag föreställer mig att behovet av upprepningar är ganska begränsat. Jag vill dock göra några korta kommentarer i anslutning till betänkandet.

Jag vill understryka att vi moderater bejakar den nya situation som har uppstått genom avregleringen av elmarknaden. Just avregleringen av elmarknaden ger oss nämligen nu möjligheten att lägga ansvaret för förnyelse, utveckling och miljöanpassning av elproduktionsapparaten där det ansvaret rätteligen hör hemma, nämligen hos kraftbranschen själv.

Något behov av politiska beslut för att exempelvis fasa ut kärnkraftreaktorer finns inte, lika litet nu som för 17 år sedan. Det lagverk som tillkom efter 1980 års folkomröstning, nämligen kärntekniklagen, garanterar att det långsiktiga löfte som ligger i folkomröstningsutslaget så småningom kommer att verkställas.

Den bild som i den tidigare debatten gavs bl.a. av näringsministern av att det fanns ett behov av politiskt beslutsfattande därför att alla reaktorer som vi har eljest skulle gå och gå tills alla blev gamla samtidigt och lades ned är en genuin bild. Det är inte på det sättet som utveckling och anpassning går till i en industribransch, lika litet i kraftbranschen som i någon annan bransch.

Det hade varit bra om fler, inte minst Centerpartiet, hade tilltro till den avreglering av elmarknaden som man själv har medverkat till. Om man hade haft tilltro till konsumenternas önskan att avskaffa kärnkraften finns också här instrumenten genom den avreglering som har skett. Konsumenterna har möjlighet att fasa ut kärnkraften tidigare genom att rata kärnkraftsproducerad el, på precis samma sätt som konsumenterna på en annan marknad ratade klorblekt papper.

Vi föreslår i vår reservation 1 i detta betänkande alternativa energipolitiska riktlinjer som utgår från den energipolitiska linje som vi nu har presenterat ett antal gånger och debatterat fram och tillbaka här i kammaren. Jag yrkar bifall till reservation 1. Den bygger alltså på att vi skall utnyttja de produktionsresurser som vi har inom landet, att det är ekonomi och säkerhet som skall vara styrande för när kärnkraftverken tas ur drift och att vi inte skall förtidsavveckla något genom politiska beslut för att återfå den fossilanvändning som vi en gång tog kärnkraften i drift för att försöka undvika. I dag är det, fru talman, kol och fossilgas som är alternativen till ett fortsatt utnyttjande av kärnkraften.

Som en följd av vår inställning i de energipolitiska huvudfrågorna säger vi i förslaget till statsbudget nej till politiseringen av Vattenfall. Vi säger nej till de dyra subventioner av ny kraftproduktion som där föreslås. Vi säger nej till statsbidrag av den bisarra art som vi nu ser prov på och som innebär att t.o.m. villaägare med direktverkande el som ställer om till oljeuppvärmning får statsbidrag. Vi säger givetvis även nej till den nya energimyndighet som regeringen har fattat beslut om att inrätta i Eskilstuna.

Tillsammans med Folkpartiet och Kristdemokraterna har vi avgivit reservation 5 i vilken vi förordar ett avskaffande av det s.k. tankeförbudet i kärntekniklagen. Jag skall inte fördjupa mig i den frågan heller. Den har också debatterats vid upprepade tillfällen i kammaren. Det är en styggelse att vi i en säkerhetslag har bestämmelser som lägger en hämsko på den fria forskningen. De tre partierna menar att detta tankeförbud skyndsamt bör avskaffas.

Vi är positiva till en ökad biobränsleanvändning i det svenska energisystemet. Men Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna begär att vi skall få en miljökonsekvensanalys av vad en mer storskalig introduktion av biobränslena i det svenska energisystemet innebär för biologisk mångfald, för utsläpp och för andra miljöaspekter som kan uppkomma.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den moderata reservationen 1 om energipolitiska riktlinjer och till den gemensamma borgerliga reservationen 5 om avskaffande av tankeförbudet. Vi står givetvis bakom även de övriga reservationerna som vi har fogat till betänkandet, men jag begränsar mig till att yrka bifall till dessa två.

Anf. 176 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Det är egentligen två områden som vi skall fatta beslut om i dag, dels det som vi har diskuterat färdigt och fattat beslut om, dels det som mer hänger samman med den budget som kan relateras till energiområdet. Därmed kan man säga att den diskussionen illustrerar de två spår som det under våren fattade beslutet om omställningen av energisystemet följer. Det handlar om det litet spetsiga spåret som innebär en omställning av kärnreaktorer. Det handlar också om det litet mer utvecklande spåret, nämligen utvecklingen av nya energikällor och en effektivare energianvändning. Det är det som kommer till uttryck i det betänkande från näringsutskottet som vi nu diskuterar.

Jag tycker att detta är spännande. Det är en riktig utveckling att vi nu kan satsa resurser på att utveckla energisystemet och ge det en ny inriktning där effektivisering och en riktig användning av energi, dvs. rätt energiform på rätt plats, kommer till uttryck, samtidigt som vi förmår att

*Fel! Okänt
växelargument.*

stimulera nya energikällor in i systemet – de uthålliga, de mer miljöriktiga.

Man har två vägar att arbeta med. Man har de ekonomiska styrmedlen, och man har lagen. Jag tror i grunden att det är den ekonomiska verkligheten som kommer att medföra en omställning av energisystemet på litet sikt. Men på kort sikt är det lagstiftningen som är det spetsiga instrumentet och det instrument som ger konkreta resultat bundna i tid.

Men i den här delen av energibeslutet som vi har framför oss ser vi hur även ekonomin kan utnyttjas för förändringen av systemet. Nu tror inte jag, fru talman, i längden på bidrag och olika former av stöd för att åstadkomma en omställning. Men i början av en omställning kan och är en sådan inriktning nödvändig, och det är det som nu kommer till uttryck i utskottets betänkande.

Fru talman! Den andra delen som jag vill ta upp gäller det som kanske är den mest spännande delen, nämligen de mycket stora forskningsresurser som nu läggs på utvecklingen av energisystemet. Det är forskningsresurser som ger möjlighet till en grundläggande forskning men också till en tillämpad forskning och teknisk utveckling. Det är i själva verket där som de stora resurserna satsas. En mindre del under den kommande perioden satsas ju på stöd vid omställningen. Den större delen satsas på förnyelsen genom ny kunskapsuppbyggnad, forskning och teknisk utveckling.

Fru talman! Jag är alltså glad att kunna säga att vi har fattat det första – skarpa och spetsiga – beslutet att påbörja avställningen. Vi kommer alldeles snart att ta ett beslut som leder till att vägen röjs för att vi får resurser och utrymme för att klara också den utveckling av vår energianvändning och av vår energitillförsel som vi för det svenska samhällets utveckling, för näringslivet skull och för den svenska miljön behöver. Det är ett bra beslut som vi går fram emot, fru talman.

Anf. 177 TORSTEN GAVELIN (fp):

Fru talman! Klimatkonferensen i Kyoto kom fram till överenskommelser om begränsningar och reduktioner av utsläppen av sex växthusgaser. Det var bra. Hur USA:s kongress kommer att göra återstår att se. Den svenska riksdagen har redan 1993 antagit ett klimatpolitiskt mål och kommer inte att tveka att uppfylla kraven från Kyoto, om inte det senaste årets signaler från regeringen underminerat den bastanta majoriteten för klimatmålet. Signalerna består bl.a. av inom EU tillförhandlade höjda utsläppsrätter och av helomvändningen i fossilgasfrågan.

Vid vårens statsministermöte i Bergen uttalade Göran Persson sitt stöd för ett utvidgat nordiskt energisamarbete omfattande även fossilgas. Detta uppfattades av våra grannländer både i öst och i väst som en svensk helomvändning. Frågan har utvecklats vidare, och president Jeltsin uppvisade ju ingen större diplomati i frågan utan krävde snabba svenska gasköp.

Det pågår just nu två omfattande studier av gasledningar över Mellansverige och i Östersjön med anslutningar till Sverige och Baltikum. Den ena studien stöds av EU som ett s.k. Trans European Network-projekt. Den andra studien utförs av ryska Gasprom i samarbete med finska Neste och avser en transportledning av stora dimensioner för gas från Sibirien, via Finland till Tyskland.

Om en sådan motorväg för fossilgas läggs på svenska fastlandet, ökar möjligheten kraftigt att ett utbyggt svenskt gasnät i Mellansverige blir lönsamt. Ifall regeringen stått fast vid Sveriges tidigare avvisande inställning till ytterligare fossilgas, är det troligt att åtminstone en av dessa studier inte kommit till stånd och att åtminstone ledningar över svenskt territorium inte kommit i fråga.

Nu har i stället förhoppningar väckts på olika håll, inte minst i Ryssland, och näringsministern blev tvungen att underteckna ett avtal om en utredning som skulle presenteras 1999, efter valet. Hittills är det endast vänsterns Lennart Beijer som uttalat stöd för regeringens nya gaslinje, något som han i dagens debatt något backat från. T.o.m. centerledaren Olof Johansson har tagit avstånd trots tidigare mycket positiva uttalanden om fossilgasen.

Fru talman! I måndags presenterades en utredning beställd av Nordiska ministerrådet med rubriken *Naturgasens möjligheter att medverka till reducerade miljöutsläpp i Norden och närområdet*. Den visar på det okontroversiella faktumet att bytet av dansk, baltisk och finsk kolkraft mot fossilgaskraft ger stora miljövinster. Våra grannländer behöver fossilgasen. I rapporten presenteras också beräkningar som visar minskade utsläpp även i Sverige om fossilgasnäten byggs ut.

Dessa beräkningar har dock utgått från att biobränsleanvändningen inte kommer att påverkas vid utbyggnad av gasnäten över Mellansverige. På denna punkt råder minst sagt delade meningar. Många, däribland jag själv, anser det helt klart att gasen skulle konkurrera ut biobränslena, bl.a. i värmekraftverken, på grund av den högre elproduktion som gasen medger och det låga priset. Eftersom just värmeverken är det stora underlaget för den växande biobränsleanvändningen och den därmed stora möjligheten att ytterligare minska kol- och oljeanvändningen, vore en gasintroduktion dubbelt negativ för utsläppen av koldioxid och möjligheterna för oss att bidra till den globala klimaträddningen. Olja och kol skulle då ersättas med fossilgas i stället för med biobränslen.

Just gasens effektivitet när det gäller elproduktion är nog det egentliga skälet till regeringens helomvändning i gasfrågan. Man inser att kärnkraften inte nu kan ersättas med något annat än fossilgas. Detta kan dock inte uttalas högt. Vart skulle då det ekologiskt hållbara Sverige ta vägen?

Vi i Folkpartiet motsätter oss bestämt en ytterligare utbyggnad av gasledningar över Sverige. Vi vill uppmana regeringen att återgå till denna linje i gasfrågan, den som var gällande för Sverige tidigare. Sverige behöver inte gasen, men det gör våra grannar. Låt dem använda denna starkt begränsade naturresurs i avvaktan på att forskning och utveckling ger världen bättre alternativ, som inte skadar vår miljö. Gasledningarna behöver inte dras över Sverige. Goda alternativ finns både söder och öster om vårt land.

Fru talman! En liberal energipolitik utgår från den enskilda människans behov och önsknings. Vårt långsiktiga övergripande mål är ekologiskt hållbara energisystem som inte ger skadliga utsläpp och avfall och som inte förbrukar ändliga resurser. Vägen dit är lång. Statens roll är att forma spelreglerna. De politiska besluten bör begränsas till att fastställa övergripande mål och de styrmedel som kan behövas för att nå målen. I konsekvens med detta stödjer Folkpartiet de delar av regeringens omställningsprogram som avser energihushållning samt forskning om och

*Fel! Okänt
växelargument.*

utveckling av ny energiteknik. Vi anser dock att takten i dessa program inte behöver vara fullt så forcerad. Vidare måste forskningen få bedrivas fritt utan tankeförbud. Forskning kring biobränslenas miljökonsekvenser är mycket angelägen.

Elmarknadens avreglering var ett steg på liberaliseringsvägen. För oss liberaler är det en självklarhet att man som energikonsumēt skall kunna välja elleverantör på samma sätt som bensinleverantör. Om man inte gillar kärnkraft kan man i dag välja en elleverantör utan kärnkraft, och om man gillar vindkraft kan man i dag välja en vindkraftsleverantör. Detta ger elkonsumenterna en stor makt över produktionsmetoderna. Man kan säga att svenskarna folkomröstar kontinuerligt om vilken sorts elproduktion man föredrar.

Regeringen och stödpartierna Centern och Vänsterpartiet anser uppenbarligen inte att elkonsumenterna är kapabla att själva välja utan har bestämt att Barsebäck skall börja avvecklas nu. Detta skall ske med lagstiftningsmakt, något som vi tidigare i dag diskuterat här i kammaren. Det liberala alternativet är konsumentmakt.

Fru talman! Folkpartiet kommer i valrörelsen att argumentera för att energipolitiken ändras på väsentliga punkter. Vår politik för flera jobb och mer resurser till vård och skola innebär bl.a. att våra kärnkraftverk används under hela sin ekonomiska och säkerhetsmässiga livslängd. I våra reservationer till betänkandet har vi redovisat fler inslag i vår energipolitik, främst på de områden där den avviker från majoritetens uppfattning. För att undvika meningslösa voteringar yrkar jag dock bifall endast till reservation 2.

I detta anförande instämde Carl B Hamilton (fp).

Anf. 178 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Man kan vara glad över mycket i dag – miljöbalken och kärnkraftsavvecklingens inledning! Men jag skall tyvärr också vara litet pessimistisk.

Det är nu sex månader sedan den i våras beslutade energiöverenskommelsen om en uthållig energiförsörjning trädde i kraft.

Vilken utveckling inom energisektorn var det tänkt att regeringen skulle främja? Och hur ser verkligheten ut? Låt mig ge några exempel:

Det gäller först energipolitikens mål. Jag citerar ur energiöverenskommelsen som under punkt 1 i inledningen säger:

- "Energiolitiken skall skapa villkoren för en effektiv energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt uthålligt samhälle. Härigenom främjas en god ekonomisk och social utveckling i Sverige."
- "Landets elförsörjning skall tryggas genom ett energisystem som grundas på varaktiga, helst inhemska och förnybara energikällor samt en effektiv energianvändning."
- "Kärnkraften skall ersättas med effektivisering av elanvändning och utveckling av all energiteknik."

Vi har i dessa tre inledande avsnitt tre grundläggande tankar.

Den första tanken är: Regeringen har tagit på sig uppgiften att skapa förutsättningar och villkor för att energiomställningen till ett uthålligt energisystem skall kunna ske.

Den andra tanken är: Regeringen har beslutat att energiomställningen först och främst skall ske genom inhemska och förnybara energikällor.

Den tredje tanken är: Regeringen har beslutat att kärnkraften skall avvecklas och ersättas med en effektivare energianvändning, dvs. energisparåtgärder skall främjas och forskning och vidareutveckling skall ske inom sektorn för energiteknik.

Så är målsättningen.

Vad har då hänt i verkligheten?

I verkligheten har man praktiskt taget stängt NUTEK:s energieffektiviseringsenhet, som under ledning av Hans Nilsson, en internationellt erkänd energiexpert, framgångsrikt hade arbetat bl.a. med energiomställningsprogram i de baltiska länderna, Polen och Ryssland. Det var program som kort sagt gick ut på att undvika de smutsiga kilowattimmarna och minska de överflödiga. Det kallas för att jaga "negawatt". Decentralisering, snabb och betalbar hjälp till självhjälp, tillförlitlig teknik – det var nyckelbegrepp i denna energieffektiviseringsenhet på NUTEK, som arbetade med såväl inhemska som internationella projekt och som fick sina anslag drastiskt reducerade i våras, efter att ha varit utsatt för 17 verksamhetsgranskningar under fyra år.

Samtidigt är Näringsdepartementet för den omdiskuterade och hårt kritiserade Polen-kabeln – ett projekt som går ut på att statliga Vattenfall AB ska öppna en dörr för import av billig, polsk kolkraft, alternativt rysk kärnkraft, via denna 600 mW-kabel till Sverige. Projektet symboliserar dock på ett mycket påtagligt sett dubbelmoralen i energipolitiken och har därför varken kunnat förankras regionalt i Polen eller i Sverige.

Att strypa en internationellt erkänd och uppmärksammas energieffektiviseringsenhet på NUTEK å ena sidan, och samtidigt planera ett tremiljardersprojekt som går ut på att importera visserligen smutsig men billig polsk kolkraft, alternativt rysk kärnkraft, och sälja den dyrt i Sverige å andra sidan: det är i praktiken vad som sker efter energiöverenskommelsen.

I en DN-intervju häromdagen med Carl-Erik Nyquist, vd för statliga Vattenfall AB, bekräftade direktören för statligt ägda Vattenfall AB den smarta affärsidén bakom kabelprojektet. Detta är hur regeringen i praktiken gynnar "varaktiga, helst inhemska och förnybara energikällor samt en effektiv energianvändning".

I realiteten har vi dessutom kunnat se hur den avreglerade elmarknaden i blixtn snabb takt köper upp och införlivar mindre energiproducenter runt om i landet och även utomlands.

Ett exempel: Sydkraft, som till stor del ägs av tyska Preussen-Elektra har i dagarna köpt upp det skånska elbolaget Landskrona Elförsörjnings AB av Landskrona kommun. Affären är ännu inte godkänd av Konkursverket men kommer förmodligen att bli det med nuvarande brist på klara rambetingelser som kan garantera mångfald även vad gäller den regionala och lokala energiproduktionen.

På den internationella arenan har statliga Vattenfall AB, vars hemmamarknad ju skall vara Norden, de senaste tre åren satsat drygt 12 miljarder kronor för att köpa upp eller fusionera med utländska, utomnor-

diska fossilenergiproducenter: tyska kärnkraftverk, tyska och polska kol-kraftverk, m.m.

Allt färre producenter, allt fler storkoncerner med alltmer invecklade, ogenomskinliga internationella ägarstrukturer, en allt större maktkoncentration till dessa stora transnationella energiproducenter, och därmed självfallet även ökade politiska styrmöjligheter för dessa stora giganter, är resultatet.

Så ser verkligheten ut. Politiker och beslutsfattare ser sig omkörda, många gånger överkörda av en faktisk energipolitik, en energipolitik som sker där ute i verkligheten varje dag och som sätter helt andra ramar för framtiden än vad regeringen hade tänkt sig. Transnationella storkoncerner som springer med en rasande fart åt ett håll, som inte har det minsta att göra med en "omställning till ett uthålligt energisystem", som har "långtgångna planer", som det vanligtvis uttrycks, som man meddelar medier och politiker samtidigt som avtal för nya storskaliga energiprojekt är så gott som klubbade och klara. Det är en energipolitik som förs inom lyckta dörrar i dessa stora transnationella bolagsstyrelser, som inte bryr sig nämnvärt om att omsätta regeringens fagra riktlinjer i energiöverenskommelsen i praktiken.

Tänker socialdemokraterna titta på eller titta bort eller skall ni ta itu med detta, Birgitta Johansson?

Jag avslutar mina tankar med ett Vaclav Havel-citat:

"Marknaden är en underbar tjänare, men en fruktansvärd herre."

Se till, Socialdemokraterna, regeringspartiet, att energiöverenskommelsen är värd det papper den står på! Låt inte de kommersiella intressena köra över oss och svenska folket. Låt miljöhänsyn gå före penningen!

Fru talman! I detta betänkande finns några reservationer från Miljöpartiet som jag vill säga något om. Reservation 3 handlar om riktlinjer för energipolitiken. Där talar vi om att man skall skatteväxla, höja skatter på energi och miljöutsläpp och sänka arbetsgivaravgifter. Det gör att vi får i gång ett kretsloppssamhälle, att kretsloppsenergin stimuleras och att vi får i gång arbetstillfällena. Vi säger också att man kan avveckla tre reaktorer på fem år.

Säkerhetskrav i kärntekniklagen tog jag upp i det förra anförandet jag höll.

När det gäller reservationen om kärnkraftens avfallshantering handlar det om vad som händer om det skulle bli en översvämning på grund av klimatförändringar. Vad händer med befintlig kärnkraft?

Sedan kommer jag till reservationen om vissa bränslefrågor, som handlar om MOX-bränslen.

Den sista reservationen gäller affärsverket Svenska kraftnät och handlar om Polenkabeln.

Först vill jag säga att vi i Miljöpartiet i vårt särskilda yttrande har lagt på 433 miljoner kronor utöver regeringens budget för att kunna ställa om snabbare till ett ekologiskt energisystem. Vi stöder satsning på solvärme, solceller, vind, biobränslen, men också forskning och teknik. Fast den viktigaste delen i energipolitiken är ändå energihushållning och effektivisering – vi satsar på "negawatt". Billigt och rent!

Så till reservationerna. Sommarens semesterregering gav koncession för en likströmskabel mellan Sverige och Polen. Likströmskabeln berör

den känsliga blekingska skärgården mellan två naturskyddsområden i en zon som skall ingå i EU:s Natura 2000-program som ett särskilt skyddsvärt område av riksintresse för natur- och friluftsliv. Kabeln som är ett projekt av ingripande beskaffenhet och av betydande omfattning har alltså ändå inte prövats enligt NRL:s 4 kap., något som en majoritet av de tillfrågade remissinstanserna uttryckligen hade krävt, däribland Boverket, Länsstyrelsen i Blekinge län och de tre berörda blekingska kommunerna Sölvesborg, Ronneby och Karlshamn.

Till den planerade Polenkabeln hör en elektroanläggning i havet som producerar klorgas och till följd därav höggiftiga klororganiska föreningar. Den skapar dessutom magnetfält som i sin tur hotar allt slags biologiskt liv både i havet och på land. Man talar om s.k. elektrosmog. Magnetfält påverkar fiskens vandringsvägar, tränger igenom cellstrukturen på alla levande varelser och ger upphov till negativa förändringar i cellstrukturen, förändringar som vi i dag vet ganska litet om men har all anledning att hantera med stor försiktighet.

Magnetfält ger även upphov till korrosion på metallföremål, dvs. de förorsakar ett ständigt pågående rostangrepp på metallföremål inom en radie av drygt tio mil enligt SGU, Sveriges geologiska undersökning, som har varnat upprepade gånger för den här anläggningstypen just i Blekinge.

Denna elektroanläggning med sina utsläpp kommer att uppta en yta på 12 ha eller 17 fotbollsplaner i ett av de sista ostörda uppväxtområdena för vildlax. Till kabelanläggningen hör även en strömriktarstation på land som skall omvandla likström till växelström och viceversa. Även det är en anläggning med betydande storlek, nämligen 7 ha, som skall placeras i ett område som är klassat som riksintresse för natur och friluftsliv.

Kabeln har inte prövats enligt Esbokonventionen, som säger att man måste pröva den om den har gränsöverskridande karaktär. Den har inte prövats enligt MKB och försiktighetsprincipen. Man har inte heller kopplat in havsrättskonventionen.

Vi anser att det tillstånd som regeringen gav i somras inte är aktuellt i dag, eftersom Mielno kommun i Polen, där kabeln skulle komma till land, inte är aktuell längre.

Nya förslag är Slupsk eller Ustka, 80 km öster om Mielno. Det betyder en omväg öster om det stora dumpningsområde för ammunition och stridsgas som finns öster om Bornholm. Tillståndet gäller den kabelsträckning ”som framgår av till ansökan hörande karta och förteckning över berörda fastigheter”. Med andra ord måste en ny koncessionsansökan behandlas av regeringen om kabeln får en sträckning över fastigheter som inte fanns i den ursprungliga ansökan, vilket är fallet.

Koncessionen kan inte anses vara giltig, enligt vårt sätt att se på saken. Att Karlshamns kommun dessutom sagt nej till en strömriktarstation och vägrar godta en likströmskabel på grund av de effekter som jag har berättat om gör det ännu mer prekärt för regeringen.

Fru talman! Jag skall gå över till att tala om MOX-bränslet. Oskarshamns Kraftgrupp, OKG, skickade omkring 1980 ca 140 ton svenskt använt kärnbränsle till Sellafield, tidigare kallat Windscale. Där har det förvarats utomhus i behållare i närheten av havet med dess salt och klorider som påverkar konditionen hos behållarna. I ett brev från det brittiska

företaget BNFL daterat den 18 mars 1996 sägs det att en del av bränslet läckte redan vid transporten till England.

För ett år sedan presenterades en utredning om förutsättningarna för att återföra det svenska kärnbränslet från Sellafield för slutförvaring i Sverige utan att det upparbetades. Då framgick det att det skulle bli mycket dyrt att återta dessa 140 ton kärnbränsle och att en omkonditionering hade varit nödvändig.

Enligt ursprungligt avtal med BNFL skall kärnavfallet upparbetas, och plutoniet samt uranet därefter skickas tillbaka till Sverige. Halva upparbetningen betalas av OKG. I somras gav regeringen klartecken för en sådan upparbetning. Regeringen bedömde det tydligen som alltför dyrt att åstadkomma en förändring av kontraktet som OKG upprättade 1969. Det betyder att 900 kg plutonium produceras av det svenska avfallet.

Risken finns att plutoniet kommer att användas för framställning av MOX-bränsle, som består av 5 % plutonium och 95 % uran.

Regeringen har tidigare fattat beslut om direktdeponering i stället för upparbetning efter 1980. Vd:n för OKG har emellertid meddelat att han planerar att söka myndigheternas tillstånd för att använda plutoniet som MOX-bränsle. MOX står för *mixed oxide fuel*. Han ansåg det vara bäst ur miljö- och säkerhetssynvinkel samt ur ekonomisk synvinkel. Detta är helt barockt.

Fru talman! Två personer som forskar om användningen av MOX-bränsle i lättvattenreaktorer och dess påverkan fick årets alternativa nobelpris. Tagaki, japan, och Schneider, tysk boende i Paris, träffades första gången i Japan på en konferens om plutonium. De upptäckte likheten mellan Frankrike och Japan beträffande hanteringen av kärnkraftsfrågan och började samarbeta med anledning av skeppningen av plutonium från Frankrike till Japan. Tagaki vill införa moratorium för Japans plutoniumprogram, vilket nyligen resulterade i att man håller på att trappa ned plutoniumprogrammet.

Det är mycket farligt att använda MOX-bränsle, men många länder ser här en möjlighet att göra goda affärer. De argumenterar med att man kan minska plutoniumberget genom att använda MOX-bränsle. Men sanningen är att man brukar köra med en tredjedel MOX och två tredjedelar vanligt kärnbränsle. Då minskar plutoniet i MOX-bränslet, men växer i det andra bränslet. I slutänden blir det mer plutonium.

Förutom problemet med att köra med MOX-bränsle i reaktorer finns det även här ett avfallsproblem. Fortfarande ligger 24 ton utländskt MOX-avfall i mellanlagret i Oskarshamn, CLAB, utan att SKB har presenterat förslag om hur Sverige skall slutförvara detta, som är farligare än det vanliga högaktiva avfallet.

MOX-avfallet har många gånger kraftigare neutronstrålning än vanligt kärnkraftsavfall. Plutoniuminnehållet gör det farligare att hantera än vanligt uranbränsle. Använt MOX-bränsle innehåller avsevärt högre halter av flera andra transuraner än vanligt använt uranbränsle, t.ex. det extremt långlivade neptunium 237 och det ytterst radioaktiva curium 242.

Betänk att 900 kg plutonium motsvarar 180 Nagasakibomber!

Hur kan Sverige lösa problemet med det upparbetade kärnavfallet? Det är ett etiskt dilemma. Man kan göra en *swap*, dvs. ett utbyte, och ta hem motsvarande mängd och samma typ av kärnbränsle som OKG en gång skickade och som uppstår i svenska kärnkraftverk.

För vad skall Sverige göra med 900 kg plutonium? Skall det bli 150 MOX-bränsleelement som OKG kan använda om några år? Det skulle innebära att reaktorerna måste konstrueras om, och ännu mer pengar skulle läggas på en livsfarlig oekologisk energiform.

Vi i Miljöpartiet de gröna anser att Oskarshamns Kraftgrupp eller något annat svenskt kärnkraftsföretag aldrig skall få tillstånd att producera eller använda MOX-bränsle. Nu återstår att se vad SKI beslutar. Kommer regeringen, trots att Anders Sundström i dag sade att det är viktigt att inte vältra över kostnader på våra barn och barnbarn, att gå på SKI:s beslut om det är positivt inställt till användning av MOX-bränsle?

I så fall ligger det mig nära att uttrycka följande: Förlåt dem icke, ty de vet vad de gör!

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 7, 10 och 13. Miljöpartiet står givetvis bakom alla sina reservationer.

Anf. 179 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Vi har tidigare i dag fört en rätt omfattande energipolitisk diskussion. Jag tänker därför inte bli så långvarig nu när det gäller näringsutskottets betänkande om utgiftsområde 21.

Jag vill ändå ta upp några saker. Jag vill t.ex. påminna om att det var Kristdemokraterna som under förra mandatperioden tog initiativet till tillsättandet av Energikommissionen. Vår strävan i kommissionsarbetet, och sedan i partiöverläggningarna, var att vi då och då skulle ha en bred politisk uppgörelse som skulle kunna ge långsiktigt stabila spelregler för aktörerna på energimarknaden. Utgångspunkten var, som jag har sagt tidigare i dag, att vi genom eleffektivisering, elsparande och infasning av förnybar elproduktion skulle kunna påbörja utfasningen av kärnkraften.

Dessvärre blev inte detta den linje som regeringen tillsammans med Vänsterpartiet och Centerpartiet fastnade för. De har gjort en överenskommelse som innebär att en reaktor stängs av och ersätts med fossilbränslen. Jag kan upprepa vad jag sade tidigare: Jag beklagar denna utveckling.

Kristdemokraternas uppfattning är att vi skall spara el och tillföra förnybar el innan vi fasar ut den första reaktorn. Det finns olika lösningar för hur man praktiskt kan stänga av reaktorer. Det har vi också diskuterat tidigare. Riksdagen har nu fattat beslut om lagstiftning. Riksdagen har fattat beslut om att stänga en reaktor utan att veta hur det skall gå till i praktiken, vilka miljökonsekvenser det får och vilka samhällsekonomiska kostnader det medför. Detta är en äventyrlig och oansvarig politik.

Mina frågor till Birgitta Johansson, som är utskottsmajoritetens representant, gäller hur man nu tänker hantera det beslut som riksdagen nyss fattade. Kommer regeringen att fatta beslut i enlighet med riksdagens beslut i morgon, om en vecka eller om två veckor?

Hur skall man i praktiken sedan genomföra beslutet? Det är möjligt att det kommer att bli rätt omfattande juridiska processer. Vad kommer att hända om regeringen nu säger att Barsebäck skall stängas den 1 juli? Hur skall man gå till väga för att komma in där och genomföra avstängningen?

Detta är frågor som vi faktiskt inte har fått något svar på i den debatt vi har fört i dag. Det vore intressant att få litet mer kött på benen när det

gäller hur regeringen i praktiken skall hantera det beslut som riksdagen nyss har fattat.

En annan aspekt på energipolitiken är klimatfrågorna. Man kan konstatera att regeringen inte har lagt fram något omfattande program för att koldioxidutsläppen skall minska. Vi vet att koldioxidutsläppen med påföljande växthuseffekt är det allt överskuggande stora miljöhotet mot vårt jordklot. Regeringen och de partier som står bakom energiuppgörelsen bidrar nu dessvärre till en negativ utveckling när det gäller växthuseffekten. Genom att medvetet planera för ökade koldioxidutsläpp och därmed också medvetet bryta de internationella åtaganden Sverige har gjort vad gäller koldioxidutsläppen gör regeringen ett allvarligt missgrepp. Det är definitivt att skicka fel signaler ut i världen.

Vi kan inte tillåta ökade utsläpp vare sig inom energi- eller transportsektorn. Tvärtom måste ett kraftfullt handlingsprogram som minskar utsläppen upprättas. Det handlar om utfasning av fossilbränslen i såväl energiproduktionen som transportsektorn, begränsning av metanavgång, åtgärder för att öka kolbindningen samt återvinning och lagring av koldioxid. Det är nu helt nödvändigt att ett nationellt klimatpolitiskt handlingsprogram upprättas, antas och genomförs.

Fru talman! Sedan skulle jag vilja ta upp en fråga som Torsten Gavelin redan har berört. Den handlar om naturgasen och det besök som vi hade här i Sverige av president Jeltsin. Hans strävan var mycket tydlig. När han besökte oss här i riksdagen gjorde han klart för oss riksdagsledamöter att här skulle det säljas naturgas till Sverige. Han pekade verkligen med hela handen. Att sedan energiministern ett dygn senare hade förhandlat fram ett avtal som innebär att man skall se på möjligheterna att få in rysk naturgas är ett tydligt exempel på den ryckighet som energipolitiken präglas av. Efter ett dygn har vi ett avtal om att vi skall pröva förutsättningarna för rysk naturgas. Här gäller uppenbarligen som huvudregel att laga efter läge.

Men av debatten tidigare i dag framgick att det parlamentariska stödet för denna inriktning sviktar. Jag fick inget svar av näringsministern på frågan om hur regeringen ser på detta. Det är faktiskt sex av sju partier här i Sveriges riksdag som har sagt att det här inte är bra och att vi inte skall ha det. Hur ser regeringen på detta? Hur ser man på det avtal man nyss har skrivit under? Är det något man nu lägger åt sidan, eller hur hanterar man den här situationen?

När jag var nere vid brevlådan mellan debatterna låg det en ny fräsch broschyr där. Det står: Tack, Jeltsin! Den är från naturgasintressena. Vill Birgitta Johansson också skriva under den typen av budskap? Tack, Jeltsin för att vi nu skall få naturgas!

Jag hoppas att beskedet blir ett annat, inte minst mot bakgrund av att det nu finns ett tydligt sviktande parlamentariskt underlag för denna satsning.

Huvuddragen i själva omställningsprogrammet har vi kristdemokrater tidigare instämt i, även om vi har haft ändringsförslag i vissa delar. Kristdemokraterna motsätter sig i princip inte den föreslagna satsningen på åtgärder för att minska elanvändningen. En ytterligare metod som regeringen borde titta närmare på är den som Eva Goës var inne på, nämligen det här med negawattarbetet. Det handlar om att premiera system som minskar elanvändningen. Man skall tillskapa ekonomiska incitament som

stimulerar elbolag och leverantörer att hjälpa hushåll och industrier att spara el. Ju mer man får konsumenterna att spara, desto mer premieras de som levererar el.

Ett annat område som inte berörs i regeringens förslag är möjligheten att installera solpaneler för att på så sätt spara elvärme. Utöver investeringsstödet till vattenburet värmesystem kan det i vissa fall krävas ytterligare insatser för att få fart på verksamheten. Vi föreslår också ett tillskott för investeringsbidrag till vindkraft och småskalig vattenkraft. Riksdagens beslut att sänka investeringsbidraget till vindkraft från 35 % till 15 % anser vi vara en felaktig signal när vi skall få till stånd en massiv vindkraftsutbyggnad. Investeringsbidraget bör vara 25 %.

För att en ordentlig vindkraftsutbyggnad skall komma till stånd måste statsmakterna faktiskt peka med hela handen i denna fråga. Det innebär att regeringen bör komma med förslag till riksdagen om förändringar i lagstiftning och regelverk som möjliggör en effektiv och snabb utbyggnad av vindkraften i Sverige. Detta skall givetvis ske samtidigt som man fortsätter att ta hänsyn till miljön. Här ser vi problemen ute i verkligheten, och här måste nog regeringen agera om det skall bli någon riktig fart på vindkraften.

Fru talman! Det finns mycket mer att säga om detta. Vi har ju tagit upp våra olika förslag för att ytterligare sätta fart på det här omställningsprogrammet i en motion. De finns också belysta i reservationer och i ett särskilt yttrande. Jag skall inte ta upp mer tid här, förutom att jag skall yrka bifall till reservation 4 som handlar om kristdemokraternas förslag till inriktning av energipolitiken.

Anf. 180 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i betänkandet från näringsutskottet.

I samband med beslutet i juni aviserades att regeringen skulle återkomma i samband med budgetpropositionen hösten 1997. Och det är just de frågorna som vi diskuterar i detta betänkande. Mycket har ju sagts här under förmiddagen också, och många har också sagt att man inte skall upprepa sig. Därför tänker jag bara översiktligt gå in på det som är grundläggande.

För en långsiktig omställning av energisystemet krävs en omfattande, målmedveten och ihärdig satsning på teknisk utveckling. Det gäller att se helheten inom tillförsel-, överförings- och användarområdena. Det gäller hela kedjan från mer grundläggande energiforskning fram till utprovning och testning av tekniska lösningar som ligger nära en kommersialisering.

Det energipolitiska programmets huvudinriktning är en kraftfull, långsiktig satsning på forskning, utveckling och demonstration av ny energiteknik. Målet är att under de närmaste tio–femton åren kraftigt öka el- och värmeproduktion från förnybara energikällor och utveckla kommersiellt lönsam teknik för energieffektivisering. Bortfallet av el skall kompenseras genom effektivare energianvändning, elhushållning, konvertering från el samt tillförsel av el från andra energikällor.

Sammanlagt löper energiomställningsprogrammet över en sjuårsperiod fram t.o.m. år 2004. Kostnaderna beräknas totalt komma att uppgå till 9 miljarder. Den nya energimyndigheten, som inrättas från den 1 ja-

nuari 1998, kommer att ha huvudansvaret för att verkställa det energipolitiska programmet.

Det kortsiktiga programmet är inriktat på att ersätta elproduktionen i en reaktor i Barsebäcksverket med ny elproduktion. Inom det kortsiktiga programmet har många kommuner, företag och inte minst enskilda personer som är elkonsumenter visat ett mycket stort engagemang. Många enskilda elkonsumenter vill medverka i omställningsprogrammen. Det märks inte minst hos landets länsstyrelser och hos Boverket.

Hushållen har genom åren sparat mycket energi, men än återstår det en hel del att göra. Kommunala energirådgivare kan utträta oerhört mycket i både stort och smått.

Svenska hushåll har i genomsnitt 0,3 lågenergilampor per hushåll. Det är lägst i Europa. I Tyskland exempelvis är antalet lågenergilampor per hushåll 3. Svenska hushåll skulle kunna spara el för 260 miljoner kronor om antalet lågenergilampor blev lika stort som i Tyskland.

I genomsnitt har det svenska småhuset 28 glödlampor. Om 10 av dessa byts till kompaktlysrör eller lysrörslampor kan elanvändningen för belysning halveras från 1 000 kWh till 500 kWh per år i en genomsnittsvilla. Det var det lilla exemplet. Här tror jag också att de kommunala energirådgivarna kommer att kunna göra mycket genom att informera dem som är intresserade och engagerade i de här frågorna.

Det som verkligen ger effekt är minskad användning av el för uppvärmning av bostäder. Många villor kan halvera sin elförbrukning genom att ansluta sig till fjärrvärmenät. I dag är mindre än en tiondel av de villor som ligger inom en radie på 2,5 km från befintliga fjärrvärmenät anslutna till fjärrvärme. 250 000 svenska hushåll ligger nära ett fjärrvärmenät.

Statens bidrag för investeringar blir 50 % av bidragsunderlaget, dock högst 30 000 kr för direktelvärmade byggnader och högst 8 000 kr för byggnader med vattenburen el. Åtgärder för hushållen innebär minskat antal kilowattimmar. Minskat antal kilowattimmar är pengar som ger ett konsumtionsutrymme. Detta menar jag är en bland många informationsinsatser som den kommunala energirådgivaren, nätbolagen, studieorganisationer och andra intresserade kan bidra med.

Något enhetligt uppträdande finns inte i de motioner som Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna har lämnat som svar på regeringens budget. Moderaterna och Folkpartiet vill inte inrätta någon energimyndighet, som bl.a. energikommissionen och junibeslutet redan har sagt. Kristdemokraterna vill ha energimyndigheten och tycker att den skall ha fler uppgifter.

Det ter sig något märkligt när kristdemokraterna säger att kärnkraften inte skall avvecklas, men den sydsvenska delegation som skall finna lösningar på framtidens elförsörjning i Sydsverige skall sköta sitt arbete från den nya energimyndigheten.

Fru talman! Mot denna bakgrund tycker jag att det känns tryggt att veta det finns en bred uppgörelse i riksdagen som gör att energipolitiken kan verka över flera mandatperioder.

Anf. 181 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag ställde två frågor till Birgitta Johansson. Jag skulle gärna vilja ha svar. Jag tror att många vill ha svar på dem. För det första: Hur tänker socialdemokraterna, regeringen, i praktiken hantera det beslut

som riksdagen nyss fattade när det gäller den praktiska avstängningen av en Barsebäcksreaktor? När fattar regeringen beslut? Hur skall man gå till väga? Hur skall man rent handgripligt stänga av och trycka på knappen?

Den andra frågan handlar om naturgasen. Sex partier har här i kam-maren i dag deklarerat att det inte är något man vill ha. Står socialdemo-kraterna fast vid det avtal man nyss har skrivit under med president Jelt-sin, eller inser man att det inte finns något parlamentariskt stöd för natur-gassatsningen?

Jag tror att många vill ha besked också på den frågan.

Om jag hörde rätt sade Birgitta Johansson att kristdemokraterna inte vill att kärnkraften skall avvecklas. Jag hoppas att jag hörde fel, men jag tyckte att det lät så. Vi har ganska konsekvent fört en politik som skall möjliggöra kärnkraftsavvecklingen genom att man skall ersätta kärnkraft med förnybar elproduktion eller genom eleffektivisering. Kärnkraften skall avvecklas, men det skall ske på ett vettigt och miljöriktigt sätt och på ett sätt som inte gör att hela omställningsprogrammet går i stå. Det är risken med det beslut som nyss har tagits. Det är det det handlar om.

Anf. 182 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Dan Ericsson tog upp frågan om hur regeringen praktiskt skall hantera det riksdagsbeslut som för en stund sedan klubbades ige-nom. I budgetpropositionen och i lagen om kärnkraftens avveckling står det tydligt att vi har förhandlare som driver en process. Därför kan jag självklart inte i dag säga exakt hur detta går till.

Det rent formella vet kammarkansliet. Man kommer att skicka över ett brev till regeringen att beslutet är klubbat i riksdagen i dag.

Vad gäller gasfrågan har jag litet svårt att förstå när Dan Ericsson sä-ger att vi har ett sviktande parlamentariskt underlag. Frågan om gas har också diskuterats i energikommissionen. Där sade Dan Ericsson inte emot detta. Jag kan alltså ställa precis samma fråga.

Anf. 183 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Nu hänvisar Birgitta Johansson till förhandlingar. Pondera att man inte kommer någonstans i förhandlingarna med Sydkraft. Det är inte en helt orimlig slutsats. Frågan är hur regeringen då rent praktiskt kommer att genomföra detta.

Denna fråga kan komma att ligga i ett antal domstolar för juridisk prövning. Hur kommer ni att göra den 1 juli? Kommer regeringen att snabbt fatta beslut om stängning, eller hur blir det med det? Det är fak-tiskt ett anständighetskrav, tycker jag, att regeringen vet hur man skall hantera den lag som man nyss drivit igenom i Sveriges riksdag.

Naturgasen är ytterligare en fråga. Regeringen har nu tillstånd till na-turgaseldade kraftverk både i Malmö och i Göteborg. De kommer att kraftfullt öka koldioxidutsläppen. Vi har begärt att regeringen skall återta detta. Det ligger inte i linje med en politik där vi skall minska koldioxid-utsläppen och hålla tillbaka växthuseffekten. Jag vill fråga Birgitta Jo-hansson: Står socialdemokraterna verkligen för att dessa naturgaskraft-verk skall komma till stånd? Står man för detta? Det stämmer inte över-ens med vad man i övrigt säger, nämligen att vi skall försöka hålla till-baka koldioxidutsläppen.

I energikommissionen diskuterar vi effektivisering av naturgas på västkusten. Det handlar om värmesystem. Vad vi nu diskuterar är den storskaliga satsningen. Av debatten här i kammaren i dag har mycket tydligt framgått att det inte finns ett parlamentariskt stöd för en sådan satsning på storskalig naturgas.

Birgitta Johansson ger inte besked. Det innebär, vad jag förstår, inget annat än att man kommer att arbeta för detta från regeringens sida trots att man vet att man inte har parlamentariskt stöd. Också det beteendet tycker jag är något märkligt.

Anf. 184 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Dan Ericsson hänger upp sig på frågan om gasen. Det kan inte vara obekant för Dan Ericsson att gas som redan finns i Sverige, framför allt i Sydsverige och på västkusten, skall behållas och utvecklas på ett effektivt sätt. Gasfrågan diskuteras också inom EU, inom det nordiska ministerrådet, inom Nordiska rådet och nu senast i Ryssland i samband med att president Jeltsin var här på statsbesök.

Frågor måste faktiskt få diskuteras. Vi har en gemensam nordisk elmarknad som vi vill skall kunna utvecklas att vara en elmarknad för hela Östersjöområdet. Jag tycker att det vore helt fel om vi inte diskuterade frågan. När det gäller hur långt i framtiden som de olika förslagen kan komma får vi ta den diskussionen vid det tillfället.

Jag hoppas att Dan Ericsson kan vara med på att vi diskuterar frågor när de är färdigberedda. Det tycks inte vara den poäng som Dan Ericsson vill göra. Dan Ericsson backar hela tiden från sina egna förslag från energikommissionen.

Anf. 185 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Jag skall ställa samma frågor till Birgitta Johansson som jag ställde till näringsministern. Han svarar ju inte på mina frågor någonsin.

Vad kostar det? Vem skall betala?

Vi har hört och sett i näringsutskottets behandling av kärnkraftslagen att vi i allra sista ögonblicket fick en PM av vilket det framgick att reaktorerna värderas till mellan 6,4 och 24 miljarder styck. Det vore intressant att få ett omdöme från Birgitta Johansson var i detta spann som näringsutskottets ordförande tror att värdet kommer att ligga.

Vem skall betala dessa miljarder? Enligt regeringens upprepade utsagor skall industrin inte behöva betala. Det är väl då hushållen som, enligt min uppfattning, är de som skall betala. Det vore intressant att få Birgitta Johanssons konfirmation av det.

Slutligen säger Birgitta Johansson att hon är glad över den stabila politiska majoritet som står bakom energiöverenskommelsen. I mitt anförande tidigare i dag pekade jag på att den majoriteten kunde ha varit betydligt stabilare.

Socialdemokraterna valde att göra upp med linje 3-partierna. Då blev det en sådan här liten majoritet. Jag är av den uppfattningen att den är skör.

När nu gasfrågan också kommer upp säger Birgitta Johansson att man måste få diskutera den gemensamma elmarknaden runt Östersjön. Det har

vi aldrig ifrågasatt. Vi har ifrågasatt att Sverige skall gå in i en gasmarknad som inte Sverige behöver gå in i.

Prot. 1997/98:50
18 december

Anf. 186 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Torsten Gavelin frågar vad det kostar och vem som skall betala. Så långt har man inte kommit i den frågan. Självklart handlar det, som jag sade till Dan Ericsson, om en diskussion. Inom EU, inom Nordiska ministerrådet och senast då president Jeltsin var här har vi diskuterat dessa frågor.

Jag kan lugna Torsten Gavelin och säga att om det någon gång i framtiden skall byggas för gasen, skall det självfallet ske på kommersiella villkor. Vad vi i dag kan bedöma skall staten så att säga inte ha någon roll i om man vill bygga för gasen.

Anf. 187 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Jag är ledsen om jag uttryckte mig så oklart att Birgitta Johansson missuppfattade mig, vilket hon uppenbarligen gjorde. När jag frågade om kostnaderna avsåg jag naturligtvis avvecklingen av en reaktor i Barsebäck, inte gasledningarna. Jag tar för givet att detta med gasen sker på kommersiella villkor.

De signaler som i gasfrågan utgått från regeringen har gjort att gasfrågan återigen livats upp. Den frågan har ju varit död sedan början av 90-talet, då ekonomin tog död på den. Men nu har ju statsministern uttalat att det här med gas är väldigt bra, att Östersjösamarbetet kräver att gasledningar dras över Mellansverige osv. I och med det livas gasfrågan upp igen.

Förutom att jag vill höra vad som är Birgitta Johanssons bedömning dels av kostnaderna för att lösa in reaktorn, dels av vem som skall betala skulle jag vilja höra hur hon ser på konkurrensförhållandet vad gäller biobränslen och fossilgas.

Anf. 188 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Torsten Gavelin försöker ta samma debatt som tidigare fördes. Självklart försöker jag gärna utveckla ett resonemang om vad den avstängning kan kosta som vi nyss har beslutat om. Givetvis vet också Torsten Gavelin att detta är en förhandlingsfråga. Jag kan inte göra någon bedömning av kostnaderna när det gäller det beslut som fattats och hur dessa kostnader tas ut. Både jag och Torsten Gavelin vet att det både i näringsutskottets betänkande i juni i år och i det betänkande från näringsutskottet som vi i dag behandlar står att dessa frågor återkommer till riksdagen. Det gäller då inför avställandet av ytterligare reaktorer. Självklart kommer också kostnaderna att kunna redovisas för riksdagen.

Anf. 189 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Jag var nyligen på en stor konferens i Kiel. 22 nationer fanns representerade – EU-länder och öststater. Från svensk sida fanns Sören Lekberg och även Hans Nilsson där. Hans Nilsson jobbar numera för IEA. Tidigare var han chef för energieffektiviseringsenheten på NUTEK. På den här konferensen representerade han NUTEK. Han fick väldigt mycket beröm från de närvarande.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Schleswig-Holstein, som stod för det hela, och Danmark visade verkligen framfötterna och att man inte lägger sig platt. Man jobbar verkligen för detta med energieffektivisering, vindkraft, sol osv.

Jag frågade vad det är som händer inom lyckta dörrar beträffande storkoncerner etc. Man tar ju inte till sig regeringens budskap om att det skall jobbas i en annan anda. Detta tog jag upp om Carl-Erik Nyqvist, som ju har gått ut och talat om smarta drag, om att man köper upp för 12 miljarder utomlands. Det handlar då om kolkraftsbaserade elverk osv.

Det här stämmer ju inte med politiken. Hur skall vi kunna få makt över det hela? Vilka styrmedel handlar det om? Jag har sagt att det behövs ekonomiska styrmedel. Miljöpartiet säger alltså att det är nödvändigt att ha miljöavgifter och miljöskatter och att sänka arbetsgivaravgifterna. Hur skall vi lösa det hela, Birgitta Johansson?

Anf. 190 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Till Eva Goës vill jag säga att energipolitiken kommer att vara evig. Den kommer att diskuteras vid många tillfällen i denna riksdag. Jag hoppas också att många nya lösningar kommer fram genom det energiprogram på totalt 9 miljarder som vi kommer att fatta beslut om här om en stund. Det gör att frågorna inte kan vara desamma hela tiden. Positionerna måste flyttas fram både när det gäller teknikutveckling och annat. Så där känner jag ingen oro.

Anf. 191 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Jag har några etiska dilemman. Det handlar om Polenkabeln och det handlar om MOX-bränsle – MOX-bränsle, som vi är på väg att ta tillbaka till Sverige. Jag tror inte att det transporteras hit. Vi skulle väl i så fall ha hört någonting om det, eftersom plutonium inte är det behändigaste att transportera över vatten. Vad skall vi göra med detta MOX-bränsle? Vad skall SKI ha för befogenheter, och hur kommer regeringen och socialdemokraterna att reagera?

När det gäller Polenkabeln är det remarkabelt att man säger att vi måste dra ned på fossil användning. Men om vi börjar importera kolbaserad el från Polen, där brunkol används som är ännu värre, kan man ju inte tala om att man följer klimatkonventionens regler.

Nu vet vi att detta med Polenkabeln har gått i stå, men jag skulle gärna vilja veta vad det förs för resonemang. Är man beredd att fortsätta driva det här med likströmskabel, trots att Karlshamns kommun har sagt nej och krävt att det i så fall skall vara en bipolar kabel eftersom den är mindre skadlig? Det är den här typen av etiska frågor som jag skulle vilja ha svar på. Alltså: MOX-bränslet och Polenkabeln – vad skall vi göra?

Anf. 192 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Eva Goës tar upp detta med Polenkabeln. Vi har ju tidigare uppdragit åt Vattenfall att utveckla den här delen, och det ligger ju helt i linje med att vi också har en nordisk elmarknad och en omreglerad elmarknad. Därför finns det här med. Hur hanteringen kommer att ske och har skett i de enskilda kommunerna kan riksdagen självfallet inte i dag ha några synpunkter på. Vi kan ha synpunkter på de beslut som vi redan tidigare har fattat, och dessa står vi självfallet bakom.

Anf. 193 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Det är ett offensivt omställningsprogram om 9 miljarder som vi nu skall ta ställning till. En del tycker att det är för offensivt, medan andra tycker att det skulle behövas mer. Resultatet lär väl visa sig med tiden.

Vi vet emellertid att det finns ett mycket stort intresse från hushållen för att medverka i omställningen. Mycket tyder på att de bidrag som har avsatts snabbt kommer att användas, och det är naturligtvis i grunden positivt. Men vi måste kanske också ha en viss beredskap för dels omflyttning av bidragsmedel över åren, dels för tillförsel av medel.

Regler för bidrag, t.ex. kravet på effektsänkning, bör följas särskilt av den nya myndigheten. Det är naturligtvis viktigt att den nya energimyndigheten kommer i gång ordentligt. Allt tyder nu på att vi ändå klarar uppbyggnaden av den nya myndigheten. En ny generaldirektör, Thomas Korsfeldt, får vi hälsa mycket välkommen i arbetet. Det blir en utsatt position, men onekligen intressant. Energifrågan kommer att vara en av de viktigaste frågorna även kommande år.

Energimyndigheten kommer ju att få väldigt stor betydelse. En av fördelarna är att den inte kommer att vara gömd på NUTEK utan har fått en särskild funktion. Det gör naturligtvis att vi hela tiden kommer att få en helt annan sorts information och en helt annan diskussion, måhända, om olika energifrågor.

Jag vill också ta upp detta med Vattenfall AB. Det är tur att vi fortfarande har Vattenfall som ett helstatligt bolag. Det är viktigt att bolaget lever upp till de nya kraven. Det åligger naturligtvis ägaren att se till att så blir fallet. Vi måste ändå förstå att det är en ny situation för Vattenfall, men jag är övertygad om att man rätt snabbt kommer att leva upp till de krav som riksdagen med de här besluten nu ställer.

Kanske är nyckeln till framgång för energisatsningarna att vi så snabbt som möjligt får till stånd en mer progressiv energibeskattnings. Vi är väl alla överens om att det finns ett antal skevheter i dagens beskattning. Det pågår nu en utredning som kommer att framläggas kommande år, och vi kanske kommer till beslut 1999. Naturligtvis hade det varit bra om vi hade kunnat gå ännu snabbare, för jag tror att det litet grand är här som knuten sitter. Det gäller naturligtvis att lösa problemet med produktionskatter, fastighetsskatter och genom att se till att vi verkligen gynnar biomassabaserad kraftvärme och att energiskatterna över huvud taget får en styrande effekt för att uppnå en effektivare elanvändning.

Nu har vi ändå kommit så här långt. Det är en ganska ordentlig satsning som görs. Utväxlingen på de nio miljarderna betyder i alla fall uppemot 20 miljarder och kanske mer, om man räknar in alla insatser i programmet. Därför, fru talman, vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 194 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Lennart Beijer, vi tycks vara överens om att man måste göra någonting med Vattenfall. Jag skulle bara vilja ställa en enkel fråga: Har Lennart Beijer något recept?

Anf. 195 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Om jag uppfattar Eva Goës rätt så undrar hon om jag har något bra recept på hur Vattenfall skall ställa upp på de beslut som riksdagen har fattat. I all min naivitet utgår jag från att det helstatliga bolaget naturligtvis följer riksdagens intentioner.

Anf. 196 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! I våras lovade regeringen Bergslagen och den elintensiva industrin att elpriserna inte skall stiga när kärnkraften avvecklas. Vi moderater invände att elpriset inte sätts av regeringen i Rosenbad utan på en fri elmarknad och att Göran Perssons och Anders Sundströms tal om att de skall garantera vissa elpriser är uttryck för ren planekonomisk syn på saken.

När Barsebäck avvecklas kommer det att få konsekvenser för Bergslagen och för alla andra delar av Sverige som är beroende av elintensiv industri. Redan nu står det klart att regeringens ersättningsprogram saknar realism. Stängning av Barsebäck 1 ger ett elbortfall på 4,1 TWh senast den 1 juli 1998. Stängningen av Barsebäck 2 ger ett bortfall på 3,9 TWh senast år 2001, om regeringens politik förverkligas. Alltså blir det ett sammantaget elbortfall motsvarande 8 TWh. Av de 8½ TWh som regeringens ersättningsplan gör anspråk på att klara skall 6½ TWh eller 75 % komma från nya gaskraftverk i Göteborg och Malmö genom att fjärrvärmeverk övergår till biobränsleanvändning och genom konvertering av 75 000 småhus till fjärrvärme.

Den som granskar dessa ersättningsplaner finner snabbt att det rör sig om snömos. Regeringen har tänkt att fram till år 2001 få fram ersättningsskel enligt följande.

Elproduktion i nya gaskraftverk i Göteborg och Malmö skall ge 2 TWh. Det blir dock inget nytt gaskraftverk i Malmö. Malmö Energi ansökte om tillstånd för gaskombianläggningen för nio år sedan, dvs. i slutet på 80-talet. Eftersom ärendet har dragit ut så på tiden är någon ny anläggning inte aktuell. Bolaget har i stället rustat upp det äldre Heleneholmsverket. Det är knappast troligt att det blir något eltillskott alls därför. Man har också tänkt att el från biobränsle skall ge 0,75 TWh. För att ersätta Barsebäck's båda reaktorer skulle det behöva byggas ett trettiotal anläggningar av Örebro Energis storlek till en kostnad av drygt 30 miljarder kronor. Men framför allt, för att det skall vara intressant att producera mer el i kraftvärmeanläggningar, måste kraftbolagen ha erforderligt värmeunderlag i sina fjärrvärmesystem. I kraftbolagen styr man ju sina anläggningar så att man skapar balans mellan el- och värmesidan. Ingen väljer att producera el om värmen måste gå i spill. Så den potential för ökad biobränslebaserad elproduktion som regeringen föreställer sig finns inte. Därtill har regeringen tänkt att minska elbehovet enligt följande.

Ökad biobränsleanvändning i fjärrvärmeverk tänker man sig skall ge 3,0 TWh. Många kraftbolag använder redan i dag en hög andel biobränsle i sin produktion. I Örebro Energis fall är biobränsleandelen ca 70 % om man räknar in torven. Det är knappast möjligt att med bevarad ekonomi öka denna andel i någon högre grad. Det finns däremot risk för att biobränslemarknaden i Mellansverige kommer att överhettas i framtiden, i alla fall fruktar bolagen det. Tillgången till bränsle är helt enkelt inte tillräcklig, och det blir väldigt långa transportsträckor.

Ett antal kraftbolag avser redan att bygga biobränslebaserade anläggningar. Man har redan i dag en påtaglig konkurrens mellan kraftbolagen och t.ex. spånskiveindustrin och sågverksavfallen. Prisutvecklingen liksom miljökonsekvenserna är därför svårförutsebara.

Regeringen hade också en ambition att stänga elpannor i fjärrvärmeverk för att minska elanvändningen. Det skulle resultera i massivt resurs-slöseri. Dessa pannor är avstängningsbara och används bara då det finns ett elöverskott på marknaden. Stänger man dessa pannor innebär det att vatten måste rinna förbi kraftverket utan att ge något eltillskott alls.

Nästa punkt är att man tänkte sig att konvertering av 75 000 hushåll till fjärrvärme skulle ge motsvarande 1,5 TWh. Det finns fjärrvärme i ungefär 200 svenska städer i dag. I de större städerna har under 40 år snart sagt alla större lokaler och hyreshus anslutits till fjärrvärmenäten. Därtill kommer naturligtvis ett antal villor. Men i de flesta fall har dessa anslutningar styrts av att villorna har kunnat kopplas till kulvertar som ändå passerat villorna på väg till hyreshus, större lokaler eller industrier.

Fjärrvärmen är mest lönsam i områden som har hög värmetetthet, dvs. där många människor bor samlat eller där energibehovet av andra skäl är stort. Spridd villabebyggelse är egentligen inte lämpad för fjärrvärmean-slutning alls, då de fasta kostnaderna blir mycket höga. Orter med låg värmetetthet visar redan i dag lönsamhetsproblem och höga kostnader i sina fjärrvärmenät.

När regeringen säger att man skall ansluta 75 000 villor, konvertera dem till fjärrvärme, har man utgått från hus belägna inom en kilometers radio från existerande kulvert. Varje kilometer ny kulvert kostar 5–10 miljoner att bygga. Det är mycket svårt att se någon företagsekonomisk lönsamhet i sådana byggprojekt. Bolagen är ju inte myndigheter vars investeringar kan påverkas av regeringen.

Det är också svårt att se att ett antal villaägare skulle bestämma sig för att göra investeringar som man möjligen på ett livstidsperspektiv kan räkna hem. Regeringen har alldeles missat att konverteringen måste vara lönsam både för villaägarna och för kraftbolagen. Det finns starka tvivel på att så är fallet för några av dessa parter. Lägg därtill att utbyggnader av kulvertnäten och massiva anslutningar i nya hus och lokaler kan leda till att nya pannor måste byggas av kraftbolagen. Det kan man naturligtvis alltid göra, men det är väldigt svårt att räkna hem.

Energibolagen tvivlar också på många villaägares entusiasm för att byta ut fungerande värmesystem i sina hus till en kostnad som knappt någon, som sagt, kan räkna hem under sin livstid.

I min hemstad Örebro ger en optimistisk uppskattning vid handen att max 700 eluppvärmda villor kan konverteras till fjärrvärme. Det rör sig då om landets femte sjätte största stad. Lyckas man detta kommer det att sänka Örebro Energis elförsörjning med en enda procent.

Redan det faktum att investeringar i existerande teknik för alternativ elproduktion tar fyra till sex år att planera och genomföra talar emot regeringens tidsplan för avvecklingen av de båda reaktorerna i Barsebäck. Det säger också att alternativet till reaktorerna i Barsebäck i det korta perspektivet är import av dansk kolkraft och rysk kärnkraftsel och så småningom fossilgas, som nyss har diskuterats.

Vi ser att kärnkraftsavvecklingen ger dyrare elpriser och en försämrad miljö. Det intressanta är att det inte verkar finnas några kostnader när

*Fel! Okänt
växelargument.*

man hör hur regeringen resonerar kring det här. Ersättningselen blir dyrare än den som i dag tas fram i de båda Barsebäckreaktorerna – flerdubbelt dyrare bevisligen.

Vem skall då betala? Vi skall skydda industrin, säger näringsministern och statsministern. Men vi skall ju också skydda hushållen. Vilka återstår då som skall betala? Vad är det då för kostnader? Först har vi avvecklingskostnaden om kanske 20 miljarder eller någonting sådant. Sedan skall det tas fram ny produktion. Jag gav ett exempel förut. Om man skulle ersätta Barsebäck med anläggningar av Örebro Energis typ, skulle det behövas ett trettiotal liknande anläggningar. Vi kommer att få löpande högre elpriser som någon måste betala. Vi kommer att få kostnader för förlorade jobb och utebliven produktion.

Men vem talar om kostnaderna? Jag tycker att regeringens energipolitik påminner litet om Voltaires *Candide*, där man på slutet talar om att man lever i den bästa världar, och att man skall odla sin trädgård.

De exempel jag har givit på substansen i regeringens ersättningsplaner visar att denna substans är mycket låg. Konkret för min del av landet innebär det att löftena om att regeringen skulle kunna värna den elintensiva industrins konkurrenskraft är värdelösa. Verkligheten talar ett mycket tydligare språk än regeringens deklARATIONER.

Nu blir det verkligen ett par år av ”upp till bevis” för regeringen vad gäller den elintensiva industrins konkurrenskraft.

Anf. 197 ROLAND LARSSON (c):

Fru talman! Min avsikt var att jag här skulle gå upp och plädera för den reservation Centerpartiet har i det här betänkandet. Men jag kan ändå inte avhålla mig från en liten reflexion apropå Sten Tolgfors inlägg. När Sten Tolgfors säger: Vilken elproducent vill producera el om han tvingas att släppa ut en stor del av produktionen i form av spillvärme? Ja, Sten Tolgfors, kärnkraftsindustrin är ju en sådan producent. Den släpper ju ut två tredjedelar av det den får ut av energi i form av värme i våra hav. Det finns alltså sådana producenter sedan förut.

Vad jag egentligen skulle ta upp var en sak som det inte har sagts särskilt mycket om här i dag. Det har bara nämnts litet grand i bisatser. Det är det här med avfallshanteringsfrågan. Det är möjligt att ett skäl till att den inte har kommit upp är att den inte omfattas av energiuppgörelsen. Det andra skälet kanske är att vi i denna fråga på något sätt sitter i samma båt. Oavsett om vi har varit för eller emot kärnkraft, så har vi nu en stor avfallsmängd som måste tas om hand. Det här är ett avfall som vi inte riktigt vet hur vi skall hantera och som det ännu inte har tagits fram någon lösning på slutförvaringen av.

I morgon skall SKI:s och SSI:s styrelser träffas gemensamt för att diskutera vilka krav man skall ställa på det underlag som man skall ha för att så småningom komma till ett beslut, långt fram i tiden, om hur avfallet skall hanteras.

I dag redovisas i ett TT-meddelande i några av våra tidningar vilken skepsis svenska folket känner när det gäller just slutförvaringen av kärnavfallet. Nästan hälften av svenskarna tror inte att det radioaktiva avfallet från de svenska kärnkraftsverken kan förvaras säkert i ett slutförvar djupt nere i berggrunden. Det har SIFO kommit fram till i en undersökning som

man har gjort. Bara var femte kvinna tror, visar samma SIFO-undersökning, att kärnavfallet kan förvaras säkert i urberget.

Bara 37 % av de tillfrågade ansåg att kärnavfallet kan förvaras säkert i berggrunden medan 47 % ansåg att detta inte går. Samtidigt är det 86 % av svenska folket som anser att det radioaktiva avfallet skall tas om hand av oss själva. Det här ger ju en litet intressant bild, tycker jag. Man känner ansvar för det avfall vi har fått fram, men man tror att det som nu föreslås som lösning på det här problemet inte är särskilt möjligt att genomföra.

Det här är en sak som vi har anledning att återkomma till i många olika sammanhang. Ställde man en fråga – det finns inte någon sådan i det här underlaget – till svenska folket om hur det anser att det här med avfallet skall betalas, är jag ganska övertygad om att man skulle vara lika överens om att det är kärnkraften själv som skall bära sina kostnader.

Det har vi dessbättre varit ganska överens om även i den här kammaren. Kärnkraften *skall* bära sina egna kostnader. Därför har det funnits en kärnavfallslag som har gällt för det här området ganska länge. Enligt den skall det tas ut en avgift på kärnkraftsproduktionen för att finansiera avfallshanteringen. Det har alltså lagts upp en fond som det i dag finns ungefär 20 miljarder i som skall täcka de här kostnaderna framöver.

Men den nya finansieringslag som antogs i den här kammaren för ett par år sedan ändrade litet grand på förutsättningarna. Då var det så att man tog ut en avgift på 1,9 öre i genomsnitt på varje producerad kilowatt kärnkraft för att lägga i den här fonden. Men för ett par år sedan antog vi alltså en ny lag. Den har i praktiken lett till att man har sänkt avgiften till 1,1 öre. Resten, mellanskillnaden mellan 1,1 och 1,9 öre, skall i framtiden finansieras genom garantier eller säkerheter från kärnkraftsföretagens sida. De säkerheterna kan bestå av fastigheter. De kan också bestå av annat, t.ex. olika slags papper.

Det är alltså det nya i det här. Dock sägs att de här säkerheterna naturligtvis inte får vara i kärnkraftsproduktion, i kärnkraftverk. Det är ganska naturligt. I vår motion har vi pekat på riskerna för att en sådan här ordning leder till att kärnkraftsföretagen kan ta ut säkerheter i produktionsanläggningar som vattenkraft, biobränslebaserad energiproduktion osv. Det skulle i sin tur leda till att man, om de här garantierna faller ut till betalning, tvingas ta ut en högre kostnad för den elström som kommer från dessa anläggningar.

Att det här resonemanget är orimligt tycker jag t.o.m. att Moderata samlingspartiet borde kunna ställa upp på. Alla har ju ändå varit överens om – och det är också marknadsekonomiskt riktigt – att en verksamhet skall bära sina egna kostnader. I det här fallet finns det alltså risk för att det inte blir så.

Den här motionen föreslås få avslag. Motivet är, säger man, att Riksgäldskontoret har fått i uppdrag att utreda frågan om de här säkerheterna. Nu omfattar inte det uppdrag som Riksgäldskontoret har fått frågan om huruvida den här säkerheten får tas ut i andra typer av energiproduktionsanläggningar.

Det uppdrag man har syftar bara till att klargöra om de säkerheter som kärnkraftsföretagen lämnar är tillräckligt stabila i tiden för att kunna falla ut, så att säga, någon gång i framtiden om så skulle behövas. Man skall undersöka att de inte urholkas av inflation eller värdeminskning osv. Det

*Fel! Okänt
växelargument.*

är alltså en rent ekonomisk bedömning, en rent marknadsekonomisk bedömning, av säkerheterna. Det är inte en bedömning av huruvida det är lämpligt att dessa säkerheter tas ut i andra anläggningar.

Det här har vi vänt oss emot, och det ligger som sagt utanför den överenskommelse som vi har träffat i övrigt. Men vi tycker att det är viktigt. För om det nu blir så att man måste ta ut de här säkerheterna i framtiden, om kostnaderna blir så pass höga som SKI ändå har räknat med att de kommer att bli, så kommer naturligtvis den här belastningen att läggas på produktionsanläggningarna. Alla som sysslar med pengar vet ju att pengar kostar pengar. Säkerheter är ju en kostnad i realiteten, och den realiteten måste tas ut någonstans.

Summan av kardemumman, fru talman, blir helt enkelt att vi om några år kan drabbas av höjningar av elpriserna trots att vi då har avvecklat stora delar av kärnkraften. Denna höjning av elpriserna skulle bero på att kärnkraftens säkerhetskostnader belastar de nya produktionsanläggningar som då har kommit fram – och även vattenkraften.

Jag tror inte att någon innerst inne egentligen *vill* det här. Jag tror att skälet till att det har blivit så här egentligen är att inte alla har förstått detta dilemma. Därför vill jag plädera för den här frågan – även om jag kanske tycker att det är en detalj i det stora sammanhang som vi har diskuterat i dag. Jag yrkar bifall till reservation 8 och i övrigt yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 198 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Jag har en kort fråga till Roland Larsson. Omhändertagandet av kärnavfallet skall bära sina egna kostnader – hur? Man måste ju betala med pengar, men vilka pengar? Vad skall vi ta dem från? Jag har tidigare sagt att man borde höja den här avgiften för kärnavfall, men jag tror inte att Roland Larsson var införstådd med att man skulle göra på det viset. Kärnkraften skall betala!

Anf. 199 ROLAND LARSSON (c) replik:

Fru talman! Om jag hade fått som jag velat som ledamot i SKI:s styrelse hade denna avgift höjts från 1,9 öre till 2,4 öre i genomsnitt, vilket egentligen var det förslag som vi gav regeringen tidigare. Det är de kostnader som vi räknar med att det innebär.

Sedan är det naturligtvis en svårighet att bedöma hur stora kostnaderna kommer att bli. Det är därför som man har olika nivåer. Det är inte alls säkert att denna säkerhetsdel någonsin faller ut till betalning. Kostnaderna kanske kommer att hålla sig på en lägre nivå. Men de beräkningar som SKI:s styrelse har gjort innefattar även det som man tar ut i form av garantier. Om man värderar det i öre per kilowattimme tar man nu ut 1,3 öre mer, alltså skillnaden mellan 2,4 öre och 1,1 öre. Det innebär i runda tal 1 miljard kronor om året.

Anf. 200 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Jag tackar för det svaret. Jag protesterade mot att man sänkte denna avgift. Jag hade velat höja den.

Anf. 201 PER LAGER (mp):

Fru talman! Jag tänkte säga några ord om solvärme, som jag anser helt har negligerats i regeringens budget, och det nämns knappast alls i betänkandet. Jag har motionerat om detta, vilket ger mig anledning att säga några ord.

När det gäller växthuseffekt, försurning, övergödning och utsläpp av tungmetaller vet vi ju att det till stora delar är ett resultat av förbränning av fossila bränslen. Nu står vi inför en stor energiomställning. Vi står på tröskeln till en stor process som vi kan se som ett paradigmskifte, en öppning till en ny livsstil. Vi har här talat om negawatt, och vi har talat om förnybara energikällor.

Bland dessa förnybara energikällor är solenergin en av de absolut viktigaste. Solvärmens består i huvudsak av vattenburen solvärme eller luftburen solvärme. Den vattenburna solvärmens, som är den vanligaste, har sedan 70-talet erhållit olika former av stöd. Det har varit nödvändigt, eftersom den inte har kunnat konkurrera på samma villkor som de fossila bränslena. Vid årsskiftet 1996/1997 upphörde plötsligt allt stöd till solvärmens. Det har inneburit att byggandet av solfångare har gått i stå. Inte helt, men hela verksamheten har bromsats.

När vi skall inleda en energiomställningsprocess är det viktigt att vi utnyttjar alla de alternativ som är vettiga, bra och utvecklade och som har en utvecklingspotential som är väldigt stor. I betänkandet säger man om solvärmens att det är något som man kanske tar ut på sommaren och att man då har så billig el och att det därför inte är så viktigt att få ett tillskott. Men detta gäller ju att ställa om den vattenburna värmen i husen till en energikälla som är förnybar och framför allt betydligt mindre sårbar ur alla aspekter.

Problemet är att det tidigare har utgått ett 25-procentigt stöd men att det från 1997 inte utgår något stöd alls. Det var t.o.m. så illa att 29 miljoner frös inne vid årsskiftet. Det var en del av en sysselsättningsproposition.

Det är viktigt för oss, om vi skall kunna göra denna omställning, att vi utnyttjar alternativen optimalt. Genom att ge solvärmens t.ex. ett 25-procentigt stöd kan den utveckling av solfångarsystem som vi är betjänta av och som betyder så mycket för dessa nya alternativ fortsätta. Därför pläderar jag för ett fortsatt stöd. Det kan också bestå i att det sker en momsåterbetalning. Det finns många olika sätt att göra detta på. Men det viktiga är att man i dag inte kan konkurrera med de fossilbaserade bränslena, eftersom de inte behöver stå för de reella kostnaderna som de orsakar på lång sikt. De fossila bränslena står inte för sina kostnader för samhället på lång sikt. Först när vi har miljöskatter som gör konkurrensen likvärdig behöver vi inget stöd för de förnybara energikällorna.

Eftersom Miljöpartiets energisatsning ligger 433 miljoner kronor över regeringens har vi inte någon reservation utan ett särskilt yttrande i betänkandet. Jag vill bara nämna att vi vill anslå 50 miljoner kronor till solvärmens per år under de närmaste fem åren, vilket vi givetvis har finansierat.

I övrigt skulle jag kortfattat vilja ta upp en motion som jag har skrivit om energi- och miljörådgivare. Nu är det så lyckligt att regeringen satsar på energirådgivning i kommunerna. Det är ett grundbelopp på 150 000 kr per kommun under fem år. Det är jättebra. Men min kritik gäller att det

handlar om energi- och miljörådgivning. Vi måste bredda kompetensen när det gäller denna rådgivning. Rent energimässigt kan vi ha en begränsad kompetens, vilken är nyttig och bra. Men om den inte är kopplad till miljöproblemen blir det ingen bra rådgivning. Den blir begränsad och den kan t.o.m. slå snett. Därför anser jag att regeringen i detta läge måste se till att den här rådgivningen får denna breddning när det gäller kompetensen.

Anf. 202 STIG GRAUERS (m):

Fru talman! Till att börja med vill jag ställa mig bakom Mikael Odenbergs yrkande i denna debatt.

I detta betänkande behandlas en motion om fusionsenergi. För de ledamöter som inte har satt sig in i denna teknik vill jag enkelt förklara att fusion frigör energi ur materia genom att lätta atomer slås samman till tyngre. Detta kan verka ganska komplicerat, men det är det inte. En precis likadan process har vi i solen och i stjärnorna.

När fusionen kan utnyttjas för kraftproduktion är den en säker och obegränsad energikälla som varken bidrar till föroreningar i atmosfären eller till växthuseffekt.

Granskar man seriöst den långsiktiga energiförsörjningen i ett globalt perspektiv – och det torde vara det enda tänkbara perspektivet – kan man konstatera att vi måste räkna med en befolkningsökning inom en 50-årsperiod om upp till 10 miljarder människor.

Enbart ett fåtal energikällor har kapacitet att bidra med väsentliga delar av energibehovet för en så stor befolkning:

1. Fossila bränslen – huvudsakligen kol, eftersom olje- och gasförråden silar.
2. Förnybara energikällor – vattenkraft, solenergi, som Per Lager nyss har redogjort för, vind, vågor, tidvatten, geotermisk energi, biomassa och några få andra.
3. Kärnenergi – och där skiljer vi på fissionsenergi och fusionsenergi.

Till dessa energikällor kommer naturligtvis framgångar som man kan göra genom avancerade energisparprocesser.

Ställer man nu de här behoven av energi mot den tillgång som finns, kommer man oundvikligen till resultatet att de förnybara energikällorna tillsammans med ett intensivt sparande inte räcker på långt när. Inte heller förslår en förbättrad teknik vid användning av de förnybara energikällorna respektive sparande för att tillgodose behoven. Dessa förnybara energikällors samlade tillgängliga energiinnehåll är alltså för lågt.

Dessa bedömningar, som jag har förstått att insiktsfulla människor delar, ställer krav på oss alla i denna riksdag. Jag drar den slutsatsen att vi kan tillgodose behoven av energi, med ingen eller låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat, enbart genom att forska och utveckla fusions-tekniken.

I hemställan under mom. 2 i betänkandet ger reservanter från m, fp och kd sitt stöd för denna bedömning. Som jag inledningsvis sade ställer jag mig bakom Mikael Odenbergs yrkande tidigare i debatten.

Anf. 203 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga Stig Grauers om de förnybara alternativen, som Stig Grauers menar ger för litet. Jag förstod att det var kontentan av det som han sade. Själv skulle jag vilja påstå att solvärme kan ge 3–5 terawattimmar inom omkring 15 år. Vi kan t.ex. med vindkraft komma upp i 12 terawattimmar. Tycker Stig Grauers att detta är för lågt, för att nämna bara dessa två varianter?

Anf. 204 STIG GRAUERS (m) replik:

Fru talman! Vad jag inriktade mig på var det globala perspektivet. Jag menar att man kan transportera energi mellan länder och mellan världsdelar i framtiden på ett sådant sätt att man måste ha ett globalt perspektiv för att se vilka möjligheter som finns. Jag säger då att det samlade tillgängliga energiinnehållet i de förnybara energikällorna är otillräckligt. Det betyder att man får räkna bort överföringsförluster osv., och i en sådan bedömning blir det inte tillräckligt.

Därutöver finns det naturligtvis, som Per Lager säger, vissa möjligheter att på vissa platser i världen och även i vårt land ta fram energi med olika metoder, även om jag inte alls känner igen de siffror som Per Lager här företer. Jag vidhåller dock att vi för detta måste ha ett globalt perspektiv.

Anf. 205 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Det är ju alternativen vi skall satsa på, och det beror framför allt, som jag ser det, på att vi skall minska sårbarheten. Vi skall satsa på det småskaliga, mångfalden i alternativen. Det innebär att vi tar bort många av de stora energislukande transportsträckor som Stig Grauers nämnde. Vi skall försöka att producera energin på plats, så nära användaren som det går. Det är ju då som vi minskar sårbarheten och ökar möjligheterna att använda alternativ som inte bygger på ändliga resurser.

Anf. 206 STIG GRAUERS (m) replik:

Fru talman! Jag menar att fusionsenergin är ett sådant alternativ. Jag beklagar att man inte får driva en forskning kring det alternativet. Det finns utöver möjligheterna att ta ut energi också möjlighet att inom den tekniken använda tidigare utbränt kärnbränsle för att tömma det på ytterligare energi, vilket borde vara miljöskäl nog att forska kring det hela.

Det finns också en möjlighet att omedelbart stänga av en reaktor driven enligt fusionsprincipen, en möjlighet som inte finns enligt fissionsprincipen. Det finns alltså en hel del tekniska säkerhetsskäl för att man skulle driva en forskning kring detta. Det är, som sagt, ett alternativ till den energiproduktion som vi har i dag.

Anf. 207 RIGMOR AHLSTEDT (c):

Fru talman! Jag har i likhet med alla andra riksdagsledamöter fått i min hand en skrift, eller något som jag inte vet om man kan kalla för en skrift. Den är stor och tung, och jag har tagit med den hit men lämnade den i bänken. Den väckte faktiskt en sorgsenhet hos mig. Den handlar om en massa myror. Anledningen till att jag kände mig sorgsen över att ”tunga elefanter” – låt mig få använda det uttrycket – utnyttjar en sådan

**Fel! Okänt
växelargument.**

propaganda i syfte att få en ändring av det beslut som vi i dag har fattat. Det lyckades inte, men vilket slöseri med resurser! Fem myror är dock fler än fyra elefanter.

Jag har också en annan bok som i likhet med den förra gör mig sorgen – men på ett annat sätt. Bokens titel är *Bön för Tjernobyl*. Det är inte en bok om den händelse som vi känner till från mediernas nyhetsrapportering utan om Tjernobylvärlden som den är i dag – en värld där äppelträden har slutat dofta och fåglarna har slutat sjunga.

När kärnkraftskatastrofen inträffade 1986 hamnade 70 % av nedfallet i det lilla Vitryssland, ett land som inte längre är ett territorium utan ett Tjernobyllaboratorium.

Boken handlar om hur människor försöker överleva i dag. Man frågar sig: Var kan man handla sin mat, och vart skall man ta vägen? Författaren säger att det känns som om hon skildrar framtiden med temat: Vad är människan? Varför finns hon? Hur mycket människa finns det egentligen i människan?

Jag måste säga att jag i dag, efter att ha lyssnat till kärnkraftsanhängarna i den här kammaren, ställer mig samma fråga: Var finns känslan för människan och för livet?

Jag vill rekommendera boken *Bön för Tjernobyl* till er alla. Läs den parallellt med ”myrboken” och jag tror ni får en större förståelse för oss som vill avveckla kärnkraften.

Fru talman! År 1986 var jag ledamot i säkerhetsnämnden i Forsmark, eftersom jag var kommunalråd i grannkommunen till Östhammar med Forsmarks kärnkraftverk. Jag lärde mig väldigt mycket om kärnkraftverk, både i Sverige och utomlands, under de tio år som jag hade förmånen att vara med där.

En april dag 1986 rådde det något av kaos i vår bygd och i hela Sverige. Radioaktivt nedfall kunde konstateras i Forsmarks närhet. Oron var påtaglig. Kom utsläppet från Forsmark? Så småningom kom det lugnande beskedet: Nej, det kom från Tjernobyl. Det syntes inte. Det luktade inte. Det smakade inte. Det kändes över huvud taget inte alls. Men kontamineringen, nedsmutsningen av marken, var ett faktum bl.a. i min hemkommun. Det sätter sina spår hos människorna än i dag.

Sommaren 1986 släpptes djuren inte ut på bete som man alltid hade gjort förut. Vi fick information från lantbruksnämnden och säkerhetsnämnden om hur det skulle bli med grödan så småningom. De grönsaker som hade såtts äts inte. Den hösten och efterföljande år äts inte heller det kött som jägarna hade fått vid sin jakt. Människor på orten togs ut för kontroll av hur mycket radioaktivitet som de hade fått i sig. Den kontrollen fortsätter än i dag.

Har ni moderater, folkpartister och kristdemokrater glömt detta? Per Bill, moderat från Uppsalabänken, har jag förståelse för, eftersom han på den tiden var för ung. Jag tycker inte att han har växt till sig riktigt än i den här frågan.

Tage Danielsson sade att det osannolika hade skett. Har ni glömt det?

Nu hör jag någon säga: Snälla Rigmor – vi har en helt annat typ av reaktorer i Sverige. Jag kan tala om att jag vet det. Jag är mycket medveten om det. Jag har också väldigt stor respekt för dem och den kunnskap som de människor har som jobbar i svenska kärnkraftverk. Men faktum kvarstår: de laddas med exakt samma livsfarliga ämne som det i Tjernobyl. Så

länge allt fungerar är allt gott och väl. Men håll med om att det är bra tokigt att vi skall använda oss av ett så komplicerat, säkerhetskrävande sätt att koka vatten på för att få energi.

Fru talman! Innan Tjernobylolyckan inträffade möttes vi centerpartister i säkerhetsnämnden stundom av total oförståelse för vår åsikt att kärnkraften skulle avvecklas. Vad hade vi i säkerhetsnämnden att göra? Efter olyckan var olyckan stämningen en helt annan. T.o.m. moderater i den församlingen var mycket ödmjuka.

Fru talman! År 1980 vid folkomröstningen var jag aktiv i linje 3 av två anledningar. För det första var kärnkraften ett sårbart...

Anf. 208 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får påminna Rigmor Ahlstedt om att ärendet handlar om budgeten.

Anf. 209 RIGMOR AHLSTEDT (c):

Fru talman! Jag vet det. Jag rådgjorde om detta. Det var litet svårt att veta vad som gällde. Jag skall alldeles strax återkomma till det som har med ärendet att göra. Jag vill ta detta som bakgrund för att ni skall förstå.

Kärnkraften är ett livsfarligt energiämne. Också av den anledningen var jag aktiv i folkomröstningen. Den uppfattningen har jag fortfarande.

Slutligen vill jag rikta mig till Per Bill, som frågade: Vad skall hända i Uppsala län efter det här beslutet? Jag måste säga att vårt län har stora utsikter att få del av det som handlar om alternativa energikällor. Vi har i vårt län SLU, Statens lantbruksuniversitet. Nu är det upp till regeringen att se till att vi drar nytta av den kunskap som finns där. Jag kräver att även SLU får del av de forskningspengar som andra universitet får del av så att det verkligen kan bli allvar av den här verksamheten.

Anf. 210 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Ni får ursäkta att jag ger mig in i den här debatten igen, men efter Rigmor Ahlstedts inlägg känner jag att det är nödvändigt.

Det går inte att jämföra reaktorer i Barsebäck, Forsmark, Oskarshamn eller Ringhals med Tjernobylnreaktorn. Tjernobylnreaktorn är grafikmodererad, saknar säkerhetsinneslutning och är en mycket farlig reaktor, liksom reaktorerna i Ignalina och Sosnovyj Bor. Dessa reaktorer ligger i vår omedelbara närhet.

Är det någonting vi skall göra och satsa pengar på från den budget vi har när det gäller kärnkraft är det att bidra till att stänga de farliga kärnkraftsreaktorerna i vår omedelbara närhet. Att jämföra Tjernobyln med Barsebäck är djupt osakligt.

Anf. 211 RIGMOR AHLSTEDT (c):

Fru talman! Det handlar oftast om pengar. Men det går inte att komma ifrån den här delen. När vi skall tala om alternativ till kärnkraft måste man komma in på vad det är vi har och vad det är vi skall ha i framtiden.

Man kan inte som Karin Falkmer säga att vi inte skall ta lärdom av det som hänt i Tjernobyln. Jag sade att jag mycket väl vet att det är en helt annan typ av reaktorer. Men det är samma ämne som de laddas med, Karin Falkmer.

Anf. 212 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! En kort fråga, Rigmor Ahlstedt: Vad kommer stängningen av Barsebäck att kosta? Vem kommer att få betala den kostnaden? Vore det inte – om man nu är beredd att slänga ut pengar på att stänga kärnkraftverk – mycket bättre att lägga de pengarna på att vara med att göra säkerheten bättre i vår omedelbara omvärld?

Anf. 213 RIGMOR AHLSTEDT (c):

Fru talman! Jag tycker att vi skall lägga ned pengar på att göra vår säkerhet bättre. Det är helt självklart. Men vad det nu handlar om är att vi skall stänga av våra kärnkraftverk. Jag kan inte ens påstå att vi går före med gott exempel. Det finns andra som har gått före oss. Vi bara följer efter.

Ta också litet hänsyn till livet, Karin Falkmer! Det går aldrig att ersätta med pengar.

Anf. 214 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Jag vill ha svar på mina två första frågor. Vad kommer stängningen av Barsebäcksverket att kosta det svenska folkhushållet? Vem kommer att få betala det?

Anf. 215 RIGMOR AHLSTEDT (c):

Fru talman! Vad skulle Karin Falkmer svara sina barnbarn en dag? Kan Karin Falkmer komma med pengar i penningburken om de inte kan garanteras ett bra liv i Sverige, utan kärnkraft?

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

NU2 Utgiftsområde 21 Energi

Mom. 1 (riktlinjer för energipolitiken)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (fp)

4. res. 4 (kd)

Förberedande votering 1:

25 för res. 2

12 för res. 4

275 avstod

37 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

73 för res. 1

24 för res. 2

217 avstod

35 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:
187 för utskottet
73 för res. 1
53 avstod
36 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För res. 2: 1 s, 24 fp
För res. 4: 12 kd
Avstod: 145 s, 74 m, 22 c, 19 v, 15 mp
Frånvarande: 15 s, 6 m, 5 c, 2 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd
Karin Israelsson (c) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 2 (forskning och kärntekniklagen)

1. utskottet
2. res. 5 (m, fp, kd)
Votering:
203 för utskottet
111 för res. 5
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 22 c, 19 v, 15 mp
För res. 5: 74 m, 25 fp, 12 kd
Frånvarande: 14 s, 6 m, 5 c, 1 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd

Mom. 3 (säkerhetskrav i kärntekniklagen)

1. utskottet
2. res. 7 (mp)
Votering:
200 för utskottet
16 för res. 7
97 avstod
36 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 1 m, 21 c, 19 v, 12 kd
För res. 7: 1 fp, 15 mp
Avstod: 73 m, 24 fp
Frånvarande: 14 s, 6 m, 6 c, 1 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd

Mom. 4 (kärnkraftens avfallshanteringskostnader)

1. utskottet
2. res. 8 (c)
Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Prot. 1997/98:50
18 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Mom. 5 (vissa bränslefrågor)

1. utskottet

2. res. 10 (mp)

Votering:

295 för utskottet

15 för res. 10

3 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 72 m, 21 c, 25 fp, 18 v, 12 kd

För res. 10: 15 mp

Avstod: 2 m, 1 v

Frånvarande: 14 s, 6 m, 6 c, 1 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd

Mom. 9 (Affärsverket svenska kraftnät)

1. utskottet

2. res. 13 (mp)

Votering:

215 för utskottet

16 för res. 13

80 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 4 m, 20 c, 24 fp, 17 v, 4 kd

För res. 13: 1 fp, 15 mp

Avstod: 1 s, 68 m, 1 c, 2 v, 8 kd

Frånvarande: 14 s, 8 m, 6 c, 1 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd

Rolf Gunnarsson (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

6 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 12 december.

7 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Andre vice talmannen meddelade att *Eva Flyborg* (fp) skulle återta sin plats i riksdagen den 20 december, varigenom uppdraget som ersättare skulle upphöra för Mikael Janson.

8 § Meddelande om statistiska uppgifter om riksdagsarbetet

Andre vice talmannen meddelade att statistiska uppgifter om riksdagsarbetet delats ut till kammarens ledamöter.

Prot. 1997/98:50
18 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

9 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan

Andre vice talmannen meddelade att ett meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan delats ut till kammarens ledamöter.

10 § Meddelande om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1997/98:92

Till riksdagen

Interpellation 1997/98:92 av Gustaf von Essen (m) om Sveriges arbete mot rekryteringen av barnsoldater.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 29 januari 1998.

Skälet till dröjsmålet är resor.

Stockholm den 16 december 1997

Lena Hjelm-Wallén

Interpellation 1997/98:102

Till riksdagen

Interpellation 1997/98:102 av Marianne Samuelsson om konsekvensen av EU:s inre marknad.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 5 februari 1998.

Skälet till dröjsmålet är ett sedan länge inplanerat större möte med kommunrepresentanter (20/1) och en utlandsresa (4/2).

Stockholm den 15 december 1997

Anders Sundström

gm/

C H Fallenius

Expeditionschef

11 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Andre vice talmannen meddelade att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

Förslag från Europaparlamentet och rådets direktiv om rättsligt skydd för tjänster som bygger på eller utgörs av villkorad tillgång *KOM (97) 356*

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 19.27 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.37 för att finansutskottet skulle beredas möjlighet att sammanträda.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.37.

Bordläggningsdebatt

12 § Bordläggningsdebatt beträffande proposition 1997/98:45 Miljöbalk

Anmäldes proposition 1997/98:45 Miljöbalk

Anf. 216 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Jag skall ta upp det här ärendet mycket kort. Jag skall göra det som ordförande i jordbruksutskottet. Jag skall inte tala i sak, av lättförklarliga skäl, som kammarens ledamöter alldeles strax kommer att förstå. Det material som vi skall diskutera eller bordlägga i dag har jag knappt sett, än mindre läst.

Jag skall göra kommentarer från en utgångspunkt. Det är nu mer än tre år sedan den nuvarande regeringen drog tillbaka det liggande förslaget till miljöbalk. För två veckor sedan presenterade regeringen förslaget till proposition om miljöbalk tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Det råder ingen tvekan om att det var propositionen man presenterade. Man distribuerade till massmedierna en sammanfattning av just propositionen.

Man sade att förslaget lämnas nu över till riksdagen. Så gjorde man inte. Man lämnade inte över förslaget till riksdagen. I stället ägnade sig regeringens företrädare och företrädare för de två andra partierna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, åt att i debattartiklar i tidningar på olika sätt redovisa propositionen, eller vad man kan förmoda skulle vara propositionen.

Konsekvenserna av detta, fru talman, är att debatten blev litet märklig. Om de som kan förmodas vara kritiska mot miljöbalken till äventyrs skulle velat debattera den under de gångna fjorton dagarna skulle man ha fått göra det med utgångspunkt i regeringens, Miljöpartiets och Vänsterpartiets version av vad som kanske kommer att redovisas senare som en proposition. En omöjlig debattordning.

Det hade varit bättre om vi hade kunnat få tillgång till förslaget om balken så att vi kunde debattera det på ett riktigt sätt. Principiellt är det rimligt att propositioner som läggs fram presenteras i riksdagen. På något sätt blir då debatten hanterligare, mycket mildt och mycket försiktigt uttryckt. Då skapas inte sådana problem som nu har uppstått. Jag kan dock

förstå att det kan ha funnits funderingar hos regeringen kring det praktiska för regeringens del med att göra på det här sättet.

Prot. 1997/98:50
18 december

Bordläggningsdebatt

Så till den andra delen, fru talman, som jag vill ta upp. För mer än tre år sedan drogs ju ett förslag tillbaka. I dag, sent på eftermiddagen, har kammarens ledamöter, riksdagen, fått ärendet för bordläggning. Milt uttryckt sker detta i elfte timmen. Man kan säga att det inte gör någonting därför att nu kan kammarens ledamöter ägna julen åt att läsa förslaget och åt att förbereda sina motioner. Jag tror faktiskt att det blir på det sättet. Det är emellertid inte synd om kammarens ledamöter. De kommer att göra så som jag här har nämnt. Men motionstiden räknas fr.o.m. i dag. Problemet är då att det, om man skulle vilja kontakta och tala med företrädare för miljöorganisationer och olika intressegrupper – helt enkelt för att samla information – inte är möjligt för kammarens ledamöter att ta sådana kontakter förrän efter trettonhelgen. Trots att motionstiden utsträckts till en liten bit in i februari blir tiden mycket knapp. Det här är inte ett seriöst sätt att hantera frågan.

Fru talman! Om detta hade skett på något annat ställe än i riksdagen skulle man ha sagt att det är dålig stil av regeringen att hantera frågan så här. I denna sal kan jag säga att det hela är hafsigt och dåligt skött.

Båda de här missgreppen är dåliga. De visar på en bristande respekt för riksdagen, för riksdagens arbetsformer och, framför allt, för sakfrågan. Den förtjänar bättre. Jag tror att jordbruksutskottets ledamöter och dess kansli, liksom ledamöterna i kammaren som helhet, kommer att försöka hitta en kompensator för detta. Jag tror nämligen att man kommer att ägna frågan stor omsorg och att det kommer att bli stor skyndsamtighet. Detta hade alltså kunnat skötas bättre. Jag tycker att det är dålig stil, fru talman! God jul, miljöministern!

I detta anförande instämde Göte Jonsson (m), Eva Eriksson (fp), Dan Ericsson (kd) och Lennart Fremling (fp).

Anf. 217 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Det är roligt att få tala inför en så här välfylld kammare. Så här kunde det gärna se ut när vi debatterar miljöfrågor.

Det är inte ett dugg konstigt att de partier som har träffat en uppgörelse presenterar den. Vi hade ju samma situation för ett halvår sedan då man presenterade den uppgörelse som hade träffats om avvecklingen av kärnkraften. I dag har vi ju fattat beslut om en avvecklingslag, vilket naturligtvis är glädjande. För oss i Miljöpartiet är det lika glädjande att ett förslag till miljöbalk äntligen lagts på riksdagens bord.

Arbetet har försenats. Totalt har det tagit åtta år. En del av förseningen beror på det förslag till balk som den borgerliga regeringen lade fram. Där kan man verkligen tala om elfte timmen. Det förslaget signerades den 18 augusti, strax före valet! Det förslaget till miljöbalk var, tyvärr, av sådan kvalitet att Naturskyddsföreningen, Miljöpartiet, Vänstern, Socialdemokraterna och LO hoppade av då sittande utredning. Det utredningsförslag som fanns ansågs vara otroligt mycket bättre än det som blev resultatet av den borgerliga regeringens hantering av frågan. Därför återremitterades förslaget.

*Fel! Okänt
växelargument.*

I dag kan vi se resultatet av den återremissen. Jag kan helt kort jämföra förslagen. Skillnaderna är mycket stora. För oss i Miljöpartiet är det glädjande att vi nu har en balk som rör all miljöpåverkan. Vi har fått regler som det vid all miljöpåverkan skall tas hänsyn till. Vi har fått talarätt för miljöorganisationer, vilket inte fanns med i det borgerliga förslaget. Vi har för första gången fått en försiktighetsprincip inskriven i svensk lag. Vi får också andra hänsynsregler. Det gäller lämplig plats, kunskap osv. Även där gäller det all miljöpåverkan. Vi får också vad gäller substitutionsprincipen en betydligt bättre skrivning jämfört med hur det var i det borgerliga balkförslaget. Man skrev då att substitutionsprincipen skulle fungera om det var till påtaglig fördel för miljön. Nu står det att om det kan medföra risk skall produktvalsprincipen fungera.

Vidare får vi miljöstraffavgifter och miljö kvalitetsnormer. Äntligen kan vi börja arbeta utifrån vad naturen tål. Fler lagar som vi har velat ha med finns nu med. Vattenlagen finns med, liksom gentekniklagen och lagen om skötsel av jordbruksmark.

Nu kan vi utkräva ansvar för verksamhet som funnits efter år 1969, dvs. vi får en sanering av miljöskadade områden som det varit mycket problem med. Vi kan se att det blir skärpta straff för en rad brott. Vi kan också se att vi får en möjlighet att utkräva tillstånd för skyddsdikning i skogsmark. Dessutom får vi miljödomstolar.

Såvitt jag förstår finns det en del borgerliga partier som också har varit intresserade av allt detta – saker som dock inte fanns med eller som på ett mycket dåligt sätt fanns med i det borgerliga balkförslaget.

Vi är alltså glada över att det har gått att nu lägga ett förslag på bordet som innehåller allt det här. Det är också skönt att vi kan få en debatt om det förslag som faktiskt finns. Hittills har vi bara fått en diskussion om lagrådsremissen. Mycket är ändrat där, så det skall bli skönt att äntligen få en debatt.

Jag kan rakt inte förstå att det skulle ha varit konstigt för partierna i fråga att presentera en uppgörelse. Vid en uppgörelse säger man naturligtvis litet grand om vad uppgörelsen går ut på. Det här är ju inte ett nytt ärende, fru talman, utan det har föregåtts av så mycket tidigare att man kan säga att alla partier som i dag finns representerade i riksdagen har hanterat frågan seriöst. Faktum är att det här är första gången som vi ser ett förslag i en fråga där alla partier har lagt fram ett förslag i majoritet så att säga. För första gången kan vi alltså konkret göra en jämförelse mellan hur det skulle ha sett ut om vi i dag hade haft en borgerlig regering, om balkförslaget hade tagits under våren 1995 och skulle ha gällt från den 1 januari 1996, och hur det kommer att se ut när balken tas under våren och skall gälla från den 1 januari 1999.

För oss i Miljöpartiet är det alltså i dag en glädjens dag när vi nu på riksdagens bord har fått ett förslag till miljöbalk. Vi ser fram emot hanteringen i utskottet och hoppas på en seriös och bra debatt.

Anf. 218 MAGGI MIKAELSSON (v):

Fru talman! De globala miljöhoten kräver en ekologisk omställning. Vi har ju hela dagen haft en debatt om frågor där kärnkraftsavvecklingen är en del i den omställningen. Det är en svår omställning och den kommer att ta lång tid, för det handlar om att helt och hållet byta synsätt – om att inse att naturen, inte vi människor, sätter gränserna.

I den här omställningen är lagstiftningen ett instrument, som Lennart Daléus i debatten tidigare sade. Miljöbalken är ett sådant instrument, ett verktyg för denna nödvändiga omställning.

Vi har på ett konstruktivt sätt deltagit under arbetets gång och tycker att vi har nått framgångar med det förslag som nu föreligger. I Centern har man – det gäller också de andra partierna – har varit inbjuden att delta i det här arbetet men man har tackat nej. Jag kan konstatera att Centern av partitaktiska skäl ställt sig vid sidan om när det gäller miljöpolitiken. Däremot har man berömt sig väldigt mycket av att på ett konstruktivt sätt ha fått igenom många förslag i andra sammanhang under den här mandatperioden.

Jag kan inte förstå varför ett sådant här förslag till miljöbalk som vi nu lagt fram inte skulle kunna leda till ett bra miljöarbete och en bra miljölagstiftning; detta sagt med tanke på det konstruktiva arbete som jag förväntar mig när vi kommer fram till utskottshanteringen.

Anf. 219 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag står inför ett dilemma. Å ena sidan vill jag försäkra riksdagen min respekt genom att ge vederbörlig information. Å andra sidan vill jag visa riksdagsledamöterna min respekt genom att inte försena både kammarens och riksdagsledamöternas välbehövliga jullov. Jag skall därför försöka att fatta mig mycket kort.

För det första: Jag kan försäkra att jag inte har avsett att försvåra för riksdagen. Jag beklagar att riksdagen fick propositionen efter presskonferensen. Skälet är dock inte konstigare än att miljöbalken är ett mycket omfattande dokument. Därför tog det två veckor mot normalt en vecka att korrekturläsa och trycka propositionen efter regeringsbeslutet. I pressmeddelandet står det också att själva propositionen blir klar dagarna före jul. Däremot gjorde det stora intresset för balken att de tre partierna höll presskonferens dagen efter regeringsbeslutet.

För det andra: Nu finns det två balkförslag att välja mellan. Det förslag som Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet har lagt fram innehåller en rad förändringar och en rad förbättringar jämfört med dagens lagstiftning, med det tidigare, borgerliga förslaget och med den senaste lagrådsremissen. Lennart Daléus har för övrigt två gånger här i kammaren sagt att vi hade kunnat rätta till det tidigare borgerliga förslaget här i riksdagen. Det visade ju faktiskt att inte ens Lennart Daléus ansåg att det tidigare, borgerliga förslaget var acceptabelt.

Nu finns det ett bra förslag på riksdagens bord. Jag välkomnar riksdagsbehandlingen, och jag önskar både jordbruksutskottets ledamöter och övriga ledamöter en riktigt god och välbehövlig julvila. Tack.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositionen bordlades.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anmälde proposition 1997/98:42 Schengensamarbetet

Anf. 220 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Regeringens proposition om att ansluta Sverige till Schengen som skall behandlas av riksdagen i vår har nu kommit. Det är alltså det sista steget i processen mot en federal EU-stat.

Genom att godkänna borttagandet av våra gränskontroller för att inrätta gemensamma yttre gränser, som vi ej har kontroll över, skapas en EU-stat med ökad kontroll över människor som befinner sig på detta EU-territorium. Det kallas för fri rörlighet för personer. Men det är väldigt viktigt att alla partier nu studerar förslagen i konventionen för att se hur ökad kontrollen blir. Det är de kompensatoriska åtgärderna som gör detta.

Det är inte tillåtet att ändra i konventionen. Antingen måste vi godkänna den eller inte – ja eller nej. Därför saknas kanske intresse för att tränga in i detaljer. Det handlar mycket om att vara för eller emot EU i stället för kritisk granskning och eftertanke. Behandlingen av ärendet är ett tydligt exempel på nationellt demokratiskt underskott. Ministrarna bestämmer, EU:s arbetsgrupper utarbetar förslag och i riksdagen får vi bara säga ja eller nej.

Jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på fyra områden. Passfriheten leder till ökad kontroll genom inrättandet av ett register, *Schengen Information System*. Vidare ersätts passen med ID-kort, som de har gjort i andra länder. Vad är det för vits med att ta bort ett pass som inte är särskilt svårt att visa vid gränskontroll för att i stället kanske bli kontrollerad inne i territoriet av polis som begär att få se ID-handlingar? Så har det nämligen blivit i de andra Schengenländerna. Det är än mer kränkande och än mer integritetshämmande.

Detta är slutet för svensk drogpolitik. Även Generaltullstyrelsen säger att detta med fria gränser gör att ungdomars inköp av droger som finns inne i territoriet kommer att öka väsentligt.

När det gäller kostnaderna för detta samarbete kommer tull, polis och kustbevakning att få öka sina personella resurser. Vidare leder samarbetet till kostnader för IT-projekt och ombyggnad av flygplatser. I propositionen står hur mycket detta kommer att kosta. I dag har polisen t.ex. för litet resurser, och kostnaderna för detta kommer att tas från det området. Den här viktningen är mycket viktig att göra.

De yttre gränskontrollerna kommer att byggas ut och bevakas totalt både när det gäller in- och utresa. Sverige har den längsta sjögränsen i EU. 360 000 fartygsrörelser om året skall kontrolleras.

Slutligen skall jag ta upp frågan om Amsterdamfördraget. Vi får inte samtidigt bestämma om Schengen och Amsterdamfördraget, för i Amsterdamfördraget har man redan gjort stora ändringar på det rättsliga området med överstatliga inslag. Detta har stor betydelse för hur Schengenavtalet faller ut.

Hela denna process har inte föregåtts av någon konsekvensanalys. Sverige har gjort en liten konsekvensbeskrivning som finns hos Statskontoret. Jag rekommenderar den för läsning innan beslut fattas.

*Fel! Okänt
växelargument.*

För det register som skall byggas upp är det inte bara kostnaderna som är stora. Det skall även byggas upp ett register i ett Sirenekontor, där de enskilda länderna kan utbyta information. Handlingarna där är hemliga. Jag får som riksdagsledamot inte lov att se handboken för detta Sirenesamarbete. Jag har begärt det i utskottet, men jag har inte fått tillgång till handlingarna. Först efter det att propositionen kom skulle jag möjligtvis få läsa dem. Att fatta sådana beslut där just Sirenesamarbetet är så ingripande för de enskilda människorna är mycket underligt.

Fru talman! Jag skall inte begära förlängd motionstid i detta sammanhang, men jag önskar att kammaren skall behandla ärendet efter det att Danmark har haft sin folkomröstning, som de skall ha någon gång i slutet på maj. Det kan nämligen inverka mycket på den nordiska passfriheten. Om nu Danmark, som inte vill ha mer samarbete i just rättsliga frågor, säger nej till Amsterdamfördraget, påverkar det den yttre gränskontrollen. Då blir läget ett helt annat och mycket mer komplicerat. Därför borde vi tänka efter ännu fler gånger innan vi undertecknar Schengenavtalet. Det har ju tidigare varit ett villkor att vi inte skall bryta det nordiska samarbetet.

Jag efterlyser alltså en analys av effekterna – politiskt, juridiskt och praktiskt. Jag tycker att det förslag som ligger, med ja eller nej, innebär att det inte är meningen att vi skall ta ställning till enskilda frågor och problem. Men det är ju det vi måste göra.

Till slut, fru talman, torde införandet av ett nytt slags underrättsregister förtjäna omsorgsfulla överväganden.

Anf. 221 RAGNHILD POHANKA (mp):

Fru talman! Jag instämmer förstås i Kia Andreassons anförande. Jag skall bara göra några små kompletteringar.

När Schengenavtalet ratificeras och kommer in under Amsterdamfördraget händer det ganska många nya saker, även om Dublinkonventionen kan sägas ha varit en föregångare till Schengen. Schengen uppstod ju helt utanför alla EU-grupper – ja, det uppstod i Schengen – och har levt sitt eget liv. Det är ju en ganska underlig situation att Schengen sedan kommer in i Amsterdamfördraget.

Det finns några frågor om flyktingar som jag vill ta upp. Schengensamarbetets högsta organ, den verkställande kommittén, har inte varit öppet för insyn. Mötena har inte varit offentliga. Ett minimikrav måste vara att riksdagens EU-nämnd i framtiden får full insyn i beslutsprocessen inom den pelare som Schengensamarbetet lyder under.

Hur kommer familjeåterföreningsreglerna att fungera i praktiken om de olika Schengenländerna har skilda nationella regler? Kommer länderna att anpassa sig och ha en liknande politik, eller kommer vi i Sverige att få pröva många fler ansökningar än vad man gör i vissa länder? Detta är inte klargjort ännu.

Schengensamarbetet innebär förstås att gränskontrollerna i många fall flyttas från den svenska gränsen till gränserna runt omkring alla EU-länder. Den person som passerar en gräns vid inresa till Schengenområdet behöver inte passera någon ytterligare gräns. På det sättet kommer vi inte att ha någon insyn och bestämmanderätt över de människor som kommer hit. Vi *har* inte en flyktingpolitik som är totalt anpassad efter de andra Schengenländerna.

Kia Andreasson har också berört Schengens informationssystem SIS. Här finns det redan i dag miljontals människor registrerade. Det finns i praktiken 30 000 datorer som delvis har tillgång till det här systemet. Hur skall sekretessen kunna fungera? Det förstår ni själva hur det kan bli. Det här är alltså en oerhört svår sak.

Nu avdefinieras vissa uppgifter, men det finns ändå fortfarande möjligheter att ta reda på allt om människor. Här blandas grova brottslingar och terrorister med helt andra grupper av människor, t.ex. vänner, släktingar eller sådana som man bara känner igen, sådana som man har bott hos. Det kan vara tillräckligt skäl att komma in i systemet. Detta är därför väldigt allvarligt när det gäller integriteten för människorna. Asylrätten kan på det här sättet komma att urholkas genom att länderna inte får full bestämmanderätt.

Sedan tänkte jag bara säga några ord om transportörsansvaret. Att man – som redan förekommer delvis i dag – de facto låter transportörerna, flygbolag och båtar, avgöra vilka som skall nå ett land och söka asyl, har vi opponerat oss mot i många omgångar. Transportörerna kan bötfällas i vissa länder, och de kan få betala – eller *får* betala – tillbakaresan för de människor som inte får stanna. Det handlar om människor som helt lagligt kommer hit och utverkar sin asylrätt, men som inte får stanna. De kanske blir direktavvisade. Då måste alltså transportörerna betala. Då har man ju flyttat ansvaret för asylansökningarna långt ut i periferin.

Det gäller alltså asylrätten, transportörsansvaret, insynen och detta att vi tas ifrån vår nationella rätt att själva avgöra vilka som skall få söka asyl här och vilka som skall få stanna.

Tack för det och god jul!

Anf. 222 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag skall vara mycket kortfattad och rikta in mig på två sakfrågor. Den ena är att propositionen om Schengenavtalet inte innehåller lagstiftningen om genomförandet av åtagandet. Det finns däremot en utförlig beskrivning när det gäller på vilket sätt konventionens bestämmelser ställer krav på lagändringar. Men det vet vi alla som lagstiftare hur oerhört noga det är med den exakta ordalydelsen i en lagstiftning för vilken tolkning denna sedan får i rättssammanhang. Det finns inte med i den här propositionen. Det kommer senare.

Regeringen har valt att göra på det här sättet för att inte fördröja anslutningen till Schengenavtalet, men jag anser att det här är ett sätt att skynda på som inte borde vara godtagbart.

Den andra sakfrågan, fru talman, är att Amsterdamfördraget ju förändrar Schengenkonventionen på ett sådant sätt att en del av det här mellanstatliga arbetet nu blir överstatligt. Detta kan man ju ha en sakdiskussion om. Men det jag vill peka på är att Amsterdamfördraget inte fanns med när Schengenavtalet var ute på remiss. Ingen remissinstans har kunnat lämna ett remissvar och ta ställning till vilka förändringar den här typen av överstatlighet får på svensk lagstiftning.

Det, fru talman, anser jag vara en brist i den här propositionen. Jag hoppas att lagstiftningen så fort som möjligt skall kunna presenteras för riksdagen, och att vi i behandlingen av propositionen också kommer att få ta del av den konkreta lagstiftningen.

Med det här, fru talman, vill jag tacka kammaren för att jag har fått uppta kammarens tid och önska alla en god jul.

Prot. 1997/98:50
18 december

Anf. 223 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag har avlyssnat debatten i den här frågan. Det är ju litet tidigt att debattera den i kammaren, eftersom riksdagens ledamöter ju knappast har haft tillfälle att närmare ta ställning till vad propositionen innehåller. Jag utgår från att de frågor som har tagits upp här från talarstolen kommer att diskuteras i utskottet och granskas närmare där.

Men jag noterar att det finns en rad missuppfattningar som fortfarande lever när det gäller Schengen – i sak och i form. Jag hoppas att riksdagen under sin utskottsbehandling åtminstone kan säkerställa att det finns en god kunskap om vad Schengenavtalet egentligen innebär, t.ex. om att det inte innebär någon påverkan på vår flyktingpolitik. Låt mig där bara kommentera i *en* sakfråga. Sedan Dublinavtalet trädde i kraft den 1 september, gäller inte längre Schengenreglerna om asylsökande. De reglerna är obsoleta.

Jag ser fram emot en bra behandling och en god debatt i utskottet och så småningom även i kammaren. Låt mig också önska riksdagens ledamöter en god helg och ett gott nytt år med gott samarbete med regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositionen bordlades.

14 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositioner

1997/98:43 Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.

1997/98:44 Personuppgiftslag

1997/98:46 Ändringar i hyreslagen m.m.

1997/98:47 Ändring i minerallagen (1991:45)

1997/98:49 Staten och trossamfunden – grundlagsfrågor

1997/98:52 Förvaltningen av kommunala pensionsmedel

Motioner

med anledning av prop. 1997/98:28 Ändringar i djurskyddslagen

1997/98:Jo24 av Eva Eriksson (fp)

1997/98:Jo25 av Holger Gustafsson och Rose-Marie Frebran (c)

1997/98:Jo26 av Marietta de Pourbaix-Lundin m.fl. (m, c, fp, v, mp, kd)

1997/98:Jo27 av Birgitta Gidblom (s)

1997/98:Jo28 av Elving Andersson (c)

Finansutskottets betänkande

1997/98:FiU10 Statsbudget för budgetåret 1998

Bordläggningsdebatt

15 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 18 december

1997/98:105 av *Roland Larsson* (c) till statsministern
Hanteringen av EHEC-bakterier i djurbesättningar

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 januari 1998.

16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 17 december

1997/98:273 av *Bertil Persson* (m) till jordbruksministern
Alnarps ställning

1997/98:274 av *Bertil Persson* (m) till kulturministern
Det framtida filmstödet

1997/98:275 av *Lennart Fridén* (m) till kulturministern
Göteborgs stadsteater

1997/98:276 av *Lena Klevenås* (s) till utrikesministern
Kränkning av mänskliga rättigheter i Pakistan

1997/98:277 av *Erling Bager* (fp) till kulturministern
Göteborgs stadsteater

den 18 december

1997/98:278 av *Maggi Mikaelsson* (v) till statsrådet Leif Blomberg
Personer som beviljats svenskt medborgarskap

1997/98:279 av *Mikael Odenberg* (m) till kulturministern
Sponsring av Sveriges Television

1997/98:280 av *Maggi Mikaelsson* (v) till jordbruksministern
Personer som invalidiserats av björn

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 20 januari 1998.

17 § Anmälan om skriftligt svar på fråga

Anmäldes att följande skriftliga svar på fråga inkommit

den 18 december

1997/98:231 av *Rose-Marie Frebran* (kd) till justitieministern
IB:s arkiv

Svaret redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 20 januari 1998.

Prot. 1997/98:50

18 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

18 § Kallelse till nytt sammanträde

Talmannen kallade kammaren till nytt sammanträde kl. 20.15.

19 § Kammaren åtskildes kl. 20.06.

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 2 § anf. 30
(delvis),

av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 12.58,

av talmannen därefter t.o.m. 4 § anf. 142 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 173 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 19.27 och

av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

*Fel! Okänt
växelargument.*

1 § Val av ny justitieombudsman och omval av ställföreträdande ombudsman	1
Anf. 1 BIRGIT FRIGGEBO (fp)	1
2 § Lag om kärnkraftens avveckling.....	1
Näringsutskottets betänkande 1997/98:NU5	1
Anf. 2 MIKAEL ODENBERG (m)	1
Anf. 3 TORSTEN GAVELIN (fp)	6
Anf. 4 EVA GOËS (mp)	9
Anf. 5 DAN ERICSSON (kd)	13
Anf. 6 BARBRO ANDERSSON (s)	15
Anf. 7 MIKAEL ODENBERG (m) replik	18
Anf. 8 BARBRO ANDERSSON (s) replik	19
Anf. 9 MIKAEL ODENBERG (m) replik	19
Anf. 10 BARBRO ANDERSSON (s) replik	20
Anf. 11 EVA GOËS (mp) replik	20
Anf. 12 BARBRO ANDERSSON (s) replik	20
Anf. 13 EVA GOËS (mp) replik	20
Anf. 14 BARBRO ANDERSSON (s) replik	21
Anf. 15 DAN ERICSSON (kd) replik	21
Anf. 16 BARBRO ANDERSSON (s) replik	21
Anf. 17 DAN ERICSSON (kd) replik	22
Anf. 18 BARBRO ANDERSSON (s) replik	22
Anf. 19 TORSTEN GAVELIN (fp) replik	23
Anf. 20 BARBRO ANDERSSON (s) replik	23
Anf. 21 TORSTEN GAVELIN (fp) replik	24
Anf. 22 BARBRO ANDERSSON (s) replik	24
Anf. 23 LENNART DALÉUS (c)	24
Anf. 24 MIKAEL ODENBERG (m) replik	28
Anf. 25 LENNART DALÉUS (c) replik	29
Anf. 26 MIKAEL ODENBERG (m) replik	29
Anf. 27 LENNART DALÉUS (c) replik	30
Anf. 28 TORSTEN GAVELIN (fp) replik	30
Anf. 29 LENNART DALÉUS (c) replik	31
Anf. 30 TORSTEN GAVELIN (fp) replik	31
Anf. 31 LENNART DALÉUS (c) replik	31
Anf. 32 DAN ERICSSON (kd) replik	32
Anf. 33 LENNART DALÉUS (c) replik	32
Anf. 34 DAN ERICSSON (kd) replik	33
Anf. 35 LENNART DALÉUS (c) replik	33
Anf. 36 EVA GOËS (mp) replik	34
Anf. 37 LENNART DALÉUS (c) replik	34
Anf. 38 EVA GOËS (mp) replik	35
Anf. 39 LENNART DALÉUS (c) replik	35
Anf. 40 LENNART BEIJER (v)	35
Anf. 41 TORSTEN GAVELIN (fp) replik	38
Anf. 42 LENNART BEIJER (v) replik	38

Anf. 43	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	38
Anf. 44	LENNART BEIJER (v) replik	38
Anf. 45	MIKAEL ODENBERG (m) replik	38
Anf. 46	LENNART BEIJER (v) replik	39
Anf. 47	MIKAEL ODENBERG (m) replik	39
Anf. 48	LENNART BEIJER (v) replik	40
Anf. 49	DAN ERICSSON (kd) replik	40
Anf. 50	LENNART BEIJER (v) replik	40
Anf. 51	DAN ERICSSON (kd) replik	41
Anf. 52	LENNART BEIJER (v) replik	41
Anf. 53	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	41
Anf. 54	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	45
Anf. 55	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	45
Anf. 56	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	46
Anf. 57	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	46
Anf. 58	EVA GOËS (mp) replik	47
Anf. 59	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	47
Anf. 60	ANDRE VICE TALMANNEN	48
Anf. 61	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	48
Anf. 62	EVA GOËS (mp) replik	48
Anf. 63	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	48
Anf. 64	DAN ERICSSON (kd) replik	50
Anf. 65	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	50
Anf. 66	DAN ERICSSON (kd) replik	51
Anf. 67	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	51
Anf. 68	MIKAEL ODENBERG (m) replik	52
Anf. 69	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	52
Anf. 70	MIKAEL ODENBERG (m) replik	53
Anf. 71	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	53
Anf. 72	OLA KARLSSON (m)	54
Anf. 73	BO KÖNBERG (fp)	57
Anf. 74	PETER ERIKSSON (mp)	60
	(forts. 4 §)	61
	Ajournering	61
	Återupptagna förhandlingar	62
	3 § Information från regeringen om Försvarsmaktens ekonomi	62
	Anf. 75 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	62
	Anf. 76 ARNE ANDERSSON (m)	64
	Anf. 77 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	65
	Anf. 78 ARNE ANDERSSON (m)	65
	Anf. 79 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	66
	Anf. 80 ARNE ANDERSSON (m)	66
	Anf. 81 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	66
	Anf. 82 ANNIKA NORDGREN (mp)	66
	Anf. 83 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	67
	Anf. 84 ANNIKA NORDGREN (mp)	67
	Anf. 85 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	68

Anf. 86	JAN JENNEHAG (v)	68
Anf. 87	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	69
Anf. 88	JAN JENNEHAG (v)	69
Anf. 89	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	70
Anf. 90	JAN JENNEHAG (v)	70
Anf. 91	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	70
Anf. 92	LENNART ROHDIN (fp)	70
Anf. 93	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	71
Anf. 94	LENNART ROHDIN (fp)	71
Anf. 95	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	72
Anf. 96	LENNART ROHDIN (fp)	72
Anf. 97	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	72
Anf. 98	ÅKE CARNERÖ (kd)	73
Anf. 99	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	73
Anf. 100	ÅKE CARNERÖ (kd)	73
Anf. 101	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	74
Anf. 102	ÅKE CARNERÖ (kd)	74
Anf. 103	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	74
Anf. 104	MAGNUS JOHANSSON (s)	75
Anf. 105	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	75
Anf. 106	MAGNUS JOHANSSON (s)	76
Anf. 107	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	76
Anf. 108	GÖTHE KNUTSON (m)	76
Anf. 109	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	76
Anf. 110	GÖTHE KNUTSON (m)	77
Anf. 111	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	77
Anf. 112	GÖTHE KNUTSON (m)	78
Anf. 113	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	78
Anf. 114	HENRIK LANDERHOLM (m)	78
Anf. 115	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	79
Anf. 116	HENRIK LANDERHOLM (m)	80
Anf. 117	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	80
Anf. 118	HENRIK LANDERHOLM (m)	81
Anf. 119	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	81
Anf. 120	MIKAEL JANSON (fp)	81
Anf. 121	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	82
Anf. 122	MIKAEL JANSON (fp)	82
Anf. 123	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	83
Anf. 124	OLOF JOHANSSON (c)	83
Anf. 125	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	83
Anf. 126	OLOF JOHANSSON (c)	83
Anf. 127	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	84
Anf. 128	OLOF JOHANSSON (c)	84
Anf. 129	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	85
Anf. 130	ALF SVENSSON (kd)	85
Anf. 131	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	86
Anf. 132	ALF SVENSSON (kd)	86
Anf. 133	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	86
Anf. 134	ROLF GUNNARSSON (m)	87

Anf. 135	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	87
Anf. 136	ROLF GUNNARSSON (m)	87
Anf. 137	Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	88
Anf. 138	ROLF GUNNARSSON (m)	88
4 §	(forts. från 2 §) Lag om kärnkraftens avveckling (forts. NU5)	88
Anf. 139	OLA KARLSSON (m) replik	88
Anf. 140	PETER ERIKSSON (mp) replik	89
Anf. 141	OLA KARLSSON (m) replik	89
Anf. 142	PETER ERIKSSON (mp) replik	89
Anf. 143	MATS BERGLIND (s)	90
Anf. 144	OLA KARLSSON (m) replik	91
Anf. 145	MATS BERGLIND (s) replik	91
Anf. 146	OLA KARLSSON (m) replik	92
Anf. 147	MATS BERGLIND (s) replik	92
Anf. 148	BIRGITTA HAMBRAEUS (c)	93
Anf. 149	OLA KARLSSON (m) replik	95
Anf. 150	BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik	95
Anf. 151	OLA KARLSSON (m) replik	96
Anf. 152	BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik	96
Anf. 153	KENNETH KVIST (v)	97
Anf. 154	OLA KARLSSON (m) replik	98
Anf. 155	KENNETH KVIST (v) replik	98
Anf. 156	OLA KARLSSON (m) replik	99
Anf. 157	KENNETH KVIST (v) replik	99
Anf. 158	KARIN FALKMER (m)	99
Anf. 159	LENNART DALÉUS (c) replik	101
Anf. 160	KARIN FALKMER (m) replik	101
Anf. 161	LENNART DALÉUS (c) replik	102
Anf. 162	KARIN FALKMER (m) replik	102
Anf. 163	PER WESTERBERG (m)	102
Anf. 164	PER UNCKEL (m)	104
Anf. 165	LENNART DALÉUS (c) replik	107
Anf. 166	PER UNCKEL (m) replik	107
Anf. 167	LENNART DALÉUS (c) replik	108
Anf. 168	PER UNCKEL (m) replik	108
Anf. 169	PER BILL (m)	109
Anf. 170	STEN ANDERSSON (m)	110
Anf. 171	BERTIL PERSSON (m)	112
Anf. 172	INGVAR ERIKSSON (m)	113
Anf. 173	PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m)	114
Anf. 174	CARL B HAMILTON (fp)	116
Beslut		117
	NU5 Lag om kärnkraftens avveckling	117
5 § Energi		118
	Näringsutskottets betänkande 1997/98:NU2	118
Anf. 175	MIKAEL ODENBERG (m)	118
Anf. 176	LENNART DALÉUS (c)	119

Anf. 177	TORSTEN GAVELIN (fp)	120
Anf. 178	EVA GOËS (mp)	122
Anf. 179	DAN ERICSSON (kd)	127
Anf. 180	BIRGITTA JOHANSSON (s)	129
Anf. 181	DAN ERICSSON (kd) replik	130
Anf. 182	BIRGITTA JOHANSSON (s) replik	131
Anf. 183	DAN ERICSSON (kd) replik	131
Anf. 184	BIRGITTA JOHANSSON (s) replik	132
Anf. 185	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	132
Anf. 186	BIRGITTA JOHANSSON (s) replik	133
Anf. 187	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	133
Anf. 188	BIRGITTA JOHANSSON (s) replik	133
Anf. 189	EVA GOËS (mp) replik	133
Anf. 190	BIRGITTA JOHANSSON (s) replik	134
Anf. 191	EVA GOËS (mp) replik	134
Anf. 192	BIRGITTA JOHANSSON (s) replik	134
Anf. 193	LENNART BEIJER (v)	135
Anf. 194	EVA GOËS (mp) replik	135
Anf. 195	LENNART BEIJER (v) replik	136
Anf. 196	STEN TOLGFORS (m)	136
Anf. 197	ROLAND LARSSON (c)	138
Anf. 198	EVA GOËS (mp) replik	140
Anf. 199	ROLAND LARSSON (c) replik	140
Anf. 200	EVA GOËS (mp) replik	140
Anf. 201	PER LAGER (mp)	141
Anf. 202	STIG GRAUERS (m)	142
Anf. 203	PER LAGER (mp) replik	143
Anf. 204	STIG GRAUERS (m) replik	143
Anf. 205	PER LAGER (mp) replik	143
Anf. 206	STIG GRAUERS (m) replik	143
Anf. 207	RIGMOR AHLSTEDT (c)	143
Anf. 208	ANDRE VICE TALMANNEN	145
Anf. 209	RIGMOR AHLSTEDT (c)	145
Anf. 210	KARIN FALKMER (m)	145
Anf. 211	RIGMOR AHLSTEDT (c)	145
Anf. 212	KARIN FALKMER (m)	146
Anf. 213	RIGMOR AHLSTEDT (c)	146
Anf. 214	KARIN FALKMER (m)	146
Anf. 215	RIGMOR AHLSTEDT (c)	146
Beslut		146
	NU2 Utgiftsområde 21 Energi	146
6 §	Justering av protokoll	148
7 §	Anmälan om återtagande av plats i riksdagen	148
8 §	Meddelande om statistiska uppgifter om riksdagsarbetet	149
9 §	Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan	149
10 §	Meddelande om fördröjda svar på interpellationer	149

11 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen.....	149
Ajournering.....	150
Återupptagna förhandlingar	150
12 § Bordlägningsdebatt beträffande proposition 1997/98:45	
Miljöbalk	150
Anf. 216 LENNART DALÉUS (c)	150
Anf. 217 GUDRUN LINDVALL (mp)	151
Anf. 218 MAGGI MIKAELSSON (v)	152
Anf. 219 Miljöminister ANNA LINDH (s)	153
13 § Bordlägningsdebatt beträffande proposition 1997/98:42	
Schengensamarbetet	154
Anf. 220 KIA ANDREASSON (mp).....	154
Anf. 221 RAGNHILD POHANKA (mp)	155
Anf. 222 ALICE ÅSTRÖM (v)	156
Anf. 223 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	157
14 § Bordläggning.....	157
15 § Anmälan om interpellation	158
16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	158
17 § Anmälan om skriftligt svar på fråga	159
18 § Kallelse till nytt sammanträde	159
19 § Kammaren åtskildes kl. 20.06.....	159

Prot. 1997/98:50
18 december

Gotab, Stockholm 1998